

BRITISH INSTITUTE OF PERSIAN STUDIES
TEXTS AND MONOGRAPHS: I

HUMĀY-NĀMA

BRITISH INSTITUTE OF PERSIAN STUDIES
TEXTS AND MONOGRAPHS: I

HUMĀY-NĀMA

18916

Edited with an Introduction

by

A. J. ARBERRY

Calligraphy by

SHARAF AL-DĪN KHURĀSĀNĪ

‘SHARAF’

891.551

Arb

LUZAC & COMPANY, LTD.
46 Great Russell Street, London, W.C.1

1963

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. 18916.....

Date .. 8.. 12.. 63.....

Call No. 891.551..... *Arb*

*Printed in Great Britain by
Lowe and Brydone (Printers) Ltd.,
London, N.W.10*

PREFACE

THE text here published has been edited from a manuscript, apparently unique, in the possession of Sir Chester Beatty, who purchased it by auction at London in 1938. It is No. 301 of his great collection of manuscripts now housed in the Chester Beatty Library in Dublin.

DESCRIPTION OF MANUSCRIPT

The manuscript comprises 126 folios of fairly thick, firm and well-preserved paper, measuring 31.6×23.8 cm. The text is contained in folios 2v to 123v, the remaining pages being covered with unrelated scraps of poetry. The writing is a fine old scholar's *naskh*, very clear and remarkably free of errors. Folio 2 is slightly later than the general body of the manuscript, and folios 63 and 70 are about a century later still.

The copy is undated and unsigned, but on palaeographical grounds it may be assigned to the end of the 6/12th century, folio 2 being supplied, to fill a lost, or more likely to replace a torn, opening, not much later than A.D. 1300. This latter dating is certain, because a *waqf* notice inscribed on the margin of folio 2v is dated Ramadān 712 = January 1313. The handwriting of folio 2 is closely similar to that of the main body, but differs in that post-vocalic *dāl* is written *dāl* and not *dhāl*—a change in practice which took place during the 13th century. The script of folios 63 and 70 is a typical cursive hand of the late 14th century.

The main body of the text exhibits a consistent use of post-vocalic *dhāl*; *pā* is rarely distinguished from *bā*, *chīm* is written as *jīm*, and *gāf* as *kāf*; جى and كى are given for the later forms چه and كه (the latter form appears on folio 2v); the *hamza* of *iḏāfa* is written between the two words so joined, whilst *hamza* is not written in certain forms of certain verbs (e.g. فرمايى for later فرمائى). The scribe has from time to time employed ligatures, such as كهستم for كه هستم.

Instead of the usual *basmala*, the work is introduced by the formula

بنام ایزد دانا نوانا بخشاینده بخشایشگر

This is written anachronistically in old Kufic style, presumably in imitation of the lost opening folio. Both wording and calligraphy of this eccentric introductory formula strongly resemble those of the famous Vienna manuscript of the *Kitāb al-Abniya* of Abū Manṣūr Muwaffaq (edited by F. R. Seligmann, Vienna, 1859), dated 447/1005-6 and in the handwriting of the poet 'Alī ibn Ahmad Asadī.

TITLE AND AUTHOR

This work, an epic poem of over 4,300 couplets in *mutaqārib* metre, contains within itself neither title nor author's name. A comparatively ancient hand has

inscribed on the *recto* of folio 2 the words کتاب همای نامه , and this title suits the poem well, as will be seen from the summary of its contents. Under this inscription another later hand has added شایسته which is presumably intended as the *takhalluṣ* of the author. No work entitled *Humāy-nāma* has been traced elsewhere, and no poet with the name Shāyista has been mentioned as belonging to the relevant period.

Internal evidence suggests that the author was a crypto-Zoroastrian. After the customary opening sequences in praise of God and the Prophet, in the middle of a third introductory section in praise of Reason the following lines suddenly occur (verses 50-51):

Better it is that you resolve to worship Fire;
better it is that you take your place near to Fire.
Nothing may ever repose without Fire;
Fire is the furnishing of every house.

There are no further references to Islam, or indeed to any specific religion apart from a strict monotheism. The work abounds in well-composed epigrams on the moralising themes beloved of Persian writers.

It is noteworthy that the poem lacks a dedicatory preface celebrating the virtues and courting the favour of a hoped-for patron. As if by an after-thought the author offers his composition to an unnamed *amīr*. This comes at the very end of the work, where the author describes himself as the leading poet in the world and states that the epic, which is without rival, took him a year to complete.

DATE OF COMPOSITION

The only clues to dating the composition of this poem are internal, except that it must have been compiled at any rate before the end of the 6/12th century, to which period the transcription appears to belong. The language used is extremely pure Persian, the incidence of words of Arabic origin being extraordinarily low; at the same time it is not so archaic as the language of Firdausī, yet a fair sprinkling of uncommon words occurs. Rhetorical embellishments are employed very sparingly, though the author is markedly fond of alliteration. I am inclined to assign the poem to the middle of the 5/11th century, and thus, to make it more or less contemporary with the *Garshāsp-nāma* and the *Vīs u Rāmīn*.

CONTENTS OF POEM

After the three preludes mentioned above, the author immediately proceeds in workmanlike fashion to propound the tale which he has chosen to narrate.

So I have read in the scrolls of the ancients,
the gathered sayings of truthful men,
that there was once a monarch in Syria
whose army and lands exceeded every other king's.

Valorous he was, wise and clear of wit,
nimble in attaining every high design.
Yet he had no son who should sit in his place;
his ruling star denied him that satisfaction.

Verses 58-61 set the scene, familiar enough to readers of oriental romances. (The 'scrolls of the ancients' were resorted to, whether truthfully or as a conventional fiction, by Persian writers of epic from Firdausī downwards; whilst the theme of the king who had no son occurs over and over again in popular legend—one is reminded, for instance, of tales from the *Arabian Nights* such as *Tāj al-Mulūk and the Lady Dunyā* (Nights 107-137) and *Jullanār of the Sea* (Nights 738-756), as well as the famous allegory of Salāmān and Absāl which Jāmī afterwards treated. The *dramatis personae* of the present narrative are significantly Arab, and such references to Persia as occur are few and incidental, so that one is tempted to conclude that the author was writing to please an Arab ruler.)

The king of Syria had an only daughter whose name, curiously enough, was Persian—Gul-i Kāmkār, or the Rose of Kāmkār ('a rose of intense red,' says Steingass, 'called after a Persian *dihqān* of the same name'. A girl of unrivalled beauty, she elected to reside in a remote fortress where she would be untroubled by the solicitations of men, for whom (excepting her indulgent father) she had no use. By chance there alighted one day at the gates of her fastness the son of the king of Egypt, an intrepid traveller and huntsman who had lately been hospitably received by the king of Syria; by a strange coincidence his name was also Persian—Humāy, a name much more commonly borne by women than by men. Gul spotted Humāy from the roof of her fortress and instantly fell in love with him (verses 130-160), a compliment which Humāy at once reciprocated. Gul declared to her handsome lover her identity (verse 190).

After their first delightful but chaste encounter the precipitate lovers parted in the promise of quickly renewed amours. Humāy returned to the city and resumed his amiable relations with Gul's father, from whom he prudently concealed the true reason for his belated homecoming (verses 200-220). He declared himself sated with hunting, and engaged thereafter to sit all day long with the king feasting and drinking. Yet the very next night Humāy galloped secretly out of the city and repaired again to Gul's fortress (verses 230-250).

The Rose of Kāmkār commanded a table
to be set worthy to entertain her love.
The table being spread, they demanded wine
and once again arrayed a noble banquet.
They sought to gratify their desire with kisses,
but did not indulge their passion completely.
They bit the sugar-selling ruby,
they took their share of dalliance and delight;
yet they went not about the door of the devil's counsel,
so that the Lord of the World was not displeased with them.

So their clandestine but blameless idyll continued, until the day came round

for the king's periodical visit to his daughter. He was shocked to find her so wan and wasted, and deducing illness offered to summon the best physician. Gul fell in readily with his innocent diagnosis, but avowed herself perfectly restored to health by the joy of seeing her father again. The hoodwinked king on returning to his capital told Humāy the whole history of his nun-like child. Humāy warmly congratulated the king on the blessing of so pious a daughter (verses 260-290).

Unmoved by any scruple which the king's trustful hospitality might impose on him, that very night Humāy set forth (it had by now become a habit) for Gul's congenial apartments. This, however, proved to be the beginning of a long series of perilous and heroic adventures. Lured to the chase by a starting stag, he galloped far into the blackness until he had lost his bearings completely (verses 290-310). In the distance he descried a high mountain crowned by a great fire.

By the fire Humāy perceived a drunken negro
holding in his hand a ten-gallon firkin of wine,
squatted twice as huge as a mountain of pitch;
the devil himself would have fled from him in terror.
His head was just like a mighty cauldron,
his eyes two vent-holes for the smoke of Hell;
terrible fat lips, under which his teeth
flashed like lightning out of a cloud.
All the hair on the crown of his head was full of twists,
just exactly as a rusty coat of mail;
the nails on his fingers were ivory on teak-wood,
the ivory like diamonds, the teak like ink.
His two feet resembled two ebony columns
propping up a mountain greater than Bisutun.

Confronted by this monster, Humāy made ready to defend himself; though he shed tears of frustration (our hero never shrank from weeping when the occasion moved him), he stood his ground and did battle, and eventually slew the negro and his ten horrid henchmen. The victory delivered out of the giant's hands a young and lovely kinswoman of the king of Syria whom the monster had been holding prisoner (verses 315-370).

The negro and his confederates being thus slain,
weltering together in dust and blood,
the prince promptly approached the girl,
who implanted two hundred kisses on his face.
'You have done manly deeds, armed with youthful beauty,
such as no other ever wrought with sword and mace.
You have saved the king of Syria from this negro
by whom the men of his lands were brought to destruction.
I am the king's kinswoman, fallen into the trap;
you have delivered me, so that the king of Syria
will fulfil all your worldly wants with gold,
setting you high above the kings of earth.'

Assuring the lady that she was now safe, Humāy rode off into the darkness looking for a guide to set him on the right road. By chance the king of Syria,

who had evidently been thinking over Gul's paleness, had chosen that same night secretly to reassure himself of his daughter's virtue, assuming the disguise of a camel-driver (verses 380-390). The two night-riders encountered, and the king thought it wiser to keep his identity secret when challenged by Humāy; he pretended that he had been robbed of two hundred of the royal camels, and entreated the young knight to assist him to recover them. Humāy replied that if the camel-driver would guide him to the fortress which he was seeking, they might well discover there a clue to the lost camels. The king agreed, and led Humāy to his daughter's castle; then he discreetly withdrew to a distance, fascinated to observe the loving welcome which his daughter extended to his Egyptian guest (verses 400-420).

The king was afraid that they might recognise him
and bring his long day to a sudden end.
Blithely the two of them entered the fortress
and there remained. A while went by,
then a servant-girl came out of the fortress
bringing a loaf of bread. 'Camel-driver,' she said,
'I have brought you something to eat,
likewise various titbits to take away with you.'
The king welcomed her and snatched the bread from her,
but he kept his peace for fear of some mischief.
When the servant-girl drew near and looked on him
she trembled, and her cheeks grew pale as fenugreek.
'If you tell my secret,' the king said to her,
'I will flay the flesh off your body with shears.
Bear me secretly towards that apartment
where my daughter is closeted with her boy.
If you show me them clandestinely
I will bestow on you your every worldly need.'

The servant-girl obeyed the royal command, and the king proceeded to spy on the happy couple. What he witnessed served only to enhance his respect for the admirable prince.

Within the apartment he beheld musicians
and the darlings united, sporting together,
biting the ruby-hued candy with kisses,
but not unloosing the girdle of chastity.
The king's daughter was planning everything
so as to gratify the yearning of Humāy's heart,
but the worthy Humāy by no means whatsoever
made preparations for that procedure.
'Ask not of me your heart's yearning, darling,'
he said once and twice, 'without the king's command.
I have a duty to the king which I must discharge;
his rights are valid, even though he be absent.
I will not forget his rights by bread and salt,
not though love should bring me to the pass of death.
How excellent a thing is loyalty in a man!
It is the epitome of every manner of virtue.'

By such prudent counsel Humāy persuaded Gul to preserve her virtue, to be a prize when her father should consent to their marriage (verses 430-445). Meanwhile the king, cavedropping from the casement, felt reassured and was convinced that Humāy was the only possible match for his daughter.

Presently Humāy departed from the fortress, accompanied by the king still disguised and still unrecognised, to whom he promised that he would ferret out and extirpate the camel-thieves. The king begged the prince to ride ahead (for, being old, he could not keep pace with him) until he should come to a fire blazing blood-red in the desert.

‘Betake yourself to the fire, and drive your horse apace;
stir up a doomsday to smite the bodies of the foemen;
by such time as I shall have caught up with you,
pasture your sword on the souls of those wicked ones;
for there so much gold and jewels are to be found
as all the kings of the lands do not possess.’

Humāy complied with the king’s request and soon reached the fire, which he found surrounded by tents. He called upon the chief of the encampment peaceably to surrender the stolen camels, or to face the consequences of refusal (verses 450-490). The young Bedouin flung Humay’s challenge back into his teeth.

He commanded his page to bring him his horse,
likewise to fetch him his panoply of arms,
girded his thighs and straddled the war-steed,
in his hand a naked Indian blade—
what a blade! Lustrous as water, fiery bright,
but not like water or fire in weight.

He hurled ferocious threats against Humāy, and the king of Syria who had doubtless instigated him. Humāy for his part proved himself not inferior in invective, which he interspersed with proverbial counsels (verses 495-530). The Bedouin contemptuously ordered one of his henchmen to dispose of his challenger, deeming him not worthy of his own steel. At that point the king of Syria arrived on the scene, but still concealed himself and prepared anxiously to watch the contest; he would bear the tidings of the outcome to his daughter, and then hastily repair to his capital and mobilise his army for the revenge should Humāy be slain. Meanwhile he prayed God to give Humāy the victory (verses 535-553).

Then followed a rapid succession of fierce duels in which Humāy easily overcame the champions sent against him; until the Bedouin chief, at last realising that discretion was the better part of valour, resolved to try guile where violence had failed (verses 555-645).

He drew near and exclaimed, ‘O youth,
why do you harbour such dark thoughts concerning me?
Tell me, what ill have I ever done you?
Whatever you want of me, simply ask it now!

I will give you whatever you require,
 it needs not that my sword should savage you,
 it is not seemly that I should savage
 with my blade one so illustrious as you
 'Ill-minded, ill fated thief' Humāy answered,
 'if my counsel can enlighten your black heart
 you will prudently suffer your hands to be bound
 so that I may bring you before the noble king,
 then I will beg of him to spare your life
 and I will guide you to some place or other
 whither you may go, and remain for ever
 a virtuous servant of the king of Syria'

The Bedouin chief on hearing the hated name of the king exploded in renewed fury, and again appealed to Humāy not to make another's quarrel his own, he offered him the bribe of lavish hospitality, safe conduct back to the fortress, and thereafter his eternal friendship (verses 650-678) But Humāy was not to be cozened by his sweet words, and he repeated his demand of unconditional surrender This ultimatum the Bedouin rejected with scorn, and a rapid duel ensued

The Bedouin raged with wrath like a fire
 uttering a thunderous bellow of fury
 he drove forward to smite Humāy
 with a single sword, and so to lay him low
 The prince parried the sword with his mace,
 the mace set the other's sword aflame,
 his sword split in two like a cucumber
 He charged again, this time with the lance,
 Humay struck with his sword and splintered the lance,
 then galloped against him swift as smoke
 He smote with his blade his steed's buttocks
 cleaving its buttocks, so that the mount fell.
 Afoot, the Bedouin darted fleet as
 the wind, and again turned upon the prince,
 he hurled a huge column at the head of the prince's
 horse, and scattered its brains to the stars
 Valorous Humāy ran on foot at a
 swift gallop and closed with the Bedouin,
 seized him by the cummerbund and dragged him to him,
 struck him to the ground, and would have swiftly slain him
 The Bedouin begged him for quarter,
 the prince's heart had compassion on him
 and he was about to set him free, when
 the king of Syria swift as a dragon
 galloped up, and stuck a dagger into his breast
 so that his body weltered in gore

This untoward intervention caused Humāy to turn with fury on the supposed camel-driver, whom he bade vanish whence he had come before he should kill him (verses 680-710) The king, secretly approving his reproach, sped from the

scene of carnage to the capital, whilst Humāy tarried behind surveying the battlefield.

The next morning the daughter of the Bedouin chief, coming upon her father slain, rent her robes and bitterly reviled Humāy, who viewed her grief with pity. She called the prince out to combat; Humāy, disclaiming responsibility for her father's death, declared that he would never consent to fight a woman, more particularly one so beautiful. This gallant speech served only further to enrage the girl, who launched a savage attack on the prince (verses 715-740). Humāy, wounded about the head, cut with his sword the forelegs of the girl's horse which threw its rider. The girl continued the engagement on foot and fought so ferociously, that Humāy was constrained to threaten her with ruin, though still deploring the necessity of doing battle with such a heart-ravisher. He rained blows upon her, but all without effect, whilst the blood flowed unstaunched from his head-wound so that he was near to die (verses 741-760).

All seemed over with the young prince, when suddenly a cloud of dust rose from the desert road. Both combatants watched the approaching rider with mixed trepidation and hope. The new arrival proved to be Gul herself, who bade Humāy take his rest whilst she grappled with his formidable adversary. This offer spurred the prince to a final effort; he flung his lasso unerringly about the Bedouin girl's neck, plunged his dagger into her shoulder blade, bound her hands with a twist of the rope and flung her to the ground (verses 761-776).

The Rose of Kāmkār came and smote her with the sword,
spilled forth the blood from her brain in a cloud.
'She is better dead,' she cried. 'Being so wicked,
never would she have turned her thoughts to prudence.
I have heard how many men she has slain,
how many bodies she has dabbled in blood;
the king of Syria was sore afraid of her,
for her speech was a sting puncturing the liver.'
After that likewise the Rose of Kāmkār came
to her beloved, and bound his wound securely.

Gul then implored Humāy to rest after his long duelling. She set him on horseback and followed him along the trail. Presently Humāy collapsed of weariness and thirst and fell to the earth; Gul galloped up at great speed (verses 780-800).

She dismounted and wept bitterly over him,
then wiped the soil and dust from his face,
thrust her tongue for a while into his mouth
to the end that she might loosen his tongue.
When excellent Humāy's tongue became moist again
he cried to her, 'Lovely, bind me to the saddle;
haply I shall bring my dear soul to the fortress
and there, O jasmin-bosomed, drink a draught of water,
else my soul will surely depart out of my body
once my mouth and throat became dry again.

Make no lament, set me upon the horse,
upon yonder horse fleet as a lightning-flash
Do you sit behind, and hold me in front,
or I shall die miserably on this spot'

Guy complied with Humāy's petition. Almost immediately the couple found themselves confronted by a new threat, the approach from the rear of a fast-riding horseman. Gul dismounted and laid the prince in the shade, bidding him sleep there whilst she faced the fresh challenge to their lives. A fierce engagement ensued between her and the horseman which was still undecided at nightfall, when the contestants withdrew to seek refreshment (verse 810-837). Gul followed the tracks of a herd of deer to a waterhole at which she drank, then she carried water to Humāy to whom she recounted the story of her long battle. Humāy thanked her for saving his life, and proposed that they should slip away to the fortress. Gul agreed, and having seen Humāy to safety within the keep, she set out once more to renew the duel with her formidable opponent (verses 840-865). On the way she came upon a soaring mountain inhabited by a strange and fearsome monster

A cave was there, and within it a demon
with hair like a ram and face like a bull,
head, feet and hands like those of an ape,
his mouth a grotto brimful with poison,
his body covered with stiff hog's bristles,
the same on his head, shanks, sides and back,
his two eyes resembling the eyes of a toad
running with water, but not of grief or pain,
his eyebrows prickles just like a porcupine's
separately steeped in dye of brazil-wood,
his mouth crammed with crooked teeth left and right
the sight of which would wither the soul,
the tip of each flashing like a diamond,
the stump of each pitch black as ink

This demon, whose diet was strictly human flesh, had spread ruin and slaughter for a hundred miles around, the fame of his butcheries ran through all Syria and Egypt, and none dared to make war on him. Sniffing the scent of Gul from afar, the huge monster shambled out of his cave so that the mountain quaked and crumbled at his tread. Gul was mightily afraid, and raised her face to heaven seeking God's protection which alone could save her (verses 870-900). She then stood her ground and gave battle, so successfully that she overthrew the monster and hacked him to pieces. Tying his amputated hands to her stirrup, she rode on giving thanks to the Almighty until dawn broke and she found the right road again.

Presently she came upon her opponent of yesterday collapsed on the ground, he had not been so successful as she in finding water, and his tongue was cracked with thirst. Gul felt sorry for her foe and bore him to the pool where she gave him water, she then asked him to declare his identity and his reason for fighting her. He replied that he was seeking to avenge the Bedouin chief, whose brother

he was. He begged her to spare his life, and he would be her eternal slave. Gul took a solemn oath not to harm him nor to misprise him; she then showed him the hands of the demon, and described how she had overcome him (verses 901-940). He expressed his amazement at her prowess, the like of which no man even possessed. Gul announced that she would return to her fortress, and send him from there a fresh mount; meanwhile she gave him arms and left him by the pool.

Almost at once a cloud of dust rose from the valley, and the warrior was face to face with a fire-breathing dragon, one lap of whose tongue sufficed to dry up the pool. He fled, pursued by the beast; taking a backward glance; he let fly an arrow which transfixd its throat so that it could not breathe; another shaft penetrated its eye, another its head. The dragon, stung to fury, spat out a stream of venom which asphyxiated the young warrior. The beast dragged itself painfully back to the pool which was soon vermillioned by its gushing blood, and there lay panting (verses 941-970).

Gul did not tarry long at the fortress. She rode forth once more with a second horse on a string, and presently came upon the bloody shambles by the pool. The led mount took fright and raced back to the castle. Gul dismounted, tied up her own horse at a discreet distance, and went forward on foot to finish off the dragon. The beast charged; Gul ran to her horse and galloped for dear life, until the steed was utterly spent. Once more she dismounted and stood to do battle with the dragon, against which she loosed such a torrent of shafts that it halted in its tracks. Gul then ran up and beheaded the beast, whose gore converted the sands to the hue of pomegranate-blossom; to make doubly sure she ripped open its belly, which discharged a great river of blood. She discovered the young warrior still whole in the dragon's maw, but scorched black as an Ethiop, and she wept countless pearls of tears over him (verses 971-1000).

Humāy now arrived on this melancholy scene and was much grieved to find Gul in such a sorry state. When she told him the history of the young warrior's untimely end, his tears were soon mingling with hers. Having wept in concert until the ocean itself might envy the flood of their lamentations, they mounted their horses and Gul guided Humāy to inspect the slaughtered dragon. Having marvelled at his lady's martial prowess, he was proceeding with her towards the fortress when yet another caparisoned rider appeared in the offing. They were wondering whether a further trial of strength awaited them, when the horseman shouted that he was a refugee from a gang of thieves who had set upon his caravan and plundered him of a great treasure. He begged them to assist him to recover his property, for which service he promised to reward them handsomely (verses 1001-1030).

He seized the reins of the choice Rose of
Kāmkār, and kissed the earth before her.
The Rose of Kāmkār had compassion on him
and said, 'O horseman harried by grief,
I do not want any gold or silver from you,
nor do the brigands fill my heart with fear.

Thrust now your steed underneath your thigh;
I will drive behind, and you drive before.
If we hit upon the thieves on the way,
though they be two hundred, and we but two,
yet we will snatch back all your chattels;
those evil men will get the worse of the bargain.'

So Gul and Humāy followed the stranger into the desert for five leagues, until fatigue overcame riders and horses alike. There they espied a fortress soaring into the sky, the tower hewn of solid rock, built high up a craggy mountain, the path to its entrance winding like a snake. Gul and Humāy asked their companion who the tenant of the fortress might be, and he replied that it was the headquarters of a band of robbers, two hundred bloodthirsty assassins, the very gang that had waylaid his caravan. He feared that the three of them would prove no match for such a powerful band, and counselled his two protectors to repair to their own fastness, now that night was upon them; he begged them to take him along with them (verses 1031-1065).

These deliberations were cut short by the approach of one of the brigands, who roundly cursed and taunted the three, calling on them to dismount and to follow him into the thieves' lair, where their lives might possibly be spared at his intercession. Humāy, infuriated by this insolent speech, declared that the other's life was forfeit, and that even though the fortress were garrisoned by a thousand thieves they all should perish by his sword. Thereupon he drew his blade and, uttering a shout so loud that the fortress shook, clove the bandit into halves (verses 1066-1090). Twenty armed men rushed from the castle to avenge their comrade's death, all making against Humāy who swore not to invoke the aid of either of his companions; one by one he slew the whole contingent.

Night now fell, and with darkness came a storm of such intensity that torrents were soon raging in all directions, so that the whole desert was transformed into a tempestuous sea. The garrison of the fortress, beleaguered by the waters and the pitch blackness, awaited confidently the return of the twenty for whom they left the gate wide open. Humāy, observing this, slipped off his horse and made ready by guile to enter the fortress and set it on fire; he revealed his plan to Gul, who was to follow him in case he needed help. His ruse succeeded, for the watchman of the gate took him for one of the twenty. Once within the fortress, Humāy looked on from hiding as the chief of the robbers drank himself with his henchmen into a stupor. When all was silence he piled up brushwood and set the keep alight. A startled guard belatedly demanded what he was doing, but Humāy stealthily struck off his head with his sword (verses 1091-1142).

Gul, seeing the fire, ran up the mountain and was spotted by Humāy at the gate of the fortress. Clambering down the tower, he seized the gate and slew all the guards. Gul hastened to him and congratulated him on the brilliance of his manoeuvre; then silently they crept about the fortress and slaughtered one by one the sleeping garrison. Their action was observed by an astonished watchman, who ran to waken the robber chieftain with the news that a pair of demons were loose in the fortress dealing death left and

right. These tidings quickly sobered up the gang-leader, who shouted to his mobsters to rally to the defence of their retreat; but to his despair answer came there none. He ran amok in the darkness, to be challenged by valourous Humāy, who swiftly decapitated him, and so at last felt secure from danger; having slain so many, he could afford to spare the lives of the demoralised survivors. With the dawn he called the merchant caravaneer and told him all that had transpired during the night, and how he had recaptured for him his treasure (verses 1143-1175). The fortress proved to be packed with precious loot amassed over many years, part of which Humāy gave the merchant as a bonus, together with his caravan companions, whom the robbers had held captive. The merchant then took his leave of his benefactor and went on his own way (verses 1176-1190).

Having razed the fortress and driven out those of its denizens whose lives he had spared, Humāy set forth with Gul and a camel-load of gold, gems and fine garments, and so returned to the royal castle. Humāy spent the night with the still inviolate Gul asleep on his breast. Next morning he departed for the capital in some anxiety, for he had been absent from the king a whole week. The king received him better than ever, and Humāy recounted his adventures since their last meeting, save that he suppressed the part which Gul had played in his exploits (verses 1191-1256). The king congratulated him on his successes, and then revealed that the camel-driver whom he had encountered in the desert was none other than himself.

‘If you would like to know, I am the camel-driver.
 Dearest you are to me than my own body and soul.
 You are safe from my anger; my daughter is your consort,
 you are my son in this land and territory.’

Humāy trembled on hearing the king’s disclosure and begged for his forgiveness; he vowed himself the servant of his promised bride, and suggested that troops be sent forth to bring back the treasures which he had won, as well as the king’s kinswoman whom he had rescued. He now confessed how Gul had saved his life, and the king wept in astonishment at his daughter’s heroism; he also ordered that Humāy’s proposals should be implemented.

The king and Humāy spent that night drinking merrily, and with the dawn they rode forth to inspect the battlefields and to supervise the gathering in of the booty; they did not forget to allow the soldiery their percentage. The king commanded that the robbers’ fortress should be rebuilt as a repository for his own treasures. He then collected his daughter and bore her off to the capital, whilst she expatiated upon the virtues of Humāy.

‘He is your mate,’ the king declared to her.
 ‘But first of all he must make a journey
 to Rūm, to do battle and wage war on my behalf,
 to make the world narrower for my ill-wisher.
 I have no foe like the Caesar in Rūm;
 if he deprives him of those dominions
 no one else in the world is a consort for you;
 you can certainly count on this my covenant.’

Gul agreed with her father's plans, only asking for ten days' leave to allow Humāy to recover from his exertions. The king conceded her request, and, in fact, kept his designs dark for a whole month, which he passed feasting with Humāy (verses 1291-1322). At the end of that time he told the prince in Gul's presence that he intended to hand over his kingdom to him together with his daughter, but that first he had a commission for him to execute. The Caesar of Rūm, who had demanded Gul in marriage and was always raiding Syria, must be defeated in a surprise attack.

Heroic Humāy thereupon kissed the ground.

'Be of good cheer,' he bade the emperor,

'for if your foe be the wheeling sky itself

I will not leave it in stars, moon or sun.'

All he asked was that the king should solemnly pledge to give him his daughter on his return. The king readily gave his sworn word; then he placed at Humāy's disposal an army with all the apparatus of war and a three hundred camels' load of gold, together with a thousand camels' load of royal brocade. The expedition set out under the best possible astrological influences (verses 1323-1350).

The drums thundered at the army's departure,
the air grew black with the dust of the horsemen,
the trumpets shrilled, the pipes wailed,
heaven itself seemed to leave its moorings.

Fifty thousand malevolent horsemen
drove forward like waves of a sea of pitch;
the earth was scored by the hooves of the horses,
the dust shrouded the faces of the stars.

Excellent Humāy and the Rose of Kāmkār
rode forth with the illustrious Chosroes
two days' journey; then Humāy the famous
said to the king, 'Now you must return.'

The three wept copious tears at the leave-taking, and Humāy set out sorrowfully but resolutely upon a campaign which was to last far longer than any of them anticipated. He appointed as his chief-of-staff a young warrior named Qais, who loved Humāy dearly and was admitted to all his secrets, sharing his board and bed. Qais was not only most brave, most sagacious and most handsome, he had also travelled in Rūm, where he had left his heart, a fact which he kept hidden even from Humāy (verses 1351-1379).

After forty days on the road, Qais acting as a guide, the army came to a dense and beautiful forest where Humāy, being travel-weary, decided to make camp for a day or two. After taking a meal, the two heroes entered their tent and were soon fast asleep. Humāy's slumbers were rudely interrupted by the roaring of a terrible black lion, which had thrown the whole encampment into alarm and confusion. The prince soon accounted for the lion, and by nightfall he had added ten more to his bag. He passed the night with Qais rejoicing and fortifying himself with wine (verses 1380-1425), after which he slept soundly. On the return of day he ordered the army to resume the march.

The expedition now reached mountainous country. Here Humāy encountered and, with Qais's aid, slew his trickiest opponent so far—a beautiful enchantress who vainly sought to persuade him to be unfaithful to Gul, then on being repulsed attacked him, changing into various monstrous shapes to terrify him into surrender, and finally repented of her sins with her last breath. Humāy sat upon the temptress's golden stem-studded throne (verses 1426-1608). That night was given over to feasting and music. The following day Humāy distributed among the army a fair share of the booty which he plundered from the enchantress's fortress high up in the mountains, and liberated the lovely ladies whom she had kept there under her spell. The prince passed twenty happy days in that magic castle with its beautiful furnishings and gorgeous gardens, handed over the lovelies to Qais, and wrote a long letter to the king of Syria, informing him of his progress. He attributed his successes to the help of God, and gave notice that he was sending the king and Gul a thousand rose-cheeked handmaidens with loads of gold and jewels. The king duly acknowledged the safe arrival of the spoils, and Gul enclosed an appropriate love-letter (verses 1609-1735).

After this agreeable intermission the army set out again, and within three days reached the coast still ringed with mountains. After a night's rest Humāy rode out with Qais and a few knights to enjoy a little quiet hunting. Hearing a loud voice lamenting in Greek, the prince galloped ahead to investigate and came upon a watchman, who told him of a fierce monster which rushed out of the sea from time to time and devastated the surrounding countryside. The creature had just now emerged from the deep, and all the inhabitants had taken refuge in the mountains; the prince should hurriedly summon his troops to shelter. Humāy returned to find a scene of carnage, and bleeding Qais embattled with the monster.

Humāy roared like a clap of thunder;
thereat the beast trembled like a leaf,
turned its attention from heroic Qais
and approached the prince malevolently.
With one charge he flung the prince from his horse
stirring the dust up to high heaven.

The army looked on impotently whilst their commander fought the monster. After a bitter battle in which he was wounded and on the point of exhaustion, by the Almighty's intervention Humāy finally triumphed amid the plaudits of the spectators, and received the grateful thanks of the local people who had suffered from the monster for ten years (verses 1736-1810).

After a fortnight's rest the column pushed on anew into desolate and boulder-strewn country without a trace of fodder or water, Qais leading the way whilst the troops were soon straggling weary and athirst. The path grew narrow as an ant's foot and wound endlessly up and down, until at last a fortress came in sight. This was the stronghold of a wicked Patriarch who had for years been exacting heavy tribute from honest travellers. Apprised by his watchman of the approach of Humāy's forces, he sallied forth to demand the customary toll.

He stood on the road like a raging elephant,
on foot, in his hand an iron mace,
soaring in stature tall as a cypress,
wary and sullen as a malicious demon.
Way down below him the army resembled
a handful of chaff underneath a mountain.

Qais demanded in Greek why he was opposing their passage, one man in the face of an entire army, and advised him to petition the prince politely for whatever he had in mind to ask. The Patriarch roared with laughter and said he cared nothing for army or prince. They could only march one by one through the defile, so that he would be able to pick them off at his pleasure; if, however, they paid tribute they might pass in perfect safety. To give proof of his mettle he slew Qais's escort of fifty knights in a trice. Qais then wooed him with soft words, offering to discuss the issue quietly with him man to man. The Patriarch mocked his change of front, whereupon Qais seized him by the waistband and dashed him fifty times against the rocks, then bound him to a camel and drove forward through the pass to a riverside meadow where the army was able at last to encamp and rest.

Qais brought the Patriarch before Humāy, who upbraided him for his rapacity and demanded to know how much money he had taken in tribute. The Patriarch answered that he possessed a heavy treasure; he begged to be allowed to give a little of it to his four daughters who were in the fortress, then the prince could keep the remainder, if only he might escort his daughters to a far place where he would trouble honest men no more. Humāy agreed to spare the Patriarch's life, leaving it to Heaven to punish his sins. The Patriarch departed with his daughters and retinue. Qais entered the treasure-crammed fortress and sealed all the doors, for the loot was far too heavy to carry along on the present campaign. The prince posted a small garrison to watch over the cache, distributing a modest portion amongst the troops and leaving the rest to be transported on his return from Rūm (verses 1811-1960).

The Patriarch meanwhile made all haste to Amorium, where he told his sorry tale to the Caesar. The latter was amazed to learn that Humāy and Qais had so easily taken possession of the seemingly impregnable fortress, and feared for his own kingdom and his personal safety; why was Humāy marching against Rūm, which had no enemy in the world so rash as to challenge its supremacy? The Patriarch told the Caesar that he had heard one of Humāy's knights say that it was the king of Syria who had dispatched Humāy; he counselled his royal master to make all ready to resist the invaders. The Caesar accepted his advice and rewarded him handsomely for his loyal services; then he mobilised a vast army and marched out to meet Humāy (verses 1961-2005).

A month's forced march brought the Byzantine forces to within striking distance of Humāy's army, and they then encamped to prepare for battle. Humāy, informed of their approach, sent out spies to report on the enemy's dispositions, and they returned with a spine-chilling account of the Byzantine might. Nothing daunted, Humāy averred that he relied upon his well-trying

luck to bring him through. The Caesar now in his turn dispatched a subtle agent to penetrate the Syrian lines, and to attempt to persuade Humāy to give up his rash adventure; he was to offer as a bribe the hand of the Caesar's daughter. All this, however, was intended merely to put Humāy off his guard; the Byzantines would then suddenly strike and defeat him, after which the Caesar would have the pleasure of toppling the king of Syria off his throne, and taking his daughter to wife (verses 2006-2050).

Qais himself escorted the messenger to Humāy, who was outraged at the proposal that he should marry the Caesar's daughter; Giul was the only girl for him. He rejected the Caesar's overtures and declared himself faithful to the Syrian king's commission. The Byzantine messenger sought vainly to deflect him from his purpose; Humāy sent him back with a defiant challenge to single combat. The envoy delivered Humāy's message, and counselled the Caesar to hold his hand and let the Syrian forces take the offensive; being inferior in numbers, they were certain to be defeated (verses 2051-2100).

The Caesar elected as scout one Sikand, giving him 30,000 men to act as advance guard. The opposing skirmish was led by Zahīr, a famed Arab knight, who had 1,000 picked troops under his command; he was supported by a tough warrior named Nashwādh with an escort of two hundred.

The world drew on its flame-red skirt,
the sky wrapped its head in a pitch-black veil;
stars glittered on heaven's face
like tears on the cheeks of a woman mourning.

At midnight the advance parties from both sides clashed and a fierce engagement followed. Sikand personally lanced a hundred of the Syrians before he was set upon by Zahīr and captured; then terrible havoc was wrought upon the Byzantines, only 6,000 escaping from the carnage (verses 2101-2150).

Wild beasts fell upon the dead and tore them to pieces
with the assistance of wheeling vultures.

The routed remnant brought their heavy tidings to the Caesar, who reformed his huge forces and prepared for a battle of revenge. Meanwhile Humāy held his ground and awaited developments with resolution. The Caesar flung 100,000 of his bravest soldiers into the field, placing them under the command of Chief Patriarch Sangūl. Qais sallied forth with a scouting party of two hundred; Sangūl advanced with his bodyguard of 600 knights (verses 2151-2204). Humāy attacked by night and routed the Byzantine scouts, whereupon Sangūl mustered all his forces against the 10,000 Syrians.

So many soldiers were slaughtered on both sides
that the earth ran red with blood like a rose,
the air became dark as a sea of pitch,
lances and arrow-shafts pearls of that sea.

Zahīr struck down the enemy left and right and slew Sangūl himself; the Byzantines fled headlong to the mountains, losing 50,000 slain in that one engagement (verses 2205-2225). Humāy took 1,200 prisoners. The Caesar

wept on hearing of this crushing defeat and the death of Sangūl, and resolved upon vengeance.

‘ Since now my ass has fallen into the mire
it is right that I should labour harder myself;
the hands of all and sundry will not mend my affairs,
I must endure the sweat and toil personally.’

He summoned his council and set forth the facts of the situation. Ruin stared them all in the face, Byzantium was on the verge of complete destruction. Yet its forces still outnumbered the Syrians a hundred to one; if all went to war with a will, the invader could yet be swept away. The army responded to the Caesar’s appeal, which was reinforced by a distribution of gold and a fresh issue of arms (verses 2226-2297).

Humāy, for his part, having gathered in an unprecedented harvest of spoils, ordered the prisoners to be beheaded. The scouts went forward from both armies, and after two days’ intermission battle was rejoined. The issue was still undecided at nightfall; of the Syrians two hundred had been wounded, but of the Byzantines 10,000 lay dead. Next morning the contest raged again, the Caesar being promised victory by the astrolabe. The Syrian troops, having suffered heavy casualties, grew so weary that Humāy resolved upon a withdrawal under cover of darkness. At the end of the day only two hundred survived, to flee for shelter to the frontier fortress (verses 2298-2370).

Humāy and Qais climbed on foot into the mountains; hungry and thirsty, they kept vigil all night against the wild beasts. Next morning the Byzantines completed the slaughter of the Syrian remnant; the Caesar seized the royal tent and sat upon the throne, then sent his troops hunting for Humāy, who watched the catastrophe from the safety of a cave and lamented to Qais the infidelity of fortune. He would have flung himself down to death had not Qais comforted him with sweet words.

After two days the Byzantines withdrew from the scene of victory, and the two Arab leaders were able to descend and inspect the battlefield. Greatly sorrowing, they wandered off in search of food and water; three days’ quest brought them a few dry crusts which revived their failing strength. They tramped on until their feet were blistered, then they dropped exhausted close by a village (verses 2371-2424). A man came running to them out of the village to enquire what had befallen them. Guessing that they were refugees from the Caesar’s wars, he invited them to shelter with him.

‘ For I am a man of property from Khaibar
who has girded his loins to engage in commerce,
a Jew, not a Christian; my name is Asmarā,
people know me well everywhere
that I am a merchant trafficking in Rūm;
in this village I have taken my abode
since the water here agrees well with me
and the air lifts my head on high.’

The Jew said that he was doing good business, and had a long time been

looking for two strong young men to be his bodyguard. He was ready to pay them each five dirhems a day. The two wanderers jumped at his offer, making themselves out to be fugitives from an unjust master. The Jew entertained them lavishly; but it was a case of a sprat to catch a mackerel. Next morning their host, who had already lured 1,200 wayfarers to their destruction, promised Humāy and Qais great wealth if they executed his commands; and for three days and nights they played and sported together.

On the fourth day the Jew ordered them to follow him carrying a long rope; he led them up a high mountain overlooking the ocean and into a hut from which he brought out an elephant. He instructed Qais to excavate not far from the hut. His digging unearthed a broad slab which, when drawn aside, disclosed a well. Fastening the rope to two rings, he ordered Qais to descend and pile into a basket all the gold and jewels he found below. Qais did as he was bidden, and discovered a huge hoard of glittering gems and gold; he filled the basket, and the Jew drew it up. The latter then commanded Humāy to climb down and help Qais in his search, and promptly pulled away the rope, leaving the two companions at the bottom of the well. Humāy and Qais wept of despair when they realised their plight (verses 2425-2555).

Yet even so they put their faith in God; the sight of so much treasure was also a comfort in their distress. Then Qais heard a voice calling from an apartment of the well, and on investigating he found a handsome young man on the point of expiring, yet with bread and water before him. Humāy entered at Qais's summons, but too late to get anything out of the youth. This tragedy increased still further the two friends' despair; but at least now they had a supply of food for perhaps ten days or more. Looking about them they saw that the whole place was littered with bones; Qais also found a knife, with which he at once began to dig. Humāy took over when his friend was exhausted; for three days and nights they carved their way through the solid rock, until at last a shaft of light shone ahead. Scrambling to the opening, they found themselves overlooking the sea, but with no way to climb either up or down (verses 2556-2596). They now had only two days' food left, and Humāy suggested that on the third day they should jump for it and leave all to destiny.

‘What is written becomes neither less nor more,
neither magic nor charm is of any avail;
there is no escape from fate and destiny
and from what God has mingled in our bodies.’

Then one morning they sighted a ship approaching; it cast anchor just below them. Humāy and Qais shouted that the cave was full of gold and silver; let them bring the ship close to the mountain, and they would pitch down the treasure-trove which was useless to them, being hopelessly cut off. The ship's captain responded, and Qais began to shower down gold.

He scattered gold from the mountain just as
heaven at dawn's hour scatters the stars
or as in autumn the leaves are strewn
by the fierce wind blowing through the trees.

When the load of gold had been discharged, Humāy and Qais resolved to fling themselves down and take their chance of survival. Luck was with them, for they fell into the water and were hauled ashore half-dead by a couple of sailors (verses 2597-2650). After a while they recovered, gave thanks to God, and ate a hearty meal which the kindly crew set before them. All then embarked, and after passing through many vicissitudes on the ocean in a voyage lasting six months the ship came to shore in India (verses 2651-2700).

The mariners landed, rejoicing at the foot of a high mountain which abounded in date-palms, of which they ate their fill. That night they all slept soundly. Next morning on waking they found their way back to the ship barred by a huge and savage bear which had already killed two of their ship-mates. Humāy asked for arms, and after a bitter struggle he slew the bear to the astonishment of the anxiously watching crew. He flayed the beast and stuffed its skin with straw, then carried its head in triumph to the ship.

Setting sail, they soon came to a city which was the prosperous capital of an Indian king named Dahmrāy. He made haste to welcome the party, and gazed with admiration on Humāy; through an interpreter he questioned him as to his identity and his wishes. Humāy briefly told the story of his life, and the king received him honourably. The city was most spacious and splendid, containing no fewer than 50,000 temples, whilst the king's palace was a veritable earthly paradise, gorgeously adorned with gold and pearls and every manner of precious woods. The king assigned a sumptuous apartment to Humāy and placed at his disposal a retinue of servants (verses 2701-2805).

After two months of feasting, at the end of which Humāy could speak the Indian language like a native, the king promised to provide the prince with an army and to see him safely on the way to Khorasan and Iran. But first he must tarry with him a year, and help him to defeat his enemy, a rival king called Mihrāva, whose lands marched with China. To this Humāy agreed. A huge army was mobilised from every province, and Humāy marched forth with Qais as his chief-of-staff, having first provided for the ship's crew (verses 2806-2894). Then followed a long series of bloody but (truth to tell) somewhat repetitive battles in the course of which Mihrāva's ten sons were slain, and finally Mihrāva himself was killed (verses 2895-3650).

Dahmrāy gave Humāy all Mihrāva's treasure and retinue, not forgetting a share for Qais and the army. Humāy made a triumphal procession through the whole of India, then came back to Dahmrāy's capital and there feasted and made merry for a space. With the return of spring Humāy requested Dahmrāy to make good his promise to see him safely on the road to Rūm. Dahmrāy kept his word and accompanied Humāy and Qais, together with a large army which he placed at their disposal, as far as Ghazna. Humāy meanwhile had met a Syrian merchant named Bu 'l-Harb from whom he learned that the kings of Syria and Egypt had joined forces in an expedition against Rūm to avenge himself. The prince on Qais's advice sent forward a fleet courier to carry news to the two Arab kings that he was on the march from India.

The Indian envoy made the long journey in four months, and delivered

Humāy's letters to the kings of Egypt and Syria and to Gul (verses 3651-3760). Gul would have accompanied the messenger back to Humāy, but at that juncture the Caesar attacked with all his legions. Gul distinguished herself in the ensuing battle, killing two hundred Byzantine champions, so that the Caesar thought that Humāy himself had returned to the wars; one of his commanders disclosed to him the true identity of the ferocious warrior, more deadly than Humāy himself.

When Caesar heard this his heart grew sad,
tears of blood rained down his cheeks.
He said, ' Because of the Syrian king's daughter
my heart had become a prisoner in the trap;
now my soul is fearfully afraid on account of her,
through her my army will be brought to ruin.'

The Caesar urged his soldiers to make an even greater effort and to defeat the Arabs before Humāy could reinforce them. He flung 600,000 men into the fray (verses 3761-3850). Gul mastered 20,000 warriors to oppose the Byzantines and a savage battle followed in which both sides suffered grievous losses. The Arabs were defeated, and Gul fled to her father's tent to find that he had vanished; the king of Egypt had also taken the headlong road back home. Gul found the Syrian king hiding with the remnants of his army in an impenetrable forest. The Byzantine hosts ringed them round, but could not force their way into the bivouac; the Caesar therefore decided to besiege the forest and wait for hunger and the snakes to finish off the fugitives.

For three months the Syrian refugees were beleaguered. Then the king sent out scouts to seek news of Humāy. Gul cursed capricious fortune day and night, and was on the point of cutting her own throat. But Humāy was on the way; hearing of the plight of the Syrians, he redoubled his pace and overtook his father in a joyous reunion (verses 3851-3925). Humāy cheered the Egyptian king with the news that a huge Indian army with countless elephants and camels was not far away; he also mentioned the treasure which the king of India had pressed on him. After two days the reinforcements would arrive, and then all should go forward to the relief of the Syrian king and his daughter. The king of Egypt at once sent a fleet messenger to convey the good tidings to the desperate Syrians.

On the third day Qais arrived with the Indian army. After a brief rest Humāy set out with a picked commando and in a week reached the forest. He attacked the Byzantines and cleared a way for the Syrians to sally forth.

First of all came to him the Rose of Kāmkār;
he took her passionately to his embrace.
So loud a clamour went up from the two of them
that both fell senseless with lamentation.
The king of Syria also wept over them,
his heart sore stricken for the loving pair;
when heroic Humāy beheld the king it was
as though he had sighted the new moon.

The Caesar trembled when he heard that Humāy had relieved the Syrian columns, and he withdrew his forces in two stages. Humāy awaited the arrival of Qais with the main divisions, then proudly showed Gul the presents which he had brought for her from India (verses 3926-4025). Humāy's army rested for a month, while the Caesar grew more and more alarmed at the report of the elephants and the mighty hosts which had now been brought against him. Meanwhile the garrison which had long been left in the frontier fortress broke out and rejoined the army of Humāy (verses 3926-4045).

Humāy now attacked the Byzantines, first advancing 1,000 scouts under Qais against whom the Caesar opposed an equal contingent. Their night skirmish was followed by a full-scale engagement of 30,000 Byzantines against Qais's thin columns, but Qais defeated this move; whereupon Humāy reinforced Qais, and the Caesar's forces were routed. After anxious deliberation the Caesar resolved once more to try the fortunes of battle, this time committing 900,000 men. The unfamiliar appearance of the elephants with their flashing mirrors struck terror into the Byzantine hearts; 10,000 of their knights were slain, and both Humāy and the king of Syria felt confident that they were rid of the Caesar's menace for ever. On the morrow, with the king of Egypt and Gul joining in the party, they went forward to deliver the final blow (verses 4046-4133).

The battle raged furiously, and Humāy, Gul and Qais distinguished themselves, breaking the centre and killing 1,000 Byzantines with their own hands. After a night's intermission the issue was joined again; Qais charged the right wing, Humāy the left, and Gul the centre. Realising that defeat was inevitable, the Caesar fled from the field and his demoralised army dissolved. The victorious Arabs and Indians plundered to their hearts' content (verses 4134-4184). Taking boat, the Caesar sailed with his remaining troops to an island fortress, abandoning his throne and kingdom; whilst Humāy and the king of Syria ravaged Byzantium from end to end.

They turned their faces to Caesar's capital,
 carrying off whatever they found there;
 they emptied his palace of its lovelies,
 they dug out all his hidden treasure.
 Thereafter they set fire to the palace,
 leaving behind no treasure and no quadruped;
 they gave over his whole land to plunder,
 scattering dust upon his throne and crown.

Qais secured that the lives of the family of his Byzantine beloved should be spared, and the king of Syria consented to his marriage with her. Then a Byzantine informer disclosed the Caesar's whereabouts to Humāy. The latter with Qais at once organised a sea-borne landing on the island. After a two years' siege the garrison, brought to the verge of starvation, rebelled against the Caesar and surrendered him to Humāy bound hand and foot. Humāy conveyed him triumphantly to the king of Syria, who commanded his execution (verses 4185-4248).

After a lacuna in the manuscript, the story resumes with Humāy taking his

revenge on the Jew who had tricked him before he went to India. All the treasure in the well was looted, the Jew was pitched in and the well filled in upon him. Next the treasure in the frontier fortress was gathered in. Great festivities followed in Damascus, which continued for two months, at the end of which Humāy asked the Syrian king to fulfil his promise of seven years since and to marry him to Gul. The wedding was celebrated with due pomp and circumstance, and the king handed over his kingdom, to which Byzantium had now been added, for Humāy to rule over with his father's consent. The king of Egypt then departed homewards, and the Indian army was sent back to India.

With the Rose of Kāmkār, enthroned as king
Humāy passed all his days in happiness
until ninety years had flown over him
and fate rolled up the scroll of his life.
He remained not in this world, neither his mate,
for there no heart enjoys eternal gratification.

So the tale of Humāy and Gul comes to its quiet close, and the complacent poet commits his work to the judgment of his unnamed patron.

نُه‌مائی‌نامہ

بنام اینزدانا، توانا، بخشاینده، بخشایشگر

سیاس از خدایی که جان آفرید
 خدایست روزی ده جانور
 نیازش بجز آفریدن نبود
 همه چیز چون خواست خود آفرید
 چرا آنکه بگزید بگزایدش
 کرا راه این راز بسته شدست
 بر از جهاندار راه تو نیست
 جهان داور آن کرد کیش خواست
 کند هر چه خواهد که کرد آنچه خواست
 بیاور نبودش نیاز و نه هست
 از آزست و از آرزو بی نیاز
 وزو نیست فارغ فراز و نشیب
 ز کثرتی و از کاستی هست دور
 چو مارشک و آتش ز گیتی مدان
 که دور از نیازست و از آرزو
 خدایست روزی ده و دادگر
 نداند کس او را که چونست و چند
 بدان کرده هستی وی از نیستی
 چرا هست او خود کند نیست باز

۵

۱۰

۱۵

سپهر و زمین و زمان آفرید
 نموده سوی خود ره جانور
 همیدون بمردم گزیدن نبود
 چنان کیش بیاست هم برگزید
 بکاهد که و گه بیفزایدش
 ز چون و چرا دلش رسته شدست
 درین ژرف دریا شناه نیتست
 نه کثر هر چه کردش همه راست بود
 که بر هر چه کرد و کند پادشاست
 نبودش زین رنج از و نه هست
 نه اندر نشیبست و نه بر فراز
 نه نازش ز شادی نه رنج از غیب
 صبورست در کار بنده صبور
 بچیزی نیازش ز گیتی مدان
 وزو آرزو راست بسته گلو
 برون از گمانست و دور از فکر
 چرا آفریدست پست و بلند
 همی تا تو بر هستیش ایستی
 پس از نیستی هستی آرد فراز

که بودند یک یک پس وی امام
که بازش نگذرد ترخم ز آل

۴۰. فری بر همه یا وانش تمام
مگیراد کس را دل از آن ملال

گشتار اندر ستایش خرد

که داده خرد راست خوبی خدای
که یابد بدو بوی باغ بهشت
روان را ز تیر بلا جوشن است
رساند خرد جان سوی کردگار
بدو مردم از بند بسته رهد
ز بند دست او را گشاده خرد
دلش راه یزدان گزیننده تر
که گمراه نماید خرد مرد را
بنزد یک آتش کنی جای به
بود خانه ها را ز آتش بسیج
دریغ از تف مهر بایدش خورد
که هست آشکارش ترا هر نهان
تنست ای شگفتی شده مایه دار
بدن و ز رطوبت نکردم دراز
تو مند با از بستست بس
که هستم شده چیره بر شاعری

همی تا توانی خرد راستای
خرد هست جان را چراغ بهشت
دو چشم روان از خرد روشن است
شود از خرد جان همی رستگار
خرد هردو گیتی بهرم دهد
بهرم خداست داده خرد
کرا بیشتر جانیش بیننده تر
بیزدان رساند خرد مرد را
باش پرستی کنی رای به
نشاید بی آتش بر آسود هیچ
تموز آورد یاد کم توشه مرد
چنین است گردنده فصل جهان
همان آدمی را ز طبع چهار
ز خون و ز صفرا و سودا بساز
که بی آزار اندر جهان نیست کس
مرا از بیشست در شاعری

۴۵

۵۰

۵۵

نیابد در نیستی هیچ کس
بدان را همان پای بندد بدام
بهر دو درون آدمیست رنجای
دهد جای او جاودان در بهشت
کند هاویه مسکنش بی مگر
بگفتار پیغا مبرا و گرای

ببندد در نیستی زان سپس
دهد جای نیکان بنیکان مدام
بهشتست و دوزخ و رادوسری
کسی کو بود پاک و نیکو سرشت
همان را که بد باشد و بد گهر
گرت هست رای بهشت خدای

۲۰

۲۵

گفتار اندر ستایش محمد المصطفی علیه السلام

محمد که بست اوز ما دست دیو
بلکنده بن و بیخ بیداد را
شده خوار ازو کژی و کاستی
نه در دلش کژی نه در سر هوس
دلش بند دین را کلید آمده
تن کژی از کار او کاسته
بد اندیش اسلام را چاه بر
رسیده بهر چیزش الهام راست
دژم دل شده کافران عرب
مه چارده شب نه چون روی او
سروش سپهرش نظاره شده
بداده خدایش همه کام و رای
نه چون دینش دینی خجسته دگر
فز و نتر زریگ بیابان و رود

رسول خداوند کیهان خدیو
فرسته جهان داور داد را
بیاراسته گیتی از راستی
بینکی ازو خلق را دسترس
نهاد نکوز و پدید آمده
ره راست از رای او خاسته
سوی دین همه خلق را راهبر
بتیغ و سخن کرده اسلام راست
ازو خیره گشته سران عرب
سروش آمده ز آسمان سوی او
زها مون بگردون سواره شده
سخن گفته بر عرش بایک خدای
نباشد فرسته پس از وی دگر
زما باد بر جان پاکش درود

۳۰

۳۵

۸. پدر بود دیده را روی و بس
 بدین دژ درون بود تا سال نیست
 بهر هفته از دژ بیام آمدی
 بگشتی بر آن بام دژ بر نه دیر
 چنان پارسا بود و پاکیزه رای
 ۱۵ زنان را کجا پارسایی بود
 هر آن زن که او پارسایی گزید
 زن از پارسایی شود نامور
 گل کامکار آن گزین دخت شاه
 بدان دژ درون خرم و شاد بود
 ۹. ز مردان نیامد و رایا هیچ
 همی تا بر آمد بدین روزگار
 را یک پسر بود نامش های
 جوانمرد بود و هنرمند بود
 برودی و خوبی هالش نبود
 ۹۵ شب و روز کارش نبود جز شکار
 بروم و بتوران و ایران زمین
 مگر یابد او دختری را همال
 ز دخت شهان چون نشانی یافت
 ازو چون خبر شد بر شاه شام
 ۱۰۰ بشهرد مشقش فرود آورد
 سرایی خوشش داد همچون بهشت
 بدو اندرون باغ و آب روان

ز مردان و دیگر نبد دیده کس
 چنان چون هی خواست آنجائی ز
 بیدار ها مولش کام آمدی
 پس آنگاه از افراز رفتی بزیر
 کزو بد سرا فکنده هر پارسای
 بسی بهتر از پادشایی بود
 چنان دان که او پادشایی گزید
 بد انسان که مرد جوان از هنر
 شد از پارسایی سزاوار گاه
 ز اندیشه و انده ازاد بود
 مردان نبود دلش شاد هیچ
 بمصران درون بود یک شهریار
 بسر برش سایه فکنده های
 نکر روی بود و خردمند بود
 گذشته بجز بیست سالش نبود
 همی گشت اندر جهان ها موار
 بگشت و بهندوستان و چین
 که دیدار داردش فرخ بفال
 عنان از سوی کشور شام تافت
 پذیره شدش با سپاهی تمام
 بجز در خورتاج و گاهش نرید
 سرایی چو باغی در اردیبهشت
 که از دیدنش تازه گشتی روان

آغاز داستان

چنان خواندم از دفتر داستان
 که بُد شهریاری بشام اندرون
 جوانمرد و دانادل و پاک مغز
 نبودش سپرکش نشستی بجای
 چه شاه‌ی که اورا نبا شد سپر
 یکی دخترش بود مانند ماه
 بالاچو بر رفته سروی بلند
 بیاقوت سرخ اندرش دُرّ ناب
 دلش سنگ سخت و برش پرنیان
 شب و روز با هم زموی زروری
 بگشی طاووس و کبر پلنگ
 دو چشمش دو رنگس خدنگش خار
 لبش بُسَد شکر آمیغ بود
 مری راز رخسار او رشک بیش
 بیک وادی اندر یکی قصر بود
 سرش بر تریاوبن در ثری
 ز ماد در چو زاد او را شهریار
 در آن دژ یکی دایه و ده کنیز
 پدر هر بده روز رفتی برش
 برو نام یزدان بخواندی بسی
 گرامی تر آن دختر از جانش بود
 نبردی ز مردان کشتن پیش نام

۶۰

۶۵

۷۰

۷۵

ز کرده بهم گفته راستان
 ز هوشاه لشکرش و کشور فزون
 بهر کام بودش همه کار نغز
 همان اخترس زو بماندی بپای
 چه شاه‌ی تهی مانده از برگ و بر
 زره گرد ماهش ز مشک سیاه
 فرو هشته بر ماه مشکین کمند
 زیاقوت رخسند دُرّ خوشاب
 نمایان ز برگوهرش پرنیان
 بود روز با شب گراز هیچ روی
 شده پیشکارش بت چین و گنگ
 پراز سحر و از رنگ و خواب و رخار
 رخس ماه و زلف سیه میغ بود
 پری پیشکارش سزا بود بیش
 درو جای آن فتنه عصر بود
 بُد شاه را دژ چنان دیگری
 بخوش نام خواندش گل کامکار
 بدو هر چه بایست از برگ نیز
 گهر شانندی بر سرو افسرش
 نبود برش راه دیگر کسی
 همه کرده کشور بفرمانش بود
 ز مردان نبی یافته هیچ کام

بدژ بود نزد یک راند اسب تیز
 چونزد یکی باره ی دژ رسید
 در دژ چنان دید بسته که سنگ
 کلاه کیانی نهاد او ز سر
 برفت و ز آن آب لختی بخورد ۱۳۰
 ستورش یکی شنه برداشت سخت
 گل کامگارش چو شنه شنید
 یکی دست بالین خود کرد بود
 ز بام اندرون چون گل کامگار
 دمیده شده سنبل از سنبله ۱۳۵
 سر هر دو زلف سیه نیتاب
 گل روی خویش چو قطره گلاب
 بدافسان مرا و را چو دختر دیده
 بروفته شد دل و را در زمان
 همی گفت نیست آدمی این پرست ۱۴۰
 دو چشمش دو جادوست باد و کمان
 بدین جایگاه از کجا آمده ست
 مرا در دل از وی چنان عشق خات
 نبند نزد من قیمت هیچ مرد
 ندانم چه مرد است این خوب چهر ۱۴۵
 اگر نیست رویم نموده پری
 بپرسم و را تا چه مردست وی
 ز عشقش مرا در دل آمد نهیب

چه اسبی که چون باد شد نیم خیز
 فرود آمد و یک زمان آرمید
 بسایه بر باره کردش درنگ
 بنزد یک دژ بود یکی آبخور
 بجای آمد و یک زمان تکیه کرد
 که لرزید از دژ بسان دخت
 برآمد بیام و مرا و را بدید
 دو چشمش همی هر زمان می غنود
 رخی دید و را چو چینی نگار
 همان پایکوبش بگل بر گله
 دورگس هیدون شده نیم خواب
 پراز خوی نمود از تف آفتاب
 لب از رشک رویش بدن دان گزید
 پری برد و را ز خوبی گمان
 مرا کرده از جان و از دل پرست
 زنان تیر بر جان و دل هر زمان
 که ما را ز عشقش بلا آمدست
 که جانم شود گر بعشقش رواست
 نه از مرد کس پیش من یاد کرد
 که ز در دل من بگسترده مهر
 توان کرد با عشق او داوری
 که برتن شدم خون ز خویش خوی
 ندانم ز عشقش فراز از نشیب

همه باغ او پر گل و لاله بود
 در آن باغ در میگرفتی همای
 ۱۰۵ شدی شاد هر روز سوی شکار
 چو جان داشتی شاه شامش مدام
 چنان کردی اندیشه کین شاهزاد
 ندیدم چنین پرهیز یک پسر
 سزاوار این جفت دخت منست
 ۱۱۰ ولیکن چه سودست کان دلربای
 برش نام مردان نیار ند برد
 من این را بدارم بسی روزگار
 دهم گنج تا بخشد و خوش خورد
 مگر دخترم زو بدارد خبر
 ۱۱۵ بفرمود گنجور را تا ز گنج
 برین سال بگذشت چون شش
 نکرد از پسر نزد دخترش یاد
 که رشک آمدش یاد کردن از وی
 دگرکش ز دختر هی شرم بود
 ۱۲۰ قضا را یکی روز وقت سحر
 بنخجیر گاهی که بد نزد دژ
 بی اندازه نخجیر بود اندروی
 چو آن روز شد تا بدلتجا های
 شده تیز رفتار گاو و گوزن
 ۱۲۵ چو شد مانده و تشنه از آفتاب

گل و لاله ش از ابر پر ژاله بود
 در آن باغ بودش شب و روزی
 که بودی شکارش همه روزگار
 برویش بدی شادمان شاه شام
 ندارد بدل در بجز راه داد
 نبا شد چنین یک پسر پرهیز
 که خورشید رویت و نسیم
 نیارد بمردان همی کام و رای
 چو بردند سرشان بیاید سپرد
 بود کز پی دشمن آید بکار
 از و نام در کشورم گسترده
 شود جفت این نام گستر پسر
 دهد هر چه خواهد ندارد برنج
 پسر را همی بود با شاه خوش
 شه ار چند بود از پسر گشته شا
 سخنها بر دختر نام مجری
 سخن مرد را دخت خورد کی شنود
 همای از در شهر شد بی خبر
 نرفته درو هیچ مردم هگز
 ز هر سو گوزنان شده پوی پوی
 یکی جای دید او عجب دلگشای
 بیفکند بسیار گاو و گوزن
 بسایه گراید دل پر ز تاب

که گرباز گردی ز پیشم بزار
 بگفت این ولوزید چون برگ بید
 دل دختر شاه بروی بسوخت
 و را گفت ای راد مرد جوان ۱۷۵
 ترا باز گویم که من کیستم
 بگفت و درون شد بدژ هرچو یاد
 فرستاد هم در زمان دایه را
 درآمد چو از درهای گزین
 بشد دختر شاه دستش گرفت ۱۸۰
 ز دو پای کردش برون موزوز
 بفروید جلاب و پس خوان نهاد
 بیاورد هر خوردنی بیش و کم
 بی دست بردند و می خواستند
 پرسید باز از سمنبر های ۱۸۵
 بهشت برین را می ماند این
 مرا گفت باید ترا از نژاد
 که تا چون پرستم ترا برچه سان
 بت ماه چهره نژادش بگفت
 های دل آورده راز خویش ۱۹۰
 پس آنکه پیوسید گلروی را
 که باید مرا رفت پیش پدرت
 شب آیم دگر نزد تو ماهروی
 بوم هر شبی نزد تو تا سحر

برآید ز تن جان من زینهار
 دلش گشته از جان شیرین نمید
 بشیرین زبانی دلش بر فروخت
 بدژ در گرآنی مرا میبمان
 درین دژ پناه از پی چیستم
 همه راز بر دایه خود گشاد
 که آورد زود آن گرانمایه را
 پیوسید سد بارد یگر زمین
 نشاندش بر مایه جای شکفت
 همی هر زمان روی و مویش بسود
 بخوان بر چو خالیگرش نان نهاد
 بخوردند چون نان دو عاشق بهم
 شهبانه یکی مجلس آراستند
 که بس خوب داری درین قلعه جای ۱۹۵
 چنین است گویی بهشت برین
 بمن بر همه راز خویش گشاد
 بگوی از نژادم تو نام و نشان
 نماندش ازین روی رازی نهفت
 همیدون همه گفت هر کم و بیش
 چنین گفت دلبر سمنبوی را
 که هستم من امروز خوشتر بدژت
 که روز آمدن ایدرم نیست روی
 سحر که روم زود نزد پدر

از آن پس کم از مرد ننگ آمدی
 ۱۵. شدم عاشق سردی از یک نظر
 همی کردش اندیشه بادل چنین
 گل کا مکار آمد از بام بزیار
 دل خوشتن را همی پند داد
 ۱۵۵ گشاده دورخ رفت نزد های
 باواز گفت ای بخواب اندرون
 چرا آمدی نزد این دژ فران
 های این چو بشنید بر کرد سر
 ننگه کرد سوی گل کا مکار
 رخسار چون مه چارده شب نمود
 ۱۶۰ بوسید سدره پیشش زمین
 منم راه گم کرده مردی جوان
 بدین دژ رسیدم چون که فران
 بد از تشنگی کام من کافیه
 بخوردم ازین آبگیر آب سیر
 ۱۶۵ بخور خواب در بودم از تو بگوش
 سر از خواب بر کردم اندر زمان
 که چون روی تو ماه بر چرخ نیست
 ببالا و رفتار کبکی و سرو
 پری دختری یا بت حر زاد
 ۱۷۰ چه خوانم ترا ماه یا مشتری
 غریبم بخشای بر جان من

جهان بر من از مرد تنگ آمدی
 چه خواهد گذشتن مرا زو بر
 که در خواب خوش شده ای گزین
 زمانی همی بود بر جای دیر
 چو نشنود رفت او در دژ گشاد
 سرگیسوانش رسیده بیای
 که بدت بدین جای که رهنمون
 بچه چیز بودت ازین دژ نیاز
 چمان سرودید آفتابش زبر
 گلش دید بر رخ شکفته ببار
 بیای آمد و رفتش از پیش زود
 ورا گفت ایا تو ز خوابان گزین
 فتاد ستم از راه وز کاروان
 ز خورشید بودم بسایه نیاز
 جگر بودم از تشنگی تافته
 بخفتم زمانی درین سایه دیر
 رسیدم چو گفتار خوشتر ز نوش
 ترادیدم از سر شدم هُش رمان
 ز خوبی ترا جز همه برخ نیست
 برخساره و موی مشکلی و پرو
 نگویی مرا تو ز نام و نژاد
 که هستت مه و مشتری مشتری
 ممان جان من تا بر آید ز تن

که دیدم پری را بنخجیر گاه
 ز نخجیر بس کردم از این سبب
 شب اندر شبستان بچشم بکام
 ۲۲۵ پس آنگاه گفتا که من مانده ام
 ببايد غنودن شب دیر یاز
 هماغاه رفت از سری جای خواب
 نبد روی رفتش نزدیک او
 ۲۲۵ بستر بر برد پیچان چومار
 ز پیچیدن و ناله ناسود هیچ
 ریمده بود خواب عاشق ز چشم
 کجا خواب یابد دو چشم کسی
 باب و باتش درون کس نخفت
 ۲۳۰ سحر که چو برزد سراز چرخ مهر
 برون آمد از خانه خود های
 بفرموده خوان که خوالیگران
 بی دست بردند و بودند شاد
 چنان بر شد آوای خنیاگران
 ۲۳۵ همی خورد می فرخ اختر های
 میش کارگر نامد از عشق یار
 چو شب قیرگون جامه در کشید
 برون آمد از پیش شه ناگهان
 یکی اسب بگزید و برگرد زین
 ۲۴۰ برو بر نشست و برون شد شهر

دلم را بدیدار برد اوز راه
 خورم باده هر روز تا گاه شب
 نباید که جایی بمانم بدم
 همه روز نیز اسب را رانده ام
 نه می خواهم و نه بت رود ساز
 بروی گل کامکارش شتاب
 فروزان نشد رای تاریک او
 تو گفتمی مگر بسترش بود خار
 وز اندیشه تا روز نغزود هیچ
 بود خواب با چشم عاشق بچشم
 که بر دل بود بار عشقش بی
 که با این دو هرگز نشد خواب جفت
 بزرباب بندود روی سپهر
 بر شاه شده نشاندش بجای
 نهادند و خوردند نان سرورین
 ببا ده جهانرا شمرند باد
 که کردند می آرزو اختران
 دلش داشت شبها بدلدار رای
 همی خورد تا شد ز شب روزتار
 ازو روز شد دامن اندر کشید
 های و شد از سوی خانه نهنگ
 چه اسبی که بودش زاسبان گزین
 نبد با روانش جزاز مهر بهر

۱۹۵ که نان و نمک را حقش بر منست
 که من نیستم ناجوا نبرد کس
 پسندید دختر هرا پنج او بگفت
 زمین بوس کرد و برون شدهای
 که شام در شهر شد دل دژم
 هم از گرد ره سوی شه رفت تیز ۲۰۰
 پرسیدش از راه و رسیدگاه
 بشه گفت امروز دیر آمدم
 نخواهم دگر رفت سوی شکار
 بصیدم درون رخ نماید پری
 همه روز با تو خورم من شراب ۲۰۵
 مرا دیدن تو به از دو جهان
 ز بهرم فدا کرده خواسته
 بجای من آن کردی از مردمی
 شهنش گفت آن کن کجا بایدت
 فتاده چو بر سرت نام منست ۲۱۰
 بر من گرامی تری از روان
 بارامگه شو که هستی نژند
 زمین را بوسید سدره های
 کینزی بدی مونسش روز شب
 بدو گفت امروز دیر آمدم ۲۱۵
 نگویی سخن با کس از خشم و کین
 و را گفت امروز گشتم دژم

برش اعتقاد دلم روشنست
 ز تو مرا بوس و دیدار لب
 ز شادی زخمش همچو گل بر شکفت
 هم آنکه با سب اندر آورد پای
 نزد با کس از این بگفتار دم
 شه آنکه شد مرورا نیم خیز
 بوسید بسوی زمین پیش شاه
 ز بر رنج از صید سیر آمدم
 پری تا نبینم مگر آشکار
 کندم از خرد در زمان جان پری
 شب آید گرام سراز سوی خواب
 که هستی گرامی مرا همچو جان
 ز من شده گنج تو کاسته
 که آن کرد نتواند ایچ آدمی
 که در دل از و شادی افزایدت
 چنان دان که کام تو کام منست
 مبادا تنگت یک زمان نا توان
 ز نخجیر گاه ای یل دیو بند
 بشد تا هماغا کجا بودش جای
 بیامد گشاده بخنده دلب
 ز نخجیر که همچو شیر آمدی
 مگر شیر افکنده از کمین
 دل من از آن روی شد جفتیم

مراد رجمان نیست جز تو کسی
 ۲۱۵ گرامیترم نیست از تو روان
 مرا بازگویی اگر درد خویش
 بدو گفت دختر که ای شهریار
 تو بادی دل افروز و دل شاد کام
 ۲۲۰ چنان دان که بر تن مرا تب سید
 از آن شد مرا گونه روی زرد
 کنون چون بدیدم فر روی شاه
 مدار از من اندیشه درد دل دگر
 که هستم شده من کنون تندرست
 از این چو بشنید شه در زمان
 ۲۲۵ ز دیدار دختر چو برداشت بهر
 پیامدهای گزین را انخواند
 همه را ز دختر بدو باز گفت
 پس آنکه ورا گفت فرج های
 بجای پسر دختر آید اگر
 ۲۸۰ چو با پارسایی بود دخت یار
 پدر را غم دختر افزون بود
 فرزند آن شاه را اخترست
 ولیکن چو شد دخت زیبا بزرگ
 بخانه چرا دخت دارند دیر
 ۲۸۵ ترا جفت دختر ببايد گزید
 بداند هر آنکس که باشد هزیر

که نامم ازو زنده ماندی
 ز توهست هواره بنجم جوان
 سزد کم دل از درد توهست
 بکام تو بادا همه روزگار
 بفرمان توهفت کشور تمام
 تبم چند گاهی همه شب رسید
 که تب مرا تن همه رنج کرد
 شوم کوهی ارچه شدستم چو
 ز بهرم ازین بیش انده بخور
 بدم گرچه یکچند بیماروست
 و رارخ بوسید و شد شادمان
 برون آمد و شد دگره بشهر
 برخویش نزدیک تختش نشاند
 نمادان های هنرور نهفت
 که ای شاه دانا دل نیک رای
 بود پارسا به زسیس دلپر
 پدر زو شود بی شکی بختیار
 دل از درد دختر پراز خون بود
 که او را بدل در غم دخترست
 ببايدش شوهر دلیر و سترگ
 چو شد زن دل از مهر او کن
 که زن ایند از بهر مرد آفرید
 که زن را ز شوهر نباشد گزیر

ره دژ گرفت و براند اسب تیز
چو سبش بنزد یکی دژ رسید
دگر باره زان شنه آگاه شد
شب تیره را روشنی روز داد
همای هنر پیشه را دید زیر
بزی آمد از بام خود درگشاد
همای هنر مند شادی فزود
بهر در گرفتش سوی خانه برد
بفرمود خوان را گل کامکار
چو خوان اسپری گشت میخواستند
بپوسه زلبها بجستند کام
مزیدند یا قوت شکر فروش
نگشتند گرد در رای دیو
درازی شب شد چو کوته بی
برون آمد و اسب را بر نشست
فرود آمد و رفت در خانه زود
نداشت کس از شدن آمدنش
بدینسان همی رفت هر شب براه
پس آنگاه روزی مگر شاه شام
و را دید گلنار چون شنبلید
بپرسید و گفت ای گل کامکار
رسیده گرت هست در دی بگوی
بخوانم پزشکان زهر کشوری

۲۴۵

۲۵۰

۲۵۵

۲۶۰

زغم دردش خاسته رستخیز
یکی شنه یکره دگر برکشید
نگارین و بر بام چون ماه شد
رخش روشنایی دل افروزد
پیاده شده ز اسب خون شریک
دلش گشت از روی دلدار شاد
گل کامکارش لطافت نمود
نشستنگه خویش او را سپرد
نهادن سزاوار از بهر یار
دگر باره مجلس بیاراستند
ولیکن نرانند کامی تمام
گرفتند بهره زنا زونوش
ازیشان نیاز زد کیهان خیز
همای همایون فرخنده پی
سوی شهر راندش چو از گشسب
سوی خوا بگه شد نهانی غنود
نهانی بماند آمدن چون شدش
نهانی ز شاه و ز خویشان شاه
بر دختر خویش شد شاد کام
دل شه چو مرغی ز بر بر پرید
چرا زرد روی و کرده نهار
بدرمانش تامن شرم چاره جوی
که درمان بدانند از هر دری

۳۱۰ همی شد گوزن و همی راند شاه
رسید او بکوهی سراندر سپهر
برو آتشی دیدش افروخته
نهان شد بر که گوزنش چشم

براندن درون شاه گم کرد راه
که بد سرش گفتی پراز ماه و مهر
سیاهی شب زوشده سوخته
بتازید نزد یک آتش بخشم

گفتار اندر جنگ های با زنگی بر که

۳۱۵ بر آتش او زنگی دید مست
نشسته دو چندان که کوهی ز قار
سری راست مانند دلیگی کلان
بزیربل سهمناک و ستبر
همه موی تار سرش پر گره
بر انگشت ناخن چو بر ساج عاج
دو پایش چو دو آبوسین ستون ۳۲۰
چو شهزاده را دید برجست زرد
دوید و بر آورد تا برزند
های دلاور سپر پیش داشت
بزد نعره زنگی دیو چهر
ز بانگش که و سنگ ریزنده گشت ۳۲۵
چنان در فتادش بکه بانگ تیز
بترسید از آن بانگ قرح های
بدل گفت زار او قتادم بدام
که جای پیدچم من از بد کنش
نه نامست باد شمنم در نبرد ۳۳۰

یکی طاس ده من درومی بست
از دیو پنهان شده در دهار
دو بینی زد و زخ دوراه دخان
در فشنده دندانش چون بر زار
بگردار زنگار خورده زره
چو الماس عاج و چو انقاس ساج
کهی بر سرش سبتر از بیستون
چو دودی و تیغی چو آتش ربود
بشهزاده و سرش را بکنند
ز سر زخم شمشیر زنگی بکاشت
که لرزنده شد روزمین و سپهر
دد و دام هر سو گریزنده گشت
که بانگ دم صور در ستخیز
نهادن نیار ستش از پیش پای
ازین بود بیم بدل در مدام
بپستی گرایم ز بالا منش
نه شایم گریزنده شد زو بدر

خردمند شاهی و بیدار تر
 شمش گفت باز ای خردمند مرد
 همه راست گفتی بدانش سخن
 ۲۹۰ بر دختر خود روم من چو باز
 که بی جفت مادر ترا زاده نیست
 بگفت این و خوان خواست می ست باز
 نه چونان همای گزین خورد می
 زنا گفتیها زبان بسته داشت
 ۲۹۵ خنک بر کسی کوهوا آرمرد
 بعشق اندرون مست چون بست
 چنان دان که پیوسته اندر بنید
 گشاید سخن چون زبانت زبند
 بر مهتران چون می افزون خوری
 ۳۰۰ همای هیاون چنان خورد می
 بخورد و برفت از بر شاه شاد
 چو پاسی گذشت از شب دیر یاز
 سراز خواب برگرد و آمد بدر
 در آورد با ساز در اسب پای
 ۳۰۵ نگهبان دروازه بردی گمان
 دگر کش درم بنیش دادی های
 چو بر راه دژ را ند شهر آده تیز
 سبک خیز کرد اسیر از پیش
 شبی بد ز مهتاب مانند روز

درین کار بنگر تو هشیار تر
 بدیدی بس اندر جهان گرم و سرد
 تواندیشه کردی ز رای کهن
 بگویم که اندر جهان جفت ساز
 هنر مندی جفت آزاده نیست
 همی بود با باده ورود ساز
 که برداش او ستم کرد می
 چه گردل ز تیر هوا خسته داشت
 که بر سر ستم از زبانش نبود
 بود امین از سر زنش روز شب
 زبانت بند سخن را کلید
 سرت زو بجان یا بدو تن گزند
 زبان را بود با سرت داوری
 که سر از زبانش نیا زرد می
 بیامد غنود از بر گاه شاد
 بدیدار دل بندش آمد نیاز
 نهاد از بر اسب خود زین زر
 ز دروازه شد باز بیرون های
 که فنجیر را بسته دارد میان
 چو شب رفتن از شهر بودیش رای
 ز پیشش گوزنی بجست از فنجیر
 بدشتی که نه خار بد نه خشش
 چو روی همای گزین دلفروز

۳۵۵ بخشای بر بی گناه این جوان
 مگر این سیه را در آرد بخاک
 چو تو یار من باشی ای دادگر
 چو یزدان نیکی کنش را بخواند
 بزنگی در آمد ستورش چو گردد
 بر آورد و زد بر میان سرش
 ۳۶۰ ز کاهی بکوهی در آمد گزند
 ز شادی یکی نعره زد دخت و گفت
 کنون امین آنگاه باشی بسر
 که هستند ده یار او خفته مست
 کرایشان ببری بشمشیر سر
 ۳۶۵ دوید و بر هر دوش برد زود
 بر آهخت تیغی چو یک قطره آب
 برده زخم ده سر بیفکند خوار
 چو زنگی و یارانش کشته شدند
 بیامد بردخت پس شاهزاد
 ۳۷۰ که کردی توان مردی از فروبرز
 ره اندی شه شام را زین سیاه
 منم خویش شاه اوفتاده بدام
 ز گیتی بر بری نیازی دهد
 بدخترهای آن گهی گفت من
 ۳۷۵ کنون ایدرت نیست بپی بجان
 هم اندر شب ایم برت زود باز

تو ده زور مندی و را و توان
 کند تارک او بشمشیر چاک
 من او را ز پای اندر آرم بسر
 بزد تا زبانه بر اسب و براند
 کشیدش یکی تیغ و یک حمله کرد
 ز تارک بدو نیمه شد تا برش
 ز کاهی بیفتاد کوهی بلند
 که این مردی از خلق توان گفت
 تو ای همچو ماه دوهفته پسر
 فتاده زمستی برخاک پست
 بتنشان نمائی تو بس دیر سر
 ههای دلاور بشد همچو دود
 چه آبی که چون آتشی بود ناب
 بر آورد از آن زشت رویان دمار
 بخاک و لجن در سر رشته شدند
 دوسد بوسه دخترش بر روی داد
 که کس نیست کرده بتیغ و بگرز
 کز و مردم کشورش شد تباه
 ره اندی مرا تا ترا شاه شام
 بشاهان برت سرفرازی دهد
 ره اندم ترا از بلا جان و تن
 که من رفت خواهم بجایی نهان
 برم سوی خان خودت من بناز

بکام فہنگ اندرون مانده ام
 رہایی اگر یام از چنگ دیو
 و گرنه دریغا جوانی و عشق
 دریغا گل کامکار گزین
 ۳۳۸ زن تا در مرگ گامیست راه
 بخاک افکند زنگی از زین مرا
 ہی گفت با خود ہی ریخت آب
 دگر باره زنگی بدو داد روی
 بر آورد گزنی که تا بر زندش
 ۳۴۰ دگر ره بگرداند گزش بزور
 دگره بکله زلزله در فساد
 یکی غار بد جای زنگی فراخ
 بدو در جوان دلبری همچو ماه
 که زنگی ربوده ز کشورش بود
 ۳۴۵ رخ شاهزاده جوان مه بدید
 ہی گفت با خویشان کاین جوان
 قضای بد آوردش اینجا فراز
 ندانست گویی که این جایگاه
 ز بیم سیاه و زیارات او
 ۳۵۰ که مستند ده تن شد بی خبر
 کشند این جوانرا بیک دم زدن
 مگر ایزدش یار مندی دهد
 های دلاور بنالید زار

بلار اچنگ اندرون مانده ام
 بمن بر بخشود کیهان خدیو
 همدون همه کامرانی و عشق
 کجا نیست آگه نگارم ازین
 تبه گشت خواهم بخیره تباه
 که خواهد پس از من ازو کین مرا
 ز دود دیده بر روی چون آفتاب
 و زو شد بگوز گران کینه جوی
 زین در زمان بر زمین افکندش
 دگر باره زد بانگ زنگی ز شور
 وز آن زلزله که بکله برفتاد
 بجای شبستان و ایوان و کاخ
 سمنبر نگاری ز خویشان شاه
 شب و روز با او نشست و غنود
 شکر هر زمانی بلوؤ گزید
 ز بهر چه آمد بدینجا دوان
 که ماندش دل اندردم درد و کاز
 نیارد گذر کرد بر چرخ ماه
 بهر غم درون غمگساران او
 ز خواب او برآرند هرده سر
 بیایدش باد یو کین هم زدن
 وزین ریمش بی گزند ی دهد
 ہی گفت کای داور گردگار

بسر بر مرا این قضا کار کرد
نگر تا مرا چاره سازی تو چون
ببخشایش ایزد بود دستگیر
ز پیران گنه در گذارد خدای
که لبس را بدد گرگونه ساز
سیم آنکه بودش رسیده نهیب
شود جامه پوشد برسم شبان
بدر تا نشانی پر سیم نو
اگر دانی امشب بدان در تو راه
بزد یک بنگاه مردم گشایان
بلندی بدخواه پست آورم
ره در نمود و ز پیشش بفت
بدوداد اسب و بشد همچو درود
شد آگاه و آمد و داد بار
بوسید سدره و را چشم و سر
یکی دیگر آورده میهمان
که سوی منش با خوداری همی
زدست اسب را هیچ نگذارد او
شتر بان یکی پی بیچاره است
بدادند جایی از ایشان شناس
بر آرم دمار از تن کافران
نه گفتا باشد هم اینجا برون
برو بر سر آرند روز دراز

۴۰۰ یکی پیر کم بختم ای شیر مرد
ترا زینهارم بگردن کنون
بخشای بر من که بر مرد پیر
ز پیران همی شرم دارد خدای
همایش بگفتار نشناخت باز
دگر آنکه بود از هوای شکیب
چه دانست شاهی که چون ساریان
ورا گفت من دیش و با من برو
دژی هست گویند این جایگاه
از آنجا بگیرم بهتر نشان
۴۱۰ ترا اشتران باز دست آورم
ورا شاه بستود و با او برفت
در در نمود و پس آمد فرود
بزد حلقه در گل کا مکار
برون آمد و در گرفتش ببر
که دیر آمدی امشب ای سهرابان
۴۱۵ برو برت هست استواری همی
چه کس باشد این کاسب تو دارد
بیا بخش گفتا که بیواه است
شتر برده چندند مردم کساش
۴۲۰ روم تا ستانم و را اشتران
بدو گفت ویرا نیاری دین
بترسیده شه کش بدانند باز

بدین جایگاهت کنون بیم نیست
 نه ده دیود دیگر ازو زشت تر
 بگفت این ورا نداسی باز پس
 ۳۸۰ قضا را شه شام شبگاه شام
 نهانی بنشناس تا خود مگر
 ز مردان و دختر بود همچنان
 همان هست با دخترش راستی
 برو بر هوا چیره شد یا نشد
 ۳۸۵ کجا بر همه کس هوا راست دست
 هوا اندر آرد ز که دام و دد
 از آمیزش آمد گرا نگیزختن
 فرشته نشاید بدن آدمی
 بسازیکی ساربان شهریار
 ۳۹۰ دل از دخترش پر زان دیشه بود
 بر آورد یک بانگ و گفتا شب
 چه کس باشی و رفتنت تا کجا
 و گرنه بترم سرت را ز تن
 شه او را بدید و بترسید و گفت
 ۳۹۵ بترد سر من ز بیم سرش
 ورا گفت من ساربان شهرم
 کنون ز شتران یا قسم نشان
 نه یارم شدن تا بدان جایگاه
 که از هر دو رویم بجانست بیم

کجا زنده این دیود ز بیم نیست
 بخون خوارگی در جهان زوستر
 نداشت ره رهبری جست و بس
 پیاده بدر رفته بدتیز گام
 پیرامن دژ که گردد دگر
 که ز آغاز بودا و سر را ستان
 که بودست و دورست از کاستی
 وزان خوی خود خیره شد یا نشد
 چو بر پیش و بر کم قضا راست
 هوا را زو نیست گشته خرد
 مدان چاره کس را ز آمیزختن
 سرشته چو آمد تنش از زمی
 بدین آزمون رفته بر رهگذار
 که آمد دوان شاهزاده چو دژ
 برین ره کرای می در طلب
 ز من ایمنی گر بگفتی براست
 نیایی بر این دشت گور و کفن
 بدل گر مرا او بداند نهفت
 کنون برو باید برد دخترش
 دوسد کرده اشترگم آن شهرم
 بجایی که هستند مردم کشان
 نه شایم شدن باز پس پیش شاه
 بویانی خان و مانست بیم

کروم شوم جفت تونا گزیر
 های آنکه از کار زنگی بگفت
 ز شادی بر آورد دختر خروش
 و را گفت شادیت باد امدام
 ۴۵. رماندی زد شمن تو شاه مرا
 شه از روزن این سر بر چون شنید
 پسندید ویرا و آمد بدر
 بدل گفت یک دشمنم دیگرست
 یکی حله دارد بوادی درون
 ۴۵۵ برم امشبش نزد او نا گهان
 پس آنکه خود دخترم آن است
 نباشد بگیتی چنین دیگری
 بداندیش من کاست گردد این
 مرا جفت دختر نزیبد جز این
 درین گفته بد شاه کامد بدر
 ۴۶. بیامد با سب اندر آورد پای
 بشه گفت ای ساربان تیز رو
 مرا نزد بدخواه خود زود بر
 بدو گفت شه تو کنون پیشران
 ۴۶۵ بدان آتشی کز بیابان درون
 که من با تو نتوانم آمد بتگ
 با تش گرای و بر آن اسب تیز
 همی تار سیدن بتودر مرا

نگوید بتوشه که جفتش بگیر
 برون آمد این راز چون از نهفت
 بیادش یکی جام می کرد نوش
 که رست از بدی و بلا شاه شام
 گشودی سوی شهر راه مرا
 همان مرد می از دلاور بدید
 گرفت اسب آن نامور پرهیز
 بنزد یک این در که بس منکرست
 بدان حله ویرا بوم رهنمون
 برو تا مگر هم سر آرد جهان
 که در مهربانی رهش بس نکوست
 جوانمرد گردی و کند آوری
 همه کار من راست گردد ازین
 که در خورد تا جست و گاه و نیکن
 های دلاور یل پز هنر
 شه از پیش رفت وزیر همای
 ز من تا کهن بخت گرددت نو
 ز من خواه پس اشتر و غم مخور
 تکاور که داری همی زیران
 درفشدهی راست مانند خون
 ز پیریم زیرا که سست رگ
 بر آر از تن دشمنان رستخیز
 روان بدان تیغ را کن چرا

چو ایشان بخوشی بدر در شدند
 بیامد کنیزی و آورد نان
 ز بهر تو آورده ام خوردنی ۴۲۵
 پذیره شدش شاه و نان بستند
 چون نزدیکی آمد کنیزش بدید
 بدو گفت شه گیر بگویی توران
 نهانی مرا سوی آن خانه بر
 نمایی بمنشان اگر تو نهان ۴۳۰
 برین عهد سوگند خورد و رفت
 که بد دختر اندروی و شه های
 در آن خانه میدید را مشگران
 بسوسه مزان لعلگون قند را
 همی کرد دختر بدان راه رای ۴۳۵
 ولیکن های گرانمایه هیچ
 و را یک دوره گفت بی ام شاه
 حق شاه بر من حقی واجبست
 نفر موشمش حق نان و نمک
 چه نیکوست کردن وفا از کسی ۴۴۰
 جفا آن کند کو ندارد خرد
 من امشب خود آن کرده ام از هنر
 ترا اگر نخواهم دهد وی بمن
 که او را یکی جفت باید گزید
 بدو گفت دختر چه کردی تو کار ۴۴۵

برآمد زمانی و در در شدند
 ز بیرون در گفت ای ساربان
 هیدون بسی گونه هم بردنی
 ز بانرا نگه داشت از بیم بد
 بلرزید و شد زخمش چون شنبلیله
 بپوش زتن گوشتت من بگاز
 که هست اندر و دخترم با پسر
 ترا بی نیازی دهم از جهان
 بدر بر سوی بام آن خانه رفت
 بسته بیکجای شادی فرای
 بهم گشته بازیگران دلبان
 ولیکن گشاینده فی بند را
 که کام دل از وی بیاید همای
 بدانزه نکرد ایچگونه بسیج
 ز من کام دل ای گرامی نخواه
 بچایست حقش گراوغا یبست
 و گر خود بمرگ آر دم مهر چک
 که دارد زهر در رهنرهایشی
 زند بر در نام نیکو لگد
 که گوشه بدارد ز کارم خبر
 ز بهر تودی شاه گفت این سخن
 که کام دل از جفتش آید پدید
 درین شب همی از پی شهریار

جوان عراقی همی خورد می
چو این بانگ بشنید گفت ای عجب
جز آنکس که باشد ز جان گشته
شتر چیست وین مرد خود از کجاست
کدامست زنگی چه دارم خبر
چه ابله چه ناپاک مردست این
خبر نیست گویی شنیده زمن
بفرمود تا اسبش آرد غلام
میان بست و بر اسب جنگی نشست
چه تیغی چو آب و چو آتش برنگ
سپهری پر از ذره آفتاب
بیامد زنان نعره نزد همای
چه بردی تو و چیست اشتراکی
خبر نیست از من ترا داده کس
مگر آرزو مرگ بودت زمن
که از جنگ چون تو کسم ریسته
تو نامم شنیده مگر نیستی
شتر خواهی و خشک ریشم کنی
نیاری کون تا چه داری هنر
مگر شاه شامت فرستاده است
زمن سدره او سوخته خرمست
نخواهد بجز سوخته آن تنی
که او را بود خرمی سوخته

۴۹۵

۵۰۰

۵۰۵

۵۱۰

دل و جانش خرم همی کرد می
کی آرد برین گذشتن شب
نخواهد که زنده بود مانده دیر
که یارد گذشتن بدین راه راست
که گوید ترا زو کشم من بتر
که یارد سخن گفت با من چنین
هنر نیست هر چند دیده زمن
همیدون بیارد سلاحش تمام
یکی تیغ هندی برهنه بدست
و لیکن نه چون آب و آتش بسنگ
از درد دل دیو در خیم تاب
ورا گفت ای عمر خیره درای
چرا آمدی نزد ما یافه جوی
که یاری زدن تو بکینم نفس
کنون زار بگری تو بر خوشتن
مرادست گشت فلک بسته نیست
که اینجا یکه پیش من ایستی
همه یاد از زور خویشم کنی
چرا آمدی ایدر ای بد گهر
نشانت بنزد من اوداده است
هراسیده همواره دلش از منست
که باشد همه خلق را خرمی
دو چشم خرد باشدش دوخته

که آنجا نه چندان زر و گوهرست
ولیکن جوانیست بر حله مه ۴۷۰
بگردد بناچار با تو بجنگ
نیارد بجنگ تو کس دست سود
از و چون شنید این های دلیر
چنین گفت با شاه کای ساربان
هی تا ترا نزد تو من آمدن ۴۷۵
پیرداختن جان جوانا ز تن
اگر هست گنجش فزون از قیاس
بر این گفته ایزد گوی منست
تو مندیش و زود از پس من بتاز
خدای جهان بس مرا یار و پشت ۴۸۰
بگفت این و راند اسب راه چو باد
چنان شد تیزی که تیر از کمان
بیک چشم زد نزد آتش رسید
با و از گمت ای مه حله زود
سراپوزش آر و شتر بازده ۴۸۵
و گر نه هم اکنون بجنگ من آی
شود خان و مان تو زیر و زبر
چو زنگی شوی تو ز پیکار من
سزد کین مثل گیری از من در
که دیوانه چون سنگ در کین ۴۹۰
شنیدن زد دیوانه گفتار راست

که پیش شهبان همه کشورست
که مردی بمردی از ویست به
بجنگ ار تو گردی برو نیز جنگ
زیان من از جنگ تو گشت سود
خروشید مانند آشفته شیر
ز بهر تو بستم بکینه میان
مرا تیغ خو و نخوار باید زدن
بتوداد خواهش بنگاه من
بتو بخشم و بر تو نهم سپاس
که اندر دل این کام و رای منست
که هستم من از یارگری نیاز
بپشتی توانم بش بدخواه کشت
چو پیران عقاب عقیلی نژاد
و یا چون شهبانی ز چرخ کیان
پراز رنگ و زبوی یک حله ده
بیا پیش من کت درینست سود
که بی شور دادن شتر باز به
بنیزه کنم تا تفت سرگرای
ز من چونت بزم بشمشیر سر
نکر نشیری خرد تا کار من
با غار پیکار هم از نخست
بباید ترا بند سر جست زود
خردمند مرد هشیوار راست

وگر مثل خورد شیر خواری بچنگ
رسیده بدانجا یکه شاه شام
نیارست نبودن آنجای روی ۵۴۰
همه هرچه گفتند وی می شنید
همی گفت اگر کشته گردد همای
که بود مش اینجای من رهنمون
وگراز عرابی بر آرد دمار
بداند مرا زنده نگذارم ۵۴۵
کنون تا ببینم که گشت زمان
شوم من بتک باز پس بیدرنگ
بر دختر خود شوم تیز گام
وز آنجا سوی شهره بسیرم
همای ارشود کشته کین خواهش ۵۵۰
مبادا که یک موی او کم شود
بمیرم من و دخترم در غمش
خدایا نگهبان جانش تو باش
پس آنکه عرابی بیک گوشه شد

فرستی بر من ندارم ببنگ
که خود را بدو ساربان کرده نام
نهان دیدن آن جنگ را دیدی
همان هرچه کردند از دور دید
بگیرد بخونش مرا یک خدای
بپیچم گر او را بریزند خون
شود روز و بیند مرا آشکار
ز بیم سر خود بیازارم
کرا در رساند هم اینجای زمان
بدر راه گیرم سوی کوه و سنگ
همه قصه او را بگویم تمام
بیارم سراسر همه لشکر
همه کین ازین رشت دین خوا
که آنگاه از آن بردلم غم بود
ندارم بجز تا زیم ماتمش
دهنده همیدون توانش تو باش
دلش را غم دیگری توشه شد

گفتار اندر جنگ های با عرابی

بشد آنکه فرمود واسعی گزید ۵۵۵
سلاح آنچه بردش همه برگرفت
بیامد چو تازان بچنگ های
بخیلت ورا کرد بر خود دلیر

برافکند زیش چنان چون سزید
فلک را نگر چون نمود او شکفت
همای هنر و چو جادوی مای
پس آنگاه در شد چو آشفته شیر

۵۱۵ نه تو مانده خواهی نه آن بد کنش
 هلاک خود و تو بیکبار خواست
 پاسخ ورا گفت قزخ های
 تو خود را از خای بیهوده گوی
 که ره داری و مردمان را کشتی
 ۵۲۰ مگر این مثل را نداری تو ییاد
 که گرفتو کشتی مرا ترا هم کشند
 کنون گر بباد افره آن رسی
 نه چندان بیداد بودی تو شاد
 مرا باد گرد کس مکن توقیاس
 ۵۲۵ تو بهتر ز خود نیستی دید کس
 زبردست گردد بلی زیر دست
 بر افراخت سر هر که آواز منی
 بیا زوی خویش آنکه گستاخ بود
 فروتن نمیچد هگز از بیدی
 ۵۳۰ مزین لاف و پیش آیی و با من بگرد
 هنر باید از مرد جنگی نه لاف
 شنید این عرابی و خندید از وی
 ورا گفت با این نمونه بگرد
 ترا بایست باید بجنگش گد
 ۵۳۵ که او مرا نیست هنر بجنگ
 پاسخ ورا گفت قزخ های
 سوی من فرست این که خواندی

که دامن باصل و بگوهر منش
 نمود ستمان زمین سبب را را
 مرا خواندی خیره یافته درای
 همدون مه و سال بیهوده جوی
 بدین کار همواره شاد و گشتی
 که گفتست دانا چو لب برگشاد
 چو کشتند بر خاک پایت کشند
 سز زانکه بدرای و بدرگ کسی
 که آنرا توان داشتن بیاد
 چو با دیگران نیست با من پلاس
 همی زان شکفت آیدت خویش
 هم آخر گراید ز بالا بیست
 فروتن شود لابد از برتنی
 بر آردش کمتر کس از دوده
 بویژه که باشد ورا بخردی
 بیعتی مرا تا تو اندر نبرد
 چرا لاف باید زدن از گزاف
 زیاران بخواند او یکی کینه جوی
 که من ننگ دارم از دور نبرد
 بریدن بشمشیر از دوش سر
 مراجستن جنگ او هست ننگ
 بجنگ من از ننگت از نیست رای
 که از جنگ او نیست ننگی مرا

۵۸۰ کمان را بزه کرد و تیر اند روی
 برون راند و برزد بچشم سوار
 ز اسب اندر افتاد بر خاک پست
 نهنگی که جز جان نیو باشتی
 ر سرتر کش افکند و بر سر زدش
 ۵۸۵ دگر باره گفت ای عربی بیای
 بجوابش جایی که مست منست
 بیایی تو گرنیز مستت کنم
 عربی چو بشنید دلتنگ شد

نهاد و سوی بدکش داد روی
 گذشت از قفایش بسوی قفار
 بیامدهای و نهنگی بدست
 ز آب و ز آتش هنر داشتی
 بیفکند سر تا خورد تن دوش
 ببر بی سراسر که شد کند پای
 شده مست و بهش بدست ^{مست}
 بخون اندر و خاک پستت کنم
 ز کینش دو ابرو پر آژنگ شد

گفتار اندر جنگ های با عربی دیگر

یکی مرد بر رفته نا چرخ سرش
 ۵۹۰ ز سی رش فزون نیزه درکش
 بر انداس برایش چون باد تیز
 سنان نیزه را کرده بر سینه راست
 های دلاور بشیر هم
 بشیر زد دست چون بر کشید
 ۵۹۵ در آمد دگر دره بفرخ های
 برد تیغ زودش سپر پیش داشت
 دگر در آمد بگز گران
 که تا برزند بر سر شهریار
 از و شاه جنگی پیچید سر
 ۶۰۰ خدنگی برون کرد از کیش شاه

شده در عرب نزد هر کس خیرش
 سنان را بگردار آتش نقش
 برانگیخت در تا ختن رستخیز
 سنانش چو زد راست بر سینه خوا ^{ست}
 بزخمی و را کرد نیزه قلم
 تو گفתי خود از باختر بر کشید
 که او را تیغ اندر آرد زپای
 ز تن ضرب تیغش سپر باز کاشت
 بر آورد چون پتک آهن گران
 کند خرد از گرز اسب و سوار
 نیامد بر و گرز او کارگر
 خدنگی که رفتی ز ماهی بمه

یکی تیغ هندی زدش بر میان
 ۵۶۰ با آواز گفت ای عرابی بیای
 بر من یکی آمد و دو شد دست
 یکی را فرستی همی دو بری
 ازین به نیابی تو اینجای سود
 شه شام پنهان همی دیدشاد

بدو نیمه کردش هم اندر زمان
 بدو نیمه بردار اینرا ز جای
 ولیکن بدو میل دام و دست
 نیابی تو بهتر ز من مشتری
 نکر تا به از اینت با زار بود
 همی گفت جبار یار تو باد

گفتار اندر جنگ های با عرابی دیگر

۵۶۵ عرابی یکی را دگر خواند تیز
 که اسبی گزین و سلاحی تمام
 همان یک زمان زنده اورا بجای
 سنان ترا تاب کی دارد او
 تویی در عرب به زگردان جنگ
 ۵۷۰ تویی شیر و روبه ترا هم نبرد
 ببیند چو روباه شیر دژم
 بشدد یگر واسب را بر نشست
 نمان اندر آهن سوار و ستور
 که افتاده بدلرزه زودر زمین
 ۵۷۵ همی گفت این را اگر امشب های
 نیارد دگر جنگ او جست کس
 همه حله چون این شود سزگون
 بیامد چو این گرد نزد های
 با ستاد و نه پس شد و نه ز پیش

برو بانگ بر زد بخشم و ستیز
 بجنگ این زمان زود بگذار گام
 سرش را سپر بر زمین زیر پای
 و گر خود سران چرخ بگذارد او
 بریزد زیانک تو بر کوه سنگ
 نیارد جنگ تو آهنگ کرد
 در آید ز پیش بدو چشم نم
 بیامد بکردار آذر گشتب
 همی زد چنان نعرهای بز
 شه شام را گشتار و دل غمین
 بشمشیر هندی در آرد زیای
 همین است کزوی هراسست و پس
 نگرند جز کند چنگ و زبون
 های دلاور هیودن بجای
 یکی تیر بیرون کشیدش ز کیش

شه شام ویرا بدید از کین
 های ابر این چیره گردد بچنگ
 پردازد این بوم و بر زین بدان
 خدایا تو او را نگهدار باش ۶۲۵
 عرابی یکی بانگ زد کای نجیب
 که هست او بچنگ تو در بس زبون
 بنزد من ارزنده آری و را
 های این چو بشنید گفتا ملان
 چه گویی اگر من ورا تندرست ۶۳۰
 بر ایش کم زنده نزد یک تو
 بگفت این و گشتند با یکدگر
 بزخم سنان و بگزگران
 هیدون شبشیر و تیر و کمان
 پس آنکه هایون های دلیر ۶۳۵
 گرفتش دو بازو و اندر کشید
 بدست دگر برگشادش کند
 سلاحش همه بست و گفت رو
 از آغاز چون این سخن گفته ام
 تو اکنون برو نزد من ورا فرست ۶۴۰
 که او را کشم به کجا دیگری
 بشد بسته دست آن هنرمند کرد
 عرابی بلرزید کور را بدید
 بدل گفت آن به که با این جوان

بدل گفت ایست جویای کین
 شود بر عرابی همان تیز چنگ
 کندش ستایش همه بخردان
 درین کینه جستن و رایار باش
 پیچان عنایت ز مردی غریب
 نریزی نگر تا مرا ورا تو خون
 همه بنگه خویش بخشم ترا
 سخنها چه گویی همی از گزاف
 ربایش و دودست بندش چیست
 شود خیره تا جان تاریک تو
 دو جویای کین دریل نامور
 شده کینه جویان ز یکدیگران
 همی جنگ کردند تا یک زمان
 بیازید مانند شرزه شیر
 بیکدست دو بازویش چون سزید
 دودستش هم اندر زمان کرد بند
 بنزد یک سلاکت آنجا غنو
 بفرجام این گفته نهفته ام
 بچنگ من آن زشت خور افست
 که در جنگ نبودش با من مری
 بنزد عرابی و آبش بسرد
 بدان زاری و لب بدندان گزید
 نکوشم بجویش راز نهان

که پیکانش بد ز آتش و پر ز باد
 بینداخت و بر زد بیک را نش بر
 فرود وخت را نش به پای پرور
 بشد شاه و برید از تنش سر
 ۶۰۵ مراباز داند ده کس بنام
 همایم همایون بجنگ اندرون
 بیای ای عربی و گرنه بیار
 که تا نیزی هم چو این دیگران
 شه شام گشته بدل شاد کام
 ۶۱۰ عربی دگر ره با و از گفت
 یکی را فرستم کنون پیش تو
 بتیر از هول اندر آرد عقاب
 که من ننگ دارم نبرد ترا
 پس آنگاه گردی گزین را بخواند
 ۶۱۵ نه چندان پذیرفت زرش ز گنج
 بفرمودش اسبی بزین و ستام
 کمافی و سد چوبه تیر خدنگ
 هید و نش ترک وزره داد نیز

ببستش بهشت وزره برگشاد
 تو گفتی که زد بردل و جانش بر
 فتازند هر دو سوار و ستور
 شه مصر را گفت هستم پسر
 همایم همایون بمردی تمام
 شده تیغم از خون برنگ اندرون
 یکی را دگر از در کارزار
 بیاید سبک باز گردد دگران
 همای دلاور کنان یاد نام
 که این ننگ ازین نام نتوان نهفت
 که دارد بجنگ اندرون کیش تر
 بنیزه نهنگ آرد از قعر آب
 فرستم کنون پیش مرد ترا
 زمانی بر خویش پیشش نشاند
 که سد سال گرد آورید او برنج
 سلاح تمام از در ننگ و نام
 کمندی چنان چون بیاید بجنگ
 دگر هر چه باید فره داد نیز

گفتار اندر دیگر جنگ های با عربی

بفرمود تا در زمان برفشست
 ۶۲۰ همی گشت با شاه اندر نبرد
 خروشنده مانند شیر دژم

بیامد بر شاه و بفرخت دست
 ز هامون بگردون بر آورد گرد
 که بیند ز گوران و از رنگ رم

چه کردم بجای توان بد بگویی
 چه خوردم من آن توای نامور
 بیاتامی چند با هم خوریم
 ترا خواسته بخشم واسب و ساز
 ۶۷۰ جهانم بره گر روی من ره می
 از آن پس مرا دوست باشی مدام
 ز خون دلیران که کشتی بجنگ
 که من تا کس بسته ام جنگ را
 سواری ندیدم چو تو در جهان
 ۶۷۵ مکن بد که از من ندیدی تو بد
 چرا بد کنی با کسی کز بدی
 نباید بدی جستن آن کسی
 های این سخنها چو از وی شنید
 را گفت نفریفت جاد و مرا
 ۶۸۰ فریبد بگفتار غول دژم
 شبست و تو غولی و من مردم
 بیاتا چه داری ز مردی و زور
 نه از جنگ من ننگ بودت ز پیش
 بخون اندر افتاده بر خاک خوار
 ۶۸۵ چرا چون ندیدی بجنگ اندم
 ترا یا ببندم برم نزد شاه
 برد پاک بنگاه تو ساربان
 که آورده اشترش یک گله

که با یدت با من شدن جنگجوی
 که بستی پیکار و کینم کمر
 ازین جای پیکار و کین بگذریم
 بدارم سه روزت هم اینجانبان
 کنم تا بدژ مرترا هر هسی
 همه کار تو گردد از من بکام
 بری باش و دل زان مکن هیچ تنگ
 ز بهر بزرگی و اورنگ را
 شود در جهان دیوان تو جهان
 که بد کردن از تونه اندر خورد
 بتابد همی روی اگر بخردی
 که بد کرده نبود بمردم بسی
 بگفتار شیرین او نگر وید
 کجا سرد آرام فریب ترا
 بشب مرد را و بریزد شرم
 پذیرم چو قول تو کشته شرم
 چه جای فریبت در شر و شور
 کنون چون بدیدی دلیران خویش
 همی خواهی از جنگ من زینهار
 مرا گفتی از تو بنگ اندم
 و یا گردی از تیغ تبزم تباه
 کند جای خود گاه تو ساربان
 بهامون درون ز آنچه بودش یله

که بودست نزد منش رهنمای

۶۴۵ که تا خود رس چيست در دلش رای

دیگر عربی و دیگر جنگ‌های باو

چرايي تو بر من شده بدگمان
 ز من آنچه خواهی هم اکنون بچری
 نباید که تیغم گزاید ترا
 و را برگزایم بشمشیر تن
 ترا پند من گر بود دلفروز
 برم تاملت زی شه ارجمند
 برم جایگاهی ترا رهنمون
 بوی چاکر پر هنر شاه شام
 ستم بازگیری توان کشورش
 ز جان خویشان را بر آری همی
 همدون همی بنگه هر کسی
 برو تا نباشد سرت را زیان
 بدل درش نوگشت کین کهن
 شدن گفت باید همی سخت کوش
 شه شام را بیخ و بن برکنم
 همانند پوشیدگانم بدر
 نگردند برده بجز در بدر
 در اندوه و اندیشه زنده بدن
 نکردم همی تا ازین مرد پست
 چرايي تو در کین من همچو شیر

بسیامد بنزدیک و گفت ای جوان
 چه بد کرده ام با تو با من بگوی
 ترا من دهم هر چه باید ترا
 چو تو نامداری نشاید که من
 ۶۵۰ و را گفت ای دزد بد رای و روز
 بز نهار دست آوری سوی بند
 از و خواهمت آن زمان من بخون
 که آنجا شوی با شتی آنجا مدام
 سپاهی او با شتی و نان خورش
 و گر جز برین رای داری همی ۶۵۵
 شتر برده ساربان را بسی
 همه باز ده جای خود را بمان
 عربی از و چون شنید این سخن
 چونام شه شامش آمد بگوش
 ۶۶۰ مگرد شتم را بجا که افکنم
 بس او پس نیایم من اندر نبرد
 همه ما هرویای من سر بر
 ندانم که شایند بنده بدن
 بخوشی بسیامد دگوراه دست
 ۶۶۵ دگرباره گفت ای جوان دلیر

۷۱. همین جایگه کردمی سرنگون
 برو همین براه و سرخویش گیر
 همه شب کجا بودی ای روزگور
 اسیر مرا کشتی و این نه داد
 مرا این گله گفت باید بشاه
 ۷۱۵ شه شامرا آن خوش آمد که گفت
 سوی شهر و تارون آنجا های
 جوان عربی هم آنجا بمرد
 چو بر کرد سرمهر تابان ز شرق
 بیامد یکی دختر نور سید
 ۷۲. دریده بر سیمگونش بتیغ
 ز سر موی بر کند و ز جامه چاک
 های گزین را بر او دل بسوخت
 بشد دختر و با سلاح و ستور
 های گزین را بدشنام زشت
 ۷۲۵ و را گفت با من بیا سوی جنگ
 منم دختر این هنر و رجوان
 کنون گر بخویم ز تو کین او
 های دلاور و را گفت من
 چو آورده بودم بز برش بکشت
 ۷۳. ز من خواست ز نهار و من خواستم
 دوید و برش دیو زادی درید
 مرا با زنان کین و پیکار نیست

کنون ز بهارت بدام بخون
 نباید که خونت بریزم بخیر
 که اکنون نمودی پیکار شور
 بر شاه دادی سر خود بباد
 که تا شه کند خود تننت را تباه
 بره روی داد و شد اندر نهفت
 همی بود و نشست جایی زیبا ی
 کس از وی جمله نشانی نبرد
 ز خون روی آورد که داد برق
 چو آنجا فلکند پدر را بید
 شدش هر دو دیده چو بارنده میغ
 پرا کند بر سر دو سدره خاک
 بشرش ز گفتار دولب بدوخت
 بیامد بیستاد و بفزود شور
 بر آورد و بردش همه نام زشت
 که خواهد شد از منت پرگار تنگ
 که او را نهی کردی از تن تو جان
 یله کرده با شمشیر آیین او
 نکشتم بیامد یکی اهر من
 ز من وی نخورد دست زخم دشت
 و را داد ز نهار و بر خاستم
 بیاست کشتن و را کین سزید
 که از زن سرا هیچ آزار نیست

بدره دست و امین شواز هرگزند
مرا کی تواند چو تو مرد بست
نخواهم که بیسوده بگزامت
که تا جانم پیرانست من زتن
که من شیر را بی شکی بشکرم
سبک شد عنان و رکابش گران

بیارا شتران را وزان پس ببند
عربی بچندید و گفتا که دست ۶۹۰
تو مردی جوانی ببخشایم
کنم چا پلوسی از آن با تو من
و گرنه چو تو کس چه ببند بر من
بگفت این وزد در زمان پوران

گفتار اندر جنگ های با عربی در میان

بزد تندر آسا بیکن یک خروش
یکی تیغ و او را در آرد زیبای
بتیغش ز گرز آتش اندر افتاد
در آمد بنیزه دگره سوار
های گزین را ند ما نند دود
سرینش بیفکنند و بفتاد پور
بجست و دگره بشه سر نهاد
بر افشاند مغز سر او بمه
بتک تین و اندر عربی رسید
زدش بر زمین خواست کشتش زود
بخشود بروی دل شهریار
شه شام تا زان چو تندر اژدها
بخون اندرون غرق شد پیکرش
همانند آن همه رخت و بستیز شد
نبودی ز تو شرم اکنون ترا

بر آورد چون آتش از چشم جوش ۶۹۵
در آمد که تا برزند برهای
بزد گرز بر تیغ او شاهمزد
بدو نیه شد تیغ همچون خیاب
بزد تیغ و کردش قلم نیزه زود
یکی تیغ زد بر سرین ستور ۷۰۰
پیاده عربی بگردار باد
عمودی زدش بر سر اسب شاه
های دلاور پیاده دوید
کمر بند بگرفتش و بر ربود
عربی از خواست پس زینهار ۷۰۵
همی خواست کردن مرا و راهها
بتازید و زد دشنه بر برش
های دلاور از آن تیز شد
ورا گفت ای ساربان گر مرا

ولیکن چو او را مدارا کنم
 دگر کم بجنگست از او بیم جان ۷۵۵
 بیایدم لابد یکی زخم زد
 همی چند زد ز خنجرهای دشت
 نشد کارگر زخم برد خنجرش
 ز بس خون که رفت از همای لیس
 ز خوشت زنده تن و جان مرد ۷۶
 درین شد که برخاست گردی ز راه
 سواری همی تاخت مانند باد
 بترسید شهزاده و گفت آه
 بیاری این مرد مان آید این
 و گرنه مرا نیست کس یارگر ۷۶۵
 همی گفت دختر بدل کاین سوار
 ز هامون باورد گه داد روی
 در اندیشه این دو کینه سگال
 که آمد سوار و چو اندر رسید
 بشهزاده گشتا گل کامکار ۷۷
 کجا شاید این چون بود دوستی
 توای زخم خورده بجنگ اندر
 همای این چو بشنید از آن دای
 در افکند در گردن دختر او
 گفت دختر آخست و افکند پست ۷۷۵
 بینکند بر خاک خوارش نشند

همه نام خود را بخاک افکنم
 ندیدم چنین جنگی در جهان
 بیک زخم جان از تن او ستد
 که شاید از آن زخم شد شیرکشت
 همی رفت خود خون ز بار سرش
 همی خواست گشتن بر و مرگ چیر
 چو شد خوش از تن بر آیدش کرد
 شد آن گرد همراز با مهر و ماه
 تو گفتمی مگر بود پیوسته باد
 کند اینکه آمد مرا تن تباه
 بکردار شیر دمان آید این
 بجز ایزد داور دادگر
 ندانم که تا زان ز بهر چکار
 مگر هست یار یگر نا بجوی
 ز هر دو رسیده شده هوش هال
 بزود ست و تیغ از میان برکشید
 من آسوده تو رنجه در کارزار
 چگونه سزد این ز هم پوستی
 بر آسای نام کشم کین کمزن
 کندش بیندخت کین کش های
 پس آنگاه زد باز یکد خنجر او
 بخت کندش فرو بست دست
 دود ستش فرو بسته سخت از کند

بویره ز چون توتی خوب چهر
دگر باره دخترش گفت این بتر
پیاده کنون زنده خواهی شدن
های دلاور بخندید و گفت
پیاده فلکند من این را بخاک
ستوروی و هر چه هست آن است
بیا تا ترا نیز پیچان کنم

۷۳۵

جنگ های و دختر عربی

که رشک برد بر درخ ماه و مهر
که چندان یلانرا بریدی تیر
میسندیش کین خورد نشاید بدن
نماند زکس زور و مردی نهفت
که از بهر او جامه کردی توچاک
بنگذاریم گر تو فرمان تراست
چو دیگر جوانان ت بیجان کنم

چو این گفت دختر در آمد بکین
بر انگشت گردی که شده ز ناز
چنان زدش یک تیغ بر تار و ترگ
نه بر زخم اندک بتارش رسید
چو خون دید شهزاده جوشان زار
یکی زخم زد هر دو پای ستور
پیاده دگر باره دختر دوید
کجا برزند بر سر شهریار
زدش بر سپر نمی افکند از وی
بود از زمین و بدو روی داد
بلار از خواب خوش انگشتی
بینی کنون زخم مردان مرد
بدو در شد و تیغ را برکشید
همی گفت با خود دریغی بود

۷۴۰

۷۴۵

۷۵۰

چو شیر ی که بیرون جهدا ز کین
بزد تیغ و شه را بیازد تار
که برید ترکش بگردار برگ
ولیکن چو خانی از خون دوید
بغرید مانند رعد بهمار
بیفکند و چون شیر بغزو شور
یکی تیغ سیما بگون بر کشید
سپر در سر آورد پس نامدار
یکی در قه افتاده بد نامجوی
ورا گفت ای دختر دیو زاد
بدام بلا اندر آو یختی
بر آرم بتیغ از تن و جانست گرد
زمانی همی گرد دختر دوید
که با دلبری زخم تیغی بود

۸۰۰ چو تر شد زبان های گزین
مگر جان شیرین سوی دژ بزم
و گرنه مراجان برآید ز تن
مکن زاری و بر نشانم براسب
تو در پس نشین و مرا پیش دار
۸۰۵ گل کامکار از دونه گس بدر
براسبش نشانده و نشست از پیش
همی رانند در بر گرفته و را
بگردون دهر آورد گرد و دوران
سلاح تمام از در کارزار
۸۱۰ ز پس چون گل کامکارش بدیده
فرود آمد از اسب و هم در زمان
فرود آورد و یکی سایه کرد
که آمد ز پس دشمنی سهمناک
تو خسته روانی و من خسته دل
۸۱۵ بدین سایه در یک زمان تو غن
روم من بکین جستنش باز باز
نبرد از بجوید نبرد آورد
پیچیم برزم اندرون زو عنان
تو پریشان شو هوش بر جای دار
۸۲۰ نگر تا نیاری بدل در هراس
کز زور یاز و توش تنست
پناهده را نکو بیزدان پاک
۱- واصل ناقص است

و را گفت بر بدم ای بت بزین
یکی شربت آب ای سمن بر خورم
چو خوشکم شود باز کام و دهن
بر آن اسب مانند آذر گشسب
و گرنه شوم مرده ایدر بزار
سمن برگ رخسارگان کرد تر
نبه یار مندی چو دیگر کسش
که از پس سواری چو تند اژدها
ستوری چو بادش بزیر دوران
پوشیده و تیز تا زان سوار
یکی باد سرد از جگر بر کشید
شه نامور را نژند و نوان
و را گفت بر دردم افزو د درد
همی بر نشانده بخورشید بخاک
شد ستم بقیار تو بسته دل
که بدخواهی از پس رسیدست
ببینم که تا کیست این سرفراز
سرد او بگردون بگرد آورد
و گرز و بچشم در آید سنان
تن از جان پاکبزه بر پای دار
نداری جزان پاک یزدان سپاس
پناه تو اینجا و پشت منست
ز بدخواه ریم مر او را چه باک

گل کامکار آمد و زدش تبیغ
 ههی گفت این کشته به کز بدی
 شنیدم که چه مردم این کشته است
 نهیب شه شام از این بشیر بود ۷۸۰
 بیامدم آنکه گل کامکار
 ستوری یله دید با زین و سان
 پس آنکه ورا گفت تو خسته ای
 همه شب پیکار در بوده ای
 نماز عرانی نه یاران او ۷۸۵
 سر یک یک از تیغ تو پست شد
 ز بس خون که رفت از تن برزم
 یکی کودک اکنون ترا بشکرد
 گل کامکار این چو باوی بگفت
 بدان اسب شهنزاد را بر نشانند ۷۹۰
 ز پس ماندختی گل کامکار
 براه اندرون تشنه شد شاهزاد
 ستورش ز بس تازان رفت تیز
 چو از دور دیدش گل کامکار
 عنان سوی ره داد و تازید اسب ۷۹۵
 بیامدم همه راه نماینده دست
 شده پیش افتاده بر خاک خوار
 فرود آمد و کرد زاری بروی
 زبان کردش اندر دهن پیکرمان

برافشانند از مغز خورش بمیغ
 هگرزش بُد رای زی بخوری
 چه تنها بخون اندر آغشته است
 که گفتار او بر جگر نیش بود
 بریار و زخمش بیست اسنور
 گرفت و بیاورد زی سرفراز
 اگر چند بدخواهر بسته ای
 یکی چشم زده هیچ ناسوده ای
 نه خوششان و نه غمگساران او
 کون کارت ای شاه از دست شد
 برآمده کارت آخر بجزم
 ترا این ستور از سوی در برد
 برون آمدش رازها از نهفت
 هوا گرم شد شاهزاده براند
 بدان تا ببیند ز شه دستکار
 نقش سست گشت و زاسب افتاد
 چو آه که جسته بود از نفیز
 بدانست کاورا فتادست کار
 چه اسبی بکردار آذر گشتب
 نگه کرد شهنزاده را دید پست
 بدید جامه گل کامکار
 سترد آن زمان خال و گردش روی
 بدان تا گشاید سراور زبان

و گرنه مرا خسته بودی ز پس
کنون جهد آن کن که زی دژ شویم
که دور از اینجا تو خسته شوی
من و تو شویم اندرین سهمناک
نگفت او ترا کن کجا آمدم
۱۵۰ و را گفت شاها گل کامکار
نگوید سخن هیچ با من همی
اگر شب نبودی طلبکار آب
همین آب جوید که من یافتم
۱۵۵ همانا نیاید وی این آنجور
ها ورد دخت شه نامدار
نیامد چو آب روانش بدست
شب تیره روی هوا کرد تار
بند هیچ پیدا فزان از شب
۱۶۰ بدانت هنجار دژ دخت شاه
ببرد او شه خسته را شب بدژ
بدژ در فرستاد شه را رواند
و را گفت تو بغنوا شب که من
نگوید کو از سواری گریخت
بسی لابه کردند و نشنود هیچ
۱۶۵ بیامد بیابان بگشتن گرفت
هاورد را تا مگر یابداو
بگردش درون سوی کوهی قتاد

نبودی کسم هیچ فریاد ز پس
ازین جای پیکار بیرون ریم
درین جنگ و پیکار بسته شوی
بیابان ازین مرد جنگی هلاک
چرا هم چو تند اژدها آمدم
نباشد بگیتی چنین یک سوار
نه در چید از جنگ دامن همی
نگشتی در نگش که شب شتاب
تو گویی که از ذوالمنن یافتم
که شد تیره گیتی فرو رفت خور
بجست آب هر سو چو از هر کنار
فرود آمد از اسب و افتاد پست
چنان شد بیابان که دریای قار
ز پس تیرگی در دل آمد نهیب
ستاره بدش رهبر و سیر ماه
نزد هیچ سان آب بر لب بدژ
ز پس باز و جان آفرین را خواند
روم باز پس تا بهر انجمن
تیره شب از نامداری گریخت
بدژ در زمانی نیامد هیچ
بهر گوشه ره نوشتن گرفت
بیجان بردن از تنش بشتابداو
کز آن برز تر کس ندارد بیاد

بیزدان پناهد چو یزدان پرست
 بگفت این وزیر اندر آورد سپور
 دو دیده بگردار دورود کرد
 بر انداسبرا از پس و رفت تیز
 همدون هاورد او تا زنان
 چو زی یکدگر در رسیدند تنگ
 سخشان نید در میان جز تیغ
 گه این زد بر آن تیغ و گاه آن برین
 سنان راست کردند بر سینه بر
 بگرزگران دست بردند زود
 سپر پاره شد لخت شد لخت لخت
 ز اسبان جنگی فرود آمدند
 کمرگاه یکد بگران بزور
 نکشند چون چیره بر یکدگر
 بر فتند همدو طلبکار آب
 هوازی گل کامکار آن زمان
 که یکدم ز آهو بیک آنجور
 گرا بنده بودند و خوش خورد آب
 بنزدیک ایشان شد و آب یافت
 بیاورد ویرا و سیراب کرد
 که چون گشت با او و چون ساخت
 ببخشد بروی های گزین
 ورا گفت جانم تویی داده باز

نیاید برو هیچ بدخواه دست
 فرو ریخت از دیدگان آب شور
 شه خسته را ماند و بدرود کرد
 زنان نعره همزمان بخشم ستیز
 بتازش درون گشته نعره زنان
 کشیدند شمشیر سیما برنگ
 نخریدند از جان سپردن دریغ
 نشد کارگر تیغ گردان کین
 شکستند چون نیزه یکدگر
 بگشتند با هم چو باد و چو دود
 چو شد لخت لخت اندر آورد لخت
 دهنده روانرا درود آمدند
 کشیدند تا شب در آن شر و شور
 نشستند دلخسته بر اسب بر
 که از تشنگیشان جگر شد کباب
 همی رانند زی شاه روشن روز
 گه آنکه از شب نهان گشت خور
 سم هر یکی دیده ترکرده آب
 بخورد و سوری شاهزاده شافت
 سخن گفت با او پس از هم بنزد
 بجنگش همه روز چون بدرنگ
 برو از دل پاک کرد آفرین
 مرا تور هاندی ازین سرفراز

بدانت مسکین گل کا مکار
 بدل گفت این کار زارم فساد
 شب تیر و دیو در خیم و من
 دوسد جان اگر دارم از روی یکی ۸۹۵
 بیزدان پناهم که یار منست
 بر آورد سر را سوی آسمان
 که ای پاک و برتر ز خورشید ماه
 تویی داور راست کیهان خدیو
 ۹۰۰ همی گفت از اینسان گل کا مکار
 کمان بر ز آورده و یک چوبه تیر
 گشاد و بنیداخت از سوی دیو
 کز و گشت یک نعره ناگه رها
 بزان در آمد از آن درد دیو
 زدش دیگری زود بر سینه بر ۹۰۵
 بدخیره و کوه کندن گرفت
 بر آن که همی کوفت بر سنگ سنگ
 زدش بر سر و سینه و ساق پای
 ز مانی بگردار ماران تپید
 بد انسان که رودی از خون بر ۹۱۰
 بشد دخت شه پیش و بیغ کشید
 بفتراک بر بست دودست او
 پذیرفته از پاک یزدان سپاس
 همی بند گا نرا خدا یست بس

که دیو ست گشته دوان از دهار
 که باد یو شب کار زارم فساد
 گشاده مرا مرگ همبر دهن
 بر نارم و نیست در این شکی
 بغم یاد او غمگسار منست
 بزاری همی گفت وی هر زمان
 مرا از بد دیو باشی پناه
 توانی بستان زمین دست دیو
 که آمد دوان دیو نزدش ز غار
 پیوست درشت وی ناگزیر
 فتاد آچنان تیر بر روی دیو
 بگردید هر سنگ چون آسیا
 نگر تا دگر زخم چون خوردید
 شدش تیر در سینه پرتابیر
 چپ و راست خارا نکندن گرفت ۹۱۵
 سبک دخت شه تیر دده مید رنگ
 بیفتاد آن کوه جنگی بجهای
 پس آنکه زمین را بدنندان گزید
 چه رودی که مانند جیحون بر ۹۲۰
 سر و دست و پای وی از تن برید
 و زان کو هسایه ز پس کرد روی
 که در تنش جان بود یزدانشناس
 بهر سختی گشته فریاد رس

کهی تیغ او برتر از برج گار
 ۸۷۰ ببالای بر رفته چرخ کیان
 برو بر یکی غار و دیوی دروی
 سرش چون سر کپّی و پای و دست
 بتن بر و را کاسموی درشت
 دو چشمش بگردار دو چشم غول
 ۸۷۵ دوا بروش مانند خار پشتی
 دهان پرز دندان کرچت و راست
 سر هر یکی همچو الماس بود
 دو بینی و را چون زدنخ نمود
 هرش دست مانده یک دخت
 ۸۸۰ بگردار یک داس هر ناخنی
 دولب همچو دو پاره ابر سیاه
 نمودیش دندان ازو هم چنان
 بخوردی یخزادی هیچ چیز
 پیرامن که بسد میل راه
 ۸۸۵ بخوردی ز مردم کرا یافتی
 همه روز خفتی بغار اندرون
 بدینسان یکی دیو دژ خیم بود
 نیارست کس رفت ویرا بجنک
 همه کشورشام و مصرش خبر
 ۸۹۰ چو بوی گل کامکار او شنید
 ز رفتار او که لرزنده گشت

نپزیده بر سر مرا و را چکا و
 بگردش بیابان و که در میان
 چو میشان بموی و چو گاو ان بروی
 دهانش دهاری همه پر گبست
 همان بر سر و ساق و پهلوی پشت
 ازو آب ریزنده بی درد و سوک
 که یک یک باب بقم بر کشتی
 که از دینش جان بتن در بکاست
 بن هر یکی همچو انقاس بود
 بدو چشم چون دو گذرگاه درود
 برو ناخنش راست چون سنگ
 چو الماس و خارا سری و بینی
 که گشتی چو خندان هی گاه گاه
 چو از ابر برق و شرار از دخان
 نرفتی از آن که جای بنیز
 کرا یافتی کردی از بن تباه
 بسوی دد و دام نشتافتی
 بدی سخت کاهل بکار اندرون
 دل مردمان زو پراز بیم بود
 جهان بود بر مردمان کرده تنگ
 شده بود و در هر دل از وی خطر
 ز غاری بگردار کوهی دوید
 کمرها افتادش زهر سو بدست

پس آنگاه جنگش بر باد کرد
جوانمرد از در شگفتی بماند
۹۴۰ و را گفت اندر جهان هیچ مرد
که تو کردی ای شهر شاه زنان
هزار آفرین باد بر شهریار
بودند بر آبخور یکن مان
جوان را چنین گفت دختر که من
۹۴۵ شوم سوی دژ پیش واسعی پسان
که تا تو برو بر نشینی همی
مرا یار با منی بهر کارزار
سلاحش بداد و نشانش بجای
جوان جوانمرد فرخنده فر
۹۵۰ که گردی زادی بر آمد چو دژ
بنزد یکی آمد چو گرد دمان
خروشان و جوشان یکی ازدها
همه کام فشکش بگردار داس
تنش پریشینه همه سرسیر
۹۵۵ دم و دودش آمد برون از دهن
سیاهش زبان پر ز موی سیاه
دش چون کمندی همه بند بند
در آمد بیکدم همه آبخور
جوان چون و را دید از و شد مان
۹۶۰ ز پس کرد روی آن جوان لیر

که چون از روانش بر آورد گرد
برو نام جان آفرین را بخواند
چنین کار هرگز بجایی نکرد
دل دیو کشتی بشیر از نان
که پرورد چون تو گل کامکار
گل کامکار و نبوده جوان
نبودم همه شب بجز رنجه تن
فرستم بزودی ترا پیشبان
بدل پویه من گزین می
شود دشمنم را ز تو کارزار
بر اندش سبک سوی دژ باد پای
همی گشت گرد لب آبخور
سرش روی گردون گردان بود
سوی آبخور دید هم در زمان
که از پیش پایش نگشتی رها
دو چشمش در نشان چو بر می داس
از و هر پیشینه مه از یک سپر
گویرا ز خویش بود گشته لژن
هرش یشگ بر سان داسی دناه
پران بند و گه پر ز حلقه کمند
تمی کرد از آب و بر آورد سر
برفت ازدها از پس او دمان
شد از خشم مانند آشفته شیر

۱۱۵ کسیر که یزدان کندیاوری
 گشاینده کار و بندیده اوست
 توانا جزا نیست جان آفرین
 بیامد چو از که گل کامکار
 برون آمد از شب همی روز چون
 تو گفتی سپهر آتشی بر فروخت
 ۱۲۰ همی گشت در بادیه دخت شاه
 بیامد بدانجا که پیکار جست
 ز یکسو را دید افتاده پست
 فرود آمد و بر گر نقش ز خاک
 ۱۲۵ بخشود و بردش سوی آخور
 نگویی مرا تا خورد کیستی
 چرا آمدی سوی من پوی پوی
 با سخن گفت ای دلفروز ماه
 بکین عرابی بستم میان
 ۱۳۰ چنان دان که بود او برادر مرا
 برادر ز بهر برادر جنگ
 بدرد برادر شکست کسی
 مرا تشنگی کرد پیش زبون
 بمان تا ترا بنده باشم ز پیش
 ۱۳۵ گل کامکارش بز نهار دست
 که نگزاید و خوار نگذارش
 چو این بند و پیا نشان شد دست

نرسد ز دژ خیم دیو و پیری
 که هر چیز را آفریننده است
 هم از بهر مردم جهان آفرین
 ز شب روز رخسند گشت آشکار
 ز تار یکی اسکن در آمد برون
 درو شب بکردار هند و بخت
 ز بی راه دگر بار شد سوی راه
 همی با هاورد خویش از نخت
 شده بای سست و ستوش ز دست
 زبان گشته از تشنگی چاک چاک
 بداد آبش و گفت ای نامور
 شده جنگجوی از پی چپستی
 ز من کینه جستن ترا از چه روی
 روان بوز شاه زنان دخت شاه
 کزو سود بودم همه بی زیان
 ز دروش دل آمد بر آذر مرا
 بکوشد بجان و در این نیست تنگ
 که اندر سرش مغز نود بی
 بخشای بر من مدیرم تو خوب
 مدامت سرا فکنده باشم ز پیش
 گرفت و پیمان و سوگند بست
 ز خویشان خود خوبتر درش
 نمودش بد و دست دیوان نخت

۹۱۵ همی گفت با خود که پیار جنگ
 بر آن ریگ تفته برآمد زاب
 بر فشار کندست باید شدن
 بیامد پس آنکه هم اندر زمان
 بنزد یک آن ازدهای بزرگ
 کمان بر زه آورد و چندان خند
 ۹۱۰ برو آن بیابان پهن و فراخ
 نشایست جنبیدن از جای هیچ
 تنش از تف ریگ شده چو خوف
 همی کوفت از درد سر بر زمین
 ز بس کوفتن شد سرش لخت
 ۹۱۵ سرش را زن کرد یکباره پخش
 بسی ریگ چو ناردانه بسود
 بدشنه بدژیدش آنکه شکم
 جوانا بدیدش بیو باشته
 چو در آتش تیز پخته شده
 ۱۰۰۰ بسیارید بروی گل کامکار
 همی گفت ای شیرشده جوان
 ز تو ازدها خسته و کوفته
 همی کرد زاری که آمدهای
 بدان ازدها بر فنادش چشم
 ۱۰۰۵ باواز گفت ای گدای نگار
 برویت چه جنگ آمد از گشپرخ

نسا زد که ماندست از هوش و هنگ
 تنش گشته از ریگ تفته کباب
 بتیرش دگر باره تن آردن
 پیاده همی شد دنان و دمان
 چنان دختر سرفراز و سترک
 بینداخت زی وی که شد تا تنگ
 ز تیرش همه تن چو شد شاخ شاخ
 نه کردن سوی جنگ دیگر بسیج
 تنش را چو خوف کرد بر ریگ تف
 فکندش همی زلزله در زمین
 بشد دختر و زرش یک زخم سخت
 ز خولش چو گلنار شد ریگ خشت
 تن زخم خورده چو بروی بسود
 ز خولش زمین گشت چون رود زل
 هنوزش بر اغر درون داشته
 بگردار زنگی ز زخم دده
 ز دود یده در آن زمان بشمار
 دریغا ترا زور و توش و توان
 چرا بخت بر تو شد آشوفته
 و را دید گریان و زاری فزای
 بجوشید خون در تن او ز خشم
 مرا چون دود یده گل کامکار
 که زاریت بینم من از چرخ برخ

کمان بر زه آورد هم در زمان
کشید و بینداخت زی اردها
فرود وخت کام و دهانش بهم
خندنگی دگر زدش بر چشم بر
ز هم کام بر کرد از آن درد زود ۹۶۵
فشاندش بر روز هر و کردش سیاه
بیو باشتش چون تبه گشت مرد
بیامد بیفتاد در آبخور
سرش سست گشت و دریده مان
بدان آخور در تپان بر لژن ۹۷۰
چو شد دخت زی دژ نیامید دیر
یکی اسب با خود بیامد زود
چو آمد بنزد یکی آبخور
تهی ز آب بود و درو اردها
ریدش ستور و ستور دگر ۹۷۵
سوی دژ ز پس باز تا زان چو دژ
ببست اسب را دور جای و رفت
یکی می رشی نیزه ز آهن سنان
بدان اردها را بیازد بدن
یکی نیزه زد مرد را بر زفر ۹۸۰
سنان نیزه را خرد خایید و خورد
ازو شد گریزان گل کامکار
بتازید ازو اسب را دور جای

نهادش یکی تیر اندر کمان
چو سو فارس از شست وزه شدرها
نشایست ز اردها هیچ دم
یکی دیگرش زود بر زد بسر
در آمد بدو راست مانند دود
شد آن نامور گردد جنگی تباه
ز پس باز آهنگ آن آب کرد
همه آخور شد ز خون چون جگر
بیک چشم کور و بتن ناتوان
دوان خون چو جیحون برون دژ ۹۷۵
ز پس کرد روی و بیامد بزیر
دوان دو ستورش بگرداردود
همه آخور دید همچون جگر
شده خون ز کامش چو رودی ها
زدستش رها گشت و بنهاد سر
هم آنکه فرود آمد از اسب زود
سوی آخور همچو آتش بتفت
بکف در گرفته بجای عنان
همه تن بدان نیزه کردن دهن
گرفتش بدو یثک الماس سر
برون آمد از آخور همچو گردد
بیامد سوی اسب و چون شد سوار
شده سست بر اسب بردست و پای

۱۰۳. همی گفت وزاری همی کرد مرد
 عنان گل کامکار گزین
 بنجشود بوی گل کامکار
 نخواستیم ز تو هیچ من ز تو سیم
 در آورده انجام را زیران
 ۱۰۳۵ بدزدان اگر ما به در سیم
 ستانیم بازت همه سوزیان
 چو مرد این شنید از گل کامکار
 بیابان گرفت و همی رانند تیز
 ز پس دو دلاور دوان کرده است
 ۱۰۴۰ بیابان چو ببرید فرسنگ پنج
 یکی قلعه دیدند سر در سپهر
 سترن سپهرست گفتی مگر
 بکردار برجی ز چرخ فلک
 چه برجی ز سرتابین ساد سنگ
 ۱۰۴۵ مهش زید چون ماهی از زیر ماه
 ببن در بهارش بسر بر خزان
 ببالا و پهنای چرخ برین
 که او همه سر بسر دیو لاخ
 برو راه مانند هنجار مار
 ۱۰۵۰ گل کامکار و همای گزین
 بر رسید از آن مرد فرخ همای
 بپاسخش گفتا که دزد نپاک

فرود آمد و جامه را چاک کرد
 گرفت و بسو سید پیشش زمین
 و را گفت ایا غم رسیده سوار
 نه از دزد در دل مرا هست بیم
 ز پس ما برانیم تو پیش را
 دوست مرد را پیش ما دو بسیم
 ز ما بدر همان را بر آید زیان
 هم آنکاه براسب خود شد سوار
 بر اندک شده باد راهم ستیز
 ز تیزی بکردار آذر گشوب
 سواران شدند و یلان پر زنج
 نکرده گذر بر سرش ماه و مهر
 ز کوهی کلان بر شده یک کمر
 از ناچرخ و تیر برچ فلک
 چه سنگی روبرو ز الماس رنگ
 مخالف در گذر دش سال و ماه
 سرویش در ماهی و مه خزان
 نفر سوده او را زبانه زمین
 کمرها برسته ز که شاخ شاخ
 بسد چاره بروی رونده سوار
 چو آن حصن دیدند بر که حصین
 که این سهمگین دژ کرایست جای
 بدین دژ درون خونی و خشمنا

فرود آمد از اسب و شد پیش روی
 بدو باز گفت آنچه دید از جوان
 بسیارید چندان ز دیده سرشک
 نشنند بر اسب هردو سوار ۱۰۱۰
 گل کامکارش نمود آنچه کرد
 های هایون از و خیره ماند
 سوی دژ نهاد چون روی باز
 همی تاخت اندر بیابان چو گردد
 های گردین را گل کامکار ۱۰۱۵
 بهاروی دارد ندانم که کیست
 اگر زانکه مارا یکی دشمنست
 چنان پست گردانش بر زمین
 چه اختر درین هفته مار بجنگ
 نه در تخیم دیو نه تند ازدها ۱۰۲۰
 همدون ز دشمن بکشتیم چند
 کزن تاجه بازی کند چرخ باز
 درین گفته بودند کامد سوار
 ز دزدان بچسته منم این زمان
 که سد گنج افزون مرابار بود ۱۰۲۵
 ببردند اینک ز پیش شما
 مرابار با شید تا کاروان
 شما را بخشم بی سیم و زر
 زیزد اتان هم بود نیز مزد

و را دید گنده همه روی و موی
 های دلا و ربتن ناتوان
 که از چشم او ماند دریا بر شک
 برانند زی دیو نزد دهسار
 بدان دیو کزوی بر آورد گرد
 برو نام جان آفرین را بخواند
 قضا را یکی گردد گردن فراز
 ستور و سلاحش سزای نبرد
 چنین گفت کامدوان یک سوار
 ز ما در دل او را بدی یا نه نیست
 چو دریای جوشنده در جوشنست
 که ناید دگر یادش از زم کین
 که کوشید باید همی با پلنگ
 بجنگ اندر از چنگ مادرها
 بیاری یزدان و بخت بلند
 چه بنیم ازین گرد گردن فراز
 باواز گفت ای یلان زینهار
 یکی مرد باکشن یک کاروان
 گهر بود و دنیار بسیار بود
 نباشند اگر زانکه خویش شما
 مگر باز دست آورم این زمان
 همدون بسی جامها و گهر
 بدست شما اگر شود کشته دزد

مرا او فرستاد سوی شما
 برو گفت و آن هر سه تن را بکش
 کنون من شما را بر او مبرم
 بخوام شما را بخون زو که هست
 برش آبروی من افزون ترست ۱۰۸۰
 من از بهر او کارها کرده ام
 های گزین را ز گفتار او ی
 ز مانی بفریه ز بان برگشاد
 ترا آمدن نزد ما بود مرگ
 بدژ در اگر سدهزارند مرد ۱۰۸۵
 یکی را نامم که زنده بسود
 بگفت این و تیغ از میان برکشید
 کز آن نعره او بلسر زید دژ
 در آمد بدژ بر سر مرد تیغ
 بدو بفتاد بر خاک پست ۱۰۹۰
 ز دژ چو ت بدیدند رفتند تیز
 ز که چو ت بودی فرا ز آمدند
 زدند و گرفتند با شهریار
 های گزین کرد سوگند یار
 که کس یار گرا نخواهم بچنگ ۱۰۹۵
 بدانکه در آمد بدان بیست مرد
 بنزد یک آن کوه سنگ درشت
 ز شب روز رخشنده آوار شد

بسوزد دل من بروی شما
 بشوران بشمشیر بر هر سه کس
 پیشش زمین را بر خ بسپرم
 مرا پیش او بر همه کام دست
 از آن کسی کس ز هم گهرست
 و را هیچسان دل نیاز دهم
 ز بس خشم و کین شد پرا رنگ روی
 و را گفت ای بدرگ بد نژاد
 کنون مرگ را تا چه داری تو برگ
 ز تیغم شوند این زمان زخم خود
 مگر از نقش سر فکنده شود
 یکی نعره مانند تن در کشید
 ز که در تو گفنی بلغزید دژ
 نقش کرد مانند خونبار میغ
 نیاز ید دیگر بپیکار دست
 دوده مرد کین کس بخشم ستیز
 همه پیش شه کینه ساز آمدند
 نشد کس بنزد گل کامکار
 بهر و بماء و بداری داد
 و گر بر سرم بارد از چرخ سنگ
 زها موت بگردون بر آورد کرد
 بهر زخم یک مرد از ایشان بکشت
 هوا از شب تیر گون تار شد

زخاره سرخشتان بگذرد
 بشمشیر مرشیر را بشکرنند
 بدژ در رفیقان من برده اند
 که دارند دیر دژم را زبون
 سرش دزد همچون گیا بدرد
 دوسد مرد خونخوار گرد دلیز
 زهرسه بریزند خون بید رنگ
 دهد باز چیزت دگر نه خدای
 ز داین داستان مردم باستان
 که جانشش از تن گسسته شد
 ز بهرم بد زنجیه کرده روان
 سوی بنکه خویش گیرد راه
 کم از بد شما یسد فریاد رس
 برون زین بیابان پر شرشوم
 یکی دزد خونخوار تیره روان
 بد شناسم همرسه زبان برگشود
 که اینجا ز نزدیک دژ بنگرید
 ز بیم یلان مه دژ دلیر
 که مانند بد اینجا تیان دیر شد
 بیالا بکدر اسد روان
 برین کوه و دژ دیده بگماشته
 پیاده ز پیشم سوی دژ روید
 مه دژ ز دژ فکند سرنگون

که هر یک یکی پیل را بشکرد
 دوسد مرد جنگی بدین دژ درند
 مرا کاروانی بدژ برده اند
 برایشان که راه باشد کنون
 کسی کو برین کوه سپاه شود
 کنون بیم آسنت کایند زیر
 نداریم ما تاب ایشان جنگ
 چو شد چیز جان گرماند بجای
 امیدت بروزیست تا هست جان
 در روزی آنراست بسته شده
 شما اید و آزاد مرد جوان
 مباشد که آمد شب اینجا گاه
 مرا با شما رفته باید ز پس
 بریدم همی تا آباد بوم
 درین گشته بد مرد کامد روان
 بنزدیک همرسه چو باد و چو دژ
 شما همرسه تن گفت خیره سز
 نیارد گذشتن بد اینجا شیر
 شما را مگر جان زتن سیر شد
 دریغا شما سه نگو رخ جوان
 جوانی خود را سبک داشته
 برین زاسبان پیاده شوید
 مگر تان بدژ بر بریزند خون
 ۱۰۵۵
 ۱۰۶۰
 ۱۰۶۵
 ۱۰۷۰
 ۱۰۷۵

دوانست در دژ بدین تیره گی
 از ایندوی بودش بدل در گمان
 ز پرشش قضا بدش باز ماند
 ۱۱۲۵ ز نیک و بد آنرا که آمد سرشت
 بپاشد بنا کام اگر بودنی
 توان دل بهر گونه اندیشه داد
 گمان با قضای خدا ز سن نیست
 ۱۱۳۰ های گزین چون بدر دژ دوید
 نهان گشت جای بکنجی درون
 همی تا ز شب نمی اندر گذشت
 چو دانست کاشوب دژ در نشست
 برون آمد از جایگاه کمین
 بنزد سرای مه دژ رسید
 ۱۱۳۵ نگهداشتش تازی مست شد
 برفتند یارانش مست و خراب
 همان پاسبانان زبانگ و خورش
 های گزین خار و خس خست چند
 برافروخت آتش چو در تیره شب
 ۱۱۴۰ که تو کیستی گشته آتش فروز
 ازو چو شنید این های دلیر
 بتیغش سر از تن بیفکند زود
 بدید آتش از دژ گل کامکار
 بازار گان ماند هر دو سمنند

نگوید سخن با کس از خیره گی
 بنگشاد بر پرشش اوز بان
 گشاینده را بسته آواز ماند
 گذر نیست دیده کس از سنشت
 از اندیشه دل چیست فرسوخ
 بلی بسته چرخ توان گشاد
 ز راه قضا روی بر خاست نیست
 شد از چشم در بان دژ ناپدید
 نبودش بکینه خرد رهنمون
 چپ و راست هر پاسبانی بگشت
 در دژ نگهبان دژ سخت لبست
 بدر در همی گشت چون دیو کین
 همی خورد با چند کین کش نبید
 بیفتاد و بر جای که پست شد
 بختند بیهوش بر جای خواب
 شدند از چپ و راست بر دژ خورش
 ز پیکان بدو آتش اندر فکند
 یکی پاسبان تیز بگشاد لب
 بتیره شب اندر طلسم کار روز
 بنزد یک او شد چو آشفته شیر
 چنان کش ز کشتن کس آگه نبود
 پیاده دوان رفت بر کوه سار
 بر آمد میالای کوه بلند

برآمد یکی قیرگزن ابر تند
 بسیارید و برخاست هر سوی سیل ۱۱۰۰
 بیابان شد از باد و باران چنان
 کس از که نیامد دگر سوی جنگ
 که شب تیره گون بود و شغوراه
 دگر کز کینگاه و لشکر گمان ۱۱۰۵
 نبودند آگه که این بیست مرد
 بهان آمد نشان سپه داشت گشت
 نبستند دژ را از نیروی در
 که با سه سوار گزین بیست مرد
 ز ناهستن درهای گزین ۱۱۱۰
 فرود آمد از اسب مانند باد
 یکی کشته را زانکه افکنده بود
 نشان کرد پس با گل کامکار
 برافروزم آتش تو اسیر بمان
 که یار یگرم چون تو باشی بکوه ۱۱۱۵
 و گر خود همه کوه دزدند پاک
 کسیرا کجا هست خوف و دزد
 بگفت این و شد برده کو هسار
 ز بن رفت بر سر بکردار رنگ
 در دژ چو دید او گشاده دلیر
 نگهبان در چون بدیدش دژ ۱۱۲۰
 که از جنگجویان دژ یک تنست

همی هر کهی بر هم افتاد غند
 ز بالا بپستی همی کرد میل
 که دریا بهنگام موج دمان
 ندیدند در تیر شب روی جنگ
 فرود آمدن بد ماهی ز ماه
 همی برد هر کس شد از کین دمان
 که گشتند کشته همی در نبرد
 ز دژ هر زمان خاست با گ و خرد
 ز جنگ آورد تا مگر کس خبر
 چه کردند و چون بود کار نبرد
 گمان برد از بهر گردان کین
 بدل در تواندیشه کرد یاد
 بپوشید جامه هم آنگاه زود
 که در دژ چو رفتیم بدستان چار
 بیا از پس من سوی دژ روان
 یکی را نمانم ز دزدان گروه
 ز خوشان کم بر که آغشته خاک
 مریش بجز خون که باشدت مزد
 رهی دید مانند هنجار مار
 در آن تیره شب بر سر کوه سنگ
 بدژ در وید و نپایید دیر
 چنان آمد اورا بدل در گمان
 بجسته شب از چنگ اهر منست

همای دلاور بدو بانر خود
 مه دثر نه بساده شده سست بود
 ۱۱۷. بزد بر سر او یکی تیغ تیز
 چو پرداخت جان مه دثر ز تن
 نبه کس کزو زرم و پیکار خوا
 بدش در همی بود تار و گشت
 فرستاد بانارگان را بخواند
 ۱۱۷.۵ و را گفت مردم نه بهر تو رنج
 نگه دار چون جان شیرین درم
 درم دار تا از جهان بر خوری
 کسی کوز مردم درم دار نیست
 تهمی مغز باشد تهیدست مرد
 ۱۱۸. خرد گر نداری و داری درم
 درم را سرا نیست اگر دوستی
 در آن دثر نه چندان گهر بود
 فراز آوریده بسیار سال
 همای گزین سر بسد بر گرفت
 ۱۱۸.۵ ببانارگان چیز او داد بان
 اسیرانش را یکسر آزاد کرد
 بدو گفت هر جا که خواهی کنون
 بوسید بانارگان دست او
 نه بانش پران آفرین همای
 ۱۱۹. همای آنکمی شد شتر بار کرد

در آن تیره شب نام خود یاد کرد
 همای دلاور چو باد و چو دود
 بر آوردش از جان و تن سختیز
 به بود این آنگاه بر خویشتن
 برست آن کز زنده ز نهان خوا
 بهمان روشن از گیتی افروخت
 همه هر چه شب سرفت با او براند
 کنون باز دست آمدت فتنه گنج
 که دل بی درم راست دایم بغم
 چو داری فرون باشدت برتری
 از و خوارتر در جهان خواست
 تهیدست ترا کس ستایش نکرد
 میندیش کن کس ترا نیست غم
 که بیغم شده در جهان سستی
 که شایست دانستش حد و مرز
 زهر شمر و هر جای که کو تو
 از و ماند بانارگان دشگفت
 دگر چند گوهر یل سرفراز
 دلش را بداد و دهمش شاد کرد
 که بادت بنیکی خرد رهنمون
 ز دثر رفت و ز سوی مراد روی
 روانش از و گشته مرش فرای
 نه هر چیز و پرداخت دل را نرد

در درجست و بشد پیش در ۱۱۵۰
 بیستاد تا نام گسترهای
 فروشد ز باره در در گرفت
 نگهبان در هر که بود ندیالک
 چنان هر یکی را بیفکند سر
 با هستگی پس در در بکند ۱۱۵۱
 گل کامکار از در در دوان
 بسی کرد بر شهریار آفرین
 ندادند آواز و هر دو خوش
 سرخفته دزدان همه تن بتن
 در آن تیره شب پاسبانسان بدید ۱۱۵۵
 و را کرد بیدار و گفتا دوان
 دو تیغند بر تنده کرده بکف
 بکشند بسیار کس را بتیغ
 از و چون مه در شنید این خبر
 یکی تیغ مانند آتش ربود ۱۱۶۰
 چنان زد یکی نعره کوه کاف
 همی خواند گردان کین جوی را
 همی گفت کین آورا نرا بشب
 دهنشان شد آکنده گوی خاک
 که پاسخ مراهیچ ندهند بان ۱۱۶۵
 ز کند اوران پاسخی رانده نیست
 بگفت این ویا و چو کسر ندید

نگهبان در بود زو بی خبر
 بیامد و را دید بر در بیای
 در در شب شاه گریز گرفت
 بر آورد از نشان یکایک هلاک
 که آگه نگشتند از یکدگر
 نیامد ز کندش بر تن گزند
 در آمد پیران آفرینش زبان
 شدند آن زمان هر دو جوان کین
 گشادند هر دو چپ و راست گوش
 بریدند وز که نکندند تن
 سوی خانه شاه دزدان دید
 دو دیو شد در در درم هر دو
 که از هر دو خفتان شود هر دو خوف
 اگر زنده مانند با شد در یغ
 شد از خواب و مستیش هشیار سر
 برون آمد از خانه چون باد و دو
 که گفتی با سر زید از و کوه قاف
 چو بی آ بگین دید شب جوی را
 ز مانه ز پاسخ بستست لب
 ویا در دهنشان زبان گشت چاک
 در یغا که مانند بگرم و گداز
 مگر زنده خود هیچکس مانده نیست
 چو دیوانه هر زمان ز هر سو دید

۱۲۱۵ خدایم بر آن نرنگی دیو نژاد
 سرش را بریدم من از تن بیغ
 هم اندر زمان سوری آن خفتگان
 نر هر ده پرداختم در زمان
 یکی دخت دیدم نر پیوند شاه
 مرا گفت اینجای گنجست و خست
 ۱۲۲۰ نر هر شهر و هر جای که سالیان
 باگویی اگر شاه را سر بسر
 مرا نیز دادی رهسای نر دیو
 کون مرا تو انرید بر سر
 که از تو چه مایه هنر دیده ام
 ۱۲۲۵ ورا گفتم ا مشب تو ایدر بیاش
 بیایم ترا من سوی شه بدم
 نر بهر یک آهوک دیدم بدم
 قضا را یکی مردم آمد براه
 بر رسیدم از وی که تو کیستی
 ۱۲۳۰ مرا گفت من ساربان شهم
 یکی ساربان بود مر شاه را
 سدا شتر برده عرابی و را
 بمن باز گفت این و با او شدم
 نخستین بکشم و را چند یار
 ۱۳۳۵ چون با عرابی شدم هم ستیز
 عرابی یکی دختر خوب داشت

نر بردستی و زور در جنگ داد
 نخوردم نخو نخواستی من دینغ
 شدم نیز برسان آشفته گان
 چو کردم ز تن جان هر یک زمان
 که از روی او برد با رشک ماه
 بهم نرنگی آورد از پنج سخت
 همی نزد شب و روز سه سالیان
 دهد هر چه گفتم بتو در بدر
 ترا مزد با دار کیهان خدیو
 سوی شهر تا من دهم این خبر
 بجنگ اندرت چو نر پسندیده ام
 که چو نر روز شبر کند خست کش
 نبا شد سپاسی نر تو بر سرم
 بماندم و را نری بیابان شدم
 شدم پیش و کردم سوی اونگاه
 بدینجای جوینده شب چینی
 شتر کرده گم و یژ دو پنجم
 شب تیره گم کرده بنگاه را
 ببنگاه کرده خراب و را
 بکین با عرابی همه شب نردم
 پس از جات بر آوردم او را دمار
 شتر بان گریزان شد از پیش تیز
 بیامد مرا کینه بردل گماشت

چنان برهم افکند آن قلعه زود
کرا داد ز نهاسر انز آنجا براند
بر رفت خود با گل کامکار
بیامد بدان قلعه شاه خویش
کنیزان نزد پیشبان آمدند ۱۱۹۵
چه دیدند دیدند چندان گهر
شتر شد ز بار گهرها گران
بدش دژ کشیدند شان بار پاک
همای دلاور شب آنجا ببرد
ولیکن انز و کام خود بر نداشت ۱۲۰۰
چو انز جزع بر کرد سر کهر با
همای همایون شد انز سوی شهر
که بد هفته رفته انز پیش شاه
هی خواست تا شه ندانش برانز
بشهر و هم انز را بر شاه فرست ۱۲۰۵
شه شام ویرا نکوتر نواخت
و را گفت یک هفته افزون گذشت
بنخجیر تا خود چه دیدی شکفت
بپاسخ بشه گفت دردشت و کوه
فتادم بکوهی که آنجا یگانه ۱۲۱۰
ده دیگرش یار بودند گرد
نخست او شب آمد بجنسگم چو کوه
کجا مست بودند بر جای پست

که گفتی بر آن کوه هرگز نبسود
کسیرا بر آن که نزدنزدان نماید
شتر شد پیشش در انز نرتر
براه اندرون شاد با ماه خویش
هم آن خادمان دلو انز آمدند
بیا ورده با خود شه کامور
هم انز نرتر و انز جامه بیکران
نهان نهادند در زیر خاک
گل کامکارش ببر در غنود
بوس و کناسر و خوشی شب گذشت
بزر آب بزدود روی هوا
بدل در نراندیشه اندوه بهسر
نه بیگانه با او نه کس خویش شاه
پر اندیشه دل شدیل سرفراز
چو در پیش رفتش بخدمت بخت
پیش خودش هم چو هر که نشاخت
که تا تو شدستی بکوه و بدشت
کجا انز تو آن یاد باید گرفت
بنخجیر رفتم خود بی گره
یکی مرد نرنگی همی داشت راه
نموده بکین هر یکی دستبرد
همه خفته یاران او هر گره
نسودند با من بیکار دست

۱۲۶. اگر باز دانی شتر بان منم
 نر من ایمنی دخت من جفت
 بود جفت تو او که هستت نزد
 منم ساربان آنکه با تو براه
 همه هر چه کردی بدیدم تمام
 ۱۲۷. جوانمردی و مرد می مرتدا
 چگونه عرابی شد از من بدید
 چگونه تو بر من شدی کینور
 همه هر چه کردی نزد تو خورد
 ۱۲۸. هزار آفرین بر تو و گوهرت
 تو بخت منی دخت من جفت
 ترا کردگار جهان یار باد
 بهر زید نزد چون شنید این هلی
 به خشای بر من جوان غریب
 ۱۲۹. مکن یاد پیش کس این را ز خویش
 مراد دختر تو بجان در خوشت
 بفرمای کسرا هم اندر زبان
 عرابی که هستش گران گنجها
 دیگر کس رود سوی زنگی بگاه
 که هست او ز خویشان شاه جهان
 ۱۳۰. کجا من چنان خسته ام در نبرد
 مراد دختر تو را ندست از روی
 بر اسب خودم بست و هم در زبان

گرامی تری تو ز جان و تنم
 تویی پور من اندرین بوم و رست
 منت باشم ای رنج دیده پدر
 دوان بودم ای در خورتاج و گاه
 ندیده هم از تو شنیدم تمام
 بر آورد سر تا بگردون مرا
 چگونه بر آوردم از جانش کرد
 نر به روی ای فرخ اختر پسید
 که با جانت جفتست دایم خرد
 بدان کس کجا هست در کشت
 ترا باد سزا سرم بوم و رست
 همه ساله بخت تو بیدار باد
 و را گفت شاهان بهر خدای
 که بادت فدا شد چو جان غریب
 میفکن بکشور در آواز خویش
 خداوند من دخترت بهتست
 شدن سوی نگاه این بدگمان
 بیار ند تا بیکران گنجها
 بیار د یکی دخت از آنجا چوماه
 شهنش داند از اشکار و نهان
 نزد دخت عرابی که هستم بدید
 که آمد بنزد یک من تیز پوی
 بیاورد سوی درم تا زنان

چو بامن نزد از خیرگی را جنگ
چو از دود شب آتش روز تیز
براندم که آیم سوی شهر باز
بسر بر مرا هوسر شد نافته ۱۲۳۴
یکی آنجور همچو دریا بونگ
شدم آنجور دم فشم بجای
یکی اردها آمد از سری آب
که چو نان کسی اردها دیده نیست
بکشم بزاری ورا نیز من ۱۲۳۵
بپرداختم هم روانش تیغ
یکی مرد با زارگان را برآه
نزدندان که اندر دژ سهمن
مرا گفت فریاد رس مرا
بخشودم او را و با او شدم ۱۲۳۶
بکشم کرا یا فتم دزد من
بکنم دژ و مال برداشتم
بدادم ورا نیز بسیار چیز
به کردم او را و من تیز باز
یکی قصر دیدم بره بر خرم ۱۲۳۷
بدان قصر آن مال مانند بجای
از و شاه چون این سر اسر شود
بوسید سداب را چشم و را
هده دشمنان مرا کشته ای

بکشم ورا نیز بر جای جنگ
برآمد شب از روز شد در گریز
گرفتم بیابان و راه دراز
نر بانم شد از تشنگی کافیه
بدیدم بگردش بسی غم و نگر
که بد اسیر است دزد و پای
بدانسان که طوفان گرفته شب
بتران جهانرا بلا دیده نیست
پس آمد مبارز یکی را هرز
براندم برآه اسب چون باد و میخ
بدیدم شده حال بروی تباه
بدند او بسر بر پاشید خاک
نزدندان کزان نزد باشد ترا
دژ از دست دزدان بکین بستدم
ازین به کجا کرده ام مزد من
ببازارگان کاله بگذاشتم
بچیزش نباشد دگر رای نیز
بریدم بیابان دیر و دراز
که دخت شهنشا دارد حرم
شهنشاه بسیار دگر باشد شای
دود ستش گرفت و ز مانی ستود
همی گفت بی خصم کردی مرا
بخاک و بخونشان درآغشته ای

چنین در همی کم هزینه بود
 بفرمود کردنش آباد بار
 نشانند اندران در یکی کوتوال
 و را برگرفت و سوی شهر برد
 ۱۳۱ که از شاهزاده چه دید او وفا
 بدو شاه گفت که او جفت نیست
 بروم از پی من بیکار و جنگ
 مرا نیست دشمن چو قیصر بزم
 بگیتی جز او کس ترا جفت نیست
 ۱۳۵ بدر را چنین داد دختر جواب
 گنیزک من و بنده تست وی
 بهمان روز ده تا بر آساید او
 پس آنگاه لشکر بفرمائش کن
 که بی لشکر و گنج نتواند او
 ۱۳۲ چون زین مرد و کردی و را بهر
 پسندید شاه آنکه دختر بگفت
 همی خورد می با های گزین
 یکی روز بادخت خود شهریار
 های گزین را شهنشاه بخواند
 ۱۳۵ و را گفت هستی تو فرزند من
 ز بهرم بسی کار کردی تو نیک
 بجز زانکه شاه و کشور بتو
 ولیکن یکی دشمن هست شوم

مراجایگاه خزینه بود
 نرفت اندران روز گارد از
 بیامد بدخت فرخنده فال
 گذشته همه دخت بروی شمر
 نرگستی چگونه گزید او وفا
 ولیکن بپایدش رفتن نخست
 جهان بر بداندیش من کرد تنگ
 از و گریستاندوی آن روز بوم
 بر من عهد من تا توانی با نیست
 که رای تو هست ای شهنشاه صواب
 گذارد بفرمانت تا هست پی
 ز تن ماندگیها بپا لاید او
 خزینه دهش جا و اما لشکر کن
 نهادن بیکار نری مردم روی
 پیچد ز بیکار سد شیر سر
 همی داشت این را ز ماهی نفعت
 نشانده همیدون بجای گزین
 نشست و ندادند در پرده بار
 بر خویش بر تخت خویش نشانده
 گرامی تر از خویش و پیوند من
 چه دارم بیاداشتت نیک و یک
 دهم با دل از روز دختر بتو
 که هست او سرافراز تر شاه مردم

وگر نه مزار فته بد جان پاک
 شه از وی چو بشنید بگریست زار
 ۱۲۸۵ شدن روز را سوی آوردگاه
 فراوان ستایش بر او یاد کرد
 فرستاد در شب سپه سوی کوه
 همان سوی حله بشد لشکری
 شب او باهای دلاور بسود
 ۱۲۹ همه شب همی باده خوردند شاد
 بر فتنه هر دو سوی حله بان
 بدیدند کشته سران را بجای
 شده کشته آن دختر کینه جوی
 ۱۲۹۵ گرانایه هر چیز برداشتند
 و زانجا یگه بدید رنگی شدند
 بدیدند آن رنگبان را بزار
 ببنگاه رنگی گهر یافتند
 بدادند دیگر بتساراج پاک
 مر آن دخت را داد شه پخت
 ۱۳۰۰ و زانجا بدش روی دادند باز
 مته آن که بدید و دژی برش
 هم آتش بسر بر هوش کشند
 دگر باز آباد بایدش کرد
 که اندر بیابان چنین جایگاه
 ۱۳۰۵ مرا استواری برین دژ هست

تسم گشته گردنده در خون خاک
 شگفت آمدش از گل کامکار
 که هرگز نمیدر فته دیگر براه
 پیوندا و پس و را شاد کرد
 بدانجا که بودند رنگی گروه
 گزیده هر آنکس کجا بد سری
 نر شادی نه این و نه آن شب غنود
 چو خور بزد از کوه سر بامداد
 بدانجا که بودند پیکار سائر
 ددانشان بخورده سر و دست و پای
 نهادند در حله پس هر دو زنی
 ستور و گله هیچ نداشتند
 همی تا ببنگاه رنگی شدند
 بریده سر و تن بینکنده خوار
 میدردند چندان که بر تافتند
 سپردند بنگه بخون و بجا ک
 فرستاد بانزش سوی خان پیش
 بدان جای دزدان گردن فرمان
 پس از چرخ گردان بسی بر پیش
 بشنوا ده گفت این نبایست کند
 از آن به که بود ای یل شیر مرد
 ندیدست کس جز همین جایگاه
 کز آن دژ که دارم چنین دژ هست

گفتار اندر رفتن های بجنک قیصر

روم باقیس

هوا شد زگر دسواران سیاه
 تو گفتی سپهرا اندر آمدن بجای
 برانند چون موج دریای قار
 رخ اختر چرخ پوشید خاک
 برفتند با خسرو نامدار
 بشه گفت باید شدن باز بجای
 زرد دیده بر روی دورد کرد
 دل افروزد و پیروز باز آمدت
 ز سر تاج وزیرت ز سر تخت باد
 گل کامکارش هم آواز گشت
 که گفتی مگر هست ابر بهمار
 ورا چشم بوسید و بدرد کرد
 براندا سب بره یل سرفراز
 ز دل درد دماغ آتش غم زده
 همی ریخت از دیده لؤلؤی تر
 کس او را بجز داد گستر خواند
 دل مرد بیداد گریخته کرد
 که چو نان نبد دیده کس یک سوار
 گزیده مرا ورا شه شام بود

شدن را بغزید کوس از سپاه
 دمان گشت شیپور و نالیدنای
 سواران کیستوز پنجه هزار
 ز نعل ستوران زمین گشت خاک
 های گزین و گل کامکار
 دوزخه ره و نامگسترهای
 همانکه ورا شاه بدرد کرد
 ورا گفت فرخنده بادا شدنت
 همه راه رهبر ترا بخت باد
 بوسید رخسارش و باز گشت
 چنان شد و چشم گل کامکار
 های گزین دیده دورد کرد
 از و چون نگارین او گشت باز
 دل از هجر دلدار آتشکده
 همی رفت در را ز خود بخیر
 سپه چون بره در چهل روز اند
 ز بیداد دست سپه بسته کرد
 سواری بد از لشکرش نامدار
 ورا قیس فرخنده پی نام بود

۱۳۵۵

۱۳۶۰

۱۳۶۵

بغارت کند هر گاه او کشورم
 شوی گرباگاه تو سوی روم ۱۳۳.
 گسسته شود ای سپرداوری
 و گر نه چو دختر سپاهم بتو
 خبر یابد او با سپاهی گران
 نداریم ما تاب او در نبرد
 نه چندان که شاید شکر در شمار ۱۳۴.
 چو رفتی توانا که بیکارای
 نرایی اندر آری و را تو بزور
 نیارد کسی کین توجست نیز
 نباید ترا مردی آموختن
 های دلاور زمین بوسه داد ۱۳۵.
 که گرد شهن تست گردان سپهر
 مرا لشکر و ساز باید نخست
 و لیکن بیایان مراد ستده
 بود دختر خوب توجفت من
 هم آنگاه شه دست داد شربت ۱۳۶.
 حو بیان ببستند شه بار داد
 بگنجور فرمود کز گنج زر
 شتر نیز از دیبه شاهوار
 سرا پرده و خیمها رنگ رنگ
 بنیکوترین طالعی از نجوم ۱۳۷.

بزین خواهد ازین همی خسترم
 بدست آری آن کشور و مرزیم
 نر مملکت تو تا نزنده ای بر خوری
 همیدون ولایت گسامم بتو
 بیاید ببرد سدانرا مران
 که دارد سپه جمله مردان مرد
 بسیار تا بگذرد روزگار
 نهد سوی تو با تنی چند روی
 کن دیده و بخت او زود کور
 بدست آیدت سال و بی مزچیز
 چه خود کین بدانی توختن
 شهنشاهرا گفت دل دارشاد
 نما من بروا نجم و ماه و مهر
 پس آنکه توانم ازو کینه جست
 که اینکار چون کرده باشم فره
 شود خوش ازو با خور و خفت من
 بد انسان که وی خواست پیمان ۱۳۸.
 سپه را و هم ساز پیکار داد
 برو بار کن بیش سید شتر
 هزار دگر شاه فرمود بسیار
 نرند از برون سید از در جنگ
 سپه راند شهزاده از سوی روم

هر ش چنگ همچون یکی داس بود
 بدان داسها گاه پیکار شیر
 همی گشت نعره زنان همچو کوه
 تو پنداشتی هست گردی بچنگ
 ۱۳۹۵ کمان و کندش دم و دست پای
 چنان نزد دم او هر زمان بر زمین
 نرغزیدنش گوش گردون بگفت
 بدترید هزبان زمین را بچنگ
 ستوران را بانگش گریزان شدند
 ۱۴۰۰ تو پنداشتی نر هزبان بد کمیز
 همه نرها را ریختند از نرها را
 بسوی سرا پرده چون سر نهاد
 بخواب اندرون بود شاه دلیر
 بجست و برون آمد از پرده شاه
 ۱۴۰۵ سته نرو شده مردم و چار پای
 نریو لا دترکی بس بر نهاد
 بر آن شیر شه نرد یکی بانگ تند
 تو شیر ی و من گرد شیر افکنم
 نر بانگ شهنش به شورید شیر
 ۱۴۱۰ بزد چنگ و خفتان خسرو دید
 شه از کین و رایال بگرفت
 همه مهره پشت او خرد کرد
 چنان بر تن شیر شد سست

که هر داس گفتی نر الماس بود
 دل نرزم جویان درودی دلیر
 نرغزیدنش گشته گردون ستوه
 کمر بسته از بهر پیکار تنگ
 همان خجروش یشک نخبج خای
 که افتاد از نر ناله در زمین
 نر همیشه نرها را نر هزبان
 سپه را دل از دیدنش گشت تنگ
 همه سر بسر نرها را نر نر شدند
 شدند از نرها را نر نر شدند
 ستوران تو گفتی در آن نرغز
 تو پنداشتی چنگ شده کرد یاد
 که آمدش در گوش آوای شیر
 دشم دید شیر ی چو کوهی سیاه
 بموشید خفتان همایون های
 سست تیغ و نر سوی او سر نهاد
 کنم گفت چنگال تیز تو کند
 هم اکنون سرترازم بر کنم
 در آمد چو آتش بگرد دلیر
 چنان کش بتن نوک پنجه رسید
 بر بود از زمین و نر دشت
 فلکندش بخاک و بخون در بدر
 که آهنگ پیکار او کرد سگ

۱۳۷. همای گزین را چنان دوست
سپه را بند او بجز پیشترو
نکردی نهائی از و هیچ را نه
بر شاه بودی خور و خواب قیس
جوانی جوانمرد و آزاده بود
۱۳۷۵ نرجان دوست تر داشت ویرای
جوان و لطیف و نکو روی بود
همه دیده بد سر بسر مرز را
بروم اندر او نیز دل داد بود
ولیکن ندانست شه ساز او
۱۳۸. چو را ندید چل روز در راه
رسیدند نری بیشه چون بهشت
رخوشی چنان بود آن جایگاه
بتن در روان شاه را بر فرود
بقیس دلاور چنین گفت شاه
۱۳۸۵ سپه را فرود آ تا یک دور
خوریم و درین بیشه و بغموم
هم آنکه ستاره نزد آن جایگاه
شهنشاه چون خورد چیزی که
چو شه خفت قیس گزین نیز خفت

که روز و شبش مغر بر جان گذاشت
همایش همی خواند سالار نو
همای دلاور سیل سرفراز
نبد پیلدا روز کین تاب قیس
باصل و گهر پادشاه زاده بود
که با ضرورت بود و با هوش و ای
جوانیش را آب در جوی بود
بدانست هنجار آن مرز بوم
دل آواره چون شاه آزاده بود
از نیروی فشنید آواره او
بره را هر بود سالار نو
از آب و گیاه و درختان و گشت
که با او ارم بود بی پایگاه
بدیدار آن بیشه آمد فرود
که سرگشته گشتم من از پنج راه
درین بیشه با شیم ما دلفروز
چو آسوده گردیم از ایدر رویم
همی کرد هر سو نظاره سپاه
بخیمه درون شد زمانی غنود
دو سرور چو گشتند با خواجفت

گفتار اندر جنگ های با شیر و کشتن شیر

همه پنجه پر چنگ الماسگون

۱۳۹. سیه شیری آمد در بیشه بر

گفتار اندر جنگ های بان زن جادو و بیاری سیدن

قیس اورا و کشتن جادو

چو بایهشی گشت از آن بانگ بخت
ستورش هیدون بلرزید
بُخش بان آمد چو آنگاه شاه
هی گفت با خود برین کوهسار ۱۴۴
که از بانگ اوزهره من درید
کهی خوش تر کلهای ارید بهشت
نشمنگه دیو کین چوب بود
بجز تیغ سیاهگون آختن
هی کرد اندیشه زنیسان که خاست ۱۴۵
همه سنگهای که از هم درید
یکی باد برخاست و تار یک گرد
توینداستی سده هزاران دها
شکوهی در آمد بدل شاهرا
هیدون شدش شست بر جای ۱۴۵
از و شه بزیر آمد او را بساند
هی گفت کای داور کردگار
بخشای برین که در مانده ام
تر تو خواهم ای داد گردا پس
برین که ندانم پس و پیش راه
در یغا جوانی و دیدار یار

تر مانی تو گفتی که در زین بخت
بد انسان که از باد برگ خست
هی کرد هر سو بگر بزن نگاه
چه دیو ست کامدش بانگ از دها
از و تاجه خواهم برین کوه دید
تر سر تا پایان بسان بهشت
وگر باشد او را چه افسون بود
تر دیو این که و در سپرداختن
بکوه اندرون شورش از چپ و راست
تو گفتی مگر که بخواهد کنید
کجا روزی چون شب تیره کرد
شدند از نشین بر آن که رها
شدن بان پس کرد گم راهرا
در آمد ز پس سستی از پای آسب
بیزدان پناهید و نامش بخواند
مرا با ش یا در برین کوهسار
بهشتی تدریاسر خود خوانده ام
تو باشم برین کوه فریاد رس
مگر روزی من گشت خواهد سیاه
در یغا که سرخجم شد و روزگار

بخاک و بخوت در سر او بماند
 پیاده هی گشت در بیشه شاه ۱۴۱۵
 هی تا شب آمد بنزخم دشت
 که شب بر شاه شد قیس و گفت
 هی تا جها نست گویند بمان
 شب آمد ازین بیشه در بانز گرد
 چو شد آبله روی گردون شب ۱۴۲۰
 نر بیشه بیامد پیرده سرای
 نشست او شبانگاه با قیس شاد
 هی گفت هر کس که یزدان سیاس
 چو تو چشم گیتی ندیدست گرد
 شب آنجای که شاه پیمود می ۱۴۲۵
 بخفت و بیاسود تا بامداد
 نر پیروزه با قوت بر کرد سپر
 شه از خواب برخاست و زجر آ
 از آنجای که رخت بر بست و فرست
 رسیدند شب را بکوهی بلند ۱۴۳۰
 دهند بر آن که درود آمدند
 بودند تا روز و آسود شاه
 کهی دیده است چون بهشتی بجای
 بر آن کوه شد خسرو نامدار
 بکف در یکی تیغ الماسگون
 از آن که یکی بانگش آمد بگوش

سوی بیشه نام یزدان بخواند
 نر شیران جنگی بی اندیشه شاه
 در آن بیشه ده شیر جنگی بکشت
 نماند ترا مردی اندر نهفت
 نر کرد اربت ای شیر دل سرفراز
 که با شیر شب بد توان جنگ کرد
 هم آن آبله گشت چون خون
 برون کرد خفتان همایون های
 برو بر سپاه آفرین کرد ییاد
 که کردی دل ماهی بی هراس
 بزرگ ترا خرد توان شمرد
 چو نیروش در تن بپیروز می
 که با مدادان چو خور با مداد
 نهان گشت بر جوع گردون گهر
 بیزدان پناهید یزدان بست
 دل از بیشه شیر بگسست و رفت
 نر سر تا بنش آب و هم گشتمند
 بیایان آن که فرود آمدند
 بر آمد چو مهر و فر و رفت ماه
 نزد رفتن آنروز از آن کوه رای
 همی گشت هر گوشه بر هر کنار
 بگردار بیجاده از رنگ خون
 که از سهم آن بانگ ازورفت

۱۴۸. بیامد بر شاه و گفت ای جوان
 برین تخت زهر بر نشین شاد خواری
 کن و من ترا بیگمان بهترم
 بخوبی پری پیشکارم سزد
 هم هست مردانگی هم جمال
 که روی تو مانند ماه است ^{راست} ۱۴۸۵
 مرا گر نخواهی تباهت کنم
 اگر سد هر ارند با تو سوار
 ترا تا زیم من بدارم ببند
 ولیکن نیایی زهایی ز من
 ۱۴۹. از و چون شنید این هایون ^ی
 دو چشمش در آن خوب رخ خیره
 نشد هیچ بر تخت و گفت مرا
 مراجعت بهتر گل کامکار
 فبتم نردل مهر آن ماهروی
 که راهم دهی تا روم باز پس ۱۴۹۵
 و گرنه نه تو خود رهانم بتیغ
 زرت جادو از شاه چون این شنید
 چو بگذشت یک ساعت آمد دو ان
 بسر بر یکی ترک و تیغ بکف
 همه تن پوشیده اندر ^{زیر}
 ۱۵۰۰ بشه اسب در ناخت چون پیل
 نزد تیغ تا شاهرا بکشد

مرا چون تو نامد دگر بهمان
 میا و بریاد از گل کامکار
 بر آید بگردون گردان سرم
 ها و رد شیر شکارم سزد
 ترا خواهم اندر سرفرازان ^{همال}
 نمودت بمن بخت را هست ^{راست}
 پرا ز کژدم و مار را هیکم
 بر آرم ز جان یکا یک دمار
 نما من که بر جانت آید گزند
 بجات نباشد جدایی من
 چو بیجان یکی صورتی شد بجای
 روانش ز گشتار و تیره ماند
 بده راه و این تخت ترین ترا
 نخواهم ترا من برین کوهسار
 ترا بامن اکنون جز آن نیست ^{برخی}
 کنی دست کوتاه ز رفون و بس
 ندارم ز تو زخم تیغی دریغ
 شد از چشم شه در زمان ناپدید
 بر اسبی نشسته بر گستوان
 بر آورده بر لب بران کینه کف
 ز ره را بپسته سراسر گره
 شد اسبش بگردار آذر گشتب
 نهال گل مردمی بشکند

ز دیدار دلبر شدم نا امید
 بگفت این های وزمانی گریست
 همی گشت بیچاره بر کوه و سنگ
 چپ و راست چون گشت بسیار شاه ۱۴۶۰
 درختی کشت شاخ بر چشمه سار
 چه تختی بپهنای گردان سپهر
 چون تخت را دید ز بر درخت
 از آن تخت دودیده آبش گرفت
 ندانم کرا باشد این تخت ز ۱۴۶۵
 پری راست پنداری این جایگاه
 کون من بنیرد و کند آوری
 بر آرم دمار از خداوند تخت
 بنخشم هم این جایگاه بر سپاه
 که داند مرا این تخت ز راهها ۱۴۷۰
 خداوند این را بدست آورم
 شود یا مرا سر درین کار تخت
 بدل در همی نزد ازین گونه رای
 که آمد زلف راست مانند ماه
 دو گیسوی مشکین بسان کند ۱۴۷۵
 دولب چون در پیچاده در پشته
 ز عود قماریش گرد قصر
 تنش پاکتر از آنکه بر گل سرشک
 بدست اندرونش یکی جام زمر

شدم چون شب تیره سر و سرسپید
 ندانست کشت بیم بر که نر کیست
 جهان گشته بر چشم او تارنگ
 گشاده سوی چشمه دید راه
 بنیرش یکی تخت گوهر نگار
 در فشنده زرد بیکران ماه مهر
 شد آنجایگاه شاه فرخنده بخت
 همی گفت بادل که اینت شکفت
 مکتل بد نیسان ز در و گهر
 پری بست بر من ز هر گوشه راه
 اگر ز آسمان باشدم یاور ی
 کنم تخت ز زمین او تخت بخت
 نماید تهدیدست کس در سپاه
 چو دیدم نخواهش کرد ز راهها
 ازین تخت و این چشمه درنگدارم
 و یا مرا گردد از فقر و بخت
 شه نام گستره ایون های
 تو گفتی مگر هست فرزند ماه
 ببالا بکر دار سر وی بلند
 دو نرگس چو دو جادوی میفرست
 دوسد حلقه پیوسته در یکدگر
 ز رفتش کبک خرامان بشک
 پراز لعلگون می زین تابسر

خدای جهان آفرین را بخواند
 شد اسب شاه از کوه سوی سپاه
 که آمد ستورش ازین کوهسار
 بگردون فرو گشت گیتی فروز
 سپه نزاری اندر گرفتند پاک ۱۵۳
 نیارست بر که شدن هیچکس
 سپه را بماند و بکه بر دوید
 نر هر سو همی گشت بر کوه قیس
 شه نشه بدان چشمه سزاروار
 نر جادو آمد کمر بر میان ۱۵۴
 بکشتی در آویخت با شاه هزار
 بگو شید با اوزن پرفسوف
 که قیس دلاور بدانجا رسید
 بجادو در آمد ز دش بر دو پای
 بفتاد جادو زن نابکار ۱۵۵
 که مندیش دیگر دشمن که من
 چو تو تدرستی و زنده بجای
 خدای جهان یاور تو بست
 نر قیس دلاور چو شاه این شنید
 هم آنگاه که گشت بی باد و میغ
 چو بیدست و بی پای بنیاد پست
 شهش دید جادو نرانی کند پیر
 نه چونان کنز آغا ز خود را نمود

بکه سار بر ابر تیره نماند
 سپه گفت شد شاه جنگی تباه
 کشان نرین و دریای پچان فشار
 سه بهر فروزتر گذشته ست
 یکایک همه جامه کردند چاک
 بجز نامور شه طلب قیس بس
 نر سر تا بدن کوه تا ساریک دید
 نر بس گشتن از کوه بستر قیس
 رهایی همی خواست از کرم کار
 ببالای بر رفته سحری روان
 بشد شاه را نام نر دات زیار
 همی خواست شهر آچو کردن زبون
 بز دست و تیغ از میان کشید
 رهایی بجای یافت قیج های
 بشه گفت قیس دلاور سوار
 ترا آمدم یاور از انجمن
 مرا داشت باید سپاس از خدای
 که بگشاده راهت نر پیش و
 دودست نر جادو از تن برید
 که بنکند شه دست جادو تیغ
 بنوشش در آمیخت گردن کبست
 دلی هر چو قیر و سری هر چو شیر
 کجا دیدش جان بتن بر فروید

مراز تیغ او خسرو اندر کشید
 بر پوش یکی سنگ سدمن فرو
 ۱۵۰۵ سروت ستورش چنان خورد کرد
 چه دانست که جادوی در بدر
 پیاده شد از اسب جادوی مای
 فسونی بشاه جهات برد مید
 فتادن همی خواست از پای شاه
 ۱۵۱۰ که آورد نام جهات اندر یاد
 ز ن جادو از روی میان گشت یاز
 دگر باره آمد بگردار شیر
 چه شیری دو چندان که پیل بلند
 دگر باره شاه جهات یاد کرد
 ۱۵۱۵ دگر بر ن جادوی پرفزون
 بگردار تندرتهای شگفت
 همی خواست شه را برباستن
 دگر بر بیزدان پناهند گرد
 ۱۵۲۰ شهنش همی خواست که تیغ تیز
 و چپش نهان شده اندر تان
 فرو ماند و نالید پیش خدای
 رهایی ز جادو دهم تو بجان
 بگفت این و آمد سوی چشمه سار
 برآمد یکی ابریزان نگر
 ۱۵۲۵ همی خواست کردن تن او هلاک

یکی بانگ چو شیر نرب کشید
 بزد اسب را در زمان بر سر
 که پنداشتی هست مانند گرد
 برو تیغ نباید همی کار گرد
 دوان سرفت نزد هاین های
 شهنشاه را زودل اندر مید
 چنان زدهم اندر زمان را شی
 نام خدای جهات گشت شاد
 برفت و نیامد زمانی دراز
 ازو گشت ترسند گرد دلیر
 همی خواست تن را بشه برفکند
 ز یزدان که دو گیتی آباد کرد
 نهان گشت و آمد بکینه برو
 کش از دم زدن کوه آتش گرفت
 نقش زنده بر جای نگذاشتن
 تن و جان خود را بیزدان سپرد
 کند زشت پتیاره را ریزین
 شهنشاه را گشت تن ناتوان
 همی گفت ای داور رهنمای
 که از نام تو هست هزمان زمان
 بخورد آب و گیتی همه دیدتار
 تن شاه ازو شد چو از باد برگ
 پناهمید باز او بیزدان پاک

نر تیر ست و شست گزشتست سال
 روان چون نیالودی از تیرگی
 تیر ست و شست ای نهتر روان
 ۱۵۷۵ نر نیکی چه داری روان بدست
 بباد افروست و بپاداشنست
 ازین دور تر بگردامت راه
 فروماندی از چاره یکبارگی
 اگر روی دارد مرا بازگوی
 ۱۵۸۰ ز شه چون شنید این زن سلخورد
 بیاسخ و را گفت شاه جهان
 ندانستم او را و نشناختم
 نر بد پیشه گیتی بد اندو ختم
 جهان بدم چون بد آموز بود
 ۱۵۸۵ روان از خرد مر مراد و مرماند
 چه پرسی نر تیر روانم که هست
 پشیمانم از هر چه کردم نر بد
 چه سود از پشیمانم این زمان
 روانم کنون اندر آمدن خواب
 ۱۵۹۰ کنونم چه سود ست خانه سپرد
 بگفت این وهم در زمان جان بداد
 بخشود بروی بخاکش سپرد
 که از وی همی خیزد این جانور
 پراثر خفتگان پهن یک بستر

نرود ست با جانت نیکی هال
 گرفتار تیار می و خیر گ
 رسید ست سال تو چون از جهان
 که نر آن بر بلندی گراید نر ست
 روان را گذر نری خرد شست
 چو دانی که رفتنت راهست گاه
 گرفتار رنجی و بیچارگی
 که ساریت چه دارد برفتار روی
 نر دو دیده خود روان رود کرد
 تو گوئی ندیدم بجز یک زمان
 بیک دم نردن نر و بر د ختم
 جهان بود بد نر و بد آموز ختم
 فریب جهانم دل افروز بود
 بخواری بخواند و نراری براند
 برو یافته دیدن خیم دست
 که کردم همه جمله با جان خود
 که خواهد شدن جانم از تن زمان
 که نرزد سر از کوه سار آفتاب
 که دزد آنکه بود اندر و پاک برد
 بر آورد خسرو یکی سرد باد
 بدین تیر گوهر مغاکش سپرد
 بدو باز گردد شکفتی نگر
 بگسترده آن کو خرد گسترست

انزو هر چه پیش آمدش باز گفت
 ۱۵۵. بر سید ازو شاه و گفت ای فره
 برین که چه داری مرا باز گوی
 بشه گفت نپسندد از من خرد
 که در خاک کرده نهانی نیم
 مرا سال تیرست و شستست پیش
 ۱۵۵۵ ازین خوشتر اندر جهان کوه نیست
 برین که همه کشت و زر منست
 همه جادوان سرا سر جهان
 بیا موختندی ز من جادویی
 بدست تو و قیس هوش آدم
 ۱۵۶. کنون دارم اینجا برین کوهسار
 بدو در بتانی بکر دار ماه
 پرورده ام هر یکی را بنان
 بر ایشان سپه بر گمارده می
 که آنکه ز شاه این نیاید پسند
 ۱۵۶۵ پوشیده رویان من هیچکس
 که ایشان سنای چو تو سرورند
 ز مردان ندارند آمرغ یاد
 بدو شاه گفتا ازین غم مدار
 که من خود همه کار نیگوکنم
 ۱۵۷. تو اکنون بگرد از خود درنگر
 که تا تو شده راه دیگر ساری

بقیس و نماند هیچ چیزی ز هفت
 چو بند ترا برگشادم گره
 جزین تخت اگر زان کجاست
 نمودن تو سر سر گنج خود
 بدین روز برده گمانی نیم
 گزیدم برین جای که جای تخت
 که از دیدنش دیده بستوه نیست
 مرا بزرگ و ویژه اهرمینست
 بنزد یک من آمدندی نهان
 کنون باید استاد شانی نوی
 که از هر دو چو زهر نوش آدم
 ساری چو بتخانه قندهار
 بیاورده یک یک ز هر جایگاه
 نباید که شباهنش سرفران
 بهر یک یکی را سپارد همی
 شهنشاهرا این ز من هست پسند
 نباید که یازد بجز شاه و بس
 که دو شیزه یکسر همه دخترند
 نگشتست دلشان ز آمیغ شاد
 نباید مرا چو ت تو آمو ز گار
 بدانش روان زابی آهو کنم
 چو جانت ز تن کرد خواهد گذر
 چه داری چو جان ماندت بجای

سپه چو شیند گفتار قیس
 بودند بر جای و شد باز پس
 ۱۶۲۰ ببرد آنچه شه خواست با خویش
 بیامد بر پرهنر شهریار
 شه نامور بود بر تخت
 شدش پیش قیس و سخنران سپاه
 ۱۶۲۵ ورا گفت ما را سپاس از خدای
 بیاد کون خوردنی تا خوریم
 با شیم تا روز بارودوی
 چه یابیم تا بر که از این سپس
 پس از خوردنی هر چه بد قیس برد
 پیش شه آورد خوالیگرش
 ۱۶۳۰ که با شه نشستند خوردند نان
 بر آورد کوسان نه هراسان
 بخوردند خوش باده تا با مداد
 بگشتن گرفتند بر کوه سار
 بر آورده حصنی بچرخ بلند
 ۱۶۳۵ بیاراسته چون دهشت برین
 همی داد ایوانش بر ماه بوس
 شه نشاء شد نزد آن در فراز
 نزد حلقه در بزرور دودست
 که آمد کنیزی بکردار ماه
 ۱۶۴۰ بشه گفت از جان شدستی تو سیر

فرودند شادی نه دیدار قیس
 هنرجوی قیس و یلان چند کن
 هیدون یکی باره گام زن
 شتابان بنزد یک آن چشمه سار
 بیا سوده انرا رخ و نرد در دسر
 همه یاد کرد و بخندید شاه
 کن و جان ماهست را من فرای
 چو خوریدیم نان دست ز می پریم
 کنیم آنگهی کوه را زیر پ
 بچه چین یزدان دهد دسترس
 بر شاه و خوالیگرش را سپرد
 بفرمود شه هر که بد در خورش
 بی دست بردند روشن روان
 نوای کجا کرد دلبران
 چو روز از شب تیرگون با مداد
 یکی حصن دیدند سخت استوار
 در و کاخ و ایوان و کاشانه چند
 بهشت برین گر بود بر زمین
 در ست یکسر از عجاج و زینت
 بفرمود تا قیس گردن فزان
 همی خواست در کردن از پرست
 نه بالای در کرد نری شه نگاه
 که گشتن برین کوه یاری دلیر

۱۵۹۵ از و هر که برخاست در وی بخت
 فروخت از و آمد و کاستن
 بقیس دلاور پس آنگاه شاه
 ترا باز باید بلسکر شدن
 که هستند سرگشته یکسر سپاه
 شب آمد نفر قسیم ما باز پس ۱۶۰۰
 چه گویند گویند بر که مگر
 سر جادوان چون در آمد بجا ک
 برو تو سپه را را ما مژده ده
 با آنگاه با شمع و با مشعله
 تنی بیست از و یژوگان سپاه ۱۶۰۵
 همان خوردنی هر چه یابی بیار
 که من بر نشینم برین تخت زر
 از و چون هنرمند قیس این شنید
 بیامد بلسکر بکر داسر باد
 مسپه بود نو میدگشته ز شاه ۱۶۱۰
 شنیدند از قیس چون این خبر
 بدیشان چنین گفت قیس گزین
 که نری من کسیرا کنون راه ده
 مرا گفت با و یژوگان چند تن
 همان خوردنی وی و رود ساز ۱۶۱۵
 که امشب برین کوه شادی کنیم
 بجشم سپه را من از گنج بهر

از و رخ نمود و در و رخ نهفت
 همان نشستی و خوبی آرستن
 چنین گفت کای من ترا نیکخواه
 خبر بردن و باز باز آمدن
 ز بهر من تو دودیده بر راه
 نیامد دگر سوی ما هیچکس
 فتانند در دام دو کی نور
 ز کس نیست ما را دگر بیم و باک
 که دادن سپه را ز ما مژده به
 دگر باره باز آئی بی مشغله
 بیاور تو با خویش و بر دار راه
 می و رود و را مشگر و میگسار
 بیا سیم از رنج گمی تا مگر
 عنان تکار و بهامون کشید
 بدیشان ز کردار شه مژده داد
 همه بادریغ و دم سرد و آه
 ز هامون نهادند بر کوه سر
 که شاه دلاور نگفتست این
 بباشید اگر تا شود روز به
 سوی من تو بشتاب از انجمن
 ز هامون بر آور کنون بر فراز
 چو روز آید آنگاه را دی کنیم
 کجا هست از و مرا رنج بهر

بدان کاخ درختم و دلفروز
نگین نهاف چو گوهر گرفت
بسوی سرا پرده شان قیس برد
بشد گلشن و کاخ و ایوان بماند
فرستاد نامه سوی شاه شام

گفتار اندر نامه های انروزم بشام بسوی شاه شام

خدایی که دین جفت باد کرد
تن از جان پاکیزه کرد ارجمند
بدانست تابان نیک او ز بد
روان کرد بر آسمان اختران
معلق ز بادش زمین را بدست
رساند بهر مردم و دام و دد
و زو شد هویدا زمین و زمین
نیافتن نه از نیست نه ز هست
نه گرنافزیدی بدی بر زیان
گشاده در سنج و ناز این دست
نگردیم تا از سپاسش گران
نخواهم نرگیتی دگر یار کس
چنان چون سزا باشد از راه داد
مرا کرد بردشمنان سرفراز
که دادم خداوند توشت و توان
همان بیکران سیم و زریافتم

بهد شاه باویرگان بیست روز
گرا نمایه گوهر همه برگرفت
بتان را بقیس دلاور سپرد
بتاراج داد آنچه برجای ماند
بشکر که آمد شده شاد کام
۱۶۹.

نخستین نجات آفرین یاد کرد
بر آورد گردون گردان بلند
بیاراست جان و روان اخرد
بسویست با یکدگر گویا
زمین را بگسترد و گردون نگا
۱۶۹۵
نه هفت و ده و ده و ده نیک و بد
سپهر و زمین حای جان کرد و تن
نیازش بچین آفریدن نبود
نه از بهر سود آفریدش جهان
۱۷۰۰
نه سود و زیان بی نیاز ایزدست
بماداد پیروزی از اختران
بهر کار سخت او مرایار و بس
که بر شیر و جادو مران و رود
۱۷۰۵
درین راه دشوار و کشت و دراز
شیر و جادو و سها ندیم و آ
نه بنگاه جادو گهر یافتم

مگر نیستی آله از شیر و پیل
شب از ماه نوشد بنیرنگ شیر
براند ز کوه ابر شاله قتال
کند خرد یال یالات در زمان
جغندید شه گفت ایا ماهری ۱۶۵
که از شیر و زپیل پرداختم
زن جادوی پیرا کشته ام
بزی آری و این بسته در باز کن
برستی از آن جادوی گند پیر
از و چون شنید این بت دلبرای ۱۶۵
زگفتار شه خیره سرگشت سخت
گشاد دت در حصن باید کنون
بشد تیز نزد دگر دلبران
به ایشان خبر داد از آنزاده شاه
بتان سرایی همه سرسبز ۱۶۵
همه با خود اندیشه کردند پاک
گشاد دت به آید در این سرای
که گیرد کنون جای جادوی پیر
بگفتند با یکدیگر این سخن
گشاد آن در بسته را زود باز ۱۶۵
بشه گفت گستاخ بگذار گام
براند اسب شاه و شد از در دروازه
که قیس دلاور بگردد نخست

که آرد نهنگ او ز دریای نیل
کند سنگ خارا بسان خمیر
کز و ثاله ای گر بردند بیال
ز سرما کند بسته در تن روان
ز در بند بگشاد یافه مگوی
بخاک اندر رش جایگه ساختم
بخاک و بخونش تن آغشته ام
دل و جان ما جفت با ناز کن
کجا بودی او را تو اینجا اسیر
تو گفتی تنی میروان شد بجای
ز با نوی من گفت برگشت بخت
نباید کجا بشکنندش برون
دلا رام خوابان مه پیکران
بگفت آن کجا کرد دل داده شاه
شنیدند از و این خبر در بدر
که گر گشت جادوی زمین هلاک
که کس نیست اندر خور این سرای
نداریم ما برای جادوی پیر
بشد دلربایی از آن انجمن
نزدیک شه رفت و بردش نماز
درین دژ بفال نجسته خدام
چنان بود شه را خرد و هنوت
در آن جای جادو و آن بوم و ست

بدادم سپه را اندو بهر وتید
 دگر با کینزان گلرخ هزار
 ۱۷۱۰ جهان دل افروز فرزند تو
 گرامی مرا بانوی مهربان
 رسیده بفریاد من روز جنگ
 پس آنکه همه یاد کرد آنچه دید
 هم از قیس وز یار مندی او
 ۱۷۱۵ همه سرگذشت را اویاد کرد
 که شد پیشتر ز آنکه شد کاروان
 دو سد مرد با کاروان رفت گرد
 نخستین فرسته شد و نامه داد
 شه آن نامه چون خواند اندر زن
 ۱۷۲۰ هان با وی آمد گل کامکار
 گرانبار از گوهر و سیم و زر
 چنان شد ز شادی دل شاه شام
 بیاورد نری خان خود خور آسته
 سوی شاهزاده جوابی نبست
 ۱۷۲۵ نر تو نامور دختوم راجهان
 نر کرد ار تو تا بروز شمار
 ترا بخت جاوید پیروز باد
 مبادم گذار از جهان تا بکام
 بسر برده پیوند فرزند من
 ۱۷۳۰ بخط خود آنکه گل کامکار

چو با یست دادن برنا و پیر
 فرستادم اشتر پراز گنج بار
 چراغ دل خویش و پیوند تو
 که هستش مرا مهر همتای جان
 هنرهایش ما را دل افروز جنگ
 و ز آن ریخ کنز جادو او را رسید
 و مردی و از نر و رمندی او
 فرستاده جفت با باد کرد
 پس آنکه شتر برد و شد ساربان
 های آن خزینه بدیشان سپرد
 بشاه و گذشته همه کرد باد
 پذیرد بیامد سوی کاروان
 چه دیدند دیدند اشتر هزار
 هم اندر دلبرانی چو ماه و چرخ
 که بر چشم او گشت چون بام شام
 ازو گنجها کرد آراسته
 چنین گفت کای پور نیکو شرت
 پذیرفتم از خرمی سرفراز
 سخن ماند خواهد می یادگار
 نگهبانت یزدان شب و روز باد
 نر روم آمده بنیمت باز شام
 نر تو شاد مان خوش و پیوند من
 درود دل افروز کردش نگار

بزیر وز بر قیس یکسر بگشت
 ۱۷۶۵ نر پتیاره خالی چو دید آن سزای
 و را برد تا دید مینو نهاد
 بهشتی پر از نعمت خواسته
 بسی صفها دید سردر سپهر
 نه چندان درو نرتر برده بکار
 ۱۷۷۰ بهر صفه در تخی از نر ناب
 میان سزای اندرون بوستان
 میان اندرش آگیری فراخ
 نرعود تماری و صندل بهم
 دوسد جفت طاروس در ریجه
 ۱۷۷۵ نر هر اسپرخی که دانی تو نام
 شکفته گل و سترن بیشمار
 همه نخست فرش سزایش نسیم
 بگوهر نگاریده دیوار و در
 دو چشم شه نشه درو خیره ماند
 ۱۷۸۰ بشیرین سخن باز شان داد دل
 کلید در گنج دادند نرود
 چو شاه اندر آن جای خرم
 یکایک بیامد بر شه سپاه
 بفرمود تا قیس فرخنده بخت
 ۱۷۸۵ یکا مک از و گوهران باز کرد
 از آن تخت لشکر توانگر شدند

بهر جای درم گوشه زانوشت
 بیامد بر نامگسترهای
 سراسر سزای کز دل گشاد
 درو ماهرویان آراسته
 پر از پیکرا ختر و ماه و مهر
 که شاید بسد سال کردش شمار
 مکلل بیا قوت و در خوشاب
 نر بس ختر می و خوشی دلستان
 همه گرد برگردش ایوان و کاخ
 همه سقف او ساخته و نر بنم
 تذروان رنگین نر هر سودوان
 همه بر لب آگیریش تمام
 همان سنبل و سوسن آبدار
 چه سیمی بیایک در یتیم
 همه خانها را زین تابند
 نشست و همه دلبران بخواند
 نرغم کرد شان خسرو آزاد دل
 بشاه و سراسر نهانش نمود
 برود می و ختر می برد دست
 سوی شه گرفتند بر کوه راه
 بشد سوی چشمه میاورد تخت
 سپه را بخشید با زر نرود
 سوی خیمه با نرتر و گوهر شدند

چه پردی که باشد روان چون شهاب
 نرد دریا برون آمد آنکه دمان
 نبیخی که در دشت و در مرغزار
 همه بر گهست آنچه گشتست و ز ۱۷۵۵
 برین کوهها نرو نشاید شدن
 ازین کوهپایه شود باز پس
 کنون بانگ زنت تا سواران تو
 برآیند بر کوه با تو سوار
 همانند دریا و از راست راه ۱۷۶۰
 که از وی تبه بیکرانه شوند
 درین دشت چون نرد ستاره سپاه
 درین دشت نزدیک دریا کنار
 ولیکن شمارا نبند نرد خبر
 کنون چون نرد دریا برون آمدا ۱۷۶۵
 گذر باشدش بیشکی بر سپاه
 نه مردم بماسند و نه چار پای
 نرگفتار او شاه شد تنگدل
 بتازید از آن کوهپایه چو باد
 بنزد یک لشکر که خویشتن ۱۷۷۰
 بکشته بسی مردم و چار پای
 شده قیس با او بچنگ اندرون
 چنان گشته قیس از نبرد ستوه
 همی خواست افتادن از اسب نیز

بکام اندر شش بیکراشت ناب
 دد و دام و مردم شده زروان
 دهی نیست آباد با کشت و کار
 ده و دوده یکسر درین بوم و مرز
 بود تا بنزد گهش آمدن
 نیارد همی پیش او رفت کس
 بتازند نرد تو یاران تو
 نگردند دیگر درین مرغزار
 برآیند بر کوه یکسر سپاه
 سپرده روان بی بهانه شوند
 که گردند از وی بیکرانه تباه
 فرود آمدن بود بس نایکار
 که هستید ازین بوم و بر برگذر
 همی تا بدین کوه بشتابد او
 سپه را کند بیکرانه تباه
 تو با سری برین که نرهایست برای
 گرفتش نرد و غمان نرد دل
 سوی لشکر خویشتن سر نهاد
 نر که دیدد را بسی مه بین
 نر بهیشت سپه گشته نراری فرای
 گشاده بچنگ از تن قیس خون
 که دلسوخته بود از وی گروه
 در آمد بکینه های دلیر

سوی نامور پاد شازادگان
 بدیدند ساه و رسیدند نرود
 که بودش دل افروز اورند
 نرسادی توگفتی برو جان فشانند
 نگر تا چه پیش آمدش از شگفت

چنان چون بود سیم دلدادگان
 فرستاد بالشکر از پیش جودود
 بنزد های هایون گهر
 جواب شه و دلبر خویش خوانند
 و زنان کو همسایه را اندر گرفت ۱۷۳۵

گفتار اندر پدید آمدن دد بکنار دریا

بر در بدریا کناری رسید
 بهر کوه برگشت و نرود رود
 بدان تا بر آساید از سرخ راه
 فلک چون نر نر تاج بر سر نهاد
 بنخجیر کردت بدریا کنار
 که اندر دیده گاه کمی بانگ خست
 نر پتیاره گفتا بپایید جان
 نر پتیاره پاییدن جان شنید
 کمی دید سر بر کشیده به راه
 بپای استاده ببسته کمر
 چه داری کجا نر شود کرگوش
 بزیر آبی و بر که چه جوی همی
 بتازد سوی بیشه و مرغزار
 بدزد نر هم از یکی تادوسد
 ستون سافش بر سر برادر هرد
 نر کاش در فشنده دندان چو

چوسه روز و سه شب شد و نرید
 که از چپ و از راستش کوه بود
 فرود آمد آنجای که با سپاه
 شب آنجای که بود تا با ممداد
 بشد شاه با قیس و چندی سوار ۱۷۴۰
 هی گشت باو یزگان چپ راست
 برومی نر بان بود فریاد خوار
 چو شهزاده آن بانگ را فغان شنید
 بتازید چون باد نری دیده گاه
 بدو هر یکی دید بان بر کمر ۱۷۴۱
 بر سر آمد دید بان کین خورش
 چه پتیاره است اینکه گوی همی
 بشه گفت یک دد نر بدریا کنار
 کرا یا بد از مردم و دام و دد
 دو چندان که پلست بر سر سرد ۱۷۵۰
 بتیزی الماس و بالای سرد

بزانودرآمد انرا آن درد دد
 نردش دیگری بر میان در زمان
 نر لشکر بر آمد بشادی خروش ۱۸۰۰
 همان خلق باو دید بان همگروه
 یکا یک دنان و دمان آمدند
 کف پای شه هر یکی بوسه داد
 کزین دیو دریا امان دادمان
 انو مردم میساید ستوه ۱۸۰۵
 فزونتر نرده سال برآ گذشت
 کون دشت گیریم و ما نمیم کوه
 سخن چون بگفتند باشاه چند
 نشانند بر تارک شاه نر
 چوان نرشت در اشه نشه بکشت ۱۸۱۰
 جدا کردش انر سر و چون درخت
 دو هفته بدان مرز دریا بماند

بدندان خود دست خود خورد دد
 تنش را بدو نیمه کرد ان میان
 تو گفتی که دریا در آمد بجوش
 بهامون رویدند انرا آن تیغ کوه
 بنزدیک شه شادمان آمدند
 همی گفت جاوید شه باد شاه
 امان نرو بچیز و بجان دادمان
 رسیده چون خجیر بر تیغ کوه
 همی تا رسیدیم بر که نردشت
 بشه بر کیم آفرین همگروه
 گرفتند برگرد دد دست بند
 نه چندان که آنرا بود حدومر
 که نیکی دهش بود یزدانش
 چو الماس تیز و چو برکاد سخت
 وز آنجا یکه باز لشکر براند

گفتار اندر رسیدن های بالشکر بدیندو در بطریق

سه منزل سه روز چون فریاد
 بویران زمینی دهسار و دره
 ان آب و غلف بی اثر کوه و در ۱۸۱۵
 سراسر سپه بود گشته ستوه

رسید او بدشخوار یک جایگاه
 همه سنگلاخش زمین یکسره
 نگشته زمین هرگز ش ز آب تر
 زبس را ندان اندر دره گرد کوه

۱۷۷۵ بکر دار تندر بغرید سخت
 نرقیس دلاور بتاسید روی
 بیک حمله انرا سب شه رافکنند
 زمین را بدزید گفتی ز هم
 ز نوک سروها بزخم درشت
 ۱۷۸۰ شه نامگستر پیاده بمانند
 ز پیشش جهان گشته انز چپ و راست
 نظار بر و لشکر و دید بان
 هی گفت هر کس که گر شهریار
 شود رسته کاری بود بپوشگفت
 ۱۷۸۵ نیارست کس شد بیاری شاه
 هه گریه و ناله برداشته
 شه و دد بکینه شده گرد گرد
 سپه ران شه گشته دل نا امید
 سته مانده از جنگ او شهریار
 ۱۷۹۰ ازین دیو دریا رهایی هم
 شده خسته شه بود از جنگ او
 بخشود یزدان بر آن نوحه را
 در آمد بدو دد کجا بشکر دش
 یزدان پناهد از و نا مجوی
 ۱۷۹۵ یکی تیغ تیز از میان بر کشید
 زد در زمان بر سرش شهریار
 بر افشاند با مغز خوش میخ

بهر نرید از و دد چو برگ درخت
 بنزد یک شهزاده شد کینه جوی
 بر آورد گرد او بچرخ بلند
 هی آتش افروخت هر زمان زدم
 ستور شه نامور را بکشت
 هی هر زمان نام یزدان بخواند
 ز یزدان نیکی دهش ز در خواست
 همان مردم از تیغ که بیکران
 ازین کوه جنگی درین کارزار
 دل هر یک اندیشه این گرفت
 هه مانده بودند خیره سپاه
 دودیده بر آن جنگ بگماشته
 ز هامون بگردون بر آورده گرد
 شده تیره بر چشم سرو ز سپید
 هی گفت کای داور کرد کار
 بجان نیست امید کز روی هم
 بجان آمده بود از جنگ او
 و را داد در جنگ توش و توان
 بزیر پی پای خود بسپردش
 ز دیده روان کرد بر رخ دجوی
 که بد سپکر مرگ دروی پدید
 بدو نیمه بشکافتش سر چونار
 روان کرد جیخون ز خوش تیغ

۱۸۴۰ یک سنگ ده مرد را سرنگون
 یکی در قه بودش ز چرم نهنگ
 بسنگ فلاخن بدرید کوه
 رسیدش بنزد یک قیس دلیر
 برو می ز بان باز پرسید از وی
 ۱۸۴۵ درین تنگ راه راه داری مگر
 تو تنهایی و بیکران لشکرست
 فرود آیی از نذر شه به بود
 بخوشی بیابی از و کام خویش
 بخندید بطریق و گفت از شاه
 ۱۸۵۰ بر این یک پیه راه بر پتورد
 شما گر هزارید و گر سده هزار
 که یک یک توانید بگذشت بس
 مگر با اثر من بدهد او ز ترسیم
 بگفت این و بر سر فلاخن بگذاشت
 ۱۸۵۵ ز پس قیس را بود پنجه سوار
 یکی را بزد پیش سنگی درست
 بسی سنگ او قیس از خود بگذاشت
 و را گفت ایانا مور ز مژگر
 پسندی توان ز خود که چندین سپا
 ۱۸۶۰ فکندی ازین کوه پنجاه مرد
 بخون ریختن سپیده دل مده
 که آزار مردم نیرزد جهان

فکذت توانست و کردن زبون
 نکر دی براو کار تیر خدنگ
 ز با انگش تو گفتی بلمزید کوه
 و را دید مانند آشفته شیر
 نهاده چرایی بدین راه روی
 بکین سپه بسته داری کمر
 اگر راه گیری نه اندر خورست
 کمان امید تو بر نه بود
 بنیکی بر آری از و نام خویش
 مرا نیست اندیشه و زین سپاه
 رهایی نیابد ز من جز بپر
 ز من چو نتوانید کردن گذار
 ز من نگذرد زنده امر و کس
 گذر یابد آنگاه بی ترس و بیم
 ز چرخ برین نعره اندر گذاشت
 بیفکند شات از کمر در دهار
 ز سبش در افکند و زارش بکشت
 ز با ز شیرین سخن بر نگاشت
 ز چه روی گشتی چنین کینور
 درین راه و گرد از تو سپاه
 ز جان شات بر آردی اینجا کرد
 ز بهر جهان رنج بر جان منه
 خرد مند مردم نورزد جهان

پراکنده بر سره فرود آمدند
 سحرگه همه راه برداشتند
 بر فتن نهادند از آنجا چو روی
 ۱۸۲۰ همی رانند اندر دره خوار خوار
 همه تشنه و مانده و کوفته
 یکی فرو پیاده یکی فرو سوار
 شتر و اسب اقتان و خیزان شده
 یکی او فتاده دگر خاسته
 ۱۸۲۵ بسیار یکی آن راه چون پای مو
 سه فرسنگ در نشیب و فراز
 چپ و راست خار و دره در میان
 بپایان آن یک پیه تنگ راه
 بدو در یکی مرد بطریق بد
 ۱۸۳۰ ستمکاره و خونی و زشتکار
 بر آن راه بد سال و مه با رخو
 شب و روز بر که بدش دید بان
 یکی میل بر پیش باغ آمدی
 فراوانش گرد آمده بود گنج
 ۱۸۳۵ خبر داد از آن لشکرش دید بان
 ره لشکر کشن بگرفت پیش
 بیستاده بر راه چون پیل مست
 ببالای بر رفته سرد بلند
 بزیر وی اندر چنان بد سپاه

همی تا سحرگه شب آنجا بدند
 بجز راه دشوار نگذاشتند
 شده قیس از پیش در راه جوی
 سپاه از پس و پیش قیس سوار
 نر یگد یگران پاک بکشوفته
 یکی پیش و دیگر نرس بر قطار
 همه کاله و رخت ریزان شده
 روان در تن راهرو کاسته
 سته گشته از وی سوار و ستور
 همه سنگریزه بگردار کار
 سپاه از پس و پیش و شه در میان
 دثری بود در بند آنجا یگاه
 نه در سرش مغز و نه در دل خرد
 نگهدار در بند و دثرها موار
 سپه را بزیر دثرش بود راه
 که دادی خبرش از کار و کاران
 کجا باثر از کاروان بستدی
 و زان گنج بودش مه و سال خنج
 بیامد یکی میل بر در زمان
 بجایی که بر تنگ بد سنگ پیش
 پیاده یکی گریز از آهن بدست
 چو دثر خیم دیوی توان و نژند
 که در زیر کوهی یکی توده کاه

بدو گوشش از سر برون خون دوا
 بیک پای کردش نه که در کشان
 بیاورد نری راهش و بر شتر
 براسب خود او در زمان نشست
 براندوز در بند بردش برون ۱۸۹
 بر بیرون در بند در مرغزار
 فرود آمد و بود تا شهریار
 سرا پرده فرمود نزد شاهرا
 شه آمد فرود و سپه سوی آب
 چو از آب سیراب گشتند پاک ۱۸۹۵
 بیا سود چون شهریار گزمین
 ببردند بطریق را پیش شاه
 بر رسید از او شاه و گفتا گهر
 درین دژ که از باثرت آمد چنگ
 همه بستدستی مردم بزر ۱۹۰۰
 بپاسخ چنین گفت کای شهریار
 نبودم گمانی که جز چرخ پیر
 نرسد مرد هرگز نبودم هراس
 نریک مرد کی بودی این گمان
 بویره که بودش کرده ستود ۱۹۰۵
 مرا دیونزادی چنان در برود
 چو نژد یکم آمد در نگم نداد
 از و روز روشن مرا تا رگشت

دو چشم سرش هر دو بیرون جهان
 کشیدش بر آیین مردم کشان
 بر افکندش از خون شده دیده پر
 و را بر شتر برد بسته دوست
 دود دیده بگردار دورود خوب
 رسید او بگرد لب جو بسیار
 نر راه اندر آمد بدان مرغزار
 همه دید چون خست و بنگاهرا
 گرفتند بر هر کناری شتاب
 بستند از روی خود گرد و خاک
 نر پشت ستورش گرفتند زمین
 همه گرد گشتند بروی سپاه
 چه مایه ترا باشد و سیم و زهر
 بدین راه در بند وین جای تنگ
 نرسیدی از ایند ای روز کور
 مرا هست گنج گران بیکسار
 تواند مرا کرد کس دستگیر
 بهاموت برای شاه نیکی شناس
 که آمد مرا بر زمین از آسمان
 و را با سپاهش همه همگرد
 که بر چشم من شد جهان همچو
 نردو چشم من چشمه خون گشاد
 روان گرامیم نرو خوار گشت

جهان چون جهان خیر از مرست
چو خواهی ازین لشکر بیکران
۱۸۶۵ مرا پیش خود خوان و ازین بجواه
گروگان بزم من بنزد یک تو
نترسی نه دارنده داسرای داد
نه بهر درم خورم مردم مریز
پس از نهنگانی اگر هست مرگ
۱۸۷۰ نباید ترا مرگ کس خواستن
همی خواست قیس دلا و ر که راه
ببندد مرا و را بر آن کوهسار
نه قیس این چو بشنید بطریق گفت
سخن بود از آغاز گفتنت نیز
۱۸۷۵ بز نهما خواهی که آیی بزم
گرو گیرم و راه بگذارمت
نه تو من بدین مایه گردم پسند
که بر راه بیفتی با ستاده اند
بفکن سلاح و بمان تو ستور
۱۸۸۰ که گر بگذرد شامت و این سپاه
تو می و نیایم باشم تمام
پیاده شد از اسب هم در زمان
ببفکنند و آهسته شد بر کمر
کمر بند بطریق سرب گزفت
۱۸۸۵ بخاراهم اندر زمان بر ز دش

در و بردن برنج مردم گمست
که دل کردی از کین ایشان گران
چو من در پذیرم تو بگشای راه
بخندم نه تو راه با سر یک تو
کز و گاه بندست و گاهی گشاد
مهر با روان سپاهی ستیز
بهر کس بیازد همی دست مرگ
روانرا بکین کس آراستن
بیا بد بنزد یک او ب سپاه
که بد دل بود روی از هر شمار
نه بیم ترا چشم کینه بخفت
کنون چون بدیدی نه من سختیز
که با تو زهرسان سخن گستم
ستانم نه تو باثر و نه زار مت
نیارم دیگر بر سپاهت گزند
همه اشک کرده چو بیجا ده اند
بیا نزد من ای ترا بخت کور
کشاکش پیش رو اندرین تنگراه
تو ماندی و رستند ایشان ز دام
همز مند قیس و سلاح گران
میان کرده در بند ز ترین کمر
تو پنداشتی کوه آهن گرفت
لگد بیش پنجاه بر سر ز دش

بدو گوشش از سر برون خون دوا
 بیک پای کردش ز که در کشان
 بیاورد نری راهش و بر شتر
 براسب خود او در زمان نشست
 براند و ز در بند بردش برون ۱۸۹
 نر بیرون در بند در مرغزار
 فرود آمد و بود تا شهریار
 سرا پرده فرمود زرد شاهرا
 شه آمد فرود و سپه سوی آب
 چو از آب سیراب گشتند پاک ۱۸۹۵
 بیا سود چون شهریار گزمین
 ببردند بطریق را پیش شاه
 بر رسید از او شاه و گفتا گهر
 درین دثر که از باثرت آمد بخت
 همه بستدستی ز مردم بزور ۱۹۰۰
 بیا سخ چنین گفت کای شهریار
 نبردم گمانی که جز چرخ پیر
 نرسد مرد هرگز نبودم هراس
 نریک مرد کی بردی این گمان
 بویره که بودش کرده ستور ۱۹۰۵
 مرا دیو زادی چنان در ربود
 چو نبرد یکم آمد در نگم نداد
 از و روز روشن مرا تا رگشت

دو چشم سرش هردو بیرون جهان
 کشیدش بر آیین مردم کشان
 بر افکندش از خون شده دیده پر
 و را بر شتر برد بسته دوست
 دودیده بگردار در رود خوب
 رسید او بگرد لب جو یبار
 نر راه اندر آمد بدان مرغزار
 همه دید چون خست و بنکاها
 گرفتند بر هر کناری شتاب
 بستند از روی خود گرد و خاک
 نر پشت ستورش گرفتند زمین
 همه گرد گشتند بروی سپاه
 چه مایه ترا باشد و سیم و زهر
 بدین راه در بند وین جای تنگ
 نر سیدی از ایند ای روز کور
 مرا هست گنج گران بیکسار
 تواند مرا کرد کس دستگیر
 بهاموت برای شاه نیکی شناس
 که آمد مرا بر زمین ز آسمان
 و را با سپاهش همه همگرد
 که بر چشم من شد جهان هیچو
 نر دو چشم من چشمه خون گشاد
 روان گرامیم نر و خوار گشت

جهان چون جهان خیر از مرست
 چو خواهی ازین لشکر بیکران
 مرا پیش خود خوان و ازین بجواه ۱۸۶۵
 گروگان بزم من بنزد یک تو
 نترسی نه دارنده داسرای داد
 نه بهر درم خورم مردم مریز
 پس از نهنگانی اگر هست مرگ
 نباید ترا مرگ کس خواستن ۱۸۷۰
 همی خواست قیس دلا و ر که راه
 بسند مرا و را بر آن کوهسار
 نه قیس این چو بشنید بطریق گفت
 سخن بود از آغاز گفتنت نیز
 بز نهما را خواهی که آیی بزم ۱۸۷۵
 گرو گویم و راه بگذار مت
 نه تو من بدین مایه گردم پسند
 که بر راه میشت با ستاده اند
 بیفکن سلاح و بان تو ستور
 که گر بگذرد شاهت و این سپاه ۱۸۸۰
 توفی و نیایم با شرم تمام
 پیاده شد از اسب هم در زمان
 بیفکند و آهسته شد بر کمر
 کمر بند بطریق برین گرفت
 بخارا هم اندر زمان بر زدش ۱۸۸۵

درو بردن برنج مردم گمست
 که دل کردی از کین ایشان گران
 چو من در پذیرم تو بگشای راه
 بخندم نه تو راه با سر یک تو
 کز و گاه بندست و گاهی گشاد
 مبر با روان سپاهی ستیز
 بهر کس بیازد همی دست مرگ
 روان را بکین کس آراستن
 بیا بد بنزد یک او ب سپاه
 که بد دل بود روی از هر شمار
 نه بیم ترا چشم کینه بخفت
 کنون چون بدیدی نه من ستیز
 که با تو زهرسان سخن گفتم
 ستانم نه تو باثر و نه ناز مت
 نیارم دگر بر سپاهت گزند
 همه اشک کرده چو بیجا ده اند
 بیا نزد من ای ترا بخت کور
 کشتان پیش رو اندرین تنگ راه
 تو ماندی و رستند ایشان ز دام
 هنرمند قیس و سلاح گران
 میان کرده در بند ز ترین کمر
 تو پنداشتی کوه آهن گرفت
 لگد بیش پنجاه بر سر زدش

بدو شاه گفتا که بزدان گرا
 نیارم ازین کشتگان هیچ یار
 ترا با گر امیترت هر که هست
 که تو خود مکافات یا بی زچرخ ۱۱۳۵
 نه هر سو که خواهی براهت کنم
 چو با تو مرا جنگ و کینه بنود
 کونوت یا فستتی سزاوار خوش
 بفرمود پس قیس را تا ببرد
 چو نزدیک دژ رفت بطریق خواند ۱۱۴۰
 سراسر گذشته برو یاد کرد
 پدر را چو در دختر چنان دید خوار
 بزاری نه مانی برو برگریست
 بشد خواهان را سراسر بخواند
 بنزدیک او جمله خویشان شدند ۱۱۴۵
 چو بدرود کردند پس خان مان
 خروشنده نزدیک شاه آمدند
 نه فرخ های آنچه درخواستند
 نه دیبا و از گوهر و سیم و زر
 بفرمود شان شاه دادن بی ۱۱۵۰
 پس آنگاه تیس اندران دیگر
 در گنج خانه بی مهر کرد
 بیامد بشه گفت چند آنست مال
 از و بخش لشکر بیا بدت داد

که بدهم ترا جمله برگ و سوا
 کشتان سر نبشت این چنین اوفاد
 بدارم من ای خیره خونریز دست
 بدی با شدت زین پس از چرخ بهر
 عفو هر چه کردی گناهت کنم
 نبایست با منت کین از مسود
 سزا نیست اگر پیچی از کار خویش
 و ما تا بدژ با دوده مرد کرد
 یکی دخت با او سخنها براند
 دلش پس بز نهامر شه شاد کرد
 برو می ز بان نوحه برداشتنار
 که چو نافتش بدر و زبایست ۱۱۵۵
 همان چاکران را سراسر بخواند
 همه خاک بر سر پریشان شدند
 سپردند دژ قیس را در زمان
 وز آنجای جوایای راه آمدند
 کز و رفتن را هر خواستند
 هم از پیشکاران و اسب و سپر
 و آنجایشان کرد خشنده کسی
 بهر گنج خانه همه برگذشت
 سپرد و بنزدیک شه رو سپرد
 بدژ در که نتران کشیدن بسال
 چنان چون سزا باشد از راه داد

کفایت دختر ندیدم بدتر در چهار
 بدیشان ده از گنج من اندکی ۱۹۱۰
 دگر سر بر گنج و گوه ترا
 که از چشم سرگشته ام نا امید
 شوم دختران را بدم در جای
 چنین است فرجام کار جهان
 برخ این یکی گنج گرد آورد ۱۹۱۵
 ز چرخ این ندیدند از روی داد
 سر انجام هر دو چو کردی نگاه
 بد کاری آنکس که او تکیه کرد
 مرا هم ز بد کردن آمد بدی
 که چون من هم از بد پشیمان شوی ۱۹۲۰
 بفرمای تا مرا مراده سوار
 بدر بندد ترا بخواش بدم
 که دتر را ز یک مرد نتوان ستد
 گذشته ز بالاش پرنده نیست
 بدو در هم آبت و هم گشتند ۱۹۲۵
 چنین دتر همی تا نهاد دست درم
 سپارم دتر و گنج یکسر بشو
 گر این رای و پیمان بجای آوری
 بخوبی ز من خونت پنباه تن
 نمایی بن دختران مرا ۱۹۳۰
 که من خود بدینسانم از مردگان

ز خوبی بسا بت فدها
 که خشنود گردد ز تو هر یکی
 مرا اندکی بهره دیگر ترا
 بچشم سیاهست روز سپید
 نیمایم این مرد دیگر بیای
 که که سود یا بند از دگر زیان
 که تا دیگری نزد بخواری خورد
 کن من بستن دگر را بداد
 بود باز گشتن بخاک سیاه
 هم از بد پیچید جانفش بدرد
 تو با کس مکن بد اگر بخودی
 گرفتار چشم جهان بنات شوی
 بر ندان زمان نزد دتر بی دهار
 بخوانم یکی مهر باب دخترم
 چه یک مرد در دتر نگهبان چمد
 بزیر اندرش رفته پوینده نیست
 همان گاو دوشا و هم گوسفند
 ندیدند جای درین مرد و بوم
 که این دتر کنون هست در خور بتو
 گسته شود از میات داو و ر
 که گشتند اینجا بیجان ز من
 همان بنده و چاکران مرا
 و پو شیده رویانم از مردگان

ز شیر و ز جادو و خو نخواستد
 ۱۹۷۵ اگر نران کجا راه پرداختست
 از و مرا جای بیست و باک
 تو شنیده ای تا چرا آمدای
 که امروز کس نیست اندر جهان
 که با من کند در جهان هنجاری
 ۱۹۸۰ بدو گفت بطریق کای شهریار
 کجا شاه شامش فرستاده است
 بکشتست در راه جادو و شیر
 نر در بند بگذشت و در را گرفت
 مرا این چنین نزار و بدروز کرد
 ۱۹۸۵ از آن پس که تو دانی ای شهیار
 تا تا چه پیش آید از وی کنون
 بزودی تو پیکار او را بساز
 کنون چاره کن کار خود را که هست
 اگر سست گیری شود بر تو سخت
 ۱۹۹۰ بدیدست وقت همه کار مرد
 چو آن وقت و هنگام هر دو گذشت
 بهر کار در مردم پیش بین
 نه اکنون نزدست این مثل جهان
 و را گفت قیصر نگفتی دروغ
 ۱۹۹۵ سپه سازیم اکنون فروز از قیاس
 ز داناها را نکس که نشنودند

که از هر سه خیمه بماندی خرد
 همه کشور من بر انداختست
 فرو برد خواهد سر ما بخاک
 بدین مرز ما از چه دادست
 مراد شمن از آشکار و نهان
 شمار دهی جنگ من سرسری
 شنیدم ز خویشان او یک سوار
 بدخترش از عشق دل داده است
 نر دد نیز پرداخت گردد دلیر
 من از دولت او بماندم شکفت
 ز خان و ز ما من بر آورد کرد
 که من چون بدم در جهان نامدار
 چه مایه بریزد درین مرز خون
 همان دیر کا نگاه گردد دراز
 ترا بر همه چاره کار دست
 پیچید ز تو روی فرخند بخت
 بد انسان که هنگام دربان در
 ز تو رنج هر دو بتو باز گشت
 نهاده بر اسب مراد دست زمین
 که باشد هی پیش بین پیشدان
 گرفتم ز گفت تو دانش فروغ
 پسند نکو از تو دارم سیاس
 بدانش نشد در جهان از جند

۱۶۵۵ دگر را سپردن بده مرد گرد
چو از روم ما باز گشتن گریم
شه آن کرد کانت نامورای دید
شب آمد بودند تا با مداد
بشد شاه با قیس و چندی سوار
در گنجها پاک بگشود و دید ۱۶۶
دگر را سراسر همه مهر کرد
برایشان یکبار بزرگی فرود
فرود آمد و باز برداشت راه

که نتوان کنوت از سوی شام برد
بده کاروان بیش با خود ببریم
کجا رای خویش دل آرای دید
سر پیروزه چون بهرمان بام داد
بدر بر شدند و شه ناموار
بخشید بخش سپه چون سزید
نشانند اندر آن دژ این چند
دور و نزدیک و شب شاد بود
براه کشتن رفت شاه و سپاه

گفتار اندر رفتن بطریق معمور و خبر دادن بقیصر

انزهای

هم از پیش او نیز بطریق رفت ۱۶۶۵
بشد پیش قیصر بنالید زار
ز کردار قیس و ز سرخ های
تن مستمند و بد و چشم کور
و را گفت هرگز که دید این شگفت
کجا مرغ نتواند آنجا پدید
نپژید هرگز در آن سره عقاب ۱۶۷
نه آست برز نه آباد جای
که باشد های از کجا آمدست
بدین ره که او آمد از سوی ما

بمعموریه روی بنهاد تفت
خود و خویش و پیوند و دختر چهار
چو قیصر و را دید نالان چو نای
چو از چنگ شیر زیان خسته گور
که در بند و دژ از تو دشمن گرفت
نه باد بزان بر سر دژ بسزید
نه از ابر بر کوه جستن شهاب
چگونه گذر کرد از آنجا های
که در کام تند از دها آمدست
نپژید پزنده اندر هوا

نهان تا بدیدند لشکرش را
 چو دیدند مانند اندر شگفت
 ۲۰۲. که با قیصر از آنکه جنگ آورد
 ز پس روی کردند چون باد دود
 که چندانش گرد آمده لشکرست
 همه با ستور و سلاح تمام
 سرا پرده و خیمه بیش از شمار
 ۲۰۲۵. های دلاور بخندید و گفت
 چنان نزد مثل مرد دانا که بخت
 گسیرا کجا یاری از بخت نیست
 مرا بخت یارست و یزدان پناه
 وزیر روی قیصر چو آمد فرود
 ۲۰۳. که تا خود کجا شه فرود آمدست
 ز لشکر گمش چون بدانست راه
 که دانست گفتن بختهای لغز
 و را گفت رو پیش فرخ های
 بگویند چرا جنگ من خواستی
 ۲۰۳۵. چه بد دیدی از من همی باز گوی
 گسیرا که از وی ندیدی تو بد
 ز تو کن آن جستن آید در دست
 زبان کسان از پی سود خویش
 بگفتار نیکو تو ی نامزد
 ۲۰۴. بدان کو سخن داند اندوختن

سرا پرده و سازه و اختارش را
 دل یک یک اندیشه آن گرفت
 بهما بر جهان تار و تنگ آورد
 ز قیصر خبر باز دادند نرود
 کجا بر رخ آسمان اخترست
 جوانان جنگی و جو یای نام
 کنیز تا که راجت نیکیست یار
 که گفتار دانا نماند نهفت
 به از لشکری گرانست و خست
 بر او کار اسباب بجز سخت نیست
 نترسم ز بد خواه و چندان سپاه
 فرستاد کس تا بدانست نرود
 دهنده کرات تا درود آمد دست
 فرسته گزید از میان سپاه
 یکی مرد بیدار دل پاک مغز
 و را بر سر از بیم و آیین واری
 بچنگام چرا لشکر آراستی
 اگر باز گفتنش راهست روی
 بدی جستن او کجا در خور بد
 که وی نیز یکبار کن تو جستن
 هر آنکس که خواهد تبه کرد کیش
 همی گوی چندان که دانی تو خود
 نباید سخنهایش آموختن

فرا بدهش و فر و فرهنگ و رای
که پیوسته رسمت هژیر آمد
که چون تاخته گردد از من های
نمانم حق و حرمت تو زیاده
هیدون قبا ی و کلاه و کمر
بدادش چو بایست هر گونه چیز
چو شد ساخته تاختن کار بست
که دانست داننده حد و مرز

نبوشیدن پند دانش نای
مرا پند تو دلپذیر آمد دست
تو بنشین بجایی که داری قورای
۲۰۰۰ فرستم ترا سوی دثر باز شاد
بفرمودش از گنج ده بدره زهر
دو سدا سب و استر غلام و کنیز
وزارت پس سپه ساختن کار بست
نه چندان سپه گرد شد بر درش

گفتار اندر زنده شدن قیصر بالشکری را

رخ آسمان کرد لشکر گرفت
برفت بر آورد هر اسب پر
که گردون در آورد گفتی زیای
تو پنداشتی نزد سر آمدن زمان
چو دریا اگر هیچ سان گشت
کشن لشکرش روز و شب تیز باز
فرود آمد بود یک چند گاه
میان چو دریا یکی مرغزار
که آمد بیک منزلی او فزار
بدش از سوی کوه سنگ درشت
گشاده ز پیش اندرش مرغزار
نشد مرغلف را بجایی کسی
بالشکر که قیصر بد نژاد

۲۰۰۵ بروی آمد از شهر و بر گرفت
ز غریب کوس شد گوش کرد
چنان هر زمان بنالید نای
تبیره نشد جز چو تن در دمان
۲۰۱۰ ز لشکر چو دریای چین دشت گشت
یکی ماهه را ندش از پیش باز
چو یکروزه را ماند نزد یک شاه
سرا پرده و خیمه نزد سد هزار
خبر یافت زو شاه گردون فزار
چنان ساخت لشکر خود که پشت
۲۰۱۵ چپ و راستش بیشه بر هر کنار
ز آب و علف بهره بودش بسی
فرستاد کار آگهان را چو باد

فرسته و را گفت کای شاهزاد
 بدینسان سخن که نرتق در خورد ۲۰۶۵
 نرتق نیست قصیر بدل ترسناک
 نه از بیم کوبد در آشتی
 که گوید تو از من ندیدی بدی
 نخواهد که اندر میان بیگناه
 سپر میزد از بیگناهان بخون ۲۰۶۷
 اگر شاهرا هست شمشیر تیز
 بخون ریختن نیست هداستان
 چه آنکس که خون ریزد از بیگناه
 بتر در جهان کس را خونریز نیست
 میا میز با آنکه خون ریزد او ۲۰۷۵
 هر آن خون کمزین پس شود ریخته
 کون چون ترا نیست جز با خون
 روم باز گویم بدو سرسبر
 تود اف و دی هردو با هم نرید
 متر سید هردو نریدان پاک ۲۰۸۰
 شمش گفت ما ناگزیران اجن
 که پیشم فرستاد قصیر ترا
 نه جای فریست و گفتار جرب
 از اینجا هم اکنون سبک باز گردد
 بگو قصیر روم را تا بچنگ ۲۰۸۵
 هم امشب اگر خواهد او بنیم

نگویی سخن هیچ از راه داد
 که با جانت جفتست دایم خرد
 نه بیمست اندر دل او را نه پاک
 و را نیست نرین جای پنداشتی
 چرا جوئیم بد اگر بخردی
 شود ریخته خون هردو سپاه
 و گر نه بنردست کس را زبون
 و راهم نه کندست اندر ستیز
 که خون ریختن نیست از راستا
 چه آنکس که در دین بتابد ز راه
 از و هیچ بهتر نر پرهیز نیست
 بخون ریختن خیره بر خیزد او
 بدان جان ترا گردد آویخته
 و را نیز هم نیست از جنگ تنگ
 سخن هر چه بشنیده ام در بدر
 نهال آشتی را ز بن برکنید
 بر آید از بیگناهان هلاک
 نرتو چو تر کس نراند سخن
 بشیرین سخن تا فری مرا
 نر شمشیر و حربه سخن گوی و حرب
 برفتار با باد هب از گرد
 کشد بر ستور این زمان تنگ تنگ
 من و او یکین بی دولشکر نیم

نرسر تا بین دره مرزمن
 بشیرین سخن شاد کن مرورا
 که تا من بدو دخت خود را دهم
 بدین پند و ستان فریش کنم
 ۲۰۴۵ بر او بر سر آرم بنا که جهان
 شه شام را اندر آرم ز تخت
 بگیرم همه پاک کشورش را
 که دیرست کز عشق او خسته ام
 ۲۰۵۰ ز قیصر فرسته شنید این سخن
 برون آمد از پیش او و گرفت
 طلایه بران راه بر قیس برد
 فرسته برش رفت و گفتا بشاه
 که پیغام دارم ز قیصر بدوی
 فرسته من از قیصر میزهای
 ۲۰۵۵ بشد قیس و او را بر شاه برد
 چرا ز دخت قیصرش یاد کرد
 و را گفت کس گردگر این سخن
 مرا در جهان بس گل کامکار
 جز او در جهان جفت کی یابم
 ۲۰۶۰ مرا شاه شامست فرموده جنگ
 اگر روم قیصر نماند بمن
 همان به که این مرز بگذارد او
 بجان چون ز من باشدش زینهار

نداند ز تو هیچکس به سخن
 بمن باز پیوسته کن مرورا
 ز پیکار و درد سداور هم
 پس آنکه روان بر نهیش کنم
 شوم از سوی شام من ناگهان
 بتاراج بد هوش نگاه وخت
 کنم با نوی خویش دخترش را
 پیکار هر که کمر بسته ام
 پسندیده گرچه ندید این سخن
 ز از سوی لشکر که شه گرفت
 چپ و راست گرد نده چون باد وود
 مرا گر نمای صوابست راه
 به ز آن نهاد ستم اینجا روی
 تو باشم بنزد یک اور همنای
 شنیده همه تا بشه بر شمرد
 بر آشفست شهزاده فریاد کرد
 بگوید سرش را بدم زنت
 که دادست ویدا بمن شهیار
 نبا شد بی او گر جهان شایدم
 چرا با یدم کرد چندین درنگ
 سرش را جدا برون آمد ز تن
 بمن شاهی خویش بسیار او
 تو این کار را خوار مایه مدار

۲۱۱۰ نرسوی دگر بد طلایه نر هیر
 سواری که اندر عرب سرسید
 زر گردان لشکر گزیده هزار
 نر لشکر برون را ندیک میل زود
 نماز دگر یک سوار دلیر
 ۲۱۱۵ که تا با نر هیر او کند یاری
 هنر مند را نام نشواد بود
 دوسد گرد بودند با او بهم
 بیامد همی گشت وی با نر هیر
 جهان آتشین پیر من برکشید
 ۲۱۲۰ از اختر چنان بود روی سپهر
 طلایه همی گشت از هر دوسر
 نر هر دوسپه پاسبان با فغان
 جو بر چرخ گردنده پروین بگشت
 طلایه بر افتاد بر یکدگر
 ۲۱۲۵ چنان در شب تیره جنگی بخواست
 سنان سینه را بود جویان شده
 همه ترکهار خنه رخنه نر نیر
 سپرها نر شمشیر پاره شده
 ۲۱۳۰ فغان آذر از تیغ در آذر م
 گرفته بدودست هول و نهیب
 نر گز گران خود خونین شده
 چنان آمد از ترک آوای گرن

همی کرد چو نر ماه بر چرخ سیر
 نبودش همانند گدرد دگر
 ورا نیز بودند مردان کار
 همی گشت هر گوشه چون باد دود
 فرستاد قیس دلا و رجوشیر
 گرفتد میات سپه داوری
 همه ساله از بخت خود شاد بود
 که از گز نشان بود بر که ستم
 شب آمد فلک شد چو بر شمع پیر
 فلک چادر قید در سر کشید
 که سوگی نر فی را بود اشک چهر
 چید راست بردشت از هر دوسر
 بیانگ و فغان برگشاده زبان
 شب از نیمه بیشتر در گذشت
 نهادند شمشیر در یکدگر
 که گیتی بزی و زبر گشت خواست
 اجل برامل بود میوان شده
 گسته کمر بندها همچو نریر
 نر چو نر دریده گوار شده
 نر خوی نرین هر گرد چو زرد رم
 دلا وریان را فغان و رکیب
 شب تار هر خشت تبیین شده
 که بر هم نر فی سنگ بر کوه بزر

که تا بیگناهان نظاره کنند
و گرنه سحرگاه خود با سپاه
از و چون فرسته شنید این نماد
۲۰۹۰ بر قیصر آمد هم اندر زمان
همه یاد کرد آنچه از شه شنید
بقیصر چنین گفت کای نامدار
که تا چون کنی جنگ با این جوان
که تندست و خود کامه مردست
۲۰۹۵ دل شیر دارد تن شرده پیل
چنان جنگش آید همی آرزوی
اگر شیر پیش آیدش گر پلنگ
ولیکن نه بسیار دارد سپاه
تو اینجا همی باش بالشکرت
۲۱۰۰ شود لشکر او بیک جنگ پست
و گر کوهپایه نماند بجای
که او را از آنجا یکه برکنیم
طلایه برون کرد باید کنز
سپاه همی که نبود طلایه و را
۲۱۰۵ یکی نامور بود نامش سکند
گزیده و راقیصر از سروران
چون جنگجوی دلاور نبود
بفرمود ویرا که تا سی هزار
همی گشت بر هر سوی چپ و راست

نرکین آرمودت کناره کنند
بیایم بنزدیک او کیسه خواه
برون آمد و بر نشست اسب و راند
ز هول شهمنشه هُش از سر زبان
که روی نهان کردن از بن ندید
نگه کن تو در کار خود هوشیار
چگونه ببندی بچنگش میان
ندارد بگفتار کس هیچ گوش
بجو شد بکردار در پاش نیل
که هرگز نه برتابد از جنگ روی
ندارد زبونت بجز روز جنگ
گرفتست کوه از پس اندر پناه
که گروی بماند که آید برت
برو مرترا باشد آنگاه دست
دگر گونه باید زد آنگاه رای
سپاهش ز هر گوشه برکنیم
سپه بی طلایه نشاید کنز
نبا شد بسی سنگ و سایه و را
ببالای بر رفته سرو بلند
بشمشیر و زین و گرز گران
بروم اندر شت یار دیگر نبود
طلایه سپه برد و او سایه دار
تو گفتی دمنده یکی اردها ت

سپردش بنیکی گشت سروری
 و ز آن سوی قیصر شکسته سپاه
 شدند و یکایک ز رخاشر کین
 چنان گشت قیصر که گفتی مگر
 ۲۱۶ همی گفت با خود که کار آمدم
 کز آن چون سپه گشت آویخته
 کجا روی بر شاید از رزم کاشت
 چنین گفت دانای بسیار هوش
 بکاری دردن چون شدی برگرد
 ۲۱۶۵ ز دشمن سپر نماند مرد جنگ
 اگر بهتر از ننگ نام آمدست
 همان به کجا مرد جوینده کام
 نبرد آنکه تا زنده بد کام راند
 کز آن کام را نام جویم بجنگ
 ۲۱۷۰ چو اندیشه این کرد بیدار مرد
 دو هفته نزد از بنه رای جنگ
 سرا فراز گردان و گردنکشان
 گزیده سراسر سواران روم
 بی اندازه گردان فراز آمدند
 ۲۱۷۵ سپه بر چندان که بر کوه شد
 از انبوهی از یکدیگر با ستوه
 های همایون از آن با خبر
 از آن کو سپاه بجنبید هیچ

ز خویشانش از لشکر خود سری
 هر آنکس که جان را از آن ننگ
 همه یاد کردند دلها غمین
 بجنجرت کردند پاره جگر
 سرو کار با کارزار آمدم
 بسی خوت شد اندر میان یخته
 نباید بجز دل بکین بر گماشت
 که با کینور جز بکینه مگوین
 بود گر بدر مانش گریا بدرد
 بگو شد بجان از پی نام و ننگ
 دل از نام جویری کام آمدست
 نمیرد بجز درجهان نیک نام
 و ز درجهان نام نیکو ماند
 ز کشتن ترسم ترسم ز ننگ
 ز هر سو سپاه گزین گرد کرد
 بدان تا سپه گرد شد در دنگ
 بجنجرت رزم اندرون خورشیدان
 خنیده بمردی در آن رزم و بوم
 همه یک بیک رزم ساز آمدند
 در آن بوم برجایشان تنگ گشت
 کشان تنگ بد جای بردشت
 که برگرفت لشکر همه بوم و بر
 نه مر جنگ را کرد دیگر بسیج

دل و دیده را تیر بود و سنان
 ز خنجر قز آلود شده
 ۲۱۳۵ اجل بود جنگال در جان زده
 دوان دیو گشته بر دوان
 دل بد دکان گشته پزان زهر
 زریکسو زهری و زریکسو سکند
 سواران سوی یکدیگر تیز تاز
 ۲۱۴۰ دوسالار لشکر بهم بر زدند
 سکند دلاور دو بچه سوار
 زهری و زهری و زهری و زهری
 خطا کرد تازنده اسب سکند
 زهری و زهری و زهری و زهری
 ۲۱۴۵ فرستاد نزد یک قیاس چوباد
 بیفکند چندان زهری و زهری
 هان گرد فساد چندان فکند
 سواران روی از آن می هزار
 نخستند جز شش هزار آن دیگر
 ۲۱۵۰ شد از کشته و افکنده آن پهن
 دوان کشتگان را در زده شدند
 گرفتار شد چون دلاور سکند
 برو شیر دل قیس دیده گماشت
 سرش سرد گفتمی همی بر سپهر
 ۲۱۵۵ بفرمود دودست او بر گشاد

شده با کمال و بصیر هم عیان
 ز نوک سنان دیده پر خون شده
 قضا دست در دامن جان زده
 گمسته هیون است گفتمی مهر
 سنان مغزها گشته پزان زهر
 بر آورده چون رعد آوا بلند
 یکی همچو کبک و یکی همچو بان
 بنوک سنان دیده ها آفرزند
 بنیزه فکند اندر آن کارزار
 بگشتند با یکدیگر همچو گرد
 بیفتاد و دیر از زمین در فکند
 نشانده بر سبی چو آتش گشت
 بدان لشکر کش سر در نهاد
 که از کشته شد روی هاست چون
 که سالی نشایستشانی نکند
 کشتان کرده بود ندان اول شمار
 گرفتار گشتند و بریده سر
 شب از گوسفندان چو شبگاه گشت
 بیاری دوان را پر زده شدند
 ببرند نزد یک قیاس بسند
 بخنجر و بر کیانی نداشت
 رخ روشنش بود مانند مهر
 بدو پای بر نرو بندش نهاد

سرافراز و کینجوی پرخاشرخ
طلایه فرستادشان چون سزید
زهر سو طلایه بخشم و ستیز

آرات به بنود ند جای دگر
که ششسد که سنگولشان برگزید
همی تا شبانروز گشتند تیز

گفتار اندر شب بخون کردن های بر لشکر و

گزین کرد گردان رزم آرمای
نماند از طلایه یکسرا دست
گسته زهرم کرد پیوندشان
هم اندر زمان بست بر کین کمر
ز یکدیگر اناندر آویخته
ز هر گوشه بانگ گردان بخت
سوار دلاور در آن کارزار
ز زخم شه و قیس یکتار بست
که و دشت میگون نشیب و فراز
که گشت ابر گفتی کینام هزار
ز خنجر زهر گشته خنجیر بود
تو گفتی مگر آهین شد زمین
رخ خاک هامون ز خون گشت لعل
ز خون خاک همچون گل آغشته
سنانش گهر بود و پیکان تبر
همی تا خت از چپ و از راست
بز خمش ز زین مرد سید فلکند
بر آورد شازمان و تن سنجیز

۲۲۰۵
شب بخون سگالید شبراهای
بیامد بزود بر طلایه نخست
بخست و بکشت و بیفکندشان
بسنگول رفت از طلایه خبر
سپاهی گران شب شد آنگیخته
۲۲۱۰
رسیدند در یکدگر چپ و راست
های و گزین قیس باد و هزار
زردند و گرفتند و کشتند و خست
ز خون گشت اندر شب دیر یار
چنان بر شد آوای گردان برابر
۲۲۱۵
هوا یکسر از گرد چون قیر بود
ز فعل ستوران گردان کین
خراشیده شد روی خارا ز فعل
ز بس کزد و لشکر سپه کشته شد
هوا گشت مانند دریای قیر
۲۲۲۰
زهر دلاور در آن جنگ شورا
بر آهخته خونخوار هندی پرند
بسنگول بزرد یکی تیغ تیز

همی بود همواره بیدار دل
 ۲۱۸. نه بسیاری لشکر کینور
 همی بود تا باز قیصر بچنگ
 گزید از سپاه خود او نامدار
 بسنگول بطریق مهتر سپرد
 توفی تو نگهبان گردان روم
 ۲۱۹ سپه ساختن را تودانی همی
 بنوشت مردان رومست گرم
 ترا تا توفی نیست بوده شکست
 بیامدهای و سپاهی بکشت
 کوفت کین این کشتگان بازخواه
 ۲۲۰ برو پیشتر با سپه سدهزار
 نزد شمن بجزیر برآور هلاک
 که دشمن نه بسیار دارد سپاه
 بگنجور فرمود تاده هزار
 همدون دوسه سبازی بزن
 ۲۲۱ همه دادویرا و زان جایگاه
 بیامد بنزد سپاه های
 چنان بود که در شاه دلیر
 طلایه برون برد و شد قیصر تیز
 و زان سوی سنگول شش سوار
 ۲۲۲ که هر یک سوار اندر آورد کین
 همه سر بر نامداران روم

نترسیدش از کار پیکار دل
 نشد تنگدل خسرو پرهیز
 کین بست را غار و شد تیز جنگ
 دلاور ترین هر چه بد سدهزار
 و را گفت ایا نامبردار گردد
 نه تو نیست کس به درین مز و نیم
 که کین آختن به توفی همی
 که با تیغ تو هست پر لاد نرم
 بهر جنگ برد شمنت بود دست
 سپاه مرا پاک بشکست پشت
 که هستی سپه را سراسر پناه
 گزیده دلاان از در کار هزار
 مدار از کس اندر جهان بیم و پاک
 بششیر تو جان سپارد سپاه
 بیاورد جامه همه پر نگار
 سلاح گرانایه پرگزین
 بفرمود تا پیش شد با سپاه
 شده جنگ را در لشکر است ای
 سپاه و را دید با لایزیر
 دو سده مرد جوای کین و ستیز
 گزید از سپاه از در کار هزار
 دو سده گرد را بزدی بر زمین
 گزیده بزدی سواران روم

مرابست باید بکینه میان
 مرا باید اکنون صف آراستن
 بگل در فتاده چو خر مرابست
 بدست کسان کار برنایدم
 خودم چاره کار باید گرفت ۲۲۵۰
 نکوز دخر پیشه این داستان
 چو تو سود خود را نبندی میان
 بگفت این و از خاک برخاست و رفت
 بپوشید و بر تخت شاهی نشست
 بزرگان و کند آورانرا بخواند ۲۲۵۵
 بدیشان چنین گفت کنز گش چرخ
 فرار و نشیبت کار جهان
 کرا غم بود شادمانی بود
 نه بیسود باشد بگیتی زیان
 سرانجام هر دو سر آید همی ۲۲۶۰
 غم و شادمانی چو بر ما گذشت
 چنین است گردنده کار جهان
 جهانرا همیشه چنین دیده اند
 پیچیم کنو کار زار آمدم
 زگاه سکندر دین بوم و بر ۲۲۶۵
 و گر بود از دشمن مرز مردم
 سقویا و قسب و مطران همه
 که من تا نشتم تخت شاهی

کنم تا مگر سود دشمن زیان
 ز بدخواه کین سپه خواستن
 اگر سخت تر خورد بگو شمر است
 کشیدن غم خوشتن بایدم
 بدست کسان مار باید گرفت
 که بود از خرد افسر راستان
 کند سود بر تو زمانه زیان
 یکی جامه پر بها زربفت
 در کین گشاد و در مهر بست
 یکا یک بپیش خود اندر نشاند
 همه خلق را ناز ورنجست برخ
 غم و شادمانی و سود و زیان
 کرا سود باشد زیانی بود
 نه بی شادمانی میدون جهان
 نه این و نه آن دیر پاید همی
 نباشد بهم دیگرش بازگشت
 بگرد همی آشکار و نهان
 بدل مهر بایش نگزیده اند
 چو باد شمنات کارزار آمدم
 نبودست کس بسته بر کین کمر
 سر آورد گیتی بر اوفال شوم
 بدانند و بطریق یکسان همه
 همه شهریاران شدند ره

چو سنگول شده کشته روی گرو
 بکه بر گریزان پیاده شدند
 ۲۲۲۵ نروچی گرو مرد پنجه هزار
 چو نر آب برزد نر سیاه سر
 همه دشت بجاده گون بد زخوت
 بکه قیس بر رفت با سد سوار
 پسند اندر آورد کرده اسیر
 ۲۲۳۰ دگر خسته ماندند بر کو سنگ
 خبر شد بقصر نر کار سپاه
 که چو کشته گشتند بر کو و دشت
 بتن بر غم جامه را کرد چاک
 همی گفت شد پادشاهی نزدست
 ۲۲۳۵ در یغا مر شاه و تخت و گاه
 که گشتند کشته درین دم و بر
 نر سنگول پر دخته شد چون پرن
 سپاه مرا پشت سنگول بود
 بر رسم که گردان ندارند پای
 ۲۲۴۰ نزدشمن سرا بر بر سیده اند
 شکسته دلند این سپاه گران
 سری بایدی همچو سنگول گرد
 که اودا شتی رسم کوشش نگاه
 که بفسوس کشته شد اندر نبرد
 ۲۲۴۵ کنون چون در روز روزی گذشت

نرها موت نهادند سر روی کوه
 نهان نر هر سنگ ساد شدند
 بکشتند بیش اندر آن کار نزار
 نهان گشت بر خیم رخشان گهر
 سواران روی فتاده نگو
 گریزنده گان را نر که بشمار
 هزار و دوسد مرد برنا و پیر
 خور گرگ گشتند و مرغ و پلنگ
 نر سنگول و ز لشکر کی نخواه
 نر دیده بخوت روی نرین بست
 برهنه نر تخت اندر آمد بخاک
 سرافراز تخته نگو گشت و بست
 دریغا بزرگ و چندین سپاه
 جهان آمد ازین برایشان سبر
 نر بدخواه کس نیست جویای کین
 که در کار کوشش نه فرغول بود
 کشتان نیست در کین دل و جان
 که چندین فمیب و بلا دیده اند
 کشتان بر زمین نیست پیدا کران
 میان سپاه از بزرگان و خرد
 نر بدخواه بودی سپه را پناه
 نر جانفش بر آورد بدخواه گرد
 جهان نامه عمرش اندر نوشت

که مابنده شهریاریم پاک
بفرمائش بستیم یکسر میان
از آب و ز آتش نتابیم روی
یک امروز با شیم و فردا بیکن ۲۲۹۵
برایشان فری گفت قیصر بسی
ستور و سلاح و سپردادشان
وزین روی چون شاه پیر و نگر
نه چندان غنیمت گرفته که چرخ
۲۳۰۰ اسیران و محی گره را بتیغ
دگره طلایه زهر دوسپاه
بیا سود دولشکر از کین دور

بفرمائ او دل سپاریم پاک
اگر سودیش آید و گزنیان
که اینجا یکه خود جز این نیست
همه بر زمین آسمان بر زمین
همی دین بخشیدشان زربسی
بزر و درم کرد دلشادشان
زربس باز شد با سپه سرب
بکس داد هرگز بسد سال برخ
بفرمود گردن زدن بیدریغ
برون آمد و گشت هرجایگاه
نبودند از یکدیگر کینه توز

گفتار اندر جنگ دیگرهای با قیصر

چو آسوده گشتند بر ساختند
برآمدند دولشکر آوای کوس
تیر و خروشانش شد و کتر نای ۲۳۰۵
سواران کینجوی گردن فرار
ز یکسو شه روم و یکسوهای
ده و گیر برخاست در کارزار
سنان بود در گرد تیر چنان
بدانسان همی داد شمشیر برق
هو چون دل دیو در خیم بود
ز چتر کمان و ز رفتار تیر

سبک نرم و نرمی یکدیگر تاختند
رمانید هوش از سر آوای کوس
سپهر اندر آورد گفتی زربای
دور و یه دو صف برگشیدند باز
قلب اندرون برگزیدند جای
ز هامون برآمد بگردن غبار
که از دود آتش زبانه زنان
کجا در شب تیره از ابر برق
ز زمین همچو دلداده را دیدم بود
خود مانده بود و روان خیر خیر

بنستست بر کین من کس میان
 ۲۲۷. از ایرات و توران و از هندو چین
 بمن چون پیش سکتد رخسار
 کزوت شاه شام آنکه بدجا کرم
 کجا دخت او بود در خوردن
 بمن بر یکسر دگر برگزید
 ۲۲۷۵ فرستاد زی من بدینسان سپاه
 ندانم که فرجام اینکار چیست
 بجز کین نزدشمن کشیدن بقیغ
 اگر پشت باید بدو کا شتن
 شدن دور جای و بودن نهمان
 ۲۲۸. شمار نه فرزند ماندند زن
 شود پست یکسر همه مرز روم
 بگوئید تا خود چه خواهید کرد
 همه یکدل ایجای جنگ آورید
 که اندک سپاهست با کینه خواه
 ۲۲۸۵ ز ما سد سوارند و زیشان یکی
 نیاید ز جای بدیشان مدد
 شمردن هم نشاید از دورشان
 بگوئید یکدل همه هم گره
 هم از ما برایشان شکست افتد
 ۲۲۹. نمائند یکی زنده زایشان بجای
 چو قیصر بدینسان سخن کرد یاد

نیامد ز کس بر سپاهم زبان
 ز بغداد و شام و بمن همچنین
 فرستاد هر که خداوند تاج
 همی داد ازین پیشتر دختدم
 ز پر مایه شاهان هراجن
 که از یونانیش چونین سزید
 کزو بیکران شد سپاهم تباہ
 بگوئید تا خود کزوت چار چیست
 نزدشمن اگر نیست ردی دریغ
 مرا باید این مرز بگذاشتن
 همی تا سر آید بمن بر جهان
 نه زنده یکی نامور ز اجن
 نداند دگر هیچکس از مرز م
 اگر جست خواهید درمان درد
 مگر نام دشمن بنگ آورید
 بدو بر زهر سو بستانست راه
 سپاهست با کینه خواه اندکی
 پدید ستشان پیش دیده عدد
 ازین پس توان کرد بخورشان
 که گردند آخر هم از کین ستوه
 هم آخر بداندیش پست افتد
 سر سر و زانشان در آید پای
 سپاهش سراسر زبان برگشاد

همی تا شب آمد سپه را بجای
چو ساج شب تیره بر عجاج رُز
ز هم باز گشتند هر دو سپاه
همه خسته و مانده و کوفته
۲۳۴. دو سدمرد خسته بد از تان زیان
ز روی گره بود ده ره هزار
بخون و بجاک اندرون مانده
چو آمد شبانگه پیرده سرای
نشستند و خوردند چیزیکه بود
۲۳۴۵ خود و قیس بخنود تار و ز گشت
شب از روز رخشنده بنهفت
فلک را ز قاقم نهان شد سمر

فروداشت و ز پس پنهان پای
ز د و گشت پنهان سرو تاج رُز
نهاده اند سر سوی آرا مگاه
ز ره را همه بند بکشوفته
بجان هیچکس را نیامد زیان
شده کشته افکنده در کارزار
دادن خورده یکس تن و پای و دست
هنرمند قیس و همایون های
طلایه برون رفت چون باد و دزد
سیاه شب تیره اندر گزشت
سپهر بر سر آورد گردان سپهر
بسیاب برخاست ز تراب هور

دیگر جنگ های با قیصر

ز د و سوسپه باز بر جوش گشت
تبیره ببانگ آمد و کوس کین
۲۳۵. ز د و سود و لشکر دگر بر جنگ
شب از بیم قیصر بنده خفته هیچ
بیامد بده صف سپه بر کشید
چنان لشکر آراست زیبای جنگ
سُطرلاب برداشت قیصر میدید
بزدنای مدین و بر ساختگاه
بگردهای اندر آمد سپاه

ز نالیدن نای کمر گوش گشت
ز پس گرد بر آسمان شد زمین
دوان آمدند و شده تیز جنگ
همی کرد تار و ز لشکر بسیج
سراختر از چرخ برتر کشید
کز آن به نیاراست دریای جنگ
که پیروزی آیدش از اختر بدید
برآمده و گیرد در کارزار
همه جنگ جوینده و کینه خواه

ز بس گمزه بر ترکها کوفتن
 بگردار تندر بغریه کیوس
 ۲۳۱۵ زمین را ز خون روی مصقول
 ستوران ز بس خون سپرد بغل
 و ره بود با تیر جنگ آوران
 سپر را سنان دوخت با دل همی
 از آن دوسپاه از دو سو صف
 ۲۳۲۰ ز سقار تیر آمد آواهی بار
 ز بس گرد گردون سیه پوش
 قضا را چنان گشت چنگال تیز
 زمین همچو دریای پر موج شد
 بکوه اندر از نای نالش فتاد
 ۲۳۲۵ هر آنکه که در صف بنالید نای
 ز بانگ یلان و ستوران کین
 هنرمند قیس و دلا و ره های
 های دلاور ز روی گروه
 در آمد بنیزه یلان را ز زمین
 ۲۳۳۰ چنین تا هزار و دوسه مد گرد
 بدید آن چو قیصر بچید سخت
 همی گفت شد شاهمی از دست
 گمراهی ازین جنگ رسته ام
 مرادست با شد برین دیو کین
 ۲۳۳۵ بقلب اندر آمد بگردار شیر

در آمد سپهر اندر آشوفتن
 دل و گوش دیوان بدرید کوس
 بخون تیغ مانند و شی برشت
 سم و نعل کردند ما نند لعل
 چو برگ سمن با پند آوران
 بدن را شل آینهخت با گل همی
 تن بیکران شد بتیر آورده
 ز گمزه گران بانگ رعد بهار
 ز بس سهم سیاه مد هوش
 که از جان بر آورد و جان سنجید
 که موجش همی بر تراز اوج شد
 دل دیو کین در سگالش فساد
 دل جنگیان گشت زرم آزمای
 فوان آسمان گشت و لرزان زمین
 فشرده در صف کین پیش پای
 چو خود را سپه دید گشته ستوه
 ره بود و همی نزد بکین بر زمین
 فکندش ز زمین بر زمین کرد خرد
 با زید برسان برگ درخت
 نگرده بلند اختر پست من
 بدل زانده و غم گسسته شوم
 کنم تازی و تنگ بروی زمین
 بکو شید تا شب سوار دلیر

۲۳۸۰ همه خیمه‌ها را فلک‌سند پست
 که شد قیصر و تخت و پرده سرای
 ستور و سلاح از کجا یافتند
 چپ و راست و زایش و پس یکسر
 که یابند جای مگر شاه را
 ۲۳۸۵ بدان تیغ که کس گمانی نبرد
 که بر آن کمر شه تواند شدن
 شه از کوه با قیس سوی سپاه
 همی دید تاراج و خون ریختن
 چنین گفت با قیس گردان سپهر
 ۲۳۹۰ فراز و نشیب است کار جهان
 شگفتی شگفتست کردار دهر
 تو بیدادان این نگر درین نه داد
 مرادی همین وقت ازو بود ناز
 برافزون همی خواستم دی شهری
 ۲۳۹۵ نهان گشته در غار بر کوه و سنگ
 بجایم ز بدخواه بیم و گزند
 بگفت این و بگریست ز زلفت هوش
 همی خواست اندر قتادان ز کوه
 بسر در گرفتش سرافراز قیس
 ۲۴۰۰ هیداشت تا هوش باز آمدش
 بشیرین زبانی دلش باز داد
 نهانی بماندند بر کوه سنگ

تخت شه ازین نبرد ندوست
 گرفت و گزید از پی خویش جای
 ببردند چندان که بر تافتند
 بجستند هامون و کوه و دره
 ببندند هر سو برد را هرا
 ز روی گره از بزرگ و ز خرد
 نهانی چو نخجیر بر که بدن
 ز غاری همی کرد پنهان نگاه
 بدان خیمه‌ها خاک بر بیختن
 گهی کین نماید همی گاه مسد
 زگر دیدن روزگار جهان
 ازو گاه نوشست و گاه زهر بهر
 که بیغم بکس شادمانی نداد
 هات هستم امروز گرم و گداز
 کون هستم امروز همچون ری
 جهان بر دودیده شده تار و تنگ
 برین سنگم از ماه بیم و گزند
 ز دودیده شد دور رخس درین
 که از خود رمان دید فرو شکوه
 بسو سید رویش بسدناز قیس
 بگفتار خوش دلنوا آمدش
 چنان چو بود از مهر و داد
 دور و ز و دوشب گشته بر کار تنگ

بکشند چندان ز تازی گزوه
 های دلاور چنان خیره شد
 هان قیس در جنگ پیچاره ماند
 سته گشت تازی سپاه از نبرد
 چنین گفت با قیس فرخ های ۲۳۶۰
 من و تو بگوئیم تا تیره شب
 مگر جان را هانیم هر دو جنگ
 در یغا سواران ما سر بسر
 بگفت این و ببرد بروی گزوه ۲۳۶۵
 هیدون سرفراز قیس گزمین
 نه چندان ز هیر دلاور نکند
 شب آمدند مانده بسیار کس
 دو سه مرد ماندند در فتنه تیز
 ۲۳۷۰ که آسوده بودند اسبان نشان
 شه و قیس هر دو پیاده شدند
 گزیدند بر کوه بر یک کمر
 شب تیره هر دو بران سنگ جای
 نه از آبشان بهره و نه ز نان
 ۲۳۷۵ همه شب نگهبان خود هر دو تن
 سپاه شب تیره شد تیز تاز
 بنید هیچکس مانده از تازیان
 بینگاشان رو میان برزدند
 ندادند کسرا ز بن زینهار

که هامون ز بس کشته شد همچو
 که بروی جهان سر بس تیره شد
 ز هیر از کمر و فر یکپاره ماند
 ز جان نشان بر آورد بدخواه کرد
 که یکسر سپه را سر آمد بیای
 کند چرخ را باز تیره سلب
 بیایم جای نهان بید رنگ
 شده کشته یاران ما سر بسر
 بپسند چندان که شد دشت کوه
 بپسند بسیار گردان کین
 ز دشمن که شایست سالی نکند
 شه و قیس بد مانده بر جای بس
 بدر بندان قلعه اندر گریز
 نیامد گزند ایچ بر جان نشان
 ز هامون سوی کوه ساده شدند
 که بروی بندرفته مرغی سپر
 گزیدند دلتنگ زاری فزای
 شکم گر سینه تشنه و ناتوان
 هر اسنده از دام و دد هر دو تن
 جهان گشت روشن نشیب و فراز
 که بر جان نبودش ز روی نان
 تن خستگان را بپیران زدند
 بتاراج دادند درخ هامووار

ز رفتن شده مانده و کوفته
 پیاده همی پای گشته نگار
 هانا کزین جنگ قیصر شما
 بیایید اگر هر دو مهمان من
 ۲۴۳ شمارا بدانچم بود دسترس
 که از خیبرم من یکی مایه ویر
 جهودم نه ترسا بنام اسمرا
 که بازار گاهم بروم اندرون
 کجا آب این ده همی سازدم
 ۲۴۴ بجای که خوش باشد آب و هوا
 بدانجا بود غمزدل تاختیه
 من اینجا از آن ساختمان خان و آن
 گشت دستگاهستم و کارینک
 هیجوم از دیگر که باز من
 ۲۴۵ بدان تا بوندم ز دشمن پناه
 دو پنجه درم تا ن دهم هر دو
 بهر کار فرما من بریدم مدام
 ز بیچارگی هر دو گردن فراز
 بپا بخش گفتند ای نامدار
 ۲۴۶ که بنیدم ما بر مرادت میان
 چه ما هر دو خود چاکران بودیم
 یکی مرد بد کار فرمای ما
 گریزنده زو راه برداشتیم

ز سر هوش بریده چو آشفته
 بیالای دوسرو بر جو بیبار
 گریزان شدستی برین مرزما
 بن زهار باشید در خان من
 بدارم بزرگ و ناسم بکس
 بیار از گاف بسته کمر
 بدانند هر جای که مرا
 درین ده گرفتم قرار و سکون
 هوایش هیدون سرافرازدم
 سزد گر کند بیش مردم مرا
 که آب و هوا باشد شس ساخته
 کز آب و هوا هستم اندر امان
 هیدون همه ساله کردارینک
 دو مرد جوانمرد با زورت
 درین ده همیشه بیگاه و گاه
 بهر دو که باشید از آن دلفروز
 چه هنگام بام و چه هنگام شام
 بجستند و بردند او را نماز
 تو ما را نگهدار و چاکر شمار
 ز ما سود بینی همه بی نایان
 بدین مرز چون راه پیوده ایم
 جفا پیشه و بدنه در پای ما
 و را خوار بر جای بگذاشتیم

ببردند چیزی که پر سایه بود
 چو قیصر نرس کرد از آنجای روزی
 ۲۴۰۵ شه و قیس هر دو فرود آمدند
 ز هر کشته بدگند برخاسته
 ددان خورده بودند شان پای سر
 پس آنکه سوی آبخورها شدند
 بگشتن گرفتند از بهر قوت
 ۲۴۱۰ که سه روز و سه شب نخوردند هیچ
 از آری پراز خشک نان جوین
 بخوردند لختی از آن نان خشک
 برگرسنه مرد اندو هگین
 خورد هر خورش مردم گرسنه
 ۲۴۱۵ شکم مرد دانا بدوزخ نهاد
 همی گرسودی ز بهر شکم
 ز بهر شکم مردم و دام و دد
 بهر جای همواره از بهر خورد
 شه و قیس خوردند چون هر دو
 پیاده سوی دژ نهادند روی
 ۲۴۲۰ برفتند فرسنگ یکدو و بتک
 دویدند هر دو چو کور یله
 فتادند نزد دهی هر دو خوار
 بیامد یکی مرد از ده دوان
 ۲۴۲۵ پرسید از ایشان که این جایگاه

زیات همه رویان گشت سود
 از آن که فرود آمدن بود روی
 ز هامون سوی کشته مردم شدند
 همی کرد جان از تن کاسته
 گرسند هر دو بهر کشته بر
 بخوردند آب و رمی بر زدند
 پس و پیش رفتند از بهر قوت
 طالب جز که قوت نکردند هیچ
 بهم یافتند از آن دشت کین
 بریدشان زد دهن همچو مشک
 بود گندمین خشک نان جوین
 بدوزین سبب سر ز نش هسینه
 بدوزخ ترا از شکم کرد یاد
 بگیتی کس از کس نبردی ستم
 دو اندو جویان همه خورد خورد
 نهاد روی در آتش و آب مرد
 تن هر دو با توش گشت و توان
 که بودند چندی یلان اند روی
 برفتار شد هر دو راست سرگ
 برآمد بدو پایشان آبله
 ز تن زورشان رفته ز دل قرار
 همی روی بنهاد روی هر دو ان
 شمار فرو مانده بینم ز راه

مگر برگزیده گل کا مکار
 بگفت وز دیده بیاریه خون
 بنالیده زار و خروشید سخت
 ۲۴۷۵ برو نا مور قیس را دل بسوخت
 و را گفت ای پر هنر شهریار
 میندیش و مخروش و مخاش روی
 که بهتر ز دیشب ترا امشبست
 چه دانی که فردا ز چرخ کبود
 ۲۴۸۰ اگر خوش بخشی تو امشب سزاست
 بختند پس هر دو تا روز بود
 ز خواب آنکمی هر دو برخاستند
 میات بسته رفتند دیده جفا
 و را پیش بردند هر دو نماز
 ۲۴۸۵ نهانش نبراست با آشکار
 بود حیلست اندوز مرد جهود
 جهودی نبود ست اندر جهان
 بود کمتر از کیش داران جهود
 هزار و دوسد مرد را این جهود
 ۲۴۹۰ بقیس و های گزین گفت من
 ز فرمان من گم نتابید سر
 بدو قیس گشتا که فرمان بریم
 هر آن کار کنما تو داری امید
 ز ما هر دو آنرا بسد بره گیر

شوم ز آن سپس تا زیم کا مکار
 ز دل بردو دیده گساید خون
 ز جور زمان و زید کار سخت
 ز نالیدش در دل آتش فروخت
 ترا بود خواهد جهاندار یار
 میاش اندر اینجا جزی چار و جوی
 نه چون دیشب خشک مانده است
 چه آید پیش و چه خواهد بود
 که جای خوش و میزبان با نواست
 فلک را پدید آمد آتش ز دود
 ز بهر پرستش بیاراستند
 بر کینه و ز ز نهان اسد را
 دو کینجوی دو گرد گردن فرزند
 که بد پیشه بود و رس و نابکار
 نه بی حیل با شد جهود و نه بود
 که بد راست با آشکارش نهان
 همان از همه نابکاران جهود
 زره مرده بود و تبه کرده بود
 شمارا کنم افسر انجمن
 توانگر کشتان بنزد و گهر
 ز فرمان و از رای تو نگذیریم
 بشبهای تاری و روز سپید
 که تو حق شناسی و حرمت پذیر

که ما را از سودمندی نبود
 ۲۴۵۰ نربیم این بگفتند و برخاستند
 برفتند با اسمر تسگدل
 در اندیشه آنکه فرجام کار
 چو رفتند در ده یکی خوش سرائی
 ۲۴۵۵ که دیده بودند چو نانات دگر
 شد اندر سرائی اسمر از نخست
 که گردند آسوده آن جایگاه
 بیک صفه بر در یکی بوستان
 یکی خزان بفرودشان برزید
 کجا خود هم این بود کار جهود
 ۲۴۶۰ بخوردند هر دو گرامی خورش
 شب آمد بماندند هر دو در ثام
 های دلاور هیچ گفت ما
 ندانیم با ما چه دارد بدل
 چه فرماید او کار ما را کنون
 ۲۴۶۵ اگر مان بقصر سپارد ببنده
 و گر آنچه گفتست نبود دروغ
 نهاف در سبب چنگ آوریم
 رویم از سوی دژ مگر ما سوار
 روم من در شام آورم لشکری
 ۲۴۷۰ بیایم سوی روم بسته میان
 بگویم بنیر پاسبان روم

همان نیز هم بی گزندی نبود
 سوی ده سه کس رفتن آراستند
 گرفته اندوه و غم رنگ دل
 چگونگی بود چو نانات دگر
 بدیدند همچو نانات دگر
 شنیده بودند چو نانات دگر
 نربهر دو بیرون خوش جای جست
 بدان جایگاه دادشان نربهر دو
 نشانند آندو را شاد و روشن رخسار
 برو خوردنیهای پاکیزه بود
 بدی بود اندک گسار جهود
 بدادند تن را از آن پرورش
 نختند هر دو نربس و غم
 رهایی نیابیم ازین اسمر
 چه اندیشه از ما گذارد بدل
 نربویم این جایگاه مازنون
 بجان هم نرقصر بودمان گزند
 ازو کار ما گشت بسبب با فروغ
 دو هفته چو اینجا درنگ آوریم
 از اینجا خود را بسازیم چار
 هم از مصر و هر جایگاه سوزی
 کنم روز تار یک بر رویان
 بهم بر نر نشانده هر روز و بوم

چنان بود از آن گوهراں آن سرای
 دو سدخم پراز نر بدو خانه در
 ۲۵۲۰ بسر هر خمی را پراز نر ناب
 خمی را نر سرخشت برداشت قیس
 نر بن تا بسر پراز نر دید خم
 یکی تو بر انداخت در چه جهود
 سرافراز قیس آمد از نر چاه
 ۲۵۲۵ نر نر کرد پر و رسن در کشید
 فروریخت نر شاه نر دید پر
 بدان ر بندست یارت مگر
 تو هم نر رو تا نر در خوشاب
 کنی پرتو بر دهی بر فراز
 ۲۵۳۰ فرورفت شه نیز با ترس و بیم
 چو قیس دلاور مرا را بیدید
 و را گفت ای شاه پیروزگر
 که نر آمدن مرا این زمان
 کون ماند ما را درین چه جهود
 ۲۵۳۵ ندانستی ای شاه والا گهر
 همی تا بدایم من از چاه باز
 پس از تو روی نر بنده نر
 کون گر رسن بر کشید ست وی
 بینباشنه سنگ و ریگ از برش
 ۲۵۴۰ چنین بابی مردم او کرده است

که از هور بر رفته چرخ بیای
 نهاده گشاده سوی چاه در
 یکی خشت مانند آفتاب
 بر آن خم چو رود دیده بگماشت قیس
 در آنجا بد آن هیچ بگزید خم
 همی شاه را کرد گره جهود
 بشد بر دو تو بر سوی خم سه راه
 ببست و بیهودی رسن بر کشید
 بشه گفت در نر چه هست در
 که بر تو همی بر دهد پر نر
 نسا نری در رنگ و همی در شتاب
 که تا کار ما هر سه گردد بساز
 نر اندوه جان گشته دل بدو نیم
 یکی باد سرد از جگر بر کشید
 چرا آمدی تو بنیر از نر
 بتو پشت بد گرم و دل شادمان
 بسد رنگ و سد حیل و کار بود
 که باید ترا بود بر چاه سر
 گشایم بتو بر من از چاه راز
 بود تا چه سازد همی چاره گر
 سر چاه را در کشید ست وی
 چو بدنا پدیدار کرده ستر
 نر تن جان بسیر بدین برده است

۲۴۹۵ بفرمود پس تا سه روز و سه شب
 با ندیشه آنکه خود تا جمود
 چه کارست و بد که ایشان کنند
 بروزم چهارم همی اسمر
 بهرد و زکاری نیاز آمد دست
 ۲۵۰۰ بیاید با من کنوت هر دو تن
 رسن دادشان دورکش شش یاز
 بگو همی بر از اوج کیوان سرش
 بر آن تیغ که کرده یک خانه تنگ
 درش آهین قفل بروی زده
 ۲۵۰۵ در شررا گشود و درون شد جهود
 بمالید هز مات ز کینه سبیل
 بقیس گزین داد و گفتا بگیر
 بفرمود تا پنج گز پیش در
 یکی سنگ پهن آمد آنکه پدید
 ۲۵۱۰ پدیدار شد سر یکی چاه را
 یکی میخ از آهن بسنگ اندرون
 درو حلقه کرده سدن سنگ
 رسن را دو رویه در آن حلقه
 بگیر این رسن در زمان زیر
 ۲۵۱۵ همی ریز در تو بر و بر رسن
 هم اندر زمان قیس شد زود
 بنیز زمین اندر و گوهان

بودند با ناز و لعل و طرب
 دهد شات نوید از زبان یاسود
 روان شاد یا طبع پریان کنند
 بهرد و چنین گفت ازین پس مرا
 کز آن رای من سرفراز است
 شما هر دو تن از پس از پیش من
 پیاده بشد با دو گردن فران
 ز پس شرف دریا و بیشه برش
 برو زیر پیش و پس از ساد سنگ
 چو سوهان همه سنگ او زده
 بد آنجا یکه در یکی پیل بود
 ز خانه همانکه برون برد پیل
 بفرمان بری بود باید هژیر
 سر که بکا وید گردد کمر
 بکنند از آنجا یکه چون سزید
 بد انسان که بن پهن خرگاه را
 فرو برده بر لبش همچون سنب
 فرو هشته در چاه از روی سنگ
 بقیس گزین گفت بگذار دست
 کهن هر چه یابی توان ز تر و نو
 همی بند تا بر کشم زود من
 سرای نکودید گردد دلیر
 ز سنگش در فشنده چون اختر

دوسدخم یکسر پراز زرت دید
 ۲۵۶۵ بسیار آمد از زرت دل مرد را
 اگرچه بود مرد را بیم جان
 زرت زتست باز و قوی پشت گرم
 کرا هست زرت هست کارش چو
 چو زرت دید شاه و سرافراز قیس
 ۲۵۷۰ بشه گفت آوازی آید بگوش
 ببینم که این خانه دیده نیم
 بدان خانه در رفت هم در زمان
 بجان کندن و پیش او نان و آب
 باواز شته را در آن خانه خواند
 ۲۵۷۵ ازو شاه پرسید کای تیره روز
 که ما هر دو هم چون تو هستیم
 ترا باری آبت و نان پیش در
 بپا سخ نگردیدش ازین زبان
 برو زار بگریست قیس و های
 ۲۵۸۰ که ما را چنین مرد باید بزار
 هیدون شه نامگستر گریست
 بقیس آنکه می گفت روزی ما
 کنون تاچه پیدا کند زین سپس
 پس آنگاه دید استخوان بشمار
 همه استخوانهای مردم که بود
 فتاده یکی کارد دیدند باز

زرتدش دل شاه را آرمید
 که در مات کند زوهی در در را
 زرتدیدار زرتدل کند شادمان
 درشتست ازت مرد را گشته نم
 رخ از آب چشمش نگشته ست تر
 شنید از یکی خانه آواز قیس
 مرا زرت دل اندر برآمد بجوش
 کرد در جز آوا شنیده نیم
 یکی مرد را دید خوب و جوان
 عجب ماند و زرتدل شدش پرتاب
 شه ازوی هم اندر شگفتی بماند
 سخنگوی و بر خود دل ماسور
 درین خانه و چاه مانده بخیر
 که ده روز تو تست و افزون مگر
 برآمد زرتن در زماش روان
 همی گفت قیس آی ازین مرد آی
 نه روزی بود مات و نه روزگار
 نه بر مرده برخوشتن برگریست
 بچاه اندرون کرد پیدا خدا
 گردگر رسد مات بفیاد و ب
 در آن خانه هر جای بر هر کنار
 در آن چه فروشته مرد جهود
 در آن خانه دو گرد گردن فزان

بشد قیس تا هست پیدار سن
 که حیانتگری کرد مرد جهود
 سرچاه پوشید و شد بازده
 که مار بجای اندر افکنده است
 ۲۵۴۵ خدایا مکافات کارش تو کن
 بیامد بر شاه اندر سرای
 بماندیم در چاه بیچاره ما
 نه در کارزاری تبه گشته تن
 نه شیری نه پیلی جدا کرده جان
 ۲۵۵۰ نه قیصر در افکنده در بند خویش
 ز دستان و بند جهودی بجان
 های دلاور بنالید و گفت
 قضا چون بیامد بصر شد مرا
 و گرنه بیک مشت مغز جهود
 ۲۵۵۵ کون جز خدای جهان یار کس
 بفریاد ما گر رسد کرد گار
 که یزدان برآرد ز ما هی بیا
 نباید بریدن امید از خدای
 همی گفت شاه ای خدای جهان
 ۲۵۶۰ بخشای بر جان ما هر دو تن
 تویی تو خداوند پروردگار
 ز بخشایش تو که برد امید
 بگفت این و با قیس هر سو بگشت

ندیدش رسن گفت ای وای من
 شدم دل گرفتار مرد جهود
 برو باد چون چاه سد بارده
 ببا هی ز ما اندر افکنده است
 مکافات روز شمارش تو کن
 همی گفت ایشاه شاهان های
 ستم دیده بد روز غمخوار ما
 نه بر ما نظاره شده انجن
 درین بر و بر از تن هر دو تن
 ز بندش شده پای ما هر دو تن
 رسیده همی کار ما هر دو تن
 مرا از قضا چشم دانش بخت
 رسن برد ازین روی و خر شد مرا
 برون کردمی بر سر چاه زود
 بنسینم ما هر دو اینجای رس
 بجای چنین پس شگفتی مدار
 چنان چون زگاه اندر آرد بچاه
 که هست او همه خلق را ره نمای
 تودانی همه آشکار و نهان
 پدید آر در مان ما هر دو تن
 ز تو خلق را روزی و روزگار
 جز آن کس ندادی باین نوید
 همه خستها از سر خم نوشت

۲۶۱۰ با تش بود هوش مرد ارباب
 بهر کس قصارا درازست دست
 در آن غار بر خاره سنگ بلند
 یکی روز از بامداد پگاه
 بدیدند کشتی یکی تازانان
 ۲۶۱۵ کشیده بابر اندر ش بادبان
 هم اندر زمان باد تند شد دیر
 فکندند لنگر بدان جایگاه
 شه و قیس هر دو بیانگ بلند
 برین غار کوهیم مانده دژم
 ۲۶۲۰ بیارید کشتی بنزد یک کوه
 کات ز بر سر فشانیم ما
 ز بالا نه راهست و نه زیر نیز
 شما باری از ما توانگر شوید
 که ما دو جوانیم مانده اسیر
 ۲۶۲۵ بهر زمان در خیم مردی جهود
 بپاسخ ز کشتی یکی پیر گفت
 ببندید کشتی بنزد یک کوه
 شمارا بخشند این دو جوان
 از ایدر گذر نیست ما را کنون
 ۲۶۳۰ یکی چاره سازیم تا دو جوان
 ببندند کشتی بنزد کمر
 بشد قیس آورد ز هر زمان

بیاشد بلا در درنگ و شتاب
 قصارا نشاید همی دست بست
 بودند دود اغدل روز چند
 بدریا چو کردند هر دو نگاه
 سرتیر او روی چرخ آزان
 چو پرتند مرغی برش بادبان
 بیاورد نزد یک آن کوه زیر
 کز افراز قیس گزین بود و شاه
 چه گفتند گفتند دوستمند
 چه غاری همه پر زرت و درم
 بباشید ایدر همه هگروه
 که بر کوه زننده نمائیم ما
 رهایی نه زودست و نه زیر نیز
 همه پاک باز و گوهر شوید
 ز چاهی فرود آمده خیر خیر
 که ما را بسد چاره حیلست نمود
 شگفتی نماند چنین در نفست
 همی تا چه از چاه تاریک کوه
 چه پیش آورد هر دو را آسمان
 مگر عقل باشد بدان رهفون
 در آیم سوی زمین ز آسمان
 ببستند و رفتند از وی بدر
 همی ریخت بر ساحل از آسمان

سبک‌تیس آن کار در را بر گرفت
 یکی نقم بر دیده پنجاه گز
 چو شد مانده آمد از آهون برون
 ۲۵۹. همی گشت ز مانی که تا چون شود
 شه نامور نیز چندان بکند
 سه روز و سه شب کوه کند سخت
 پدید آمد از کوه بنقم اندرون
 ببالای دریا بران کوه در
 ۲۵۹.۵ چو طاقی یکی غبار زیر و زبرش
 نشایست رفتن ببالا و زیر
 کسان زیر بدآب و از بر کمر
 چنین گفت باقیس کا بنجایگاه
 که تا هست بر جایان آب و نان
 ۲۶۰. سیم روز از اینجا بدریا چو باد
 بمیریم یا خود بدریا درون
 کناری پدیدست زری کوه ما
 نزدیای کسی نیست جای پدید
 همی بود ازین جایگاه دیدبان
 ۲۶۰.۵ چسان بر سر ما بگردد همی
 اگر هستان مانده روزی و شب
 چه چیزست تا سرنیشت از خدای
 نبشته نه کم گردد و نه فرو
 گریز از قضا نیست و ز سرنیشت

بدو کند کوه اندر گرفت
 بجایی که بودش زمین هم‌چو
 بشه گفت تو نیز رواندرون
 کجا بخت رهبران آهون شود
 که عاجز شد و کار دیکسو نکند
 یکی روشنایی ز فرخنده بخت
 شگفتی نگه کن که چون بود چون
 دوسدگر پدیدار شد یک کمر
 دوسدگر فروت کوه بود و کمرش
 بماندند بر جای هر دو دلیر
 با اندازه زیر بودش ز بر
 جز آن نیست اکنون همی روی
 دور و درگرمایا بیم جان
 جهیم و بنیم جز را داد
 و یا را شنا بگذریم از برون
 پر از مرغزارست و آب و گیا
 کون جایگاه غار باید گزید
 چه پیش آورد تا مگر آسمان
 چسان عمر ما را نوردد همی
 توان بودن از هر دو ان دلیر
 باشد بر اینستمان هوش و آری
 نه دستان بکار آید و نه فسون
 و ز آن کایزد اندر ما سرشت

بخورد ندو پس رفتن آراستند
 بیدار آن هر دو گشته خرم
 همی گفت هریک که اینت فسترس
 بریت کوه بر مانده همچون دوده
 وگر نه نرس از چنین جای کس
 نشاید در آوردنش کس نریای
 تنش را گشایان وی از بندش
 بدم دهد جان و هوش خود
 که آرند تیرماه و دیست
 سوی بند بسته کلید آورد
 در رستگاری بهر دوسرای
 بنیک و بد بسته بر بنده در
 بهر و بکین نه نماینده اوست
 یکی را ز گاه اندر آرد بچاه
 که پاینده مرپادشایی در است
 چو بسته اند او مید در یک خدای
 نه خلق جهان روی بر یافتند
 نگفتند با کس نه را نه جهان
 از آسوی که خواستند از راه راست
 که اندر هوا ابر تازان نه باد
 دوان در بیابان بیسنگ و خار
 ناکنده زیر سایه بر بادیه
 برو پرگشاده نه باد صبا

ز کشتی کمان خوردنی هستند
 همه مردم کشتی از پیش و کم
 همی داد شانند بر روی بوس
 دو برنا بدین نزد روی شده
 سپاس از خدای جهانست و بس ۲۶۶۰
 کسی کشت نگهدار باشد خدای
 نگهدار بنده خداوند و بس
 نگه دارد آنرا که خواهد زبرد
 گشاینده بند بسته و بیست
 ز تنگی فراخی بدید او را در ۲۶۶۵
 گشاید بر آنکس که خواهد خدای
 ندارد جهان را و در داد گد
 در نیک و بد را گشاینده اوست
 نه ماهی بر آرد یکی را بسا
 بهر چیز فرمان روی و راست ۲۶۷۰
 سرافراز قیس و دلاورهای
 رهایی همی هر دو رو یافتند
 هم آنگاه رفتند با هر همان
 نشستند در کشتی و باد خواست
 همی رفت کشتی چنان از نهاد ۲۶۷۵
 بسان هیونی گسته مهار
 تو گفتی که عنقا است در بادیه
 در آورده پای از شکم در هوا

نر که ز ریشانش بدهی زان نشان
 بد انسان که وقت خزان از دست
 ۲۶۳۵ هی زتر بارید از آن کوه در
 غنی شد و شد مرد بازاریگان
 هی درازک ایزد دادگر
 که قومی از آن نر توانگر شوند
 سبب کارشان قیس بود و های
 ۲۶۴۰ نر بالا چون زربیکران ریختند
 که هر دو رهایی بجان یافتند
 که از کوه هر دو بدریادرون
 بمانند اگر زننده با مردمان
 و گر خود بمیرند هر دو بزار
 ۲۶۴۵ پس آنگاه هر دو هم اندر زمان
 بد انسان که رستم زاکوان خدیو
 برستند هر دو ز دریای شرف
 چو هر دو فتادند از که باب
 بر آورد شانند از قعر و برد
 ۲۶۵۰ نر سر هوش و فته ز تن توش و تاو
 بجسته سراسیمه دل پذیریم
 همه اهل کشتی گریستند زار
 ببردند جلاب و دادند شان
 بهمش هر دو هشرفته باز آمدند
 بشکر خدای جهان هر دو ان ۲۶۵۵

که گردون سحر که ستار نشان
 بود برگ ریننده از باد سخت
 توانگر شدند اهل کشتی ز زر
 بدریادکنار اندر از نر کان
 چنان بود تقدیر کرده مگر
 همه جفت با کام و باکر شوند
 کشان داشت محبوس آنجا خدای
 سراخام هر نگی آمیختند
 کجا چاره هر دو هان یافتند
 سرافراز افتند یا سرنگون
 بکشتی در آیند هم در زمان
 چه در ژرف دریا چه بر کوهسار
 بدریافتادند از آسمان
 بنیروی یزدان کیهان خدیو
 دو گرد جوان و دو شاه شگرف
 دو ملاح رفتند هم در شتاب
 بخشکی شده خیره آن هر دو گرد
 چو از چنگ شیر زبان گور و گاو
 چو سیماب لرزنده لب هم چو سیم
 نر مانی بر آن دو یل نامدار
 زبان در دهان برگشاندنشان
 بر ایزد اندر نماز آمدند
 گشادند چون مرز مانی زبان

نرخوب و از خرمی دلپسند
 سر هر درختی سپهر آفتاب
 بگشتند و خوردند تا گاه شب
 همه خرم و شاد خوار آمدند
 نرخر ما بنات و آب روان
 نر سپروزه یا قوت چون بام داد
 شدن سوی کشتی همی خواستند

چه دیدند دیدند کوهی بلند
 همه سرسبز پدز خرم بنات
 نبد هیچ خرمایی بر رطب
 شبانگه بدریا کنار آمدند ۲۷۰۵
 برآورده از رنج گیشان روان
 بختند خوش تا گاه با مداد
 همه یک یک از خواب برخاستند

گفتار اندر جنگ های باب و کشتن ببر

خروشنده مانند رعد بهمار
 چو شه دید پتیاره فرد را
 که آید بکشتی درون ناگیر
 بیامد بنزد یک ببر دمان
 بر آورد و آمد چو دریا بجوش
 که چنبر فلک را همیکرد چاک
 زمین را بپنجه همی بر شکافت
 عجب مانده در شه و ببر دمان
 همی جست مانند برق زاببر
 تنش را بتیر خدنگ آرنجان
 کد تا ز تیرش مگرت تباه
 ندانست شهزاده تدبیر هیچ
 سوی ببر نزدیک در تاختن

دیدند ببری بدریا کنار
 ز کشتی کشتان کشته دومرد را ۲۷۱۰
 نره خواست تیغ و کمان خواست تیر
 نره را پوشید و هم در زمان
 چو ببر دمان دید و بر آخرش
 چنان هر زمان نره نزد سمنگ
 چو آتش سوی شاهزاده شتافت ۲۷۱۵
 بدو بر نظاره همه مردمان
 که چون رعد هر زمان بغیر ببر
 سرافراز شهزاده نره زنان
 چپ و راست با او همی گشت شاه
 نیامد برو کارگر تیر هیچ ۲۷۲۰
 بجز تیغ را از میان آختن

که از موج بر اوج و گه در مغاک
 ۲۶۸۰ بدیر باد و درون آفتاب رفت سست
 ز پیکانش سیر و زیاد بزان
 بسد حلقه در گردنش یک کمند
 ز رفتار او هر دو او بچوش
 بصحرای سیمابگون بردوان
 ۲۶۸۵ ز باد وز باران زخمش پر گره
 چو بی باد کشتی بودی خموش
 نه از آتش از باد چو زان شد
 پراز کوه کشتی رخ او ز موج
 چو بی برق با سرعد ابری ز باد
 ۲۶۹۰ بد انسان که پزنده عنقا از ابر
 بدواندرون گشته کشتی روان
 ز بادی که نه سخت بود و نه سست
 همی رفت ده روز و ده شب چنان
 بگردید باد و غلط کرد راه
 ۲۶۹۵ که پیوسته اینجای پر شر و شوم
 اگر باد کشتی در آنجا برد
 نغمه بان کشتی همی بر شمرد
 بکم یک زمان کشتی از تند باد
 همی بردشش مه چپ و راست
 ۲۷۰۰ سرانجام نزد یک هندوستان
 بپستند کشتی بنزد یک کوه

روان نری سمرگاه و گه نری سماک
 که پنداشتی ماه نو بر سماست
 ز باد و ز سنگان بینه خزان
 گشاده گهی گاه مانده بیند
 همه سر و او سمن برگ پوش
 چه صحرا برنگ سپهر کیان
 گره که چو ترک و گهی چو نر
 چو باد آمدی بر گرفت خروش
 بگرد از تند و رخ و شان شد
 رسیدی زحل راهی تا بارج
 همی هر ز ماف بهم برداد
 چه ابری که باشد خرد شان چو
 گهی راست رفته روش گه زان
 چو کشتی بر رفت فتاد از نخست
 چو تیری که بیرون رود از کمان
 نغمه بان کشتی همی گفت آه
 ببحر محیطست دریای روم
 از آنجا ندانم کجا بگذرد
 بسختی سبک باد کشتی ببرد
 ببحر محیط اندرون افتاد
 نوده بکشتی کسان رستخیز
 بیامد بکوهی خوش و دلستان
 همه مردم آمد برون همگروه

۲۷۶۵ نشست و را دید و اورند و فر
 بدو در شه هند چون بنگرید
 یکی ترجمان داشت کاند چها
 چو پرشیده بروی زبانی نماند
 بدو گفت رو نزد آن نامور
 ۲۷۵۰ پیرش که توان کجایی بگوی
 چه کس باشی و از که داری نژاد
 بیامد بفرمان شه ترجمان
 زبانه‌ها که دانست بروی شمر
 بدانست شهزاده پا سخن داد
 ۲۷۵۵ بدو گفت پس ترجمان کافرین
 فرستاد نزد تو من بنده را
 همی گوید ای فرخ اختر جوان
 سزد گر بگویی که تو کیستی
 بدریا درون از کجا آمدی
 ۲۷۶۰ نه باز از گانات نداری نشان
 ببوید همی از تو شاه‌هی و فر
 بپاسخ و را گفت شاه جوان
 برو شاهرا گوی کز گوهرم
 که هستی ازین پرسش بی‌نیاز
 ۲۷۶۵ منم من ستم‌دیده شهزاده
 ز مصدم شه مصر این پیر
 زروم او فتادم من اینجا یگاه

بدانست کوهست شاه از گهر
 و را در خوراضروگاه دید
 بدانست یکسر همی هر زبان
 شه هند وانش بفرمود خواند
 هنر ورجوان و نکوفال و فر
 زما آرزوی که داری بجوی
 که از دیدن تو دلم گشت شاد
 سوی شاهزاده هم اندر زمان
 بتازی زبان چون و را نام برد
 چو تازی زبان کرد هند و نژاد
 ترا گوید این شهریار زمین
 که گیرمت رخ فال فرخنده را
 نه شهزادگانست بر تو نشان
 بسد رنج جوینده چستی
 که بافر و برزو بها آمدی
 نشانست بر تو ز گردنکشان
 چنان چون بجز درون خود
 که ای پرهیزمند شیرین زبان
 چه پرسی و از لشکر و کشورم
 همی زار شو پرسیم یا بنان
 چو تو نامبردار آزاده
 هماست نام من ای نامور
 که بیند مرا نامبردار شاه

مگر تن بشیغش در آرد ز پای
در آمد بدو ببرد تا بشکردش
همه مردم کشتی اندر زمرسان
از آن حمله ببر گریان شدند ۲۷۲۵
چوان ببر شهرها دژم دید قیس
چو جامه هیخواست دل کرد چاک
بگردش درون ببر را بر میان
بدو نیمه شد تنفش از زخم تیغ
از آن زخم ماندند هر کس شکفت ۲۷۲۶
همی گفت هر یک که اندر جهان
دویدند نزدش همه خاکبوس
برو سر بسر آفرین خوان شدند
بنظاره ببر رفتند پاک
۲۷۲۷ سر پوست فرمود کندش شاه
بکشتی شد و برد با خود سرش
نشستند مردم بکشتی درون
کجا بود نزدیک دریا کنار
چو کشتی شنید او که آمد نراه
۲۷۲۸ بکشتی بردن رفته شهر او
نشته بزی درختی که آب
برش نامور قیس فرخنده فال
چو آمد بکشتی شه هندو آب
ر شهر او در دل شکوه آمدش

همیخواست توش و توان از خدای
بسان زمین زیر پی بسپر دش
بگریه فتادند پیر و جوان
بدل از پی شاه بریان شدند
بزد جامه چاک و خرو شید قیس
که شهزاده زرد تیغ کین خشناک
خروشی بر آورد بسر یان
ببارید از خون چو باران زمیغ
همی هر یک لب بدندان گرفت
چنین کس ننهند دلا در جوان
ز غم گشته رخسار چون سندک
همه دوستش از دل و جان شدند
بدو نیمه افتاده در خون و خاک
بیا کنند اندر زمان پرزگاه
همه اهل کشتی ستایشگرش
براندند و آمد بشهری برون
درو کا ملان هندوی شهریار
بیا مد بکشتی خود او با سپاه
بصحر درون رحمت نهاد ببرد
بدش زیر سایه دل زامتاب
نفسه که بودش گرامی همال
نگه کرد سوری دو مرد جوان
همه اصل و گوهر پزوه آمدش

بکافور دیوار پوشیده پاک
 بکافور نزار آب بر تاخته
 بساطی بگسترده زربفت چین
 برو صورت هر چه اندر جهان
 ۲۷۱۵ نقش ز نر کرده و لاجورد
 یکی خانه را در در آن صفه بود
 در و بام و دیوارش از عود خام
 ز سپیده تختی نهاده دروی
 چه تختی برنگ سپهر کیان
 ۲۸۰۰ بگرداندرش کرده دارا بنین
 شه هندوان ترجمان را بخواند
 بشهزاده گفتا بگوی این زمان
 درین خانه و صفه کن خفت جز
 دو پیچه کنیز و دو پیچه غلام
 ۲۸۰۵ کلید یکی گنج زرش بداد
 دومه شاه ازو هیچ پرستش نکرد
 بدو مه جوانخت شاه جوان
 بیا موخت هندی زبان سرسبز
 نبایست از آن پس و را ترجمان
 ۲۸۱۰ شه هندوان را پرستش گرفت
 همه سرگذشته بدو بر شمرد
 ز روم و شه شام و ز دختش
 شه هندوان را همه باز گفت

برو نافشسته زین گرد و خاک
 ز هر گونه پیکر بدو ساخته
 پوشیده چون آسمانی زمین
 خدای آفرید آشکار و نهان
 که داند بگیتی چنان کار کرد
 سرش روی چرخ فلک را بسود
 بزرد و بگوهر منقش تمام
 که دودیده خیمه هی ماندازی
 منقش زرش کران و میان
 زرش و زیا قوتمای گزین
 سخن با وی از خانه و صفه اند
 که این جای تست ای گزین میهمان
 بجام اندرون زرش و شبانه
 بدادش چو بایست برگ تمام
 همی بود با وی شب و روز شاد
 شب و روز با او همی باده خورد
 به از هندوان گفت هندوان
 بدانست سرش همه در بدر
 سخن گفت خود با شه هندوان
 شه هندوان ز پرستش گرفت
 که چه جور از گشت ایام بدر
 و ز آنچه آمد از نیک و بد بر سرش
 نماد ایچ چیز بی ازو در نهفت

مرا سرگذشتست بیش از شمار
 برو شاهرا گوی جاوید زی
 ۲۷۷. برو آفرین کن زمین بیشمار
 بشد ترجمان شاهرا باز گفت
 چو بشنید شه رفت نزد های
 چو از دور دیدش های گرین
 برهنه سرو پای پیشش دوید
 ۲۷۷.۵ شه هند ویرا بسر در گرفت
 چو بال و بر و بازوی او بدید
 جنیت بفرمود تا اسکدار
 بفرمود تا بر نشیند های
 بشهر اندرون رفت با سرکشان
 ۲۷۸. بزرگیش را کس ندانست خود
 درو بود بتخانه پنجه هزار
 سرای شهنشاهرا چون بهشت
 سرای پهنای چرخ برین
 بکار اندر برده از بیش و کم
 ۲۷۸.۵ هزارش فروت بود ایوان و کاخ
 بدر و بیاقوت کرده نگار
 بشد شاه با نامگستر های
 بیک صفه بردید سد تخت عاج
 بدر و بزر هر یکی آورده
 ۲۷۹. زمین صفه را کرده از سیم تا

نشایم کنز گفتن ای هوشیار
 کجا جاودان زندگیداسری
 که بادا نگهبان او کرد گار
 شنیده نماند ایچ شهر نفعت
 پیاده شد و ماند ابرش بجای
 که شه را نداسب و درآمدن
 بسو سید خاک آفرین گستید
 ز دیدار او ماند اندر شکفت
 همی هر زمان لب بدنان گزید
 پیار و هم در زمان شهریار
 شهنشه با سب اندر آورد پای
 چه شهری که بود از بهشتی نشان
 ز بس خرمی خیره شد زو خرد
 درو بام سیمین همه زنگار
 بگردش درون باغ و بهستان و
 که دیده نبه کس چنان برترین
 همه چوب بودش ز غود و نغم
 چو گردون بلند و چو هامون فرخ
 همان برده کافر دروی بکار
 فرود آمد و رفت اندر ساری
 نهاده ز بهر خداوند تاج
 درفشنده درش رده در پرده
 همان سفش از نر و درختیا

تبیره بگردار رعد بهار
 ۲۸۳۵ خرو شده شد در میان سپاه
 چنان خاست آوای روینده ای
 ز هند و سپه بود در دشت و راغ
 زمین از پی پیل شد پر مغاک
 سپاهی چو پر موج دریای قید
 ۲۸۴۰ بگردار مور و ملخ بیشمار
 همه با تبر زین و تیر و کمان
 سرو تن نهفته بشک و زره
 بردند یکره چون ز شهر
 بهر سروری همچو بایست داد
 ۲۸۴۵ پسران همراهان هنرورهای
 که ما را فرامشت کردی مگر
 درین مرز ما جمله سرگشته ایم
 دوسد مرد بیواره همداه تو
 چو تو رفت خواهی همی سوی جنگ
 ۲۸۵۰ بیایم با تو چه بیخی صواب
 بفرقیما زتر داریم پر
 ولیکن درین مرز و این بوم و بر
 که نا استواریم بر زتر و سیم
 همه گشته تارون ز تو سروریم
 ۲۸۵۵ ز سرمان شها سایه تو بر میگير
 همه بندگان تو نام آوریم

که گرد و خرو شده بر کو هسار
 خرو شش همی شد ز ماهی بهاء
 که در بیشه ز شیر بگذاشت جای
 بد انسان که اندر خزان خیل نراغ
 ز نوک سنان چنبر چرخ چاک
 در ایشان بمانده خرد خیر خیر
 رونده بدشت و در و کوه و غار
 همان با شل و خشتهای گران
 میانزا کمر سخت کرده گده
 بداد از خزینه شه هند بهر
 چنان چون دهد شاه دانا و داد
 دویدند زنی نا مگسترهای
 با بر تو شه پشت کردی مگر
 بزتاب روی از غمان رشته ایم
 بزتر تو و برگ و بسپاه تو
 کجا ما کنیم ای هنرور درنگ
 ز تر تدبیر ما هیچ رخ بر متاب
 همدون گرانمایه هر گونه در
 چه سود ستمان زمین همه سیم و
 ز تر و ز سیمیم با ترس و بیم
 همان کت ز سایه کتون بگذریم
 که از خدمت نیست ما را گزیر
 سپاست گرفته همه بر سریم

چو بروی گذشته همه یاد کرد
 ۲۸۱۵ ورا گفت گنج و سپاهت دهم
 همی تا خراسان و ایران زمین
 من آیم به با تو و لشکر م
 سرا دارم از بهر تو رخ خویش
 ولیکن یکی سال بایدت بود
 ۲۸۲ که تا من بگرد آورم لشکری
 گزینان هندوستان سرسبز
 مرادشمنی هست ناپاک و شوم
 پس آنگاه تدبیر کردن ترا
 ازو چون شنید این هنرهای
 ۲۸۲۵ بودند ماهی دیگر شادمان
 شب و روز با یکدیگر راست شد
 شمی بود مهراوه رای برین
 بدی سال و مه دشمن دهرای
 برون دهر رفت از شهر خویش
 ۲۸۳ سرا پرده نزد برادر شهر شاه
 همه لشکر خویش چندانک بود
 سپهدار بودش هنرهای

شه هندوان دل و را شاد کرد
 بایران من از هند را هست دهم
 بوم با تو در راه ای گرد کین
 سپارم بخویشان خود کشورم
 سپارم سراسر بتو گنج خویش
 بنزد یک من شادمان فرود
 زهر شهر و بومی و هر کشوری
 سپارم بتو نامور در بدر
 ببايد ورا تاخت نین مرز بوم
 نهادن بهر کام گردن ترا
 بس سید سدره و راست پای
 چو مهر اندر آمد بیج کمان
 بجنگ بداندیش شه خواست شد
 پیوسته کشورش با مرز چین
 که نزد یک او بد هنرهای
 همای دلاور رونده ز پیش
 بیامد زهر سو بنزدش سپاه
 سپرد از بقیس هنرمند نرود
 همان پیشدو قیس رزم آزمای

گفتار اندر رفتن شاه هندوان دهرای با
 همای بجنگ مهراوه

نرگد سپیه شد سپهر آفتاب

نر پرده سرایش بغیر کوس

تبیره بکردار عد بهار
 ۲۸۳۵ خرو شنده شد در میان سپاه
 چنان خاست آوای روینده ای
 نه هندو سپه بود در دشت و راغ
 زمین از پی پیل شد پر مغاک
 سپاهی چو پیرنج دریای قید
 ۲۸۴۰ بکردار مور و ملخ بیشمار
 همه با تبر زین و تیر و کمان
 سرو تن نهفته بتکر و نرزه
 برفتند یکر و زه چون نر شهر
 بهر سروری همچو بایست داد
 ۲۸۴۵ پس آن همهان هنر و هرهای
 که ما را فرامشت کردی مگر
 درین مرز ما جمله سرگشته ایم
 دوسد مرد بیواره همداه تو
 چو نورفت خواهی هی سوی جنگ
 ۲۸۵۰ بیایم با تو چه بیخی صواب
 بفرقتها نر داریم پر
 ولیکن درین مرز و این بوم و بر
 که نا استواریم بر نر و سیم
 همه گشته قارون نر تو سروریم
 ۲۸۵۵ نر سرمان شما سایه تو بر مگیر
 همه بندگان تو نام آوریم

که گرد د خرو شنده بر کو هسار
 خرو شش همی شد نرهای بهار
 که در پیشه زرشیر بگذاشت جای
 بد انسان که اندر خران خیل نراغ
 نر نوک سنان چنبر چرخ چاک
 در اشیات بمانده خرد خیر خیر
 رونده بدشت و در و کوه و غار
 همان با شل و خستهای گران
 میان کمر سخت کرده گده
 بداد از خزینه شه هند بهر
 چنان چون دهد شاه دانا و داد
 دویدند نری نا ما گسترهای
 با بر تو شه پشت کردی مگر
 بر نر آب روی از غمان رشته ایم
 بر نر تو و برگ و بسپاه تو
 کجا ما کنیم ای هنر و درنگ
 نر تدبیر ما هیچ رخ بر متاب
 هیدون گرانمایه هر گونه و نر
 چه سود ستان نرین همه سیم و
 نر نر و نر سیمم با ترس و بیم
 همان کت نر سایه کنون بگذریم
 که از خدمت نیست ما را گزیر
 سپاست گرفته همه بر سریم

چو بروی گذشته همه یاد کرد
 ۲۸۱۵ و را گفت گنج و سپاهت دهم
 همی تا خراسان و ایران زمین
 من آمم به با تو و لشکر م
 روا دارم از بهر تو پنج خویش
 ولیکن یکی سال بایدت بود
 ۲۸۲ که تا من بگرد آورم لشکری
 گزینان هندوستان سرسبز
 مرادشمنی هست ناپاک و شوم
 پس آنگاه تدبیر کردن ترا
 از و چون شنید این هنرهای
 ۲۸۵ بودند ماهی دیگر شادمان
 شب و روز با یکدیگر راست شد
 شمی بود مهر او را بدین
 بدی سال و مه دشمن دهرای
 برون دهر رفت از شهر خویش
 ۲۸۳ سرا پرده نزد برادرش شاه
 همه لشکر خویش چندانک بود
 سپهران بودندش هنرهای

شاه هندوان دل و را شاد کرد
 بایران من از هند را هست هم
 بوم با تو در راه ای گردکین
 سپاهم بخویشات خود کشورم
 سپاهم سراسر بتو گنج خویش
 بنزدیک من شادمانی فرود
 زهر شهر و بومی و هر کشوری
 سپاهم بتو نامور در بدر
 بباید و را تا خت زمین مرز بوم
 نهادن بهر کام گردن ترا
 بسو سید سدره و را دست و پای
 چو مهر اندر آمد بربح کمان
 بجنگ بداندیش شاه خواست شد
 پیوسته کشورش با مرز چین
 که نزدیک او بد هنرهای
 همای دلاور رونده ز پیش
 بیامد زهر سو بنزدش سپاه
 سپرد او بقیس هنرمند زود
 هات پیشد و قیس زرم از نمای

گفتار اندر رفتن شاه هندوان دهرای با
 های بجنگ مهر او

ز گرد سپه شد سپهر آئین

ز پرده سرایش بغیر کوس

۲۸۸۰ و ز آن پس همه مرد مشرب گشت
 دو بود ندگویند از آغاز بید
 یکی شد بدر یا درون و بمرد
 بدانجا که همچو پیل بلند
 ولیکن از آن بهتر این بد بخت
 ۲۸۸۵ کزن آن که خرم آنرا سزد
 یکی شهر سازم بر آن کوه من
 که هست آن که افزون ز فرسنگ
 همه کوه هستند خرمای بنان
 بهر جای که هست رودی روان
 ۲۸۹۰ چنان کوه در کشور هندیست
 ازین بید بود آن که چون بهشت
 بفرمود سرشته که برداشتنند
 سپرد آنکهی هر هات های
 همه برگشتان داد یکساله بیش
 ۲۸۹۵ چو یکماه نه فزون شدند کم
 خبر در زمان زو بهر او رفت
 هیچکس با خویش همراه پشاه
 بدین مرز و این هست از و بس گشت
 که تا هست وی بودش ازین هر اس
 ۲۹۰۰ نیارست بر کین من زرد نفس
 کزن پیشم آید هجی سزم ساز
 ز کار آگهان زیر کی کار دان

بر آن دامن که بنخم دشت
 بر آن که خرب شنید چون عد از ابر
 همی تا بمقصود آبش ببرد
 بخشکی برون موج تندش نکند
 شکارش ند جز همه کر گدن
 که از بهر شهری کنم نامزد
 کزن باز گویند شاهان سخن
 در ختات در دست داده بدست
 نبسود شان کس بکت و بنان
 بپاکی بگردار و ریش روان
 همان نیز در چین و در سندیست
 که بی و ریزی و تخم هر کس بهشت
 نگهبان برو چند بگماشتند
 بدان کس که در شهر ماندش بجای
 و ز آنجا سپاه گران بر اندیش
 فرود آمد اندر دیاری خرم
 تو گفتی غمان زو بهر او رفت
 کجا دهر ایست پیوده راه
 از و این مراد باید گرفت
 دلش آسیا بود و غم گرد آس
 نه بدگفتم نیز با هیچکس
 ندانم فہفتہ درین چیست بران
 فرستاد باید بدش ناگهان

بخندید شهزاده پر همنر
 بجنگ بد اندیش این شاه هند
 شما را نخستین بر شه بدرم
 همه تاجه بیند صواب شما ۲۸۶۰
 همانکه بر شاهان برد زرد
 بته گفت این همراهان منند
 چو شه رفت خواهد هی سوزی جنگ
 چه فرماید این همراهان مرا
 باشند اگر زانکه این جایگاه ۲۸۶۵
 اگر باشد آیند بسته میان
 چگونه بود این زمان رای شاه
 بخندید شه چون های این بگفت
 بروی ندانم که چو رفت و چند
 شه هند چون این سخن یاد کرد ۲۸۷۰
 دوید و سر سیر آورد زرد
 بهند و زبان گفت شه را که بر
 چنانند چون کلمه رو باه پیر
 که این بر را پیش ما کشته است
 شه هند چون پر که آن سبیدید ۲۸۷۵
 و را گفت در هند این مبر بود
 بدریا درون بر که سند داد
 فتاد اریکی کشتی آن جایگاه
 بدان پنجه کش بود بر دهن شد

بدیشان چنین گفت تبتم کمر
 بپیام اکنون همه راه هند
 بر خسار پیشش زمین بسپرم
 به او برگزید صواب شما
 بر خسار پیشش زمین را بسود
 بر من گرامی چو جان منند
 بساید مرا کرد سالی در رنگ
 که کردند روشن روان مرا
 که باشد بدین جایگاهشان پناه
 نباشد مگر ز آمدنشان زیان
 چه گوید هی دانش افزای شاه
 بدانش ترا گفت کز نیست جفت
 بگمزد و سنان و کمان و کند
 یکی تن ز کشتی کسان همچو گرد
 شه هند را کرده پر که نمود
 بنزد های و خور شان هزبر
 توای شهریار این زمین یاد گیر
 بخاک و بخون درش آغشته است
 بشهزاده بر آفرین گسترد
 که غرنده چون تند را بر بود
 ز بهیش نیارست بر جست باد
 ازو شدش مردم سراسر تباه
 از آغاز در آب کشتی شکست

باشکر که دهرا شد نهان
 برآین کم تو شگان روز شوب
 برهنه سرو پای درویش وار
 ازین دروزان درهی خواست
 شنید از که و مه که یک شاهزاد
 ۲۱۳۵ که ببرست و شیرش همیشه شکار
 جوانی دگر پرهنر باو لیست
 نه از پیل ترسد نه از تر شیر
 چه سد مرد در جنگ و چه سد
 ۲۱۳۵ یکی بهتراز سام وز نیرم است
 بگیریم ما زین دوتن هند پاک
 نمایم مهراره را خان و مان
 ز گفتار ایشان چو شنید مرد
 بشد دید دیدار فتح های
 ۲۱۴۰ همیگفت با خویش هر که بدر
 بدل در زهره و شکوه آمدش
 برآرند از شهر و کشور دمار
 کون نزد مهراره باید دوید
 شود تا سرخویش گیرد مگر
 ۲۱۴۵ همی تا نزدیکی دهدای
 پس آنکه تواند یکی چاره کرد
 سب تار چون آتش تیز رفت
 همه بازگفت آنچه دید و شنید

همیگشت گرد که مان و مهان
 دوان و گساده بخواش دلب
 همیگشت همواره بر هر کنار
 بدین بود یکمخته هداستان
 ز دریا بکشتی بر مافتاد
 بدو هند گرد تمام شهریار
 که سد پیل را بیش کرد پست
 دلیرست هنگام کوشش دلیر
 بنزد یک آن دو هنرور سوار
 یکی چون فرامرز و چون رستم
 برآریم از بد سگالان هلاک
 کنیم از تنش جان شیرین مان
 نفرمود را یش بران کار کرد
 همان روی قیس یل کین فری
 که مهراره را این دو کینجوی مرد
 تن از جانت تو گفتی ستوه آمدش
 بگیرند هندوستان همار
 همه را ازیشان برش گسترید
 نگرده دگر گرد این بوم و بر
 سوی شام یا ز ند قیس های
 نزد شمن برآرد بسیکار کرد
 بنزدیک مهراره چون دود رفت
 دل شاه مهراره در بر طپید

که تا برسد پاک را سدار او
 بیاید بگوید مرا زو خبر
 ۲۹۰۵ بمینند تا کیست یار یگرش
 مرا بیم از درد دل آید همی
 چو بدغم فزایی دهد مرد را
 بدو نیک چو پش بیند خرد
 ز نیک و بد کار و ز کم و بیش
 ۲۹۱۰ بچشم من آمد چو دشمن هذاک
 سیک داشت دشمن خویش را
 هرا نکس که نندیشد از دشمن او
 هم آنگاه همراه مردی هزیر
 شناسنده کارهای جهان
 ۲۹۱۵ ورا گفت بالشکری دهم رای
 نیارست ازین پیشتر یاد کرد
 ز هندا و مرا پیشتر با ش داد
 کون یکم به راه ببرید وی
 که یارست کین مرا کار بست
 ۲۹۲۰ برو تو نهان و آشکارش بدان
 که تا خود بچه استواری گزید
 بگستاخی کیست را نده سپاه
 را بر برسان آنچه بدینی از وی
 تویی نزد من به ز کار آگهان
 ۲۹۲۵ چو بشنید از این هشیوار مرد

بداند ز کار و ز کردار او
 نهان دلش تا بدانم مگر
 همان چند و چونست تا لشکرش
 مگر کامش ازین برآید همی
 بر آن دل گواهی دهد مرد را
 چنان دان که هر دو بر دم رسد
 بمیند دل مرد را از پش
 از دیدیم امروز من بیم و باک
 بود راه دادن بدل نیست را
 بود بسته بند آهر من او
 بخواند از سپاه اندرون تیز پر
 گشاینده را ز همای جهان
 بکینه سوی جنگ ما کرد رای
 ز کین من آن سند بدرای مرد
 نیاورد با من ز پیکار یا د
 ز جایی ندانم چه بشنید وی
 بپیکار یازید شایست دست
 چنان چون بدانی ز کارش بدان
 مرا کین دلیری همی از که دید
 سوی کشور من بدین جایگاه
 بین آشکار و نهانش بجوی
 چو تو پیش بین نیست اندر جهان
 برقت و بگفتار او کار کرد

تو بهتر بکار خود اندر نگر
 تو زین رای هرگونه تا بنگریم
 بود گرچه دستور شده رایزن
 از آغاز باید که فرزان شاه ۲۹۷۵
 که تا ویران رای بنده میان
 شه ارچند باشد بشاهی هرید
 بود چون برافزون خرد شاهرا
 زرد ستور دانا چو شاه این شنود
 سرانکند در پیش و اندیشه کرد ۲۹۸۰
 ز هرگونه گشت چاره سگال
 بفرمود دستور را تا سپاه
 در گنجهای کهن باز کرد
 بدرگه برشت لشکر انبوه شد
 نه چندان سوی اوسپه سر نهاد ۲۹۸۵
 نهان کرده ها را همه برفشاند
 ز کوس و تبیره برآمد خردش
 چنان بر فلک ناله نای شد
 از آوای رنگ و درای ای شکفت
 نهان گشته در گرد گردان سپهر ۲۹۹۰
 ز پیلان همه باد پایان تیز
 سته گشته گردون ز گرد سپاه
 ز بسب بر هوا بانگ کوس نبود
 زمین هرچو دریای جوشند گشت

بدانش سوی چار خود راه بر
 که آنکه بر آن ما سخن گستریم
 ز بهریش همیشه بهر انجن
 نماید ز دانش بد ستور رای
 اگر سود پیش آید شگر زیان
 زرد ستور دانا نش نبود گزیر
 بنیکی نمایان بود راهرا
 ز دل آتش داد بدیده دود
 دل روشن اندیشه را پیشه کرد
 نزد جز بفرجام وارونه فال
 بنامه بخواند ز هر جایگاه
 بشکر دم دادن آغاز کرد
 ز پیلانش صحرا پرانکوه شد
 که سد سال شاید کسی کرد یاد
 برون آمد از شهر و لشکر براند
 بد انسان که دریا برآید بجوش
 که گفتی فلک برتر از جای شد
 دل بد دلائل رنگ انده گرفت
 زمین آسمان را پوشید چهر
 برآمد تو پنداشتی رستخیز
 ز ماهی هو گردد بر شد بماء
 ز بسب بر زمین رفتن است مرد
 هوا همچو تند رخو شد گشت

هم اندر زمان خواند دستور را
 ۲۹۵. برخویش ده پور خود را نشاند
 بهر ده پسر گفت کار آمدم
 دوسر جوان چون دوشیر دمان
 بیاورد شات نزد خود دهرای
 کز ایشان مرا خوار مایه کند
 ۳۱۵. برآرد مرا تا مگر از شاهی
 از اول رهی بودم این بدتراد
 و را پایه بفزیدم از هسران
 بر آورد تا لاجرم پدر و پای
 گزافست مردم را بیم و باک
 ۳۱۶. بر از پایه داد رهی را مهی
 کجا این مثل جز فیاوار نیست
 ز بیچار و چم کرده خویش را
 نپردا ختم من درین کار چیست
 کنون چیست تدبیر من چون کنم
 ۳۱۷. بیا بخش دستور داننده گفت
 سر انجام هر کار دید از نخست
 تو شاهی سزاوار اور ندوفر
 نزدیک کسی چاره گر مدترا
 دلت از خرد باید افروختن
 ۳۱۸. مرا نکو بود مهتر پنج کس
 تویی شاه چندین هزار سوار

همیدون گر نمایه ده پسر را
 همان نیز دستور خود را نشاند
 که باد شمنان کارن را آمدم
 نزد ریافتادند نری هندوان
 بچنگ من از این سبب کردی
 بپیکار بیسنگ و سایه کند
 چنین باید آری که داری رهی
 نیارد اگر چند از نزدنر یاد
 بهمش داشتم دایم از دیگران
 ز غمری مرا جوید امر و جای
 که او را برآرد بخور سر ز خاک
 ز بیداشتی باشد و ابله می
 که خود کرده را هیچسان چاره نیست
 ز بونیم پرورده خویش را
 شدم لاجرم سخت ناکار سست
 که این خازن پای بیدون کنم
 که با جان خرد هر که را بود جفت
 نبایستش از هیچکس چاره چیست
 همه خلق را تو سزی چاره گر
 که آنکه نباشی با فسر سزا
 پسر و جوان دانش آموختن
 بده مرد دانش بیایدش پس
 ز ما چاره جستن مدار سوار

پس از مهر مهر او مهر او زار
 ز کشتنش مهر او چونان بود
 ۳۰۲. بسچید در بردنش هر زمان
 خبر شد هیدون سوی دهرای
 طلایه شکستند و کشتند زار
 سپه را سری بود مهر او نام
 سراو بریدند و افکند تن
 ۳۰۳. ز کار آگهان شاه چون ایشان
 فرستاد کس سوی قیس و های
 بلشکر شما باز گردید شاد
 که فردانه چندان بود دار و برد
 های این چو بشنید هم در زبان
 ۳۰۴. چو در شد بر و بر نیایش گرفت
 و را گشت از تو شود کار راست
 بیاسایی اکنون اگر تا سحر
 بشد در زمان چون ز شاه ایشان
 سحر که چو بر نیلگون پرنیان
 ۳۰۵. کمر بست با قیس و لشکر کشید
 بشه گشت امروز از آغاز روز
 روم زنده گان را بهم بر زخم
 بنیروی یزدان و فرمان شاه
 صف پیل او را ز هم بگسلم
 ۳۰۶. سن ارفقت پیلان او بشکر م

خروشید مانند رعد بهمار
 که بر چشم او گشت گیتی چو در
 دلش داد بر دیده ز آتش دخان
 که قیس گزین و همایون های
 ز هندو سپه گرد کین ده هزار
 سرافراز گردی بردی تمام
 ز خونست و خاکش بتن بر کفن
 ز بس شادی از بردنش برید
 که چون کس نزدشمن نماد بجای
 بباشید آسوده تا با مداد
 که آنرا توانیم مایا دکرد
 بیامد بنزد یک شه شادمان
 شه نامدارش ستایش گرفت
 مرا گریستیم ترا من رواست
 به آید که فردا بود شور و شر
 سوی خیمه و تا سحر که غنود
 پدیدار شد توده زعفران
 بنزد یک شه رفت و او را بدید
 کنم پشت بخت بدانیش کوژ
 بدان کشتگان آتش اندر زخم
 زخم دشمن شاه را بر سپاه
 که پر کینست از دشمن او دلم
 سرو تاج او را بچی بسپرم

۲۱۱۵ هیرفت لشکر چو ابر بهمار
 ز غریدن کوس و زر گرد و تیغ
 شمار سپه کس ندانست کرد
 فروت بود مانا هزاران هزار
 همان ده هزارش فروت بود پیل
 ۳۰۰۰ چه پیلان سراسر ببر گستران
 درفشنده از پشتشان آینه
 ز بس شنه تازی اسبان تیز
 بجای که بدکر و صحرا ورود
 ازو تا بلشکر که دهرای
 ۳۰۰۵ وزین سوی مهراره مهرار بود
 طلایه شبانگه بهم بر زدند
 ستاره ز روی سپهر برین
 هوا راست چون هاویه شد زگرد
 در آن دشت گفتی یکی تندا بر
 ۳۰۱۰ وزو شل ببارید و خشت گران
 های هنرمند چندان بکشت
 که بد روی صحرای پر خیک می
 همان تیس بکشد سیسد سوار
 زد از کین دل تیغ مهرار را
 بدو نیمه کردش ز سر تا میان
 چو مهرار کشته شد اندر نبرد
 بدادندش از کشتن او خبر

که با برت و تند بود ها موار
 سپه بود پر رعد و پربرق و میغ
 شه از پیشیش پس ندانست کرد
 پیاده براه اندرون و سوار
 رونده بگردار دریای نیل
 ازو هر یکی همچو کوهی روان
 شکوه سپاه و پناه بنه
 ز که بود دام و دد اندر گریز
 شهنشاه مهراره آمد فرود
 طلایه بهم تیس بود وهای
 که نوک سنانش جگر کاو بود
 همه تیغ بر تارک سر زدند
 فرو ریخت پنداشتی بر زمین
 زمین رم زخوت یلان نبرد
 بفرید هزمان بسان هزبر
 بسر بر سپه راهی بیکران
 از آن هندوان شب بزخم شست
 ز بس کشته هندو سپرده پی
 بر آورد از جان و تنشان دمار
 روان کشت پرند جگر کاو را
 همه سودا و کرد یکسر زیان
 بهمه راه رفتند گردان چو گرد
 و زان کشتن دیگران سرسبر

از آن پس گزید او سواران جنگ
 ز لشکر که دهرا سد هزار
 هات نیز پانصد پیلان گروه
 ۳۰۶۵ بفرمودشان تا بیاراستند
 همه ناوک انداز گردان جنگ
 پیاده هر آنکش ستودی کسی
 بهر یک یکی ترک داد و سپر
 بفرمود تا مرد پنجه هزار
 ۳۰۷۰ بیاراست از زیر تختی بلند
 ز بر تخت را اختری جای کرد
 بشه گفت تا شاه بدو بر نشست
 ز پس قیس را رفت و لشکر براند
 چو شد دید مهراره را لشکری
 ۳۰۷۵ سپاهی بگردار دریا بجوش
 همه گرد برگرد پیلان شدند
 ز بر هر یک را ز سرخ و بنفش
 هیدون یکی تحت زرین بدر
 فزون بود پیلان ده هزار
 ۳۰۸۰ بدینسان برگرد سپاه اندرون
 یکی پیل مانده کوه عجاج
 بگردار بر رفته کوهی سیاه
 بر آن تخت مهراره با تاج زار
 ز بر چتری از دیبه زربفت

ز هند و سپه نامداران جنگ
 همه سرفراز و همه نامدار
 گزیدش از هر یکی همچو کوه
 برایشان دو سدر بدشاستند
 که بگذشتان ناوک از خار سنگ
 هیدون گزید از سپه در بسی
 شل و ناوکش داد و تیغ و تبر
 کند پیش پیلان درون کارزار
 نهادند تا از بر پیل شدند
 بیاراست از در و بر پای کرد
 بگردش دو سدر پیل دیوار بست
 ستورش همی گرد برمه فشانند
 که دیده نبد همچنان دیگری
 بر آورده مانند شیران خروش
 از هر یکی همچو کوهی بلند
 دو بود از دو بگرد فشان درشت
 مکمل تمهید گاهش از مشک پر
 بیاراسته از در کارزار
 بالا هه چون که بیستون
 یکی تحت بر پشت او پر ز ساج
 پدیدار هر سو میان سیاه
 چه تاجی بگردار خشان قمر
 که از دیدنش دیده سد بگفت

ازو شاه دانه چون این شنید
ترا گفت در کینه و کار زار
که تو تا ختن نیک دانی همی
ترا یارگر بخت و دولت بر است
۳۰۴۵ ترا فر و آورند و بزرست و یال
بر آید اگر زین سپه کام تو
بدست آید از تو مرا مرز دهند
پس آنگاه با تو بیایم براه
بی اندازه بخشم ترا گنج خویش
۳۰۵۰ زین خراسان پی بسپرم
مسخر کنم یکسرایان ترا
سپاه و همه پیل هندوستان
پردانم از دشمن این مرز و بوم
بزی پی پیل بسپرم زین
۳۰۵۵ هیچکس از نینان سخن دهی
که آمد سواری بگردار باد
که گشت آسمان و زمین ناپدید
ز بس صفت پیوسته پیلان مست
ز رنگ و ز آوای هندی درای

بوسید چشم و سرش چون سزید
نباید کس ای سرور آموزگار
سپه ساختن نیک دانی همی
که گاه نبرد ز پیش و پس است
نداری کس از جنگجویان همال
بنیکی برم تا ز بیم نام تو
همی دون سراسر همه شهرسند
سوی مرزایان کشم من سپاه
گزینم من از بهر تو رنج خویش
ترا تا سوی شام و ارم برم
نمانم بر و بوم ویران ترا
ترا باشد ای گرد کشورستان
بسر پیل و لشکر همه سوی دم
ز روی گره تا بتری تو کین
ستایش همی کرد پیشش های
بما گفت چندان سپه سر نهاد
نه کس دید چنین سپه نه شنید
همه روی صحراست دیوار بست
زین گشت جنبه گوی زجای

گزاراندر جنگ دهرای باشاه مهراوه

۳۰۶۰ های دلاور فرمود زود
سپه برد با خویشان سی هزار

که قیس هنوز بشد همچو دود
گریده یالان از در کار زار

پس و پیش ایشان بگیرد تنگ
 چو گشتند این دو جوان پایال
 ۳۱۱۰ گریزنده گردد ز ما دهرای
 بده پرگفتا شاده دلیر
 چرا هر یکی با سواری هزار
 مگر هر دو را زود پست آورید
 کشت بر کشم زنده بردارین
 ۳۱۱۵ پدر را چنین گفت مهتر پسر
 ندیدی مگر جنگ این دو جوان
 یکی با دوسه پیل جنگ آورد
 یکی جنگیات را بهم برزند
 چنانند هر دو بهنگام جنگ
 ۳۱۲۰ ولیکن اگر چند کند آورند
 ندارند تاب سپاهی که هست
 بفرماید ارشاه من با مداد
 بگردم بناورد با او بکین
 چو زین دو یکی کشته گردد بجنگ
 ۳۱۲۵ پسر را چنین گفت شه بیگمان
 اگر هر دو با تو نبرد آورند
 چو تو نیست اندر همه هند مرد
 و ز آن سوی دیگرهای دلیر
 که فردا چو سر برزند آفتاب
 ۳۱۳۰ بسینی بر دی زمین دستبرد

و ز ایشان جوید کینه بجنگ
 یلان دگر بر نیارند یال
 نیار و زدن جنکر اینز رای
 نترسید از آشفته سد ترشیر
 نسا زید با دو جوان کارزار
 بنزد یک من بسته دست آورید
 کنم بخت هر دو نگو نسا من
 که ایشان با تخت و تاج و فر
 که هستند هر دو چو شیر و میان
 بجنگ اندرون چو درنگ آورد
 همه تیغ بر تارک سر زنند
 کشت باک ناید ز شیر و پلنگ
 همی پیل را در سپه بشکند
 از و هر یکی چون یکی پیل مست
 کنم با یکی زود ناورد شاد
 بیدارم او را ز زین بر زمین
 جهان بردگر بر شود تار و تنگ
 که بر هر دو آن تو سر آری زبان
 زگر دوت سر خود بگرد آورند
 بلا بُد ترا باید این کار کرد
 چنین گفت با دهرای دلیر
 سر جنگجویان در آید ز خواب
 هم از شیر دل نامور قیس گرد

۳۰۸۵ زبس در و گوهر نشانده دروی
پس و پیش در لشکری بیشمار
چو نزد یک رفتند هر دو سپاه
بنالیدنای و بفرید کوس
نهادند در یکدگر تیغ تیز
۳۰۹۰ بکردار جیخون روان گشت خون
ز نیزه هوا چون نیستان نمود
قلب اندرون نا مگسترهای
هیزد بدانسان چپ و راست گرز
زبس گردد کز گرز او پست شد
۳۰۹۵ سرافراز قیس از سواران هند
بتیغ روان فزوز چندان بکشت
ندانست مهر او از بس سپاه
چنین بود تا خور بخاور رسید
شب تیره دو چشم بیننده بست
۳۱۰۰ عو طبل برگشتن آمد ز جنگ
در آن تیره شب تا بآرامگاه
آرامگاه در فرود آمدند
سگالش گرفتند از بهر جنگ
چنین گفت مهر او با سرکشان
۳۱۰۵ بکشت از شما دشمن کینه خواه
بهر مرد از ایشان دو سده بیشتر
دو مرد غیر بسند کینه فدای

نبد دیدنش دیده راهیچ روی
بجوش آمده همچو دریای قار
برآمد خروش تبیره بمه
سرنیزه بر روی مه داد بوس
ز دوسر دو لشکر بکین و سیز
سته شد سپهر روزمانه زبون
زبس خون زمین چون میستان نمود
ببیکند ده پیل جنگی ز پای
که پست آمد از گرز او کوه برن
شد آمد بدشت اندر از دست شد
هیدون از آن نامداران سند
که از خونش بردسته بفرشت
که کشته که گشت اندران زرمگاه
ز میان از بسی کشته شد نا پدید
سرنیزه زدن کرد کوتاه دست
برفتند هر دو سپه بیدرنگ
بشستند از روی گرد سپاه
بخوردند چیزی و دم برزدند
همان از پی نام و ز بهر رنگ
شمارا بنیسم ز مردی نشان
بی اندازه مردم درین زرمگاه
شما بید با ترک و تیغ و سپر
بسا بید بر مردوان را بیای

خود نیست بوده و را جفت جان
 بدل در در اندیشه را با گن
 که اندیشه نیکو تر آید بکار
 که با خصم گشتن توانی بگرد
 بگردیم باشد مگر مان شکوه
 بی غار دت خاک دشمن خون
 شنید این سخنها همه در بدر
 نبیند ترا کس بسد شهر یار
 هنرمند و فرزانه شاه ی بزرگ
 نگیرد ز کس پشت بخت تو خم
 نه از بهر سر آمدن با سپاه
 اگر زانکه پیرگار تنگ آمدن
 ندیدم بجز مرگ فرجام خویش
 بهیم بجای کشندم بجنگ
 که از خون من گردد آغشته خاک
 کن اندیشه در دل مرا حاصلست
 همی بر که تا گیتی آید بسر
 هم او را خواست در شر و شور
 چو من نیست ایدر کس چو من
 که او را ز من خواهد آمد زمان
 نباید که باشد کسی کینه جوی
 همی بر که تا گیتی آید بسر
 چنان دید روی او ز برای گزین

بی اندیشه آنست کاندز جهان
 کون تو خود مندی آغاز کن
 بپندیش ازین کار تو هوشیار
 اگر تاب آن داری اندر نبرد
 و گرنه بمان تا بهم هگروه
 ۳۱۵۵
 نباید که خیر شوی سر نکون
 چو فرزند مهراره شاه از پدر
 بپا سخ چنین گفت کای شهر یار
 تویی کار دیده سواری سترگ
 ۳۱۶۰
 همه نیک و بد دانی و بیش و کم
 چنان دان که من بنده اینجایگاه
 که از بهر پیکار و جنگ آمدم
 مرا مرگ را زاد مادر ز پیش
 همان به کجا از پی نام و تنگ
 چو با جنگ جفتم مرا زان چه باک
 ۳۱۶۵
 هم این هنر برد مرا در دست
 من و او بگردیم با یکدگر
 بگفت این و بیرون زد از صف تو
 بهمند و زبات گفت کینه فرای
 ۳۱۷۰
 هم او را خواهم و را این زمان
 چو من روی با او در آرم بروی
 من و او بگردیم با یکدگر
 چو بشنید اند این های گزین

کنم روی صحرا زخوب لاله زار
بوسید سریش سپهدار شاه
بخفتند گردان گردنفران

اگر زانکه یاور بود کرد گار
برو آفرین کرد بسیار شاه
طلایه برون شد هیگشت بان

گفتار اندر جنگ های بایسر مهر او و کشتن بایسر مهر او

سراز کوه بزد سروان آفتاب
برنگ ز سرخ گشتیش مهر
همه باتک و تاز بر خاستند
بر آمد ز پیش دو مرده سرای
که دودیده بخت مهر او خفت
دل بد دلان ماند از و در شکم
بدشتی درون ساره چون کشید
نظاره همی کرد دام و دده
که تا بد در آن کینه پست از سپاه
تن هر یکی زیدی بسپردند
بمهر او بر آفرین کرد یاد
بداشت دل افزورد ستورین
که تا خود ترا باشد آن توش و تن
ز گردی بدینسان بجوی تو کین
نهد بر سر ریش خود بار نیش
از آغاز بیند با انجام کار
ز اندیشه خالی نباشد خرد

چرا ز دیده شب بیاورد خواب
چو دریای سیما بگون شد سپهر ۳۱۳۵
زد و سوسپه باز برخاستند
زد و لشکر آرای کوس و دری
تو گفتی مگر نای رویینه گفت
بشیون بغزید شیپور و سنج
دو رویه زد و سوسپه صف کشید ۳۱۴۰
کشیدند دو صف سپه در دده
که تا بر که افتد شکست از سپاه
کشان دل بد زنده و دیده خونید
مهرین پور مهر او آمد چو باد
پدر گفتش ای پرهیز پورین ۳۱۴۵
بندیش از آغاز با خوشتر
کجا در میان دو لشکر چنین
کسی کو نیندیشد از کار خویش
بهر نیک و بد مردم هو شیار
باندیشه مردا ز خرد بر خورد ۳۱۵۰

پیچید برجای مهرآه شاه
 سروریش هر دو پراخاک کرد
 های هم نمند شد شادمان
 ۳۲۰۰ برود همدای و همه سروران
 شب آمدند پیکار گشتند باز
 باشکر که خود فرود آمدند
 بمی دست بردند پیرو جوان
 هیچکس که ما از های
 ۳۲۰۵ نردریا بدون بخت ما آمد اوی
 بفرخ پی شهریار جهان
 که او را بزرگی و شاهی سزاست
 بماناد جاوید روشن روان
 وزین روی مهرآه شد باز پس
 ۳۲۱۰ همی بود گرینده تا روز پاک
 سحر که چو سر برزد از کوه مهر
 نشست از بر تخت مهرآه شاه
 بیامد یکی پور د یگر بدش

دو سه راه برزد زرد دل آه
 بدرد پسر جامه را چاک کرد
 بصفت سپه همچو پیل دمان
 فشانند زهر از کمران تا کمران
 های و سپاه و شه سرفزار
 بشادی همی نای رویین زدند
 همه شب شده شاد و روشن روان
 شدیم اندرین مرز شادی فزای
 نتابد بجنگ اندر از شیر روی
 مبادا جزا از میان مهان
 بداندیش او را تباهی سزاست
 پراکنده تا مش شده در جهان
 نزد باکس از خشم و کینه نفس
 همی بخت بر تارک خویش خاک
 زرد نگار بر زده روی سپهر
 سپه را بنزد یک خود داد راه
 کجا از مهنه بدان که توش

گفتار اندر جنگ های بادگیر پسر مهرآه و کشتن پسر مهرآه

با ستاد ولختی نیایش گرفت
 مبادا دگر جفت با درد و آه
 چه رنجاند از درد روشن روان

زمین بوسه داد و ستایش گرفت
 زبان بر گشاد و هیچکس گفت شاه
 چه پیچد ز کشته پسر هر زمان

که با او بگرد میان دو صف
 ۳۱۷۰ بیامد بگردار تندها
 بگردید غرات میان دو صف
 ورا دید چون پور مهر او زود
 بگردش همگشت چون پیل است
 خور شده مانند تندر از ابر
 ۳۱۸۰ درآمد بدو نامگسترهای
 قلم کرد نیز بهندی پرند
 بیفراخت شهزاده که کوب گزند
 بتار سرش بر خمانید ترک
 نظاره برایشان دولشکر شده
 ۳۱۹۰ های سرافراز ازو خیره ماند
 بگشتند با هم چو باد و چو گرد
 ز خورشید شان کافه شد بدو
 چو خورشید تا بنده زردی نمود
 همگفت با خود گرامشب شود
 ۳۲۰۰ سحر که مرا اندر آمد ز پای
 مگر ایزدم زور مندی دهد
 اگر امشب او را بخاک افکنم
 بگفت این و در شد بدو نامدار
 بنزد بر سر و ترک آن بدگمان
 ۳۲۱۰ ز سر تا میانش بدو نیم کرد
 زاسب اندر افتاد بر خاک و خون

که تا آنکه باشد زبایان دو صف
 کز و شیر شدرزه نیابدرها
 همی بر لب آورده از کینه کف
 بدو اندر آمد چو باد و چو دود
 یکی گزند که کوب از آهن بدست
 بد انسان که از دیدن شیر ببر
 که او را در آمد بنیز ز پای
 نیامد بگرد گزیت زو گزند
 بر وزد بد انسان که بر کوه برز
 چه آن گزند بودش چه یکا بزرگ
 دو جنگی بیکدیگر اندر شده
 چپ و راست بگرد اسبش جهاندار
 بر آن هر دو تن تشنگی کار کرد
 بگشتند با یکدیگر تا شب
 های هنرمند کینه فزود
 مرادشمن و تا محرم بغنود
 همان به که امشب بگویم بجای
 ازین دشمنم بیگزندی دهد
 دل لشکر هندوان بشکنم
 بکف اندرون تیغ زهراب دار
 سد و ترک بگزارش تا میان
 دل هندوان زو پرازم کرد
 بگردار کوهی سیه سرنگون

نشانهای نعل ستوران کین
 ز بسبب بیم از سر پدید هوش
 برفتند تو گفتی پی پیل شدند
 کمان تیر بارید ز مرگ رست
 تو پنداشتی تیغ زهراب دار
 صف دوسپه رفت چنان بهم ۳۲۵
 زگاه سحر تا گه نیم روز
 های دلاور فروت ده هزار
 جوان نیمه روز اندر گذشت
 بقلب سپه پور مهر او راند
 بیامد های گزین پیش او ۳۲۵
 دوشکر با ستاد بر جایگاه
 دوشه را ز لشکر دو پیکار جوی
 ز دو پیل دوشاه زنی در جوان
 که تا خود کد امین شود چیره دست
 دل شاه مهر او ترسید سخت ۳۲۵
 که دانست کورا دلاورهای
 هیداند از دیدگان رودخون
 وزین سر همی هر زمان دهمی
 در آورد گردد ز دشمن تباه
 نه من مانم و نه سپاهم بجای ۳۲۶
 دو شاه اندر اندیشه و دو جوان
 همی هر زمان نعره برداشتند

پیران ماه نو کرد روی زمین
 ز بسبب بانگ گردان بدید گوش
 ز پای اندر آورد کوه بلند
 سنان از سوی سینها را حجت
 بدزد بدو نیمه با ترک تار
 کجا موج دریای عمان بهم
 دوشکر یکدیگران کینه تون
 ز دشمن بکشت اندران کارزار
 ز یکدیگران دوسپه بزرگشت
 های گزین را هاورد خواند
 بجای و بدل کینه اندیش او
 نظاره بر آن دو یک کینه خواه
 سوی یکدیگر داده در جنگ روی
 دودیده نهاده سوی هر دو ان
 کد امین ز کین گردد و جنگ بست
 ز جنگ دوم پور برگشته بخت
 بشمشیر هندی در آرد ز پای
 رخ از خون دیده شد کاله کون
 هیچکس اگر نا مگسترهای
 چو شب گزیدم ز روز روشن سیاه
 بسایندمان دشمنان زیر پای
 بگردش درون همچو شیر دما
 سر نیزه از چرخ بگذاشتند

نه یکباره گیتی سرآمد بر اوی
 بگو شدند هرگز نه کین آوران
 بگر دند هر نه یکا یک بجنک
 ۳۲۲۱ بخوانند کین هر یکی از ههای
 وگر بر همه زو سر آید جهان
 چه میری چه کشته شوی و نبرد
 کرا در جهان زهره جگر نیست
 همی این مثل خرد نتوان شمرد
 ۳۲۲۲ اگر مردن مردم از زادنست
 چنان دان که آنکس که زاد او بود
 خرد این ره سزا از آغاز دید
 بگیتی درون زادن و مردست
 ۳۲۲۳ کرا زاید آورد از ایدر ببرد
 کون ای پدر من نترسم ز مرگ
 برادر مرا کشته اندر نبرد
 ز کین جستن اکنون مرا چاره نیست
 کجا بود مهتر برادر مرا
 از و چرت پدر آن بختها شنید
 ۳۲۲۴ سپه را بفرمود تا برفشست
 و زینسوی دیگر بشد دهرای
 از آغازه رود سپه پر زدند
 زمین بانگ کوس و تبیه گرفت
 ز دوسو دو لشکر خور شدند گشت

سپه دارد و پور نه دیگر اوی
 بکین آسمان بر زمین آوران
 ز کشتن ندارند در جنگ تنگ
 در آرند آخر هم او را ز پای
 چنان دان که بر کین نباید جهان
 نباید ازین در دل اندیشه کرد
 ز مرگ او بترسد و را تنگ نیست
 که از مادر آنکس که زاد او بود
 و را استادان انجام افتادست
 چرا ستاد خود را فدا ده شمرد
 ز ریخ این جهان را پر از آید
 زمانه در آوردن و بردنست
 از آغازه زاد و با انجام میرد
 کجا سز نش بر دهنم نیست برگ
 من از کین نترسم بچم بدر
 و زمین مرا جای بیغایه نیست
 ز کشتن شدش دل پرازد مرا
 برو بر بسی آفرین گسترید
 دگره بیکار بردند دست
 همان قیس گرد و دلاورهای
 سراسر همه تیر و خنجر زدند
 سپهرا از سپه گرد تیر گرفت
 زمین همچو دریای جوشنده گشت

هم از روی پیچی برنج دراز
دل اندر درد دور پرگشته سیاه
ز گردون گردنده فریاد خواند
همه شب هیچ خورد می دهم رای
بگشتند تا روز بر مهر کنار
بیزاب بزود عجاج سپهر

دو صد سال اگر ز تو باشی بنابر
چو از جنگ برگشت مهراره شاه
همه شب همی خاک بر سرفشاند
وزین روی باقیس و فرخ همای
۲۲۱. طلایه فرستاد مردی هزار
چو برزد سر از کوه تاج سپهر

گفتار از جنگ های بادیگیر مهراره و کشتن سپاه

چو دریای پر موج جوشان شدند
سرگرد بر روی مه داد بوس
با شرب و بیکار برخاستند
که گشت ابرگفتی کنام هژیر
کشیدند شمشیر و گرز گران
تو گفتی شد انگشته رستخیز
خرد ماند و جان مرد را خیر
چو سندان و خایسک آهنگران
که خایسک آهنگران کوفتند
تو گفتی که خنجر برافروختند
که گشتش سراسر گسته گره
همه خار بر کوه چو خوب نمود
قضا جفت پرنده شمشیر شد

سپاه از دولشک خروشان شدند
ز دو سر خرو شده شد نای کوس
صف دو سپه را بسیار ستند
چنان بر شد آوای گردان برابر ۲۲۱۵
بهم روی دادند جنگ و زان
ز بسبب شنه تازی اسبان تیز
ز جبهه کمان و ز آوای تیر
تو گفتی که بد ترک و گرز گران
نه بر ترک گرز گران کوفتند ۲۳۰۰
سنان سرات سپه دوختند
ز پیکان تیر آبخان شد زرد
ز خون خار صحرای طبر خون نمود
دل خاک کشنه ز خون سیر شد

بگشتند با یکدگر این دو تن
 آورد در هر دو آن سخت کوش
 بهم هر زمان اندر آشوفتند ۳۲۶۵
 بدینسان بکین تا نمازدگر
 سلاح دو جنگی بید لخت لخت
 را سبب جنگی بزد آمدند
 بکشتی دو سرکش بر آویختند
 کمر بند شات سوده شد بر میان ۳۲۷۰
 چنین تا بزدی گرایید هر
 سرانجام مهر او را پیر ماند
 ربود از زمینس های گرین
 دو بازو و یال و برش خرد کرد
 هم اندر زمان از تنش سر برید ۳۲۷۵
 چو مهر او آن دید بهوش گشت
 بشد نزد سر نا مگسترهای
 دل دهمرای آبخان گشت شاد
 بفرمود تا نای سرغین زدند
 یکی جنگ کردند تا گاه تمام ۳۲۸۰
 شب آمد سپه هر دو گشتند باز
 سپاهی بشادی سپاهی بغم
 چنین است کردار گردنده چرخ
 یکبار دهد گنج بی درد و رنج
 ز کردار چرخ ارشکوهی روست ۳۲۸۵

نظاره برایشان شده انجمن
 بر آورده مانند شیران خروش
 دو دستی همی گرزین کوفتند
 زدند این دو کینجوی پرخاش
 بهمانند خیر زوار نه بخت
 سوی یکدگر همچو شیر آمدند
 ز یکدیگر آن اندر آویختند
 خم آورد شات ز دسر چون
 ز بازو نمودند هر گاه زور
 بکشتی در آن سخت رنجور ماند
 برافراخت و بزدش بر زمین
 شراب امید دلش دزد کرد
 خروشی بکردار تندر کشید
 ز درد سپردش پر جوش گشت
 بنزدیک دانده شد دهمرای
 که از پیل درخواست زیروفتاد
 سوی دشمنان تیرو زمین زدند
 که از خون زمین شد چو آباد ۳۲۸۵
 ز از سوی بنگه نوشتند باز
 یکی شاه در کامه دیگر خرم
 از و گه ترا نام و گه ننگ برخ
 یکبار دهد رنج بی هیچ گنج
 که کثرت نازقه زو کار است

سرده‌های اندر آرم ز پای
 تو تیزی مکن باش تا روز چند
 ۳۳۳ اگر چه سپه کشته گردد بسی
 زبردستی آخر بود آن ما
 بر آنست گردنده زین پس سپهر
 بلند اختر ما را اختر شود
 چنان تیره گردد برایشان جهان
 ۳۳۵ مل پیش بنیان پسندیده اند
 تو برداغ من داغ دیگر منه
 روان را همیشه خردمند دار
 جوانی و هرگز جوان آنکه پیر
 جوان گاه تدبیر آزر نیست
 ۳۳۶ به از زور بر ناست تدبیر پیر
 جوان کو سر از پند پیلان کشید
 توای پرمهر پند من گوش دار
 که ناید پشیمانی اندر دلت
 پسران پدر چون شنید این سخن
 ۳۳۷ ز پند و فرمان تو نگذرم
 ولیکن اگر یکم دو سرفراز
 به آن کم بگوشتش تو فرمان دهی
 که گرم بی آگاهی تو جنگ
 اگر با بداندیش جنگ آورم
 ۳۳۸ که بی کینه جستن مرا تا نیست

اگر ز آن کجا کشته گردد های
 که ما هم را اختر شویم از چند
 سته ما ندانم از جنگ و کین هر کسی
 بیا ساید از داور جات ما
 کز ایشان ببرد بیکبار مهر
 که بر کام ما گشت اختر شود
 که گردان ما یکا یک جهان
 که در پیش بینی بسی دیده اند
 بباد ای گرامی پسر سرمنه
 پذیرنده از من پدر پند دار
 ندارد بسی سرگذشته ز پیر
 بقوت اگر چون جوان پز نیست
 از آنست در کار تا خیر پیر
 ز خود کرده جز دل پشیمان ندید
 بپذیرفتن پند من هوش دار
 نه هرگز بود بار غم بردلت
 بیا سخورا گفت ایشاه من
 و گر سنگ دارد فلک بر سرم
 نتوزم بمانم بگرم و گداز
 ز فرمانت تا باشدم فرهی
 کنم سرکشی گرددم نام تنگ
 جهان بروی از کینه تنگ آورم
 بی آتش دلم چشم بی آب نیست

۳۳۰ تو گفتی که پیکانست چنگ بلا
 ز تیغ و تبر زین بت رسل بود
 پرند آور سروران سربیده
 نهیب دلیران ز سرپاس بود
 چنان گرز زد هر زانی همای
 نهیبش دل جنگیان چال کرد
 نیارست کس کین او را گزید
 زدند و گرفتند تا نیرون
 بیامد سیم پور مهر او را
 پدر را چنین گفت کای شهریار
 که هستم برادر دو کشته شده
 من از هر دو اندر هنر بهترم
 بگو شوم من امروز با این همای
 اگر نیز کشته شوم من رو است
 نه من بهترم از دو فرخنده
 که هر دو بر این دشت کشته شد
 و گفت مهر او ای پرهیز
 چه سوزی دل من که خود سوخت
 دو پور گرامی شدندم تباه
 اگر تو چو اشیان بانی بدام
 تو تنها نبودی دلیری مساز
 بمان تا مگر ماهه همگروه
 اگر کشته گردد وی اندر میان

پلاک همدون نهنگ بلا
 که از زخم اود ستمها شل بود
 همان خشت کند او را ن دل دزد
 فراوان زده مردم از فاس بود
 کزو پیل را سرد را مد بسای
 سناش سته هیچ افلاک کرد
 نه با نا بخش هیچ دشمن چخید
 چو از نیمه بگذشت گیتی فرون
 همی دید رنجور مهر او را
 مرا او قناد ست این کار زار
 بخون روی من زانست رسته شد
 ازین ننگ زیباست شسته ام
 سداو مگر که در آرم بسای
 پدر زنده باید که او یاد داشت
 بروی مرا این دوده را دلفزون
 بر شه گرامی تر از من بدند
 نباید ترا بست بر کین کمر
 درو آتش اندوه افروختست
 که بودند مرلشکم را پناه
 مرا بر نیاید ازین کینه کام
 که چون او دگر نیست یک سرفراز
 ز پیکار و کین آوریش ستوه
 همه باز گردد بسودم زریان

بدو اندر آمد همانکه های
 یکی تیغ برزد بتار سرش ۳۳۷۵
 دگر باره از لشکر دهرای
 برآورد هر کس ز شادی خروش
 دگر باره مهراوه غمگین بود
 بدو روز روشن سپه شد چو
 بفرمود یکسر سپه را که روی ۳۳۸۰
 نکنند چندان ز یکدیگران
 بقلب سپه رفت مهراوه تیز
 همی هر زمان نعره برکشید
 برآمد هوار ز دریای قار
 شب تیره برزد برون سپید ۳۳۸۵
 ز دو سر سپه باز گشتند تیز
 بدندان چنان کوفت جنگیان
 فتادند مانند بیهشان
 کس از کس نپرسید تا بامداد
 دگر باره آهنگ پیکار گاه ۳۳۹۰

بهر دور کاب اندر افشرد پای
 بدو نیمه سر کرد با مغزش
 برآمد خروشیدن لبل و نای
 دل دشمنان اندر آمد بجوش
 بدو دیده اند دل برآمدش دود
 بدندان بخایید هر گاه لب
 نهادند ز روی دشمن جنگجوی
 که باز زمین شد ز کشته گران
 برانگیخت از دشمنان ستخیز
 چپ و راست قلب سپه برورید
 چو بر روی بر لؤلؤ شاهوار
 ز دیدار هر دیده شدن امید
 نموده بیکدیگران رستخیز
 که مست افتاده شده زنگیان
 سپه را ز دور روی گردنکشان
 ز پیروزه یافت چون بام داد
 ز دور روی کردند یکسر سپاه

دگر جنگ های با سپر مهراوه و کشتن سپر مهراوه

برآمد غریب دین کوس بان
 کشیدند شمشیر و تیر و تبر
 نخستند کین جز بگرزگران
 نهیب آمد اندر دل بدو دلاان
 همی کرد بر تن در افسوس بان
 نهادند لشکر سوی جنگ سرد
 دو شاه و دو لشکر ز یکدیگران
 کشیدند شمشیر هندی یلان

ازین زیستن مرگ بهتر مرا
گرمی دوسهتر مرا زیر خاک
پدر چون بدانت کن پنداری
بدو گفت رو هرچه خواهی بکن
۳۳۵۵ بیامد پسر تا بقلب سپاه
با و از گفت ای بد اخترهای
دل و جان تو کردی پرا در و را
سزد گر بخون دست شویده می
سرای بد اندیش نا هوشیار
۳۳۶ که من گاه کن پیل را بشکرم
ترا زادم از مادر ای بد نشان
های دلاور چون ز این شنید
بنازید و آمد بر کینه خواه
ز چندین سپه مر مرا خواستی
۳۳۶۵ کون تا چه داری ز مردی وز
بگفت این و بیخی چو یک قطره آب
عنان تکاور سوی او کشید
بغرید چون تندر اندر بهار
از و هر که را نعره آمد بگوش
۳۳۷ چو فرزند سهراب چونانش دید
پشیمان شد از رزم او خواستن
ز پسند پدر یادش آورد دل
نه تاب همایش بد اندر نبرد

شده کشته در مه برادر مرا
ندارم ز کین جستن مرد و باک
پسرتافت خواهد بنا کام روی
چو نپوشد ازین دو گوشت سخن
بسر بر نهاده از آهن کلاه
هماوردت آمد سوی او گرای
کجا کشته دو برادر و را
ز تو کین مرد و بخوید همی
بگو شتر چو آن دو برادر مدار
بجنگ اندرون چون یکر لشکر
بشمیر تا با شمت خو نشان
بر انداسب و تیغ از میان بر کشید
و را گفت ای دل چور ویت سپاه
که بر کین و پیکار من خاستی
بار ای شده بخت شوم تو شور
بر آهخت روشنتر از آفتاب
چو از باد دریای چین بر مید
بقلب سپاه اندرون چند بار
ز سر گشت پرنده گفتی تو هوش
بدانسان کجا شیر غراش دید
وز آن جنگ را خواهش آراستن
وز آن جنگ فریادش آورد دل
ز جنگش ز پس روی چون خوا

ترا سرسبایم بستم ستور
 شنید این از چون همایون های
 ۳۴۲. ز کردار گفتار بر مگذران
 کسی کیش ز کردار گفتار بیش
 که گفتار مانند کردار نیست
 ز کردار گفتار برتر مدان
 تو که بهتر از دیگران بجنگ
 ۳۴۵. هات به که کردار پیش آوری
 بگفت این های و تکاور براند
 بیامد بنزد یک فرزند شاه
 زدمش نیزه بر سینه راستش بود
 در آورد و پس بر زدش بر زمین
 ۳۴۳. از روی برکاشت و بر قلب زد
 جهان گشت بر شاه مهر و تنگ
 دو لشکر چو آمد شب دیر یاز
 طلایه بردن کرد مهر و شاه
 بدل گفت برگشت چون روز من
 ۳۴۴. هات به که گنجم سپاه برد
 همه شب همی بود پیمان چو مار
 بفرمود تا کوس کین کوفتند
 ز دوسو سپاه اندر آمد بجنگ

کنم چشم بخت بد آموز کور
 بیا سخ و را گفت ای ژان خای
 سرو نیز تنها سوی داوران
 و را بر تن از هر کس آزار بیش
 کرا هست کردار گفتار نیست
 بهم هر دو از عقل برتر مدان
 سهند از سوی من دوانی بجنگ
 ز گفتار بیفا شده بگذری
 ستور بخت همی گرد برده فشانند
 ز هم زود بگسست پیوند شاه
 ز بالای سر کرد گردانش زود
 بنوک سنان آزدش بر زمین
 همی تاشا نگاه بر حارب زد
 سیه باز گشتند هر دو ز جنگ
 بآرامگه هر دو گشتند باز
 بچشید گنجش همه بر سپاه
 کون گنج نبود دل افزون
 از آن پس کجا کینه خواهم برد
 چو سیماب بر زد ز دریای قار
 سافران گردان در آشفند
 سیه باد و شباه اندر آمد بجنگ

گفتار اندر جنگ دهرای و همای و قیس با مهر و و لشکرش

چنان کوبش گرز گردان بخت
 نه مانده زمین را تو گفتی بکین
 نه هامون برآمد بخورشید گرد
 پی پیل هامون پرا ز چاه گرد
 سپه کرد چون سر بر رای جنگ
 نهادند شمشیر در یکدگر ۳۴۰۰
 چنین تا پیمود گیتی فروز
 های دلاور بقلب سپاه
 ز دشمن بشمشیر چندان بکشت
 چهارم پسر شاه مهراور
 گریزان شد از پیش اوزی پدر ۳۴۰۵
 روم باهای آزمایم بند
 پدر گفتش ای پرهنگ بجوی
 گریزان از آمدی پیش من
 اگر باز گردی سوی اینجنگ
 ترا سه برادر چو سه شیرین ۳۴۱۰
 که از هر سه در جنگ زخمی خورد
 ترا آرزو دادند سر بباد
 ز گفت پدر شد دژم دل سپرد
 بیامد خروشان بقلب سپاه
 با وارگنت ای بد اخترهای ۳۴۱۵
 منم کینه جوی سه هپشت خوش
 چهارم منم من که بر جای جنگ

که بادشت که گشت از گرز راست
 بمالید تا گشت لرزان زمین
 بیاگند و چشم ناهید گرد
 گم از گردن بر فلک ماه کرد
 سنو از رسم اسب شد جای جنگ
 بگشتند هم چیده بر یکدگر
 سپهر و گذر کرد از نیمه روز
 در آمد ز جنگ آوران کینه خواه
 که دسته ز خون درفش و شمشیر
 بکین تیغ را خواست کردن چرا
 پدر را چنین گفت ای نامور
 سرش را در آرم هم اکنون بگرد
 ترا نیست ز خواستن کینه روی
 نماده بتو دیده دو انجن
 همه نام ما باز گردد ببنگ
 برید آن دلاور بشمشیر سر
 نه تیغ یکی بر تنش کار کرد
 از آغالش دیو آمد بیاد
 نپذیرفت گفتار و پند پدر
 دل از جنگ جوشان بقلب سپاه
 چه داری ز مردی بیار و بیای
 برادر بگوهر برادر بکیش
 چو کردم ز جنگ آوران رای جنگ

بگفت این و در شد بسوی های
 بگفت در پلاک یکی تیغ تیز
 بزد بر سرین ستور های
 پیاده های دلاور دوید ۳۴۷۵
 نر زخم چنان تیغ الماسگون
 سپرداشت در کف یکی شیریار
 بشد پور مهراره تازان برش
 سپر در سر آورد شه تیغ تیز
 بترسید شه گفت سخت افتاد ۳۴۷۰
 بتازید با گنر آهن برش
 بینکند با اسب جنگیش پست
 بتیغ از تنش سر بینکند خوار
 بقلب سپاه اندر آورد روی
 کسیر که بزد بدو نیمه کرد ۳۴۷۵
 چو مهراره آن دید خیره ماند
 همی گفت با خود کمین تیغ تیز
 که دارد چنان تیغ اندر جهان
 مرا چون چنان تیغ از دست شد
 همان پور کشته شدم در نبرد ۳۴۸۰
 مرا هفت پور گزین کشته اند
 سه ماندند تا خود چگونگی دهند
 و زین سوهای پل نامور
 مستد قیس والا گهر را نمود

همی تاخت از پیش روی های
 نموده بسیار کس رستخیز
 نکاور بزخمش درآمد زبای
 دلش چون کبوتر زبهر بر پرید
 که زخمش همی راند از خار خون
 پیاده همی تاخت بر هر کنار
 پلاک همی خواست زد بر سرش
 سپر کرد بر سر برش ریز ریز
 مرا کار با هندوی دیو زاد
 هم اندر زمان زد یکی بر سرش
 برودش روانکش پلاک نزدست
 بر آوردش از جانب و از تن دمار
 بدان تیغ هندی شده کینه جوی
 ز بسیار گردان بر آورد گرد
 همی هر زمان خاک بر سرشانند
 بر آورد ز بسیار کس رستخیز
 ز شاهان و کند آوران و مهران
 ز چرخ اختر بخت من پست شد
 که از روی دریا بر آورد گرد
 بخاک و بخونشان در آغشته اند
 ز بدخواه تا خود چگونگی دهند
 چو آن تیغ تابان چرخشان نمرد
 دل قیس از سخت خرم بود

بر آورد چون تندر آواز کوس
 ۳۴۴. ز بس ناله نای و آواز سنج
 قصار مگر هر زما فی درای
 ز خون زری هامون چو دیر باشد
 سرتیغ در گرد چو تاب نزد
 ستون تازی و پیلان زنند
 ۳۴۵. سنانها سوی سینه بد سر گرای
 چنان هر زمان کوفش گر ز بود
 بلا چنگ در دامن جنگ زد
 کمان ابر شد تیر باران او
 چو ژاله بسارید تیر از کمان
 ۳۴۶. های سرافراز و قیس گزین
 سوی قلب که اندر آمده های
 سپه را همی قلب بیزد بهم
 بر اندا سب مانند آذر گشت
 یکی پور مهر او را بود زوش
 بتازید و آمد پیش های
 ۳۴۷. برادر مرا کشته شش گزین
 یکی در طایه دگر در نبرد
 همی در صف جنگ تازی بدم
 اگر اثردهای سپهری بزد
 هم اکنون بشمشیر پست کنم
 ۳۴۸. دگر تا تو باشی نیازی بجنگ

بغیرد از دوسپه باز کوس
 دل و گوش چرخ و زبان یافت بچ
 بجنگ اندرون تیز گشتی درای
 ز گرد آسمان همچو گردا باشد
 تو گشتی که بر قیر سیما بزد
 همی پست کردند کوه بلند
 خدنگ از تن جنگیان جان برای
 که لرزنده از روی که بیز بود
 قضا بدیخ از زعفران رنگ زد
 همه مرگ پزنده پاران او
 و زور ستحیض آمد اندر گمان
 نهادند روی از سوی جنگ و کین
 زمین دید کوبنده اسبان پای
 رمات شد سپه زو بگردارم
 هیناخت از چپ و از راست آب
 نه درد لش دافش نه در سرش
 در گفت ای بدرگ تیره رای
 همه نامداران و گردان کین
 شدی از سوی جنگ من هرزود
 سبک با سپه جنگ سازی بدم
 سرت برگذشتست از ماه و روز
 ز پیکار کوتاه دستت کنم
 جهان برد و چشمت شود تار و تنگ

یکی شرف رود گران گرد کوه
 رهی بود بر کوه دشخوار تنگ
 ۳۵۱. بهنگام تنگی و روز دژم
 نبند شهر را روی دادن حصا
 سپه راه بردی بهر جایگاه
 بهندوستان در آن صعبت
 ولیکن هوایش گزاینده بود
 ۳۵۲. بر آن که در آن شهر کس تندرست
 بهر فصل همواره بودی چنین
 که گردد ده لشکر آنجا هلاک
 بشدای های از پیش دهرای
 بنزد یک رودی برش مرغزار
 ۳۵۳. خوش آب و هوا بود آنجا یگاه
 بودند دو هفته بی دار و برد
 سپاه سرافراز مهراره شاه
 های هرمند را زان خبر
 بشه گفت ایشان نمائند کس
 ۳۵۴. همانا نمائند یکی تندرست
 خود آمد بدویای دشمن بگور
 از و کینه ما زمانه کشد
 که خود را بدام بلا در نکند
 چو گیتی بر بخت بد تنگ کرد
 ۳۵۵. کسیرا که دشمن شود روزگار

هیگشت کز دی زمین بدستوه
 بد انسان که آهن همه ساد سنگ
 بدو شاه مهراره بودی خرم
 که بد گرد برگرد او کوه غبار
 علف را شب و روز و بیگاه و گاه
 بند جایگاه اندر آن بوم و بدر
 که نا تدرستی نایبده بود
 نبود نشایستی آرام جست
 دل شاه مهراره بد زان غم
 و گرنه ز بدخواه نامدش باک
 فرود آمدند و گزینند جای
 میان دو کینتوز فرسنگ چار
 که بدای های و شهنشه سپاه
 نزد و سر کس آهنگ کینه نکرد
 بدو هفته گشتند بهری تباه
 بدادند بر کین نبستش کمر
 که بی توش و تابند و فریاد رس
 ز بهار هرگز کسی کین بجست
 چو بد گشته شد روزش و بخت شود
 و را کرده خوشی تن خود کشد
 بدام بلا مبتلا در نکند
 نباید بخت وی آهنگ کرد
 کجاد شمنی دشمن آید بکار

۳۴۸۵ بشه گفت بهتر زمه روی تست
 که باز خم این تیغ خفان و ترک
 هانا که در هندو ایران و چین
 چنین تیغ کسانه بود و نه هست
 شب آمد ببايد ببنگاه شد
 ۳۴۹۰ که برگشت بدخواه رین جنگ
 هم امشب از اینجا گریزان شوند
 بفرمود قیس اسبی آورد زرد
 سپه باز گشتند یکسر ز جنگ
 بشه بردهنده درود آمدند
 ۳۴۹۵ های و گزین قیس زی شهریار
 شه از کشتن پور مهراره شاد
 های آن پلاک را روا نمود
 چنین گفت تا هست هندوستان
 بدینسان ندیدند تیغی دیگر
 ۳۵۰۰ اگر چه چنان شه ندیده تیغ
 که آن تیغ گر شاه از دستدی
 ازین روی بسیار چیز دیگر
 همیدون بقیس هنرمند شاد
 بمی دست بردند تا روز بود
 ۳۵۰۵ گریزان شده بود مهراره شاه
 بر آن کوه شهری پرا نبوه بود
 پراز باغ و آب روان بود شهر

چنین تیغ در خورد بازوی تست
 چو وقت خزانست با باد برگ
 همیدون بهر هفت کشور زمین
 نباید چنین تیغ دادن ز دست
 سپه برد باید بر شاه شد
 هانا نخواهند کردن درنگ
 چو از باد دی برگ ریزان شوند
 برو شه نشست و بلندش چو
 برانند و آمد بجای درنگ
 ببنگه یکا یک فرود آمدند
 برقتند خرم دل و شاد خوار
 های گزین را همی بوسه داد
 شهنشاه ز دیدنش خیره بود
 درو شهریاران کشورستان
 ترا شایدا ای گرد پر خاش خرد
 نیارست ازو داشتن آن دریغ
 همه پادشاهی بهسم برزدی
 روا داد از سیم و زر و گوهر
 شه آتش بسی جامه و زر داد
 چو بر چرخ پیدا شد آتش زود
 بنزد یک کوهی سرش بر زماه
 سه فرسنگ افزون سرکوه بود
 زهر نعمتی اندر آن شهر بهر

نماید که زنده ازیدر رود
 که گشتستم او شیردل هفت پیر ۳۵۵
 شما را کون گاه کین توختن
 که دشمن ز پیکار ما دست
 شما را همی مرد سید هزار
 ز سه روی رفتن سوی جنگ
 کجا دشمن از جنگ ما ایمنست ۳۵۱۰
 نه جای طلایه ست و نه پاسبان
 هم امشب شما هر سه تن برزنید
 همه هر سه گفتند فرمان تراست
 سپه برگزیدند سید هزار
 بسه راه رفتند در تیره شب ۳۵۶۵
 همای دلاور نه غافل ز کار
 همان شب یکی هندو آمد و دان
 کمین کرده ده جایگه ده هزار
 بشه گفت تو گرد پرده سرای
 که من امشب از دشمنان ستجنیز ۳۵۷۰

خورد خوش بجای و خوش بخورد
 از و راست باشونم گشت سور
 رسید و دل دیو کین سوختن
 نماید بپیکار کین هیچ دست
 بیاید گزید از در کارزار
 که نری جنگ کردن به آهنگ
 نشسته بهنگاه خود ساکنست
 نه از ما شبیخون مرا و را گمان
 مگر بیخ دشمن زین برکنید
 شبیخون کنیم امشب از راه راست
 بسه بخش کردند سه نامدار
 زرقار آن سه سپه خیر شب
 نهان هر شبی گشت بر هر کنار
 و را کرد آگه ز کار نهان
 سپاه دلاور همه نامدار
 همی گرد و را بخای مگذار پای
 برانگیزم از گرز و شمشیر نیز

گفتار اندر شبیخون کردن پسران شه هند بر و کمین کردن همای

سپه گشت پنهان بی راه و راه
 همه سر بر این و بی هر اس
 بدستر سنجاب در شد سپاه

کمین را بسیجیده ده جایگاه
 سپه را نه آتش نه آوای پاس
 تو گفتی بخوش خواب در شد سپاه

زمانه چو بر مردم آشفته گشت
 جهمان کیسوز با هر آنکس که بود
 چنین بود تا بود کار جهان
 ز ما چون بریدنش یکبارگیست
 ۳۵۲۵ پاسخ چنین گفت شه باهای
 ز رای تو بگذشتن از ابله‌بیت
 ترا در سپه ساختن یار نیست
 ترا بر همه هند فرمان رواست
 همایش یونید در چشم و سر
 ۳۵۳۰ بشه گفت با این همه دشمنان
 چگونه توان بود این جنگ
 شبیخون نگه داشت باید همی
 که چون خوار داری تو بدخواه
 سرافراز مهراره کا مسان
 ۳۵۴۰ فرستاده بذری سپاه همای
 دهد روز روزش از آگهی
 مرا این کار دان مرد داند رای
 بمهراره از وی خبر روز روز
 چو دانست مهراره کنز جنگ سیر
 ۳۵۵۰ سه فرزند ماندش زده نامور
 بدیشان چنین گفت کزد همای
 بجنگ اندرون سستی آرد همی
 ز بهر کسان جنگ تا کی کند

و نامه روزی اندر نوشت
 از روزندگان و روزی ره بود
 دگر آشکارا شد دیگر نهان
 برودل نهادن ز بیچارگیست
 که آن کرد باید که بسی تو رای
 که رای ترا چرخ گردان ره‌بیت
 سپه را چو تو شاه و سالار نیست
 که بر من ز فرمان تو گشت راست
 شدش خستوی بخت و او زند و فر
 که بیرون ز حد ند و سر بر میان
 همی سود باید بسیکار جنگ
 طلایه بنگذاشت باید همی
 دهی دست بر شیر و باه را
 نهائی یکی گردد گردن فرار
 که تا رای او چیست با دهرای
 از اندیشه‌های بدی و بهی
 نفس را شمردی همی بردهای
 رساندی و بودی و را دلفرو
 بودست فتح همای دلیر
 بخواند آن شه را شاه با ارج و فر
 سته گشت و ز جنگ کردن های
 مگر رفتن او رای دارد همی
 که بدتن ز بس رنج خون خو کند

همی بد سپه را پس پشت قیس
 سر همه آورد پیش های
 چو دید آن سه سر شاه دلش اشد
 بد انست کا مد بد ستش شهی ۳۶۰۰
 شب چون سگالان چو کشته شدند
 بر فروخت گیتی ز روز سپید
 ز بس کشتگان جای زنده نبود
 سه فرسنگ را پیشتر شد سپاه
 بهراوه شدند از شب خون خبر ۳۶۰۵
 ز جان و ز شاه ییک را امید
 فرو ریخت بر تارک خویش خاک
 سپه را هم اندر زمان برگرفت
 سا مد بتندی بدانسان که باد
 بدان تا نهان برزند بر سپاه ۳۶۱۰
 از و آگهی یافت پس دهرای
 سپه برگرفت و شدش پیشان

سه فرزند مهراوه را کشتن
 بفرمود بدین برده های
 زانده و اندیشه آزاد شد
 همه کشور دهند گشتش را همی
 بخون جگر در سرشته شدند
 شب تیره از روز شدند نا امید
 بکشته همی رای زنده نبود
 بخوش مرغزاری پر آب و گیاه
 دلش گشت ازانده زیر وزیر
 برید و سپه شدش روز سپید
 همه جامه خسروی کرد چاک
 بکردار موج دمان برگرفت
 بدل در در جنگ و کینه گشاد
 کند دشمنان را سراسر تباه
 بفرمود تا نا مگسترهای
 بهم در رسیدند دوسر فرار

گفتار اندر جنگ کردن مهراوه باهای و کشتن مهراوه

کشیدند شمشیرهای گران
 بیارید خون همچو باران میخ
 ز دیده نهان گیتی افزون شد
 کجا ژاله از میخ در ماه تیر

گرفتند کویال کند آوران
 نهادند در یکدگر گرز و تیغ
 ز گرد سپه همچو شب روز شد
 چنان از گمان گشت بارنده تیر ۳۶۱۵

ز سه سه فرزند مهر و نیز
 سپه در شب تیره سید هزار
 چون نزدیکی لشکر دهمرای
 نه جای شنیدند آوای کس
 شبی تیره تر از دل بد سگال
 سپهر ستاره با بر اندرون
 نه دیدن ز چشم و شنیدن ز گوش
 زمین از هوا کس ندا نداشت باز
 چوسه پور مهراره با سه سپاه
 هم اندر زمان کوس کین کو قتلند
 سوی خیمها روی دادند تیز
 چون نزدیکی خیمها در شدند
 ۳۵۸
 همای سرامانز گفتا که هین
 کین بر گسارند گردان جنگ
 چنان بر شد آوای گردان بابر
 همای سرامانز قیس دلیر
 ۳۵۹
 بر اندند در پیش و آمد بجنگ
 همه از پس این دو کینجوی گرد
 کشیدند شمشیرهای گران
 گرفتند اندر میان آن سپاه
 بشمشیر خویشان همی ریختند
 ۳۶۰
 یکی را نمادند زنده بجای
 دهنده شب تیره چون برق بود

بر اندند لشکر بخشم و ستیز
 همه نامداران خنجر گذار
 رسیدند گردان رزم آزمای
 نه افروخته آتش از پیش و پس
 بد انسان که زنگی میان زنگال
 زمانه بجنگ هر بر اندرون
 نه در دل دلیری نه در مغرورش
 که یکسان نمودت نشیب و فراز
 ندیدند کس را بی راه و راه
 بتیزی حواش در آشوقتلند
 بر آورده نعره بخشم و ستیز
 ز پس بانگ مانند تندر شده
 گشاید ای جنگجویان کین
 کشیدند شمشیر مردان جنگ
 که گشت ابر گشتی کینام هر بر
 کشیدند شمشیر مانند شیر
 نکردند گردان جنگی درنگ
 نهادند روی از بزرگ و زخورد
 همی تاختند از کران تا کران
 کشان بد فرستاده مهر و شاه
 زخوت سبل گشتی برانگختند
 سر جنگجویان در آمد بپای
 بخون در تن کشتگان غرق بود

۳۶۴. چو این مژده بشنید شه دهرای
 کله را بر انداخت اندر هوا
 نشست از بر رهوردی چو باد
 بشدتا پیش نبوده همای
 بوسید چشم و سرش چند بار
 ۳۶۵. بیاورد مهراوه را بسته دست
 برد همایش ز تن سر برید
 جهان مهر مهراوه دیگر بخت
 فرو برد ویرا باهی ز ماه
 جهان را چنین بود هواره کار
 ۳۶۶. ازو نیست خشنود دشمن نه دست
 چو مهراوه شد کشته شه دهرای
 همان هرچه بودش هه سر سر
 کت و تاج زرت و کنیز و غلام
 بزرگان لشکرش را هرچه بود
 ۳۶۷. دگر قیس را بیکران چیز داد
 بنده هیچ شاهی بدان برگ و ساز
 بدان شهر رفتند بر کو هسار
 و زانجا هه مرز هندوستان
 زهر شهر هدیه برد همای
 ۳۶۸. پذیرفت شه داد شهراده را
 هه مرز هندوستان چون بگشت
 های گرین رفت با او بشهر

بجست از بسی شادمانی ز جای
 تو گفتی همی پر بزد بر هوا
 بتکر را نداسب و بر روی داد
 و را دید دلشاد و رامش فزای
 ز تو گفت گشتم هه راست کار
 های و دل از مهر او برگشت
 دل اندر برد همای آرمید
 نبات از زمین مرادش نرست
 در آورد از که مرا و را بچاه
 دهد شکر و از پیش بر هر مار
 بدرد لهر دو بر از کینه پوست
 هه داد گنجش بفرخ های
 سلاح و ستور و کلاه و کمر
 بدو داد با هرچه بودش تمام
 بقیس گرین داد در وقت زرد
 نه چندان که آنرا توان کرد یاد
 که آنکه های یل سرفراز
 شه و لشکر و سروان ها مویر
 بگشتند گردان کشورستان
 میردند و زنی نامگستر های
 همان نامر قیس آزاده را
 شه هندری شهر خود ره نرست
 ز بزرگ شمی یافته بدیش بهر

سنان یلان گشت سینه شکاف
 کند سواران سراویز گشت
 تو پنداشتی میغ خون تیغ بود
 چه میغی که هر که خونبار شد ۳۶۲۰
 بسا کس که در کین ز هول همای
 بشمشیر هندی سراز تن برود
 بد اسو که او روی دادی بچنگ
 هزار و دوسه مرد در قلبگاه
 سوی صفت پیلان جنگی براند
 صف زنند پیلان زهم برگشت ۳۶۲۵
 بدو شاه همراه تیز اسب راند
 بدو در شد و زد ش گرزی بزور
 همی خواستش پشت بر کاشتن
 کند اندر افکند شهزاده زود ۳۶۲۰
 کاشتش بیاورد تا پیش قیس
 دود ستش بست و بقیش سپرد
 ز بر کرد و زیرش همه قلبگاه
 سپه را چو شد شاهشان دستگیر
 با نند بر جای رخت و بنه ۳۶۲۵
 بتاراج بردند بنگاهشان
 بکشتند چندان بی راه و راه
 فرستاد کس فرخ اخترهای
 خبر دادش از جنگ و زرمگاه

گذر کرد تیر دلیران ز ناف
 سرخنجریز خونریز گشت
 که بارنده مانده میغ بود
 از وجان جنگاوران خوار شد
 ندانست باز او سر خود ز پای
 سنا نشد سنگ اندر آهن برود
 نکردی کس از جنگجویان درنگ
 بفکند و در قلب بر بست راه
 تو گفندی در سد کوه سنگی براند
 در افکند در صفت پیلان شکست
 که اندر دل افزون شکیبش نماند
 نشد کارگر گزیش از بخت شور
 شدن لشکر خویش بگذاشتن
 بیال اندر و نش و زابش برود
 از و شادمان شد دل ریش قیس
 سوی قلب لشکرش یک حمله برد
 شکستش بیکه سراسر سپاه
 گریزنده گشتند بر نا و پیر
 برفتند از هر سوی یک تنه
 گرفتند هر گوشه راهشان
 که از کشته شد بر سپه بسته راه
 هم اندر زمان سوی شه دهری
 ز بند شه و از شکست سپاه

که آن شهر خوانند غرضی بنام
 از آنجا تو سوی خراسان روی
 چو آنجا رسیدی خرم و شاد خواری
 برآید ترا کار تا زود تر
 ۳۶۹۰ که داری خزینه نه چندان کون
 بیا سخ چنین گفت شه راهای
 بخت تو و دولت و کام تو
 هم گنج باشد فزون هم سپاه
 ز دشمن برآید همه کام من
 ۳۶۹۵ تو باید که باشی همه ساله شاد
 شهنش گفت بنشین که فردا بگاه
 های دلاور بیا ده نشست
 شهنش داد چندان طرائف گنج
 بخوردند شب باده تا با مداد
 ۳۷۰۰ بیا مد شه هندری بارگاه
 بخدمت بر تخت خم داد پشت
 همیشه سرافراز و پیروز روز
 شهنش خواند و بر تخت پیش نهاد
 بفرمود تا سربس چار پای
 ۳۷۰۵ همه از پی شاهزاده تمام
 بشهنزاده گفت که دور روز باش
 که فرخنده اختر شود راه را
 چو از برج عقرب شود ماه دور

بگردم خراسان سراسر تمام
 بسه مه سوی شام آسان شوی
 خزینه خزینه کن ای نامدار
 شوی بر مخالف مظفر مگر
 کجا هست جای دگر زبان فزون
 که احوای و روی تو را ش فزای
 چو افتاد بر سر مرا نام تو
 هم تاج باشد هم تخت و گاه
 کشد سوی نیکی سراجام من
 که بی تو زمانی زمانه مباد
 بسازم ترا من همه برگ راه
 بجی برد با شاه و با قیس دست
 که از دیدنش دیده ها دید برنج
 ز پیروز چون که با بام داد
 های هنرمند شد پیش شاه
 بشه گفت بخت مبادا شبست
 شه هند و زما شده دلفروز
 برو نام جان آفرین را بخواند
 کجا بارکش بود در هند و مای
 بیارند تاره گرد روز رام
 شب و روز می خورند کف ز پاش
 بعقرب نباشد گذر ماه را
 برو زانکه هست کجا راه دور

چو در شهر شد هم راهان از بخواند
 همی تا سر سال با شاه بود
 ۳۶۶۵ سر سال چون مهر شد نری بره
 ستاره بدرید بر لاله باد
 سر شک از سر شک هوا شد طری
 بر آورد بلبل نو آیین نوا
 پر از برگ گل چون گلستان بود
 ۳۶۷۰ یکی روز در باغ باد همی
 پر از می یکی جام برگرفت نهاد
 چو می خورد شه را چنین گفت
 مرا گفت از ایدر سوی شام راه
 یکی سال با من تو ایدر بباش
 ۳۶۷۱ کز آن چون برین وعده سالی گذشت
 دهد شاه داننده دستوریم
 که باید همی رفتیم از سوی روم
 مگر من بفرستد نامدار
 رقیع در بزم بیکبار کین
 ۳۶۸۰ چون در کینه جستم شوم شاد دل
 شهنشاہ چون رای بیند کز آن
 همان قیس با شاهزاده زیای
 بپاسخ بدیشان چنین گفت شاه
 که از بهر رفتن بهمانه نماند
 ۳۶۸۵ منم با شما تا سر مرز همد

برایشان زکف در و گوهر فشانده
 نشاط و دل و شادمانی فزود
 بخندید گیتی ز گل یکسره
 ز گلبرگ نفشانده جز ژاله باد
 ز هر گلبنی گشت پیدا پری
 بشیرین نوا کرد هر دل نوا
 سپهر و زمین هر دو یکسان بود
 همی خورد باده هایون همای
 بنوشید بر پای شه را بیاد
 از آغاز با شه چو را ندید سخن
 دهم من ترا با تو آیم براه
 شب و روز با کام و با کرباش
 نخواهد شد از گفت خود باز گشت
 اگر چه دژم گردد از دوریم
 دیگر بیامودن آن مرز و بوم
 بر من چون سپه را بر آن بوم و بر
 چون کس نجستست هواری کین
 مرا گردد از آنده آزاد دل
 بر رفتن بود مرا ره خون
 ستایش همی کردد برد همی
 که فردا بسازم همه برگ راه
 بپاید شما را به اسب راند
 بشهری که هست از مرز همد

کنون شاه والاهاى ایدرست
 همی تا شدن شاهراسوى روم
 برد تازشده سوى ایشان خبر
 ۳۷۳۵ نباید که ایشان بدام بلا
 هم اکنون سبک هندوى تیزگام
 که ز اینجا سوى روم ره بسپرد
 از و چون شنید این های دلیر
 که ز بخیر خواهد گسستن همی
 ۳۷۴۰ چو بر صبرش از خشم نامد گزیند
 گزید و بیاورد قیس آن زمان
 بدو روز فرسنگ سدرش شدی
 یکی نامه بنبشت شد زی پدر
 درو یاد کردش همه سرگذشت
 ۳۷۴۵ هان نامه داد زى شاه شام
 چنین گفت اینک پس نامه من
 هم لشکرست و هم گنج بیش
 پس آنکه درود گل کا مکار
 ز بس گریه او روان سود قیس
 ۳۷۵۰ بهند و همانگاه نامه بداد
 همی رفت بر ره چو پرنده ز راغ
 بدو مه بپمود هندوستان
 بدو ماه دیگر سوى روم شد
 ز لشکر نشان یافت برداشت راه

بکینش کمر بسته دولشکرست
 فرستد یکی را بدان مرز و بوم
 پس آنگاه شه خود رود براثر
 بماند چو تن دیگران مبتلا
 فرستد های دلاور بشام
 از آنجا خبر باز شاه آورد
 بر آشفست مانده نر شیر
 نشاید و را چرخ بستن همی
 بفرمود تا راه بر یک فوندد
 که رفتی برو همچو باد دمان
 برو در چو ز راغ سیه پرزدی
 چنان چو تن بنیسد هنر و سپر
 که بر سر مرا و را فلک چو بگشت
 گذشته درو یاد کردش تمام
 همی آیم ای مهتر ا بخت
 نباید کشیدن تار و نخ بیش
 نبشت و شدش دیده ابر بهار
 برو از دل و جان ببخشود قیس
 برو تن جست هندو بگردار باد
 که برده همی در که و دشت راغ
 گذر کرد از آن کشور دستان
 چو نزد یک آن مرز و آن بوم شد
 بنزد یک لشکر چو بگذاشت راه

تو امروز با قیس خوش خور که من
 ۳۷۱. که تا چار پای از همه جایگاه
 نراسب و نراسد همی و نه هیون
 ببايد هیون بیشتر ده هزار
 هات اسب راسترد و چندین کرد
 بدو هفته گردد ترا کار راست
 ۳۷۱۵ بری با خود آن همراهان را براه
 بگفت این و برخاست و در پرده
 بیامد بخانه هندورهای
 یکی مرد را دید از شهر شام
 مرورا چون شناخت خواند پیش
 ۳۷۱. فرود آمد و شد بجای نشست
 چون نشست او را بر خود نشانید
 خود و قیس با او نشستند شاد
 پرسید از قیس کز مرز شام
 چنین گفت سالیست تا آمد
 ۳۷۲۵ یکی مرد با زار گانست مه
 و را که خدایی بدست منست
 از و خوشندم من که درد و سزای
 گر از شاه پرسید و ز شاه شام
 شه مصر با او سوی روم رفت
 ۳۷۳. بکین جستن نا مگسترهای
 خبر برد آنجا که یک قلعه هست

شده اندکی نا توانم بتن
 بسیارند شایسته از بهر راه
 که باشند که پیکر و که سرون
 که دره کشند مرتد از تر بار
 که ز تراد خانه کشند بیشتر
 به تاروی توبی آزار راست
 که هستند مانده بدین جایگاه
 تنش در زمان از تب آزرده
 براه اندرون نا مگسترهای
 هنرمند را بود بوالحرب نام
 سپردش زره سوی بنگاه یخ
 گرفته مرا و را بد و دست دست
 کسی کش نبایست از آنجا براند
 بخوردند چیزی کجا دل گشاد
 چه وقت آمدی ایدرای نیکنام
 بدین جای نه که خدای خودم
 جوانمرد و آرا ده و روز به
 شب و روز با او نشست منست
 از و باد خوشنود کیهان خدای
 سوی روم شد با سپاهی تمام
 سوی آن بلایه بروم رفت
 بر آنم که باشد رسیده بجای
 های همایون بدو در نشست

هیگفت باقیصر از بد ز نند
سپه را بود ناگه از وی شکست
۳۷۸. همی تا رسم من بفال بهمی
نه استغف نام نه دیار و دید
چو گفت اسکدر این شه شام زود
بعنبر سرخامه اندر سرشت
بنامه درون نیک و بد یاد کرد
۳۷۸. و را گفت اگر دیر مانی براه
زبویم دردست او ماز بون
شه مصر هم نیز چنین نبشت
ستد چون دوزامه ز شاه اسکدر
گل کا مکار از پیش خواست شد
۳۷۹. ز قیصر سپاهی در آمد بجنگ
نرفت از پی آنکه پشت سپاه
کمر بست در جنگ و پیکار را

بترسم که باوی نه در خورزند
بباید در پیکار شان دست
کنم روم از جا ثلیقات تمهی
نه قستیس و رهبان نه کفار و دیر
قلم برگرفت و بی آرام زود
جواب های دلاور نبشت
ز قیصر بشهراده فریاد کرد
شکسته شمر مرا و سپاه
بفریاد ما به رسی گر کنون
همه نامه از گریه خونین نبشت
چنان رفت کز باد ابر بهار
بدل در شدن چون و را راست شد
چو گرگان درنده تیز چنگ
نبد کس جز از وی بدان جایگاه
ستایش بسی کرد دادار را

گفتار اندر جنگ کردن قیصر و شاه مصر

سپه برگرفت و شد از پیشبان
چنان بر شد از دوسپه بانگ نای
۳۷۹. تو گفتی چنان کوس کین کوفتند
تبیوه بدانسان خروشند گشت
در آهن سواران جنگی شدند
ز رسم ستوران زمین گرد گشت

گزین نامورد دختر سرفراز
که برداشت پنداشتی که ز جای
کز و آسمان بر زمین کوفتند
کز و زهره زهره جوشند گشت
ستوران کشان کوه سنگی شدند
بشد بر سپهر بین گرد گشت

۳۷۱۵ شه مصر را دید و نامه بداد
 ز کار پسر در شگفتی بماند
 پس آنگاه هم در زمان اسکدار
 کد است شد نزدش و نامه داد
 شگفت آمدش کار قریح های
 ۳۷۱۶ نشسته بر لب بدگل کامکار
 ز پیش های آمد از مرز هند
 بدو داد نامه چو نامه بخواند
 دل او چنان شد ز بسیار غم
 دو چشمش ز بزرگ ریبه بی نور شد
 ۳۷۱۷ هیچ خواست تا بیک رفتن براه
 پدر را چنین گفت کاین اسکدار
 به تیز پایست یا کند پای
 شد اندر زمان ترجمانی بخواند
 و را گفت ازین هندوی تیز پای
 ۳۷۱۸ چه وقت آمد و چند بود او براه
 بهند و زبان گفت پس ترجمان
 سپیدی گشت راه را چون پای
 چنان داد پاسخ که در چهار ماه
 ز بهر جوام شه سر فرزند
 بود پیش من باز در راه های
 ۳۷۱۹ بزم زینت سپه من بدو آگهی
 مرا چون فرستاد پس بقدرار

چو در نامه شه هر چه بد کرده یاد
 برخ بر زود دیده دو رود راند
 پسر سید تا شام مرا شهریار
 نبشته شه شام چون کرد یاد
 فرو ماند از بس شگفتی بجای
 و را گفت این نامه و اسکدار
 ستودست بوم و برو و رز هند
 ز دیده بدینار بر درفشاند
 که از خون دلش داد بر دیده ام
 شکبان زمان از دلش در شد
 نهان از پدر یک تنه بی سپاه
 کجا نامه آورد از آن نامدار
 بچند آمد از پیش قریح های
 که پوشیده بروی زبانی نماند
 اگر بر روی تا ز پیش های
 چو پیروز را به بیگاه و گاه
 که ای اسکدار شه خسروان
 بچند آمدستی ز نزد های
 بیایم پیموده یکساله راه
 ز نداری تا گردم امروز باز
 کجا شیر دارد برو به های
 که هستش دل از شادمانی نمی
 دلش بود از لشکر شهریار

اگر زانکه باز اوست جویای کین
 یکی گفت ای نامور شهید یار
 چنان دان که این نیست آن نامور
 شنیدم کجا دختری سروست
 ۳۸۲۵
 یکی دخترست او شه شام را
 کجا دوست دارد مرا و راهای
 نه از پیل تر سده از نر شیر
 چو قیصر شنید این شد دل دلم
 ۳۸۳۰
 همی گفت کز دختر شاه شام
 بجانستم از وی کنون بیم و باک
 اگر زانکه برو میات یافت
 های آید از زانکه یار یگرش
 که او خود بر آرد ز لشکر دمار
 ۳۸۳۵
 اگر چه شکسته شد از ما های
 نباید بدان غره بودن که اوی
 که چون زنده شد باز آید او
 خبر شد بدو هر کجا هست وی
 کنون تا ورا آمدن سخت کوش
 ۳۸۴۰
 شب از روز امشب چو گیرد گریز
 مگر تا رسد شان بیاری های
 که تا آمدنشان دگر بهم
 بگفت این و فرمود تا از سپاه
 سپه برگزیدند ششصد هزار

نمانیم ما زنده در این زمین
 از و بهتر است این دلاور سوار
 که بد بسته ز آغاز بد کین کمر
 که از وی هراسان تر از لشکرست
 سحر کرده در سروری نام را
 سر جنگجویان در آرد بیای
 چو نیست جویای کین یک دلیر
 بسارید بر رخ زرد دیده دم
 دلم بود گشته گرفتار دام
 از و گشت خواهد سپاهم هلاک
 شود کشور روم از و پاک پست
 نباید سپهدار کس دیگرش
 کند یک تنه با سپه کارزار
 سر جنگیان زو در آید بیای
 هزیمت شد از ما و بر کاشت روی
 شه شام را سر فرزند آید او
 باید بساید زمین زیر پی
 شوم من سوی جنگ بنهاد گوش
 سپه راند باید سوی رزم تیز
 پراکنده باشم سپه را ز جای
 بود مرا گشته چون نوش سم
 سپهدار مردی دوسد کینه خواه
 دلاور یلان همه نامدار

از آسمان ناپدیدار شد
 چنان بود رخسند از گرد تیغ ۳۸۰۰
 همی تیر بارید بر درج و ترک
 از آوای اسبان و جگر کمان
 سنان از سوی سینه هجومی بود
 یلان را ز سرباس سر شد ستوه
 قلاب سپاه اندرون تازانان ۳۸۰۵
 سرانرا بنیزه سداویز شد
 تو پنداشتی ز رنگه ها موار
 چپ و راست هر سو که او حمله بود
 دوسد بیش کرد دلا و پرکشت
 همه قلاب لشکر زهر کرد و زید ۳۸۱۰
 گریزان برفتند از و دیگران
 همه سوی قیصر نهادند روی
 هیچکس هر کس که از یک سوار
 که چنان سواری ندیدیم ما
 بیک حمله صفی بهم برزند ۳۸۱۵
 چه بازخیم کویال سنگیش ترک
 بنیزه یلان را ز زینت برگرد
 تو گوئی که دیوست نه آدمیست
 چه یک مرد در پیش او چه هزار
 بدیشان چنین گفت قیصر که باز ۳۸۲۰
 کجا او بود قریح اخترهای

کجا روز همچون شب تار شد
 که برق درفشنده از تیر میخ
 چو بر سنگ و بر کوه بار و تگرگ
 همی کمر شد گوشت و خیره روان
 روانه ز خون در سپه جوی بود
 ز خنجر زهر بیگانه شد گروه
 گل کا مکار آفتاب ز ناس
 یلانرا بشمشیر خون بریز شد
 ز خون بود چون گاه گل کاله زار
 بکویال یال یلان کرد خرد
 قلاب سپه در بنخم دشت
 سپه را بهم نرود برزد نه دیر
 چو گشته شدند از سپه سواران
 دیگر جنگ کردند ندیدند روی
 سپه گشت ما را همه تار و مار
 بچنگ اندرون همچو تندردها
 همه گرز بر تارک سد زند
 چه با خنجر آنگون بید برگ
 نرند بر زمین و پی بسپرد
 از و رویانرا دل و جان غمیست
 ندیدیم ما این چنین یک سوار
 سوی روم باز آمد آن سرفراز
 سر جنگیان زود آمد بپای

نه چندان سپه بدزروی گروه
 بتازی سپه بر از ایشان شکست
 سوی بنگه خویشان تیز تاز
 چو بر چپ و بر راست یکتا نماند
 ۳۸۷. نرویی سپه کس نرفت پیش

بنزد پدر سوی پرده سرای
 همان بدگزینان شد شاه مصر
 پدر را هیچست هر جایگاه
 که در وی نهایت رفتن سوار
 ۳۸۷۵. فرود آمد و رفت پیش پدر

شب آمده رخت بردند پاک
 سحر که چو سر برزد از کوه سار
 سپه قیصر روم را بیکران
 نیارست در بیشه رفتن کسی
 ۳۸۸۰. هیچکس قیصر که آتش نزنید

مگر شای بسوزید در بیشه پاک
 بپای سخ و را گفت یک یک سپاه
 کجا سر بر آتش در ز نیم
 که چو بش همه تر و آبست و گل
 همان بیشه بس بیکرانست و کوه
 زما لشکر دشمنان یکسر
 بدیشان نباشد زما دسترس
 زهر سو بر ایشان گرفتیم راه

کز ایشان تهمی بود صحرا و کوه
 فتاد و ز هشتان سپه داد دست
 ز پس روی دادند و رفتند باز
 گل کا مکارا سب را تیز راند
 نیارست آهنگ کردن کشش
 بیا مید ندید او پدر را بجای
 گرفته از آن زمر مکه را مصر
 یکی بیشه دید او گرفته سپاه
 درختش بهم در شده هامور
 همان هر چه ماندش سپه سر
 در آن بیشه کس بود پیرا خاک
 درفشنده مهر آمد از هر کنار
 گرفتند آن بیشه را در میان
 نه بیرون بی اندیشه رفت کسی
 درین بیشه و زهر سوی برد مید
 بر آید از جان و تنشان هلاک
 که زی بیشه ما را چنان نیست
 ز سر تا بپایان بهم بز نیم
 نباید درین شاهرا بست دل
 بدو هست پیوسته چون شد ستوه
 روند از سوی کوه و سوی دره
 ز بیرون بیشه بیا سیم و بس
 شوند اندرین بیشه یکسر تپاه

بنیزه دل دیو کین آزدی
 همه از سوی رزم گیرید راه
 جهان تنگ بر شاه تازی کنید
 در آرام بقلب و بوم سایه دار
 نمایید بدخواه را ستخیر
 فلک را دمان گشت بر لایورد

که هر یک سپاهی بهم برزدی
 بدیشان چنین گفت فردا پگاه
 بهر گوشه رزم سازی کنند
 که من مرد جنگی سه هزار
 شما چون زهر سودر آید تیز
 بگفت این و بود ندان ز تر زرد ۳۸۵۰

گفتار اندر جنگ گل کا مکار با سپاه روم

ز غریدن کوس شد کز گوش
 که بر ساخت قیصر سپه بشمار
 که جز جنگ کردن ندیدستی
 دگر هیچکس داشته ست از شما
 همه جا ثلقات آن مرز و بوم
 بیاورد گردان گردن فراز
 ز برگستوان دار و خنجر گذار
 بهم چون رسیدند دره فراز
 ز گرد آسمان شد چو دریای قیر
 گریزان شد از ناله نای دیو
 که با تیره شب روز را راست کرد
 بگرد سپه در نهان گشت میهر
 بسا تیر گزین روان را پیراند
 همان از سپاه گل کا مکار
 بنیزه تن رومیان آزدن

سپاه اندر آمد چو دریا بجوش
 خبر رفت نزد گل کا مکار
 سوی رزم داد ست یکباروی
 نه چندان سپاهست کاندز چنان
 همه جنگ جوینده گردان روم ۳۸۵۵
 چو شنید این دختر سرفراز
 دلاور سواران دوره ده هزار
 شه روم را شد سک پیشبان
 نهادند در یکدگر تیغ و تیر
 برآمد ز کوس و تبیره غریو ۳۸۶۰
 ز رسم سواران چنان خاست گرد
 ستوه از نشان گشت روی سپهر
 بسا دل که در برش خنجر کفاند
 ز روی گره کشته شد بشمار
 سته دختر شاه گشت از زدن ۳۸۶۵

بدادش چو در ستوری آنگاه شاه
 پس از بارگوه بسی چار پای
 شه هند با او بشد تا ببلخ
 شه هند از بلخ چون گشت باز ۳۹۱۵
 بره در دوان پیکر ایدشاد
 چو بر خواند مر نامه را خود جواب
 ز بهر پدر و ز پری جفت خویش
 دو منزل یکی کرد و خود پیش راند
 چون زد یکی مرز روم او رسید ۳۹۲۵
 فرود آمد و برد پیشش نماز
 زاسب اندر افتاد بی هوش و حال
 پسر رفت و ز خاک برداشتش
 بر در گرفتش ز مانی دراز
 پسر را ببوسید سد بار چهر ۳۹۳۵
 ز بهر توأم من بروم آمده
 ز بیایه قیصر شکسته شده
 پدر را چنین گفت کای سرفراز
 که تا باز دیدم رخت دلفروز
 ز هندوستان با سپاهی گران ۳۹۴۵
 که تا بر تو نایزد دشمن شکست
 سپاه هست و پیل از پسم بی شمار
 دوسد گنج افزونست آورده ام
 شه هند را من ز روی بهی

بیامد شتابنده با او براه
 همدست در راه پیش های
 همان همراهانش نه با عیش تلخ
 بیامد بره گرد گردن فرار
 جوابی که آورد ویرا بداد
 دو چشمش شد از درد ریزنده آ
 دل مهربانش شد از پیچ یش
 سپه را سراسر ز پس باز ماند
 براه اندرون مر پدر را بدید
 پدر چون نگه کرد زری سرفراز
 تو گفتی که بر تن شد جان بال
 در آن خیمه گی خوار نگذاشتش
 بر آورد سر شاه گردن فرار
 و را گفت ای مر مرا ماه و مهر
 بدین کشور و مرز و بوم آمده
 بجان زان بر و بوم رسته شد
 مرا زان زمانه نیامد فرار
 شمع شد ز دیدار روی تو روز
 چنان آمدم من که باد بزان
 نکرد ترا اختر جنگ پست
 همان بیکران اشتراک ز ربار
 کشن راه از زیر پ کرده ام
 نشاندم چو باید بشاهانشهی

۳۸۹. که در بیشه گردندی مَر مار
 دگر چو نیا بند خود خوردنی
 در مه یاسه مه زنده ماندن
 گرفتند پس گرد بیشه سپاه
 شه شام و یکسر سپاهش زجان
 ز تنگی نان خیره و آب خوش
 ۳۸۹۵ همان بود در بیشه بسیار مار
 دو بهر ز لشکر بدان بیشه در
 سه ماه اندر آن بیشه بودند زار
 نه بیرونشان نه در بیشه خوش
 فرستاده کس بره تیز پای
 ۳۹۰۰ بره چشم و گوش سراسر سپاه
 مگر شاترمانان از گزند
 همیکرد نفرین گل کامکار
 ز بهر پدر بود خسته جگر
 که از بهر اورنجه بودند پاک
 ۳۹۰۵ همیخواست خود را بریدن گلو
 بدل گفت اگر زانکه خود را کشم
 پدر ماندم با سپه رنجه دل
 بر آنم که اندر رسد ازهای
 شکیب آمد اندر دلش آن زمان
 ۳۹۱۰ های دلاور چو آنگاه پیک
 هم اندر زمان شد بر شاه هند

بر آرد از جان ایشان دمار
 نباشند در بیشه جز مردی
 فسرده شود دردها نشان نفس
 برایشان بستند هر گوشه راه
 بریدند او مید و زخا نمان
 ز بار غمات دل شده بارکش
 که گردن هزیمان جگرشان نگار
 تبه گشته بودند و رفته جگر
 شده بیخورد و خواب از بیم مار
 نه روزی گذشته ز اندیشه خوش
 مگر شاترمانان ازهای
 که تاکی رسد شاهزاده ز راه
 بیا شدند ایمن بجان از گزند
 شب و روز برگردش روزگار
 ز بهر سپاهش همه سرسبز
 شب و روز با ترس و بایم و باک
 گرفته چو ره دید از چار و سوار
 نه خود را ز خوشیان دوسدار
 اگر گیردم مرگ در نیجه دل
 کنون یک کامد به تیز پای
 همی بود یکچند گاه با غمات
 فرستاد و شد تیز بر راه پیک
 بدستوری رفتن راه هند

سپاهست بگزیده پنجه هزار
 من از پیش راندم چو باد بزان
 ۳۹۶ که هستی ز قیصر شکسته شده
 سراپرده فرمای اینجا زدن
 دوروز و دو شب باید اینجا بگاه
 پس آنکه ز پس باز رفتن بجنگ
 که در بیشه شاه شامست اسیر
 ۳۹۷ همان دخترش هست یا او که من
 پدر گفت فرمان من آن تست
 مرا نیست فرزند جز تو دگر
 سپه را بفرمود کامد فرد
 فرستاد از سوی بیشه دوان
 شنید این چو از وی گل کامکار
 ۳۹۸ بجان آفرین بر ستایش فرود
 های آنچه بر سر گذشت ز پیش
 ز قیس دلاور بر شاد گرد
 ز پس بود قیس یل نامجوی
 ۳۹۹ سیوم روز بالشکر اندر رسید
 نوازیدش و کرد جاهش فروز
 ستایش برش قیس بسیار کرد
 شه مصر چون دید چندین هزار
 سراپرده و خیمه بیکران
 ۴۰۰ کشان پیل زرادخانه برنج

بزرگان هندوستان هاموار
 لب ازانده تو بدندان گزان
 بجای زان بر و بوم رسته شده
 کجا هست جای فرود آمدن
 فرود آمدن تا بیاید سیاه
 نکردن بدین جای افزون درنگ
 کسش نیست اندر جهان دستگیر
 نخواهم بی او زنده بر پای تن
 نه فرمان کجا جان من آن تست
 قوی مرا نور و چشم سر
 یکی یک مانده باد و دود
 خبر برد از و نزد دخت جوان
 ز رخسار گشت همچون گل اندر بهار
 همان هر زبانی نیایش فرود
 پدر را همه گفت از کم و بیش
 دل شه بدان نامر شاد کرد
 براه اندرون با سپه تیزپوی
 بر شاه شد شه چو او را بدید
 پسر سید سدره ز راهش فروز
 و را بر سپه شه سپهدار کرد
 ستور و شتر گوه و زتر بار
 صف پیل ز نیم و سیاه گران
 همان تاج و تخت و گرانبار گنج

۳۹۳۵ بسی جنگها کردم از بهروی
 بمن داده چندان طرائف کشته
 نه در مصر باشند در مرز شام
 بیا مد شه هند با من بداه
 از مرز خراسان زمین بازگشت
 ۳۹۴۰ همیخواست با من بروم آمدن
 بسد لایه کردم و را با ساز راه
 قوی گشته شاهی هنوزش نبود
 بمن برخزینه هزینہ شدش
 مرا داده پیاست سد بیشتر
 ۳۹۴۵ هزارا شتر بارکش همچین
 همدون گرانمایه سد پاره ترک
 نزو بیشمارست و خنجر بسی
 هزارست زرین و سیمین طبق
 برانمشاک و کافور حقه هزار
 ۳۹۵۰ که یک حقه زان باریکا شتر
 سرا پوده و خیمه سیسدوزن
 همان خرگاه از خنجر بخشند
 غلام و کنیزست نیکو هزار
 از بهرمی و میهمانست باز
 ۳۹۵۵ صراحی و کاسه ست از زر و سیم
 سمندر از اریست از بهر خوان
 طریفیل کجاخیزد از هند هست

سرد شمنش را سپردم پی
 شنیده نباشد ز کس هیچگاه
 طرائف که شه دادم از بهر نام
 همرا ند در راه با من دو ماه
 بی پیل ژندش زمین در نشست
 بکین سوی این مرز بوم آمدن
 که بر هندوان بود نوگشته شاه
 ز هر گوشه دشمنش کین فرود
 هزینہ فرون کز خزینہ شدش
 دهنده هزارا سب با زین زر
 پلاک دوسد تیغ در خورد کین
 بزر کرده سیسد سپرهای گرگ
 کمرها که چو نان ندارد کسی
 همدون ز عودست رنگین طبق
 فروشت زرین همه هاموار
 سداستر همه بار عود ترست
 بزر آرده دیبه گونہ گون
 که چوبش ز عودست بیشست سد
 بزر جامها بافته ده هزار
 دوسد خوان سیمین زر زر کرده
 طبقها مکمل بدتر یتیم
 که چو نان ندیدست کس در جهان
 دوسد شتر گامزن بار بست

فرود آمد از اسب بوسید خاک
 ۴۰۰۵ بفرمود تا اسب را بر نشست
 مر آن بیشه را چندی از هر کران
 همی داد شان آگهی از ههای
 برون آمد از بیشه یکسر سپاه
 بلر زید قیصر چو گفتندش این
 ۴۰۱۰ چو یازمین شدها بنجا ههای
 فرود آمد و بود و آسوده گشت
 رسیدش بدریا سپه چون فراز
 سپه چون سراسر فرود آمدند
 همیکرد یک یک بر او آفرین
 ۴۰۱۵ شه او را دودیده بوسید و گفت
 سزد گر بپاداشن تو رسم
 همان دختر شه گل کا مکار
 شه شام چون دید سیلان ژند
 ازیشان بترسید و گفتا ههای
 ۴۰۲۰ ز بهر شه روم تا در نبرد
 همان نیز بسیار گنج و سپاه
 فرو ماند خیره از آن بیکران
 ههای گزین با گل کا مکار
 ز بهر تو آورده ام من ز هند
 ۴۰۲۵ بوسید رویش گل کا مکار
 مرادیدن تو ز گنج گهر

شمش آفرین کرد بر جان پاک
 ز سختی سپاهم همی گفت ست
 بقصر دویدند کند آوران
 که از یک کران بیشه پروانچای
 همی آمد از راه بی مر سپاه
 ز پس برد لشکر دو منزل زمین
 فرود آمدن را گزین کرد جای
 برش تا سپه راه پیورده گشت
 همان نامور قیس گردن فراز
 شه شام را پیش خرم شدند
 بشد قیس و بوسید پیشش زمین
 که رنجی که بردی نما ندم نهفت
 که اندر سپه نیست چون تو کسم
 فری گفت مرتیس را بشمار
 از و هر یکی همچو کوهی بلند
 که آورد سد گفتی از مرزهای
 بر آرند از جان و لشکرش گرد
 بدید و طرایف بی اندازه شاه
 گرانمایه اسبان و ازاشتران
 چنین گفت کین اشتران را بسیار
 هم از هند و زمای و زمزمه سند
 و را گفت ای پرهیز شه دیار
 بهست و ازین خواسته سز بسر

دو چشم سرش هردو خیره باند
 های دلاور همه هر چه بود
 پذیرفت از هیچ جز یک ستور
 دو قلیم رفتی یک روز در
 ۳۹۸۵ شه مصر دیگر نبوده پیل
 از ایشان بدل در شکوه آمدش
 سه روز و سه شب چون بر آسوده
 های همایون سپه برگزید
 بشد پیش رجایی نیا سرد هیچ
 ۳۹۹۰ یک هفته نزد یک آن بیشه شد
 همان روز برزد بروی سپاه
 دوسه مرد را بیشتر کشت و خست
 شه شامرا کس فرستاد و گفت
 که من این زمان راه بگشوده ام
 ۳۹۹۵ بسه روز فرسنگ سدرانده ام
 پدر را براه اندرون دیده ام
 مرا دید در ره ز پس بازگشت
 شنید این خبر چون شه شام زد
 خود و دختر و آنچه ماندش سپاه
 ۴۰۰۰ نخستین برش شد گل کامکار
 چنان هردو اندا بر آمد خروش
 برایشان شه شام گریان بود
 های دلاور چو شه را بدید

بسی آفرین بر شه هند خواند
 پدر را بخشید بر جای زود
 رونده بد انسان که بر چرخ هو
 بتازش چنان بد که مرغی سپر
 یکا یک بدید او چو یک کوه نیل
 دل از سسم ایشان ستوه آمدش
 ز پس رفت چون باد بد داشت
 دوره ده هزار و سرائر کشید
 شب و روز در راه نغنون هیچ
 بنزد یک بیشه بی اندیشه شد
 سوی بیشه بگشود یک کور راه
 فزون از دوسه را گرفت و بست
 برون باید آمد کفون از نفعت
 چو باد بزان راه پیموده ام
 ز پس لشکر بیکران مانده ام
 و را چهره و چشم بر سیده ام
 تو گفتی که با باد هنباز گشت
 برون آمد از بیشه با گام زود
 رخ از در و از ده شده همچو گاه
 گرفتش ز مهر دل اندر کنار
 ز گریه که از هردو ان رفت هوش
 بر آن هردو ان دلش بریان بود
 تو گفتی که نو گشته مه را بدید

۴۵۰ بشد باطلایه بگشتن بگرفت
 همان قیصر روم چون زو خبر
 بشب در طلایه بهم برفتاد
 کشیدند شمشیرها از نیام
 ۴۵۵ ز هر سو سپه گشته شد مرد چند
 که ز آن سوطلایه ست مردی هزار
 که خا و ست با تیغ او چون خمیر
 اگر زانکه او نیستی در میان
 چو بشنید قیصر سپه سی هزار
 ۴۶۰ ورا گشت امروز لیست آورد
 که چون از سپاه او گرفتار گشت
 گمانش چنان بد که هست و های
 سپاهی نهادند سر سوی قیس
 بگرد اندرونش گرفتند تنگ
 ۴۶۵ ز تازی گره چند گرد گزمین
 هم بر دو حمله چپ و راست قیس
 هزار و دوسد مرد جنگی بگشت
 شد از وی خبری دلاورهای
 گزید و سبک راند مانند باد
 ۴۷۰ خروشی برآورد مانند شیر
 که زرد بیک زخم دو نیمه کرد
 سوی قیس بگشود راه سپاه
 بهر سو که او داد از کینه روی

بهر گوشه رو نوشتن گرفت
 رسیدش همی وز سپه سرسبز
 سوی یکدیگر دو سپه سر نهاد
 زدند از گه شام تا گاه بام
 خبر برد از سوی قیصر نوید
 میان اندرونشان یکی نامدار
 بماندند از درو میان خیر خیر
 بنودی کسی گشته از در میان
 فرستاد گردان خنجر گذار
 بنزد یک من بسته دست آورد
 ز تازی گره بخت بزار گشت
 درآرند ویرا مگر تازیای
 زدید ارشان زد شد روی قیس
 کشیدند شمشیر سیما برنگ
 بگشتند و شد قیس را دل حزین
 هم کرد روی سپه کاست قیس
 بدان لشکر کشن نبود پشت
 هزار و دوسد مرد زرم آزمای
 چو چشمش بدان رویان برفتاد
 بر آهخت شمشیر گردد دلیر
 بخون از زمین زود بنشان کرد
 زد شمشیر شمشیر شد کینه خواه
 چپ و راست لشکر ز خون را بزدی

که آورده تو رهندوستان
 ز گنج گهر به سرا روی تو
 های دلاور بخندید و گفت
 ۴۰۳۰ بخور بهشتم نباشد نیار
 پس آنکه ببوسید دو چشم او
 بیامد بنزد پدر شادمان
 ستایش بسی کرد بروی های
 فرود آمد آنجا بنزد پدر
 ۴۰۳۵ شه شام ز رفت هر روز پیش
 بیاورد یکماه با لشکرش
 ز پیلاش و از سپاه گران
 که ترسیده بدبخت از در نبرد
 سری با سپاهی ز پیوند دژ
 ۴۰۴۰ که تا آن یلانی که بگریختند
 دهد شان حصار و برون آورد
 خبر چون ز لشکر شنید و های
 بیامد بر قیصر و رومیان
 برون آمدند آن حصار سپاه
 ۴۰۴۵ بیدار شه شادمانه شدند
 های دلاور چو ماهی گذشت
 که بودش بدان ره شدن خوارتر
 چو شد نزد قیصر پیش میل راه
 طلایه برون کرد مردی هزار

ترا خواهیم ای گرد گیتی ستان
 ز مشک تبت به مرا موی تو
 مرا چون تو هستی سزاوار جفت
 ز تو زهر نوشم شود ریخ ناز
 بسوی پدر داد از آنجای روی
 و را دید ختم دل و بی غمان
 فرود آمدن را برش دید رای
 سرا پرده زد بر لب رود بار
 نه یکبار دلشاده بار پیش
 خبر بود هر روز نری قیصرش
 همی گردش از جنگ جستن گران
 همی زد بلب بر زول باد سرد
 فرستاده بدسوی در بند دژ
 بدان دژ درون فتنه انگیزند
 بر شاه خود شان برون آورد
 ز نزدیکی دژ سپرد اخت جای
 گشاده ز یکبار و ز کین میان
 هه روی دادند نزدیک شاه
 بجسته ز دام زمانه شدند
 ز نزدیک بیشه براهی گذشت
 سوی جنگ بدخواه خسته جگر
 فرود آمد او با سراسر سپاه
 بفرمود تا قیس خنجر گذار

بر او کار پیکار دشوار شد
بجنسید بالشکر خود ز جای

هات با سپه سوی پیکار شد
خبر یافت زو نامگسترهای

دیگر جنگ های باقیصوم

نزدند و بمیموده میل میل
توینداشتی که بدرید کوس
تو گفتی سپهر اندر آمد ز پای
وزو گشت دیو دژ آگاه رسان
نهادند در جنگ بر پای دست
کشنده کمان کینور دو سپاه
ز راست و ز چپ جنگ برخاستند
که روی هوا ناپدیدار کرد
چو د از دود آتش در فشنده بود
که از میغ گفتی مگر برق زد
چو ماه در هفته نمود آینه
بی کوه سنگی همگرفتند
رونده بدانسان کجا کوه نیل
که پیلا نشان بر زمی برزدند
کجا بود آورده از هند شاه
سواران جنگی در آن کارزار
که جاری زخون بود حوی زمین
زخون شده همه دشت سنگر فلون
ستوران بخون خاک آغشته را

بفرمود تا کوس بر پشت پیل
چو از پشت پیلان بغرید کوس ۴۱۰۰
ز هندی درای وز شیسور و نای
نزدند آینه پیل را هر زمان
زمین از پی پیل شد پای خوست
رسیدند در یکدگر دو سپاه
سبک سوی یکدیگران تاختند ۴۱۰۵
ز ستم ستوران چنان خواست کرد
سان آنکه در گرد خشنده بود
هم از گرد تیغ آن چنان برزد
ز پشت دمان نژند پیل بنه
چو پیلان جنگی در آشفوتند ۴۱۱۰
نمودند روی گره دیده پیل
ز پیلان جنگی هراسان شدند
های سرافراز و تیس و سپاه
بکشتند از رویان ده هزار
ز کشته چنان گشت روی زمین ۴۱۱۵
همه دشت سنگر فلون شد زخون
سپردند پیلان بی کشته را

هات قیس چون روی او را بدید
 ۴۰۷۵ دوبهر بکشتند از آن چل هزار
 گریزان دگر آنچه ماندند نرفت
 گریزنده چون نزد قیصر شدند
 چنان شد دل قیصر از بس غمان
 ز بس اندوه و بویج بیوش گشت
 ۴۰۸۰ بدل در نه چندان ترس افتاد
 سپه را چون بکشت قیس و همای
 ببرد ندی چیزی که شایسته بود
 سوی لشکر خویش رفتند باز
 چنان شد ز بس خرمی شاه شام
 ۴۰۸۵ وزیر سوی قیصر بغم شب گذشت
 را ندیشه نامگسترهای
 گهی گفت با او نسازم نبرد
 یکی استواری نباید گزید
 که تازی رود زمین و لایت برود
 ۴۰۹۰ گهی گفت ننگ آیدم از شدن
 هنوزم سپاهست و لشکرهای
 گهی گفت از درو رستخیز آیدم
 همان به که گیدم سرخوشتن
 باندیشه تار و ز پیمود شب
 ۴۰۹۵ بر آن رای زن گشت قیصر که جنگ
 بفرمود تا مرد نهسد هزار

بی سروران را ز تن سر برید
 که قیصر فرستاد نری کارزار
 دل هر یکی گفتمی از غم بگفت
 نشانده همه خاک بر سر شدند
 که گفتمی ز تن گشت جانفش روان
 چون زهر هلاهل بروش گشت
 کجا کرد شاید خرد مند یاد
 نکردند دیگر سوی جنگ رای
 ناسب و سلاح آنچه بایسته بود
 دو گرد دلاور دو گردن فراز
 که پنداشتی یافت گیتی تمام
 همی نوک دندان بلب بر گماشت
 بپیمود تار و ز شد گونه رای
 نباید مرا نیز پیکار کرد
 بدو اندرون چند سال آرید
 نریزند دیگر پیکار خون
 نهانی ز دشمن بسختی بدن
 زدن بایدم تا نیم باهای
 با خیره دون گریز آیدم
 بدشمن دهم کشور خوشتن
 چو از روزیشت بفرود شب
 کشد گرچه گرددش پرگار تنگ
 همی روی دادند نری کارزار

بهر دوسپه روی دادند تیز
 ۴۱۴. ز پیلان جنگی زمین خم گرفت
 ز شمشیر گردان بسیار بخون
 زمین را ز خون روی گلرنگ شد
 کمان گوشها همبر گوش گشت
 هوا شد چون زبور خانه ز تیر
 ۴۱۵. دلبران چو شیران جنگی شدند
 همی ناوک انداز انریل شدند
 ز بد دل پدیداری آمد دلیر
 ز ستم سوزان تازی نژاد
 بدان سان بیارید بر ترک تیر
 ۴۱۵. ز گرد آنکه بر آسمان خواست شد
 چو پیکار را کار دشوار گشت
 های و گل کامکار گزین
 نهادند سرسوی قلب سپاه
 ۴۱۵. فکندند در قلب سردی هزار
 چو رومی سپه را شکستند قلب
 بدانست قیصر که برگشت بخت
 چو بر قیر گردون پراکند شیر
 ز هم باز گشتند هر دوسپاه
 گل کامکار و های آمدند
 ۴۱۶. شه مصر دلشاد با شاه شام
 بخوردند و خفتند تا بامداد

برآمد تو پنداشتی رستخیز
 ز گرد سواران هوا نم گرفت
 ز خوی گشت بر تازیان تیر بون
 چو با قوت سرخس ز خون سنگ شد
 کسند آفت بازو و دوش گشت
 ز بس خون زمین راست چون آبگیر
 بچنگ اندرون بید رنگی شدند
 بسی گرد را بر زمین بر فکند
 که این بود چون رو به آن همچو
 بروی زمین ز لرزه درفتاد
 که در ماه دی ژاله بر آبگیر
 تو گفتی هوا باز زمین راست شد
 سته دشمن از کین و پیکار گشت
 همان قیس گردوزن روز کین
 دریدند یکسر همه قلبگاه
 سپردند شان ز بر پی هاموار
 ز هم سر بر شان گسستند قلب
 بسد چار تا شب بکوشید سخت
 هوا گشت مانند دریای قیر
 سوی بنگه خود گرفتند راه
 همی دست بردند و خرم شدند
 فرود آمدند و گرفتند جام
 همه شب ز پیکار کردند یاد

چو آمد شب از جنگ گشتند باز
بیش پدر شد های گزین
پدر را چنین گفت کارم از جنگ
شد از دشمنان کشته چندان سپاه
شب آمد و گریه ز روی گروه
بر آنم که فردا گریزند پاک
بجایی رود قیصر بد گمان
شود کار پیکار بر ما دراز
۴۱۲۵
با سخن پدر گفتش ای نامدار
گرفتی در شاهي و خان و مان
نیاید کس از روم دیگر بشام
پس آنکه پسر با پدر باده خورد
دگر باره فرمود تا کوس کین
۴۱۳۰
سپه سوی پیکار دادند روی
همان رفت با وی گل کامکار
شه مصر هم رفت با شاه شام

رو از سوی بنکه نوشتند باز
پدر کرد بروی بسی آفرین
چو کردیم ماهر یکی بید رنگ
که شد پشته از گشته در زرنگاه
نماندی یکی در در دشت و کوه
همه کاله و ریخت ریزند پاک
که نارد بر ما کسی ز نشان
نگردد اگر کشته آن سرفراز
چو کردی سپاه و را تار و مار
سپارند و پرا بتور و میان
شود مر ترا کشور روم رام
برون آمد از جزیع تا ز نرزد
نهادند بر پیل و بر اسب زین
های دلاور بشد کینه جوی
کمر بسته کوشش و کارزار
سپه هر چه بودند تازی تمام

دیگر جنگ های با قیصر روم

و آن روی قیصر سپه را براند
بر آمد نزد لشکر آوای کوس
۴۱۳۵
بنالید نالنده نای نبرد
تبیره چنان تند راواز شد
ستاره ستوه آمد از بس سنان

برفتن درون گرد برمه فشانند
سرگرد بروی مه داد بوس
دولشکر گزیدند جای نبرد
که بانگش ز کیوان برافرازد
گران شد در کاب و سبک شد عنا

های آنچه شایسته بد برگرفت
 دگر لشکر خویش را بخش کرد
 ۴۱۸۵ گریزنده قیصر بشد همچو باد
 یکی قلعه بودش بدریا درون
 بدان قلعه در رفت و در را بست
 در شاهای و از تحت مانده جدا
 چنین است کردار گردان سپهر
 ۴۱۹۰ سران را که پرورده باشد بنابر
 همیشه چنین بود و زین بدنگشت
 با عمار مهرت نماید همی
 کس از چرخ گردنده خشنود نیست
 چو قیصر بدریا گریزنده شد
 ۴۱۹۵ سپاهش سراسر گریزان شدند
 های و شه شام در کشورش
 بغارت نهادند هر جای سر
 بجای نماندند بنگاه و رخت
 سوی شهر قیصر نهادند روی
 ۴۲۰۰ سرایش ز خوابان برداختند
 از آن پس زدند آتش درای
 بتاراج دادند کشورش پاک
 نرسست اندر آن مرز از پنج کس
 همان قیس بسیار کسرا چون
 ۴۲۰۵ بدان نامورکش دل از مهر خست

ز چنبری که آمد مرا و را شگفت
 بداشن رخ سرور و رخسار کرد
 بکشتی وزی دریاه او سر نهاد
 تو گفتی که هست آسمانرا ستون
 دلش فشانده و غم بخت
 گرفتار تیمار و درد و بلا
 که زان کین کشد کش نمودست
 کند بسته رنج و گرم و گداز
 ز مرد خرد جز بکین بدنگشت
 بفرجام کینت فزاید همی
 امید کس از وی به بهبود نیست
 همان بخت با او ستیزنده شد
 ز دو چشم خوانا به ریزان شدند
 ببردند رخت همه لشکرش
 زدند آتش اندر همه بوم و بر
 بروی گره بردند آشفته بخت
 ببردند چنبری که بد اندروی
 نهادند کرده گنجش بر انداختند
 نه گنجش بماندند و نه چارای
 نشانند بر تخت و انوش خاک
 جز آنکش بدل بود فریاد
 ز شه خواست کش بد خرد و هنر
 در آن بوم و بر آتش عشق بخت

بد انسان کجا لاله از برف سر

نر سیماب برزد ر شکر سر

دیگر جنگ های باقیصر

تتا بنده رفتند نری کارزار
بدانکخت گنتی جهانرا از جای
وز آوای او شیر شریزه رمید
دل بد دلان گشت زنگار خورد
بزم اندرون از پس و پیش گشت
درفشان چو شب را آسمان اختران
سم تازی اسبان همی سنگ سفت
جهان از سواران پراشید
تو گنتی که از سر همی هوش رفت
دل رو میان شد ز کوشش سته
بسی رو میان را بست و بخت
رمانید روی گره را از جای
همی کرد چون شیرند کارزار
نبد کشته را بر زمین جایگاه
هر میت شد از پیش گردان چو گرد
گریزان پس او گرفتند راه
نبد چون بدو را نمایان کشش
نوندش چو نامه زمین در پشت
نکردند از کوشش و کینه یاد
ببردند و سد گنج آراسته

دگر باره دولشکر نامدار
برآمد خروشیدن کمر نای
تبیره بکردار تندرمید
سپهر و ستاره سته شد ز گرد
زخون جوی جاری دوسد پیش
ز گرد سپه تیغ جنگاوران
فلک را تو گنتی که چنبر کشت
پی شدند پیلان زمین کوب شد
زبانگ تبیره که در گوش رفت
ز غریدن کوس لرزید کوه
سوی میسره قیس لشکر شکست
سوی میمنه نامگسترهای
بقلب سپه در گل کا مکار
میکنند چندان که اندر سپاه
چو قیصر چنان دید تیز اسب گرد
چو او پشت نبود یکسر سپاه
های دلا و بر برفت از پیش
سوی لشکر خویشتن باز گشت
بتاراج تازی گره سر نهاد
سر پرده و خیمه و خواسته

۴۱۶۵

۴۱۷۰

۴۱۷۵

۴۱۸۰

بیامد دوان تا در کو تو ال
 بفرمود پس کو تو ال آن زمان ۴۲۳
 گرفتند و در قیصر آویختند
 گرفتند و پیرا بستند دست
 فرستاد و پیرا بنزد های
 زما بیگنا هان مکش کین دگر
 که ما زو نبودیم خشنود خود ۴۲۴
 بردند و پیرا چو پیش های
 که پای اندر آورد و پیرا ببیند
 ز کم سایه تر روز با نان که داشت
 و ز آنجای برگشت و شد باز پس
 های گزین چون ز دریای روم ۴۲۵
 بنزد پدر رفت و زنی شاه شام
 پیشش پدید کرد آنچه دید
 پس آنگاه از قیصر آورد یاد
 بنزد شاه شامش آورد و گفت
 بسد حیلست آوردم او را بدست ۴۲۶
 اگر زنده مانف و را گر گشتی
 شه شام فرمود گردن زودش
 ز تن جان قیصر برداختند
 چنین آمد آیین گردان سپهر

که برد ز تن وی سر کو تو ال
 بد نکس که بودش بدل مهربان
 چپ و راست شورش بر انگشتند
 مه دشر چو دیدش بدسته دود
 و را گفت بسپیر تو سر زیر پای
 بیند از و پیرا بشمشیر سر
 بیا بر از و بود بسیار بد
 های دلا و ر همان دید رای
 ببیندش چو در پای اندر فکند
 تنی چند را قیس بر روی گماشت
 نیا زرد دیگر اثر آن قلعه کس
 گذر کرد و آمد بدان مرز و بوم
 دل از بند قیصر شده شاد کام
 وزان رنجهای کجا او کشید
 که چو نرو بدام بلا افتاد
 که بد زو چو باغم دل و جان جفت
 ببند اندر آوردش پای بست
 تو دانی که سرداری و سرکشی
 جگر را بنوک سنان آزدش
 سرش بر سر نیزه بر ساختند
 که جاوید کس را نجستست مهر^(۱)

(۱) متن ناقص است و پس از این بیت ابیاتی چند گم شده است.

بنگذاشت بادی کجا برجهد
 نگهداشت فرمود دخترش را
 که از مهر دخترش بدول بتاب
 های دلاور بد آگاه از آن
 ۴۲۱. شه شام را بازگفت این های
 که آن دخت را پیش قیس آورید
 بدان تا و را جفت خود گیرد او
 چنان کرد قیس دلاور که شاه
 پس آنکه یکی مرد روی نژاد
 ۴۲۵ نر قیصر و را داد و قلعه خبر
 سرافراز قیس و های گزین
 بسرودند با خود سپاهی گران
 نشستند در بیست کشتی و راند
 رسیدند زری که هیونان آب
 ۴۲۲. بنزدیک قلعه بدر شد سپاه
 دو سال اندر آن قلعه قیصر ماند
 در آن قلعه از آب تنگی بخاست
 چون مردم همی مرد بر یکدگر
 بقیصر فرستاد کس کو توان
 ۴۲۵ ترا باید از قلعه رفتن بدر
 مگر وی بجان زینهارت دهد
 و گرنه در این قلعه غوغا کنند
 چو قیصر شنید این بر آشفست سخت

سوی خانه او کسی سر نهد
 همان خوش و پیوند و گوهرش را
 همیکرد بردیدن او شتاب
 ولیکن نه آگاه بد شاه از آن
 بر آن زرد شه شام در وقت رای
 و یاقیس را پیش دختر برند
 بسوگند و پیمان نشد بپذیرد او
 ز رای رزین دید آیین و راه
 بیامد شتابان بر شا هزار
 ز دریا و از راه و سر بسر
 نهادند سر سوی دریا بکین
 همه نامداران همه سروران
 همی باد چون تیر کشتی جهانند
 بپیستند شان رهمنوان آب
 گرفتند بر قلعه بیداه و راه
 از آنجای شهنزاده لشکر نراند
 هم از نان و هر خوردنی بزرگ
 بریدند او مید یکسر ز سر
 که ما را ز تو شاه بدگشت حال
 شدن پیش این گرد پر خاش
 یکی کشور نامدارت دهد
 همه پشت و پای و سرت بشکنند
 بلرزید مانند برگ درخت

شکفته درختان شکوفه نشان
 های و پدر هر دو دل شاد کام
 ۴۲۷۵ شه شام گفت آنکه های
 مرا وصل ده با گل کامکار
 شه شام گفت که فرمان تراست
 توان کردی از بهرین در جهان
 برآمد بدین وعده چون هفت
 ۴۲۸۰ کون دختر کشورم آن تست
 سزد گر تو پیمان کنی با پدر
 سوی مصر چون باز شد شاه مصر
 بشام اندر دلت شاه با شمی مدام
 که من پیرم و نیست فرزندان
 ۴۲۸۵ ترا هست جفت و مرا غمگسار
 چون را پدر تو او را بری سوی مصر
 سوی کشورم دشمنان سر نهند
 اگر چند بگذشته سال منست
 و را دوست دارند کشور همه
 ۴۲۹۰ از نیروی شاید اگر وی ترا
 و را باز باید ترا گفتن این
 پاسخ چنین گفت ویراهای
 پدر هر چه گویم از آن نگذرد
 بگویم بدو هر چه گفتی تو شاه
 ۴۲۹۵ رود تا از پدر بپسودیت

بسوزه از باد غم بر نشان
 بودند در ماه با شاه شام
 حوا آمد مراد دل تو بجای
 اگر رای بینی تو ای شهریار
 بیاید کنزت کرد کار تو راست
 که کس نیست کرده هگر از بهما
 شدم دشمن از تیغ تو پامال
 سپاهم همه زیر فرمان تست
 که ماند ترا اندرین بوم و بد
 تو با او پی نسیری راه مصر
 ترا روم باشد بفرمان و شام
 بجز دختری نازش اینچنین
 که ماند مرا در جهان یادگار
 از اینجای ره بسپری سوی مصر
 دگر راه با من همه بسته شد
 شه مصر را نیز حال منست
 که خوش و تبارند لشکر همه
 بجوید دل و شاد دارد مرا
 که از وی روانیست بنهفتن این
 که آن کن که باشد ترا کام و رای
 من جز بچشم بهی ننگرد
 کنم شادمانه و راباز راه
 بخوید بجز کام و خوشنودیت

۴۲۵. که یکبار رفتم بدین چه فرود
 کونز نوبت تست ای بد نژاد
 و گر نه منت خود فرود افکنم
 جهود این چو از شاهزاده شنید
 بچه چرت فرورفت مرد جهود
 ۴۲۵. که آوردش اسب و سلاح و سپاه
 بفرمود تا مرد سد بیشتر
 خزینه کجا بود در چاه پاک
 بیابا از آن چاه چندان گهر
 پراز بار کردند و بردند شاد
 ۴۲۶. بفرمود تا چه بینباشتند
 بتساراج دادند خان جهود
 بشد شاهزاده بنزد پدر
 پدر کرد بروی بسی آفرین
 یکی هفته آنجایگه شادخوار
 ۴۲۶. برانند تا سوی در بند در
 فرود آمدند و بدژ در شدند
 خزینه همه پاک برداشتند
 و از آنجایگه سوی شام آمدند
 بشهر دمشق اندر دژ سد هزار
 ۴۲۷. چنان بود آذینها سر بسر
 در و بام و بیزن بسیار استند
 بر آذینها زرت و گوهر نثار

شدن می نخواهم دگر ره فرود
 رسن گیر و در چاه رو همچو باد
 و یا ایدرت سر زنت بر کنم
 فرو شد بچاه و دم اندر کشید
 فرستاد مر قیس را شاه زود
 همه باز میانند لشکر ز راه
 شدند اندر آن چاه بسته گهر
 کشیدند بیرون همه از مغاک
 بر آورد هر یک که زو سدستر
 چو از زرت تمی کرد چه شاهزاد
 درو مرد را خوار بگذاشتند
 از آن پس که بردند جان جهود
 گذشته بگفتش همه سر بسر
 همان شاه شام و سپه همچنین
 بود و پس آنگاه بر بست بار
 همانجا بپهلوی در بند در
 بدژ در بزرگان لشکر شدند
 بدژ در یکی گرد بگذاشتند
 بره در دل شاد کام آمدند
 بیستند آذینها ها موار
 که طاووس در جلوه بگشاد پر
 بدیبا ی رومی بپیراستند
 چنان بد که در باغ وقت بهار

بشاهی درون با گل کا مکار
 ۴۳۲۰ چنین تا نود سال بروی گذشت
 نه او ماند و نه جفت او در جهان
 نماند جهان بر کس و هم نماند
 چنین بود تا بود و زین بنگشت
 نگو نامی اندر جهان یادگار
 خنک آنکسی کو نگو نام مرد
 ۴۳۲۵ ز مردم نماند بجز نام نیک
 بسر بردم این مایه و در استان
 سراسر بشعر آبخشان گفته ام
 چنین داستان کیست گفته گر
 ۴۳۳۰ بیکی سال گفتم نه بیش و نه کم
 سرشاعرانم من اندر جهان

هیراند با خدای روزگار
 جهان نامه عمرش اندر نوشت
 نه آنکس که بودند با او جهان
 در و جا و دان کام دل کس نراند
 جهان ماند و ماند در و گذشت
 بماند همی تا بود روزگار
 بجز نام نیکو ز گیتی نبرد
 فری آنکه او راست فرجام نیک
 ز کرده بهم گفته داستان
 که در معانی درو سفته ام
 سراسر بخوان و بدو در نگر
 بنام امیر همایون هم
 که در خدمت میر بستم میان

سخن راست آغاز و انجام از وی
 بجز مدح او تا توانی مگوی

بخط این بنده سید شرف الدین خراسانی مشهور به
 شرف معلم زبان فارسی در دانشگاه کبیر نجف
 در ماه مه و شوال سن ۱۳۶۲ هجری قمری یافت بعون الله تعالی

هه گفته شه ورا کرد یاد
 بیاورد نری شاه شام و نشست
 نزد نری فرزند شد جفت در
 بیستند هم در زمان استوار
 بشمارده گردد گردن فرار
 که چو نان بند کرده کس نرادی
 که گفتی مگرش از بهشتست بهر
 نر شادی وازد سنبند سران
 در آن بوم و بر چرخ گردان نهاد
 بیوست بامه شه بی هال
 دل هر دو با مهر پیوسته شد
 سزاوار یکدیگران هر دو ان
 گل مهر در باغ شادی شکفت
 چو یک هفته دلشاد بگذاشتند
 سپرد و سپه را بفرخ های
 ورا شاه شام و شه روم خواند
 ره راستی و درستی گزید
 نر همیشه روان و دل از غم پرست
 همیشه بیزدان پرستی گدای
 برو کار د شخوار گردد سلیم
 شه مصر شد شادمان باز جای
 بدا نگه که پیوده بد ره زهند
 بفال بهی کامان باز پس

بگفت این و پیش پدر رفت شاد
 پدر را بسوگند و پیمان بست
 که با او بر این نیز پیمان بکرد
 پس آنگاه عهد گل کا مکار
 سپردند ویرا بشادی و ناز ۴۳۰۰
 یکی سو کردند با خرمی
 دو هفته نر آدین چنان بود شهر
 نری خوردن و بانگر را مشگران
 توپنداشتی خرمی را نهاد
 بزخنده هنگام و فرخنده فال ۴۳۰۵
 تو گفتی بامه مهر پیوسته شد
 بهم چو رسیدند دو مهربان
 در کام دل شاهزاده بست
 نر یکدیگران کام برداشتند
 شه شام شاه بیفرخنده رای ۴۳۱۰
 بخت شکی مرو را بر نشانند
 برفت او و یزدان پرستی گزید
 کسی کو ز دل گشت یزدان پرست
 اگر ناله خواهی تو هر دو سری
 که یزدان پرستست این بیم ۴۳۱۵
 چو بر بخت بنفشست فرخ های
 سپاهی که آورده بد شه زهند
 فرستاد شان شادمان باز پس

Carl
14374

18916
Central Archaeological Library,
NEW DELHI.

Call No 841.551/Ar6

Author— Arberry, A.J.

Title— Humay - NAMA

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI.

Please help us to keep the book
clean and moving.